

26--27 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 26 maj.

Sid.

Ändrade bestämmelser om tomträtt	4
Vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt dalalagen	23
Åtgärder för gynnande av bebyggelsen på landsbygden	25
Upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.	26

Onsdagen den 27 maj.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	44
Ändringar i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.	93

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Tisdagen den 26 maj.

Val av ombud och suppleanter i Nordiska rådet	3
Statsutskottets memorial nr 157, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	3
— utlåtande nr 158, ang. anslag till remontering	3
— nr 159, ang. anslag till handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg m. m.	4
— nr 160, ang. anslag till statens priskontrollnämnd	4
— nr 161, ang. anslag till kommerskollegium m. m.	4
Bankoutskottets utlåtande nr 26, ang. avgångsåldern för kvinnliga befattningshavare vid riksdagens verk m. m.	4
— memorial nr 27, ang. särskilt lönetillägg åt hos riksdagen till- fälligt anställda tjänstemän	4

	Sid.
Första lagutskottets utlåtande nr 41, ang. ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken	4
Tredje lagutskottets utlåtande nr 26, ang. ändring i lagen om nyttjanderätt till fast egendom m. m.	4
— nr 27, ang. vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt den s. k. dalalagen	23
— nr 28, ang. åtgärder för gynnande av bebyggelsen på landsbygden	25
— memorial nr 29, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	26
Jordbruksutskottets utlåtande nr 35, ang. reglering av priserna på fisk m. m.	26
— nr 36, ang. främjande av lagring utav drivmedel för jordbruks- traktorer	26
Bevillningsutskottets betänkande nr 45, ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.	26

Onsdagen den 27 maj.

Andra lagutskottets memorial nr 36, ang. uppskov med behandling- en av vissa ärenden	44
Jordbruksutskottets utlåtande nr 38, ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	44
Andra lagutskottets utlåtande nr 35, ang. ändring i lagen om all- män sjukförsäkring m. m.	93

Tisdagen den 26 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Herr *Anderson, Iwar*, anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

Företogs val av åtta ombud i Nordiska rådet.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! För vartdera av de två val, som nu skall förrättas, ber jag att få överlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Varje lista upptar namn på så många personer som det ifrågavarande valet avser.

Herr andre vice talmannen avlämnade därefter en lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Sandler,
Möller,
Andersson, Birger,
Werner,
Ohlon,
Herlitz,
Fru Sjöström-Bengtsson,
Andersson, Elon.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till ombud i Nordiska rådet.

Anställdes val av åtta suppleanter för de av kammaren valda ombuden i Nordiska rådet.

Herr andre vice talmannen avlämnade en av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen godkänd lista, som under partibeteckningen »Den gemensamma listan» upptog följande namn:

Sjödahl,
Gillström,
Ahlkvist,
Pålsson,
Andersson, Axel,
Fröken Andersson,
Pettersson,
Bengtson.

Efter det herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev densamma på gjord proposition av kammaren godkänd; och förklarades de å listan upptagna personerna hava blivit utsedda till suppleanter.

På framställning av herr talmannen beslöts att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om kammarens val av ombud och suppleanter i Nordiska rådet samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Föredrogos och bordlades ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35 och memorial nr 36 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 38.

Föredrogos ånyo statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 157, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1953/54 till Armén: Remontering jämte i ämnet väckta motioner;

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till statens priskontrollnämnd jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till kommerskollegium m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 26, i anledning av delegerades för riksdagens verk framställning angående ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för kvinnliga befattningshavare vid riksdagens verk m. m.; och

nr 27, angående särskilt lönetillägg åt hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättsgångsbalken, dels ock i ämnet väckta motioner, bifölles vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 februari 1953 dagtecknad proposition, nr 177, vilken hän-

visats till lagutskottet och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till 1) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom; 2) lag angående tillägg till lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut; 3) lag angående ändrad lydelse av 36 § lagen den 22 juni 1920 (nr 474) med vissa bestämmelser om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m.; 4) lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 § handelsbalken; 5) lag om ändrad lydelse av 4 § lagen den 24 maj 1895 (nr 36 s. 1) angående vad till fast egendom är att hänföra; 6) lag angående tillägg till lagen den 30 september 1904 (nr 48 s. 1) om samäganderätt; 7) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 27) om inskrivning av tomträtt och vattenfallsrätt samt av fång till sådan rätt; 8) lag om inteckning i tomträtt och vattenfallsrätt; 9) lag om ändrad lydelse av lagen den 15 juni 1934 (nr 255) angående anteckning om innehav av fordringshandling på grund varav inteckning beviljats i fast egendom m. m.; 10) lag om ändrad lydelse av 16 § förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

De genom propositionen framlagda lagförslagen utgjorde resultatet av en av riksdagen begärd översyn av lagstiftningen om tomträtt och syftade till att med bevarande av de grundtankar, på vilka tomträttsinstitutet vilade, i möjligaste mån stärka tomträttshavarens rättsliga ställning och därmed även tomträttens kreditvärde. I förslaget hade tomträtten utformats som en på obestämd tid upplåten nyttjanderätt. Tomträttshavaren skulle icke någonsin kunna uppsäga tomträttsavtalet. Däremot skulle markägaren ha rätt att genom uppsägning bringa tomträtten att upphöra vid utgången av vissa på förhand bestämda tidsperioder, dock endast om det för honom vore av vikt att marken användes för bebyggelse av annan art eller eljest på annat sätt än tidigare. Om

ej längre tid avtalades, skulle den första perioden omfatta 60 år och varje följande period 40 år. Den avgäld, som tomträttshavaren hade att erlægga, skulle under tomträttens bestånd kunna omregleras med hänsyn till inträdda ändringar i markvärdet. Omreglering skulle, där ej längre tid avtalats, kunna påkallas vart tjugonde år. Den nya lagstiftningen hade föreslagits skola träda i kraft den 1 januari 1954. I princip skulle de nya bestämmelserna emellertid icke gälla i fråga om äldre tomträtter.

I förslaget till lag angående ändring i lagen om nyttjanderätt till fast egendom voro 6 och 17 §§ i 4 kap. så lydande:

6 §.

Ej må i tomrättsupplåtelse upptagas villkor, varav tomträttens inträde eller bestånd skulle vara beroende, ej heller inskränkning ske i tomträttshavarens rätt att överlåta tomträtten eller i denna upplåta panträtt. Inskränkning i rätten att upplåta nyttjanderätt i tomträtten må ske allenast med Konungens medgivande.

17 §.

Skall på grund av uppsägning tomträtten upphöra, vare fastighetsägaren skyldig att lösa byggnad och annan egendom, som utgör tillbehör till tomträtten. Löseskillingen skall motsvara egendomens värde vid tomträttens upphörande, under antagande att tomträtten med samma ändamål och i övrigt oförändrade föreskrifter angående fastighetens användning och bebyggelse alltiämt skulle bestå.

Har efter uppsägningen å tomträtten nedlagts kostnad, som icke varit nödig, må därigenom uppkommen värdeökning icke tagas i beräkning vid löseskillingens bestämmande.

Upplåtes tomträtt väsentligen för annat ändamål än bostadsbebyggelse, må därvid överenskommas, att lösenskyldighet icke eller allenast i begränsad omfattning skall åligga fastighetsägaren.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft tre i an-

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt. ledning av densamma väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 450 av herr *Ewerlöf* och nr 451 av herrar *Ewerlöf* och *Werner* samt motionen i andra kammaren nr 561 av herr *Nihlfors*.

I motionen I: 450 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte för sin del besluta, att 4 kap. 17 § sista stycket lagen om nyttjanderätt till fast egendom skulle erhålla följande lydelse:

Upplåtes tomträtt väsentligen för industriellt ändamål, må därvid överenskommas, att lösenskyldighet icke eller allenast i begränsad omfattning skall åligga fastighetsägaren.

I motionerna I: 451 och II: 561, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte för sin del besluta, att 4 kap. 6 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom skulle erhålla följande lydelse:

Ej må i tomrättsupplåtelse upptagas villkor, varav tomträttens inträde eller bestånd skulle vara beroende, ej heller inskränkning ske i tomträttshavarens rätt att överlåta tomträtten eller i denna upplåta panträtt, nyttjanderätt, servitut eller annan särskild rättighet.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom — måtte, med bifall till motionerna I: 451 och II: 561 i vad de rörde tomträttshavares befogenhet att upplåta nyttjanderätt i tomträtten men med avslag å sagda motioner i övrigt ävensom å motionen I: 450, för sin del antaga nämnda lagförslag med den ändringen, att 4 kap. 6 § erhöles följande lydelse:

Ej må i tomrättsupplåtelse upptagas villkor, varav tomträttens inträde eller bestånd skulle vara beroende, ej heller

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

inskränkning ske i tomträttshavarens rätt att överlåta tomträtten eller i denna upplåta panträtt eller nyttjanderätt.

B. att riksdagen måtte antaga övriga i propositionen framlagda lagförslag.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Torp, *Levin*, *Boo* och *Jansson* i Hällefors, vilka ansett, att utskottets motivering bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 450 samt I: 451 och II: 561, antaga de genom propositionen framlagda lagförslagen.

Herr BOO (s): Herr talman! Ändringarna i det föreliggande lagförslaget rörande nyttjanderätt till fast egendom kan väl synas berättigade, då denna lag i sina huvudgrunder har gällt sedan år 1907. »Huvudsyftet med ändringarna är att, med bevarande av de grundtankar på vilka tomträttsinstitutet vilar, i möjligaste mån stärka tomträttshavarens rättsliga ställning och därmed även tomt-rättens kreditvärde.» Det nu anförda är ett citat ur propositionens sammanfattning.

Vilka grundtankar är det då som tomt-rättsinstitutet vilar på? Jo, för det första att samhället skall komma i åtnjutande av markvärdetegringen och ha möjlighet att förfoga över marken för annat ändamål i framtiden. För det andra vill man med denna lagstiftning åstadkomma att samhället skall ha möjlighet att ingripa för att ändamålsenligt ordna bostads- och hyresförhållandena. Det sistnämnda var anført som en motivering redan till 1907 års lagstiftning. I enlighet härmed har tomträttsupplåtaren för närvarande obegränsade möjligheter att i tomträttsavtalet föreskriva de villkor i fråga om nyttjanderätt och annat, som upplåtaren kan finna lämpliga. Dessa bestämmelser tillämpas i dag och bildar — det bör hållas i minnet — utgångspunkten för de ifrågasatta ändringarna.

Lagberedningen, som framlagt de nu ifrågavarande ändringsförslagen, föror-

dar en rad ändringar som väsentligt stärker tomträttshavarens ställning och tomt-rättsmarkens kreditvärde. Sålunda föreslås att upplåtelseiden, som nu är fastställd till minst 26 och högst 100 år, i framtiden skall bli obegränsad; första upplåtelsen sker på 60 år och de följande på 40 år. Hela upplåtelsen löper tills vidare med uppsägningsrätt från markägarens sida. Under avtalets giltighetstid kan båda parterna — markägaren å ena och tomträttshavaren å andra sidan — begära omreglering av avgälden. Här rör det sig om väsentliga förändringar som stärker tomträttshavarens ställning och även tomträttens kreditvärde, och alla instanser har i dessa frågor varit fullkomligt ense.

När det däremot gäller förbehållen i upplåtelseavtalen har lagberedningen, med lagrådets gillande, föreslagit att tomträttsupplåtarens nuvarande möjligheter att i avtalen föreskriva villkor skall helt försvinna. Gentemot detta har departementschefen hävdad, att det inte torde vara ändamålsenligt att helt utplåna kommunernas möjligheter att träffa avtal om nyttjanderätten. Därför har föreslagits, att det skulle ligga i Kungl. Maj:ts hand att pröva de förbehåll kommunerna vill göra vid upplåtelse av tomträtt. Härigenom skulle man vinna en större enhetlighet i de inskränkningar kommunerna kan önska göra, och den nuvarande rikliga floran av förbehåll skulle därmed försvinna.

Vid utskottsbehandlingen av detta ärende har majoriteten stannat för lagberedningens förslag, under det att den av herr *Johansson* i Torp m. fl. avgivna, till utlåtandet fogade reservationen sammanfaller med regeringsförslaget på denna punkt. I övrigt är utskottet enigt om att tillstyrka propositionen.

Under utskottsbehandlingen har i stor utsträckning åberopats vad remissinstanserna anført. Jag vill därför understryka, att remissyttrandena bygger på lagberedningens promemoria, alltså det första utkastet, och att departementschefens förslag om Kungl. Maj:ts prövning inte bedömts av dessa instanser. Yttrandena på denna punkt är för övrigt ingalunda

entydiga. Som nämnts avser lagändringarna att stärka tomträttens kreditvärde. Enligt reservanternas mening får man dock därvid inte lämna ur sikte det ändamål, som tomträtten avser att tjäna. Här får alltså ske en avvägning mellan dessa intressen. Vi har vid det ställningstagandet inte kunnat finna ett samhället bör avsäga sig alla möjligheter att föreskriva villkor i tomträttsavtalen.

När lagberedningen och utskottsmajoriteten som skäl för sin mening anför, att ingripanden på bostads- och hyresmarknaden borde ske genom lagstiftning i annan ordning, som inte ställde tomträtten i sämre läge än enskild äganderätt, förbigår man enligt reservanternas mening väsentliga fakta i dessa frågor. För det första behandlas väl tomträtts-havare och enskilda ägare lika i den krislagstiftning på bostadsmarknaden, som för närvarande existerar. För det andra kan aldrig tomträtten bliva helt lika enskild äganderätt, ty då skulle den ju förlora sin karaktär och göras obrukbar. Här är alltså inte fråga om att jämställa dessa båda institut helt och hållet. Därför kan man inte tala om en deklassering eller diskriminering av tomträtten, om man nu skulle göra sådana förbehåll i upplåtelseavtalen.

I sin nya form, med Kungl. Maj:ts prövning, avser förslaget knappast heller att tillgodose kortfristiga, av kriser betingade ingripanden genom tomträttsinstitutet. Bara den tidlösa upplåtelsen motsäger, att detta kan vara inriktningen. Men det finns långsiktiga problem i tätorterna, som enklast även i fortsättningen löses genom tomträttsinstitutet. Vi har i reservationen sökt exemplifiera detta, men vill starkt understryka, att vad som längre fram i tiden i dessa avseenden kan bli aktuellt, för dagen inte kan överblickas. Vad här sker är i realiteten avsevärda förbättringar i tomt-rättshavarnas ställning och därmed också av kreditvärdigheten. Om — såsom föreslås i departementschefens lagförslag — samhället får behålla något av sin nuvarande oinskränkta rätt att föreskriva villkor vid tomträttsupplåtelse, torde detta vara en lämplig avvägning,

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt. åtminstone att pröva tills vidare. Något avgörande negativt inflytande på kreditvärdigheten kan den inskränkta rätten till förbehåll inte få.

Enligt lag är kommunerna numera ålagda att ansvara för bostadsförsörjningen inom den egna kommunen. Det är väl då inte orimligt att kommunerna även i fortsättningen genom föreskrifter i tomträttsavtalen kan tillgodose en del av de bostadspolitiska målsättningarna. Att märka är här, att detta sker på mark, som kommunen för överskådlig tid själv äger.

Alla de, som är på det klara med samhällets förpliktelser och intresse härvidlag, torde inte tveka att biträda Kungl. Maj:ts förslag, vilket i detta avseende är lika med den föreliggande reservationen, till vilken jag ber, herr talman, att få yrka bifall.

Herr OSVALD (fp): Herr talman! Reservanternas talesman sade bl. a., att tomträttsinstitutet skulle fylla två uppgifter, nämligen dels möjliggöra för samhället att tillgodogöra sig tomtmarkens värdestegring, dels ge möjlighet till att utnyttja tomträttsinstitutet i bostadspolitiskt syfte. Det är denna senare möjlighet, som reservanterna alltjämt vill att tomträttsinstitutet skall erbjuda men som utskottsmajoriteten inte anser bör existera i längden.

Det förhåller sig nämligen så, att det hittills gällande tomträttsinstitutet varit behäftat med flera brister. Det var bl. a. av den anledningen, som riksdagen begärde en översyn av tomträttsinstitutet just i syfte att förbättra tomträttshavarnas rättsliga ställning och därmed också tomträttens kreditvärde. Det är detta syfte man vill nå med nu föreliggande lagförslag, som har utarbetats av lagberedningen. Förslaget syftar nämligen till att i största möjliga utsträckning stärka tomträttshavarens rättsliga ställning och därmed också tomträttens kreditvärde. Enligt lagberedningen bör tomträtten i stort sett fylla samma funktioner som äganderätten men samtidigt ge stat eller kommun möjlighet att åtnjuta värdesteg-

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

ring och vid behov förfoga över marken för det ena eller andra ändamålet.

Om lagberedningens förslag har lagrådet uttalat, att förslaget i allt väsentligt syntes vara ägnat att åstadkomma den avsedda förbättringen av tomträtten. Det kan sägas, att det utan tvekan är ett samhällsintresse att stimulera till tomträttsupplåtelser genom att man ger tomtrettsinnehavaren en så stark ställning som möjligt. Här om är också, som herr Boo nyss framhöll, alla eniga. Utskottet har även i princip tillstyrkt den i propositionen förordade lagstiftningen.

På en viktig punkt har emellertid åsikterna brutit sig emot varandra. Det gäller utformningen av 6 §, där i propositionen gjorts en mycket väsentlig avvikelse från lagberedningens förslag. Avvikelsen rör tomträttshavarens befogenhet att i tomträtten upplåta nyttjanderätt, servitut eller annan särskild rättighet. I propositionen föreslås att detta av lagberedningen begagnade uttryck skall ersättas med en föreskrift, enligt vilken särskilda inskränkningar i tomträtten skall kunna göras efter Kungl. Maj:ts godkännande. På denna punkt har utskottet, såsom också herr Boo påpekade, inte kunnat ena sig. Jag skall därför be att få redogöra för hur diskussionen har gestaltat sig i denna centrala fråga.

I en förberedande promemoria från lagberedningen berördes bl. a. tomträttshavarens dispositionsfrihet. Det framhölls där, att samhälleliga ingripanden exempelvis för ett ändamålsenligt ordnande av bostads- och hyresförhållanden inte borde begränsas till tomträtten. Man borde inte ha någon lagstiftning, som begränsar tomträttshavarens möjlighet att förfoga över t. ex. ett hyreshus i annan mån än lagstiftningen föreskriver i fråga om fastigheter som innehaves med full äganderätt. Hyresspekulation, menade man, borde förhindras med samma medel i fråga om båda dessa slag av fastigheter — alltså oavsett om tomtmarken upplåtits med äganderätt eller tomträtt.

I flera av de remissyttranden, som avgivits över lagberedningens promemoria, behandlades också detta problem om särskilda avtalsvillkor vid tomträttsupplå-

telse. Jag skall be att få nämna ett par av dessa yttranden.

Bostadsstyrelsen, som naturligtvis kan sägas i detta fall företräda det allmännas intressen, ansåg att det skulle vara av mycket stor betydelse med enhetliga upplåtelsevillkor och att i lagen borde angivas, vilka villkor som finge och skulle gälla vid upplåtelse av tomträtt. Bostadsstyrelsen ställde sig alltså bestämt på den ståndpunkten, att man icke skall ha några särskilda möjligheter för kommunerna att göra eventuella inskränkningar. Även om de skulle godkännas av Kungl. Maj:t, har i alla fall bostadsstyrelsen mycket klart sagt ifrån, att alla sådana inskränkningar är av ondo.

Sparbanksinspektionen, som också yttrat sig över promemorian, hade samma uppfattning som bostadsstyrelsen och ansåg att problem, som icke gäller själva tomträtten, icke skulle lösas på ett sådant sätt, att tomträtten deklarerades. Man menade alltså, att endast sådana problem, som har med själva tomträtten att göra, bör komma in i avtalet om tomträtten, men att man inte skulle försöka att lösa t. ex. bostadspolitiska problem genom att göra inskränkningar i denna rätt.

Svenska bankföreningen yttrade sig också och framhöll, att det vore ytterst angeläget, att lagstiftningen utformades så, att skillnaden mellan äganderätt och tomträtt inskränktes till det som kunde sägas vara det väsentliga för tomträtten. Även bankföreningen menade alltså, att några särskilda uppgifter vid sidan av sitt egentliga syfte skulle tomträttslagstiftningen icke ha.

Flera andra remissinstanser uttalade samma uppfattning — med ett enda undantag. Denna enda remissinstans ansåg, att det alltjämt borde finnas en möjlighet för samhällena att i tomträttsavtal inta bestämmelser, som skulle hindra bl. a. hyresspekulation.

Efter remissbehandlingen kom ärendet tillbaka till lagberedningen, som återigen behandlar spörsmålet och framlägger sitt betänkande. I detta framhåller lagberedningen, att man såvitt möjligt borde undvika bestämmelser, som innebär

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

en diskriminering av tomträtten. Lagberedningen säger bl. a., att det inte finns några andra skäl för det allmänna att ingripa med hyresreglering i hus som innehas med tomträtt än då det gäller hus som innehas med full äganderätt. Det framhålles också, att om det i en situation kräves en lagstiftning beträffande t. ex. hyresförhållandena, så bör denna lagstiftning gälla både för fastigheter som innehas med tomträtt och för sådana som innehas med äganderätt. Man vill alltså att i det fallet alla olika typer av fastigheter skall vara likställda.

Så kommer ärendet upp till departementschefen, och han anser att det är tveksamt om inte lagberedningen hade gått för långt i sitt förslag. Han säger bl. a., att det kunde vara av vikt att vid upplåtelse med tomträtt tillgodose t. ex. barnrika familjers bostadsbehov. Men, tillägges det, för att inte vilka villkor som helst skulle få föreskrivas borde inskränkningar i tomträtthavarens befogenheter godkännas av Kungl. Maj:t. Det var till följd härav som lagberedningens formulering av 6 § angående nyttjanderätten och servituten fick tillägget, att »inskränkning i rätten att upplåta nyttjanderätt i tomträtten må ske allenast med Konungens medgivande».

Efter denna förändring gick ärendet tillbaka till lagrådet, och detta uttalade enhälligt, att det inte kunde tillstyrka den av Kungl. Maj:t föreslagna ändringen i lagberedningens förslag. Tomträtthavarens rätt, säger lagrådet, kunde härigenom begränsas på ett sätt som icke kunde överskådas. Tomträtten skulle allt efter begränsningarnas art få ett växlande innehåll, och det, menade man, skulle vara till stor nackdel.

Trots detta lagrådets bestämda uttalande vidhöll emellertid departementschefen sin uppfattning, och det är alltså den som nu föreligger i propositionen.

Utskottets majoritet har anslutit sig till lagberedningens uppfattning, nämligen att inskränkningar i nyttjanderätten menligt inverkar på tomträttens kreditvärde och därmed i själva verket motverkar det syfte man vill uppnå med denna lagstiftning.

Nu säger herr Boo, att någon inverkan på kreditvärdet kan inskränkningar av den art, som föreslås i reservationen och som överensstämmer med vad som sagts i den kungl. propositionen, inte komma att få. Det har emellertid tydligt sagts ifrån av olika remissinstanser, av en enhällig juridisk sakkunskap och av bland andra bostadsstyrelsen, att inskränkningar av den art, som man här har tänkt sig, får ett menligt inflytande på tomträttens kreditvärde. Tomträtten blir, som bl. a. lagrådet anfört, icke en entydig rättighetstyp, om nyttjanderätten skall kunna begränsas så som det föreslagits i propositionen. Och man måste ju ta hänsyn till att denna lag är avsedd att gälla för en obegränsad tid framåt. Då måste man också räkna med att den prövning, som denna lags tillämpning skall komma att underställas av Kungl. Maj:t, kan komma att utfalla på ett mycket växlande sätt ifrån den ena perioden till den andra. Man har ingen garanti för att Kungl. Maj:t alltid kommer att pröva från precis samma utgångspunkt — det kan bli mycket stora växlingar även om sådana inskränkningar, såsom här föreslagits i propositionen och i reservationen, underställes Kungl. Maj:ts prövning. Den ovisshet, som då kommer att vidlåda tomträtten, måste enligt all den sakkunskap, som har uttalat sig i denna fråga, komma att verka så att kreditvärdet på tomträtten sänkes.

Man kan emellertid också fråga sig, om det ur samhällsnyttans synpunkt är angeläget att inte ställa ett absolut hinder mot inskränkningar i nyttjanderätten. Man kan ställa sig den frågan: Bör samhället ha särskilda möjligheter att påverka t. ex. uthyrningspolitiken i tomträtts-hus? Vi har inom utskottet ställt oss den frågan, och utskottets majoritet har ansett sig kunna besvara den med nej, och detta framför allt av den anledningen, att vi inom utskottet mycket bestämt hävdar att under t. ex. en krissituation på bostadsmarknaden skall olika former av samhälls-ingripanden, t. ex. hyresreglering och frivillig behovsprövning, som ju redan har behandlats

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

vid årets riksdag, ha en generell giltighet, d. v. s. gälla för alla olika slag av bostadsfastigheter. Så är det faktiskt också för närvarande. Den lagstiftning vi har beträffande hyresregleringen och den frivilliga behovsprövningen gäller för alla hyresfastigheter. Det finns därför inte någon anledning att vidtaga några åtgärder, som minskar tomträttsfastigheternas kreditvärde och på det sättet gör tomträtten mindre lockande än vad den bör kunna vara.

Utskottets majoritet har därför kommit till den uppfattningen att det i propositionen framlagda förslaget till formulering av 6 § inte är påkallat av hänsyn till samhällets behov och att det äventyrar syftet med revisionen av tomträttsinstitutet. Man bör därför återgå till den av lagberedningen framlagda formuleringen.

Den uppfattning som utskottets majoritet sålunda anslutit sig till utesluter ju ingalunda, att tomträttsupplåtaren avfordrar tomträtthavaren en fristående förbindelse t. ex. beträffande den första uthyrningen eller gällande vissa andra önskemål som fastighetsägaren kan ha. En sådan förbindelse är av obligationsrättslig natur och verkar under jämförelsevis kort tid. Den kan inte heller inverka på tomträttens kreditvärde.

Reservanterna har, så vitt jag kan finna, inte heller kunnat anföra några vägande skäl för en inskränkning av tomträtten utöver dem, som redan har anförts av departementschefen. Reservanterna hänvisar bl. a. till vad tredje lagutskottet anförte vid det av riksdagen godkända utlåtandet nr 23 angående zonexpropriationen. Utskottet underströk däri mycket starkt, att det vore av vikt att kommunerna förfogade över exproprierad mark på ett sätt, som innebure skälig hänsyn till förutvarande fastighetsägares och hyresgästers rimliga önsksningar att få t. ex. återkomma till samma kvarter som de haft före zonexpropriationen. Reservanterna menar, att man kan utgå ifrån att kommunerna i stor utsträckning kommer att upplåta exproprierad mark med tomträtt, och här skulle man alltså enligt reservanter-

nas mening ha ett fall, där det vore lämpligt med särskilda inskränkningar i fråga om tomträtthavarens nyttjanderätt.

I själva verket är detta i stället ett typiskt exempel på en situation, där ett avtal av obligationsrättslig natur kan träffas vid sidan av själva tomträttsavtalet. Det är ju nämligen här fråga om en engångsföreteelse, t. ex. att låta en person, som haft en affärsrörelse i en viss del av staden, få komma tillbaka till ungefär samma stadsdel, sedan expropriationen ägt rum. Ett sådant villkor kan ju inte tänkas få giltighet för någon längre tid än den period, som förflyter från expropriationen till dess att en ny fastighet blir uppbyggd på den exproprierade marken.

Det är alldeles avgjort ett samhällsintresse att stimulera upplåtelser med tomträtt och att alltså göra tomträtten så eftersträfvansvärd som möjligt även i förhållande till äganderätten. Om detta sker, så kan samhället förfoga över marken på helt annat sätt än eljest. Det kan tillgodogöra sig markvärdetegringen, och samhällsintresset måste därför kräva, att tomträtten skall göras lockande. Konsekvensen blir då också, att man skall se till att tomträttens kreditvärde blir så stort som möjligt, och därmed blir naturligtvis också, fastän detta är mindre viktigt, inkomsterna från fastigheten större än om kreditvärdet är lågt.

Jag vill slutligen ännu en gång som en sammanfattning understryka, att bakom den av utskottets majoritet uttalade meningen står en enhällig juridisk sakkunskap, representerad av bl. a. lagberedningen och lagrådet. Samma mening delas av våra kreditinstitut, av bostadsstyrelsen och av en rad andra instanser som yttrat sig i frågan. Jag tror därför, att det riktigaste vi kan göra är att följa det förslag till formulering av 6 §, som framlagts av lagberedningen och som tillstyrkts av praktiskt taget alla som yttrat sig i denna angelägenhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON (s): Herr talman! Jag kan ge utskottets ärade ordförande rätt på en punkt, nämligen när han säger att den nuvarande lagstiftningen är synnerligen bristfällig och behöver en översyn. Det är ju egentligen denna bristfällighet i den gamla lagen som har medfört, att kommunerna i sina tomt-rättsavtal har måst intaga bestämmelser som skyddar inte bara kommunens intressen, utan även den enskilde medborgarens.

Malmö är ju en av de städer som har figurerat mycket i den förberedande diskussionen, och det är detta som har givit mig anledning att begära ordet för att något motivera det ställningstagande, som staden här har varit tvungen att intaga, då den infört en del särbestämmelser i tomt-rättsavtalen.

Jag erinrar till en början om att tomt-rätten har till uppgift inte bara, som utskottets ärade ordförande säger, att skydda den enskilde medborgaren när det gäller uthyrande av lägenheter. Det är inte detta som är det primära. Jag tycker, att man i utskottet har gjort detta till en stor fråga, när man fört fram uthyrningspolitiken som ett större moment i dettas lagstiftningsärendet. Det är inte så vi har sett det. Jag erinrar om att våra större städer och kommuner under många årtionden har dragits med ett kostnadsproblem, som alltid följer med inlösensskyldighet av fastigheter, om vi vill dra fram en ny väg eller gata, om vi vill göra någon allmän plats etc. Detta har varit ett av de största bekymren i kommunerna och är det alltjämt. Med utgångspunkt härifrån har också riksdagen förra veckan beslutat om zon-expropriation för att underlätta en expropriation av större områden.

För att få en bättre stadsplanering för kommande generationer har vi således i Malmö i tomt-rättsavtalet infört sådana bestämmelser, som för med sig, att en större stadsdel är skyddad för framtiden mot spekulationer. Vi har i rikets tredje stad sprängt in stora områden, och vi förväntar att utvecklingen skall gå därhän, att dessa områden småningom blir centrala. De skulle ha kommit

Ang. ändrade bestämmelser om tomt-rätt, att utgöra ett mycket eftertraktat objekt, om man icke skyddat marken för spekulation.

Det är således ur stadsplaneringssynpunkt, som vi här har drivit fram ganska hårda bestämmelser i tomt-rättsavtalet för Malmö stads vidkommande, och det är klart att vi har tagit sikte på den oskäligen värdestegring, som går igen även här i debatten.

Men vi har också måst införa en särbestämmelse, som innebär, att hyrorna icke får ändras på området under hela tomt-rättstiden, även om hyreslagen skulle upphävas. Det står nämligen fastslaget i vårt tomt-rättsavtal, att hyrorna och bostadsrättsavgifterna icke får ändras utan stadens godkännande. Samma sak gäller om man skulle vilja sälja fastigheten: den kan icke heller försälgas till annat pris än det staden godkänner.

Bakom dessa två bestämmelser ligger ju det allmänna önskemål, att tomt-rättsfastigheterna icke kommer att få ett oskäligt värde, så att man, när man kommer fram till den tidpunkt då inlösensskyldighet kanske föreligger för kommunen, då befinner sig i samma situation som i dag och får betala så höga priser för fastigheterna, att de förhindrar en vettig framtida lösning för kommunen.

Vi har också en bestämmelse av innehåll, att det i varje tomt-rättsfastighet skall finnas fritidslokaler, och vi har fixerat dessa i tomt-rättsavtalet till 1 kvadratmeter per lägenhet. Varför har denna bestämmelse kommit in? Jo, helt enkelt av det skälet, att om vi inte hade gjort den tvingande i tomt-rättsavtalet, hade vi aldrig fått sådana fritids- eller hobbylokaler. Alla här känner till, vilket problem det i dag är att skapa fritidssysselsättning för barn och ungdom och kanske även för de äldre. Här har vi således tvingat fram fritidslokaler för barnen, för ungdomen och för föräldrarna. Alla grupperna har sina lokaler, och det står i tomt-rättsavtalet, att det inte får tas ut någon hyra för dem, utan att kostnaden skall inräknas i den fastställda hyran, som är godkänd av bostadsstyrelsen. Därmed har vi skapat en

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

mycket förnäm fritidsverksamhet på våra stora tomträttsområden. Ett av dessa områden kallas för Augustenborg — det har figurerat mycket i pressen. Där finns ungefär 2 500 människor av alla åldrar, för vilka fritids- och hobbyverksamheten ordnats. Vi tycker, att vi därigenom har främjat stadens och över huvud taget det allmännas intresse att skapa sysselsättning under fritiden. I stället för att kanske få uppleva sönderslagning och vandalisering och annat i fastigheterna har vi här fostrat de yngre till någonting värdefullt.

För flerbarnsfamiljernas vidkommande vill jag säga, att den bestämmelse som gäller dem har tillkommit för att över huvud taget tvinga fram bostäder till flerbarnsfamiljerna. När bestämmelsen kom till i Malmö fanns det icke några fastighetsägare som tog emot familjer med tre eller flera barn. För att således över huvud taget kunna fylla de i lagstiftningen av riksdagen fastställda kraven, att dessa familjer skulle få moderna bostäder, måste vi införa en bestämmelse som innebar, att 20 procent av alla nyproducerade lägenheter skulle reserveras för flerbarnsfamiljerna.

Jag vill erinra herr Osvald om att det har varit förenat med många svårigheter att få detta genomfört. Det har varit mycket gny och gnissel för att vi har tvingat fram denna lösning. Men vi kan i dag säga oss, att vi har upphävt kategoribebyggelsen för flerbarnsfamiljerna och således främjat utspridningen av dessa familjer i hela vårt bostadsbestånd. Detta hade inte lyckats, om vi inte hade haft den nämnda särbestämmelsen. Den är således mycket viktig, och det har ju också departementschefen särskilt framhållit. Den är kanske nödvändig som ett komplement till den lagstiftning som här i dag ligger på bordet.

När därför utskottet inte har kunnat vara med om det tillägg till 6 §, som ger Kungl. Maj:t rätt att godkänna avvikelser från vad lagen här stadgar, tycker jag att utskottet har farit för hårt fram. Jag skall villigt medge, att man natur-

ligtvis inte skall införa vilka bestämmelser som helst vid sidan av lagen. I den mån Kungl. Maj:t finner sig kunna godkänna en särbestämmelse, måste det naturligtvis bli en generell regel, som gäller även för andra kommuner som gör framställning därom. Men jag tycker inte att man kan vara med om att förhindra, att en kommun verkligen får tillgodose ett behov, som utvecklingen pressar fram. Vi skall ju komma i håg, herr Osvald, att vi inte vet mycket om vad utvecklingen har fört med sig för kommunerna och för landet om 10, 20 eller 30 år. Det kan ju hända, att det då föreligger behov, som man inte känner i dag. Man bör därför lämna en möjlighet öppen för en prövning, för det händelse man utöver lagen skulle behöva ha någonting som skyddar samhällets intresse.

Jag kan således, herr talman, här inte göra något annat än att instämma i vad reservanterna har anfört. Jag tycker att det är både rätt och billigt, att kommunerna får en möjlighet att vända sig till Kungl. Maj:t. Man bör ge kommunerna den rörelsefrihet, som ligger i att Kungl. Maj:t får rätt att pröva de särskilda villkor, som de vill ha in utöver lagens bestämmelser. Den lagstiftning, som ligger på bordet här i dag, herr Osvald, betyder att för Malmö stads del får åtskilligt av vad jag har nämnt här mönstras ut ur stadens tomträttsavtal. Jag skulle tro att det blir revideringar på flera punkter, och jag är beredd att i det stycket gå utskottet till mötes, när det kan bli en generalisering och tillämpning för många kommuner.

Jag kan alltså medverka till detta, men jag kan inte medverka till att man berövar kommunerna all frihet att få vissa alternativ prövade, som de kan finna nödvändiga.

Jag ber således, herr talman, med vad jag här har anfört att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Einar Eriksson* (s), *Mogård* (s) och *Edvin Thun* (s).

Herr OSVALD (fp) kort genmäle: Herr talman! Av herr Svenssons yttrande liksom också av vad som framhålles i reservanternas förslag till utskottsytttrande kunde man lätt få den uppfattningen, att med den formulering, som lagen har fått i utskottets förslag, samhället skulle ha avhänt sig alla möjligheter att förfoga över marken. Jag vill emellertid erinra om att i 4 § står, att upplåtelsehandlingen skall innehålla bl. a. »de närmare föreskrifter rörande fastighetens användning och bebyggelse samt de bestämmelser i övrigt som skola gälla i fråga om tomträtten».

Nu säger herr Svensson, att utskottets majoritet alltför ensidigt talat om uthyrningspolitik och hyresreglering i samband med den av Kungl. Maj:t föreslagna inskränkningen. Men det är ganska naturligt att vi gör det, ty i Kungl. Maj:ts proposition talas inte någonting om alla de olika slag av inskränkningar, som Malmö stad har företagit i tomträtten.

Den enda remissinstans, som avvek i uppfattningen från alla de andra, var just Malmö stads drätselkammare. Jag betvivlar ingalunda, att Malmö stad har kunnat åstadkomma många värdefulla lokaler för sin ungdom genom olika ingripanden, men samtidigt är det väl också känt, att tomträtten i Malmö stad har försämrats på ett sätt, som kanske inte är fallet i någon annan del av vårt land. Jag är alldeles övertygad om att sådana inskränkningar i tomträtten, som föreskrivits i Malmö stad, säkerligen inte skulle komma att godkännas av Kungl. Maj:t, även om den av Kungl. Maj:t och reservanterna föreslagna lagtexten skulle komma att gälla. Jag vill samtidigt säga, att man i andra samhällen lyckats lösa samma problem som i Malmö stad utan att man därför har behövt förgripa sig på tomträtten. Man har möjligheter att ordna sådana samhälleliga angelägenheter på andra sätt än genom att minska tomträttens värde. Dessa möjligheter bör man utnyttja. Men man bör också se till att tomträtten blir eftersträvarsvärd, ty endast därigenom kan samhället i stor utsträckning upplåta mark med tomträtt

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

och därmed tillgodogöra sig värdestegringen. Om man går den väg som man har gått i Malmö och alltså gör tomträtten mindre eftersträvarsvärd, kan man inte tillgodogöra sig markvärdestegringen och man kan få svårigheter av många olika slag att dras med.

Det förefaller mig därför, som om just de erfarenheter man har från Malmö snarast talar för att man bör vidta den ändring i propositionen, som ansluter sig till lagberedningens förslag och som tredje lagutskottet har tillstyrkt.

Herr SVENSSON (s) kort genmäle: Herr talman! Jag vill säga herr Osvald, att jag aldrig har haft någon kännning av att bestämmelserna i tomträttsavtalet i Malmö har försatt staden i sämre ställning än andra kommuner. Vi har fått låna pengar i bankerna på samma villkor som andra kommuner.

Men det finns en annan sak, herr Osvald, som jag vill nämna i all korthet. De lägre byggnadskostnader och hyror, som Malmö stad uppvisar gentemot stora delar av landet i övrigt, har vi inte fått till skänks, herr Osvald. Det är många faktorer som har spelat in, men den viktigaste faktorn därvidlag är utan tvivel tomträttsavtalets bestämmelser. Det är min bestämda uppfattning att den hårdföra politik, som ligger bakom våra tomträttsbestämmelser, är en mycket starkt bidragande orsak till att vi alltför kan ståta med en hyresnivå som är betydligt lägre än i landet i övrigt. Men här, menar jag, kan en försämring komma att ske. Om vi tvingas genomföra sämre villkor, glider vi kanske in i ett högre hyresläge i Malmö.

Jag vill för övrigt erinra herr Osvald om att ingen ju har vågrat att bygga och bo på vår tomträttsmark trots de bestämmelser som vi haft. I Malmö bygger vi allt vad vi får lov att bygga. Våra bestämmelser har inte lett till någon olycka.

Herr HERMANSSON, ALBBERT (s): Herr talman! Syftet med den föreslagna ändringen av tomträttslagen är att för-

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

stärka tomträttshavarnas rättsliga ställning och att öka tomträttens värde som kreditobjekt. Även departementschefen har i motiven till sitt förslag framhållit, att tomträttshavarna i princip bör bli jämställda med de husägare som själva äger sin byggnadstomt. Alla har varit eniga om att detta är det mål som bör eftersträvas, vilket också framgått av vad som här har yttrats av herr Boo och kanske i någon mån även av herr Svensson i Malmö.

Det är emellertid alldeles självklart att alla inskränkningar, som göres i nyttjanderätten till ett hus, minskar möjligheten att erhålla inteckningslån i fastigheten. Departementschefens förslag innebär att en viss inskränkning i nyttjanderätten skall kunna ske med Kungl. Maj:ts tillstånd. För min del anser jag detta vara ett avsteg från själva den princip som har varit vägledande vid lagförslagets utarbetande. Det avsteget motiveras med att det kan föreligga skäl för en kommun att samtidigt med upplåtelsen av byggnadstomter tillgodose vissa bostadspolitiska syften. Kommunen, sägs det, kan t. ex. vilja föreskriva att lägenheterna i ett nybygge skall komma de mest behövande till godo, och det kan finnas även andra bestämmelser, som kommunen vill införa i tomt-rättsavtalet. Det kan emellertid enligt min mening göras flera berättigade invändningar mot propositionens och reservanternas betraktelsesätt i detta avseende.

För det första faller det av sig självt, såsom redan framhållits, att den föreslagna inskränkningen i tomt-rättsavtalet nödvändigtvis måste medföra en minskning av kreditvärdet. Reservanternas förslag innebär för det andra att tomt-rättsavtalen skulle komma att ges olika innehåll i olika kommuner. Det är nämligen kommunerna själva som skall göra framställning om de särskilda villkor som skall införas i tomt-rättsavtalen. Och man kan förmoda att den ena kommunen vill föreskriva ett slags villkor för tomt-upplåtelsen och den andra ett annat slags inskränkningar. För övrigt sitter ju inte regeringarna som skall godkän-

na förbehållen i evighet. Departementscheferna växlar, men det är meningen att tomt-rättslagen skall komma att bestå åtminstone under lång tid framåt. Jag hyser nu inte några misstankar om att den nuvarande justitieministern skulle låta förleda sig att begå några större galenskaper på detta område, men vi vet ju inte vilka efterträdare han får; vi vet inte vad som kan komma att hända i framtiden.

Jag tycker för övrigt att det borde ligga i regeringens eget intresse att inte försätta sig i sådana situationer att departementscheferna skall behöva sitta och plottra med detaljfrågor av sådan art som det här kan bli fråga om. Då är det betydligt bättre att lagen formuleras på ett sådant sätt att den bestämt säger ifrån vilka inskränkningar som får göras och som inte får göras.

Den sista och viktigaste invändningen mot reservanternas yrkande gäller emellertid deras inställning till de bostadspolitiska synpunkter som har varit på tal här i debatten. Jag är fullt ense med reservanterna om att det i synnerhet för närvarande är högst angeläget att beakta de bostadspolitiska intressen som kommunerna har att bevaka. Men vad utskottsmajoriteten vänder sig emot är att nödvändiga samhällsinsgripanden ensidigt skall rikta sig mot den relativt obetydliga bostadsgrupp som representeras av bostadslägenheter uppförda på s. k. tomt-rättsmark. I den mån samhället kan finna det påkallat att ingripa för att reglera bostadsmarknaden bör åtgärderna åtminstone enligt min mening gälla hela beståndet av hyreshus och inte begränsas till endast en mindre del av hyreslägenheterna.

Herr Svensson nämnde något om att de enskilda medborgarnas intressen bör bevakas. Jag är fullt ense med herr Svensson om detta. Men jag anser att de enskilda medborgarnas intressen bör bevakas *även i sådana fall*, när dessa enskilda medborgare är hyresgäster i hus som är uppförda på mark med äganderätt och inte endast när de hyr i hus som är uppförda på tomt-rättsmark. Vi får nämligen inte glömma, att systemet

med tomträtt ännu inte har slagit igenom överallt ens inom de större och medelstora städerna. Jag vet att tomträttsinstitutet har fått en viss omfattning i Malmö och i en del andra större städer, men det finns också många samhällen där tomträttsinstitutet ännu icke kommit till användning, och detta förhållande får vi som sagt inte glömma.

Om vi på det sätt som reservanternas rekommenderar begränsar de bostadspolitiska åtgärder, som kan anses nödvändiga, kommer den stora mängden av hyresgäster, som ju bor i hus uppförda på mark som upplåtits med äganderätt, att försättas i ett avsesvärt sämre läge än det lilla fåtal, som bor i s. k. tomträtts-hus, och det kan enligt min uppfattning inte vara riktigt.

Följden av en sådan begränsning måste också bli att tomträtten deklasseras och att husbyggarna blir mindre angelägna om att bygga på tomträttsmark. Om det anses nödvändigt att vidtaga åtgärder t. ex. för att säkerställa tillräckliga bostadsutrymmen åt de barnrika familjerna, bör dessa åtgärder erhålla *generell* giltighet och således gälla för alla hyreshus och inte endast för sådana som är byggda på tomträttsmark. Jag har för min del mycket svårt att fatta deras inställning som anser, att en liten grupp hyresgäster skall sättas i särställning på det sätt som här har föreslagits. Och jag kan inte värja mig för den tanken, att propositionens innehåll på den punkten är ganska illa övertänt.

Om man vill göra tomträtten populär och få den utnyttjad i högre grad än hittills, bör man enligt min mening följa utskottets förslag. Jag ber således, herr talman, att få instämma i det yrkande som redan är gjort om bifall till utskottets hemställan.

Herr BOO (s): Herr talman! Jag skall begagna detta tillfälle till att något replikera utskottets talesman, herr Osvald, och kanske också säga några ord till herr Hermansson.

Det resonemang som utskottsmajoriteten använder, nämligen att man inte

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

skall skapa en undantagsställning för den bebyggelse som sker på tomträttsmark i jämförelse med den som sker på enskild mark, måste vara haltande, ty såsom jag tidigare anfört är dessa två fall inte fullt jämförbara.

Herr Hermansson sade, att om man skulle ingripa i något avseende, borde det ske på ett sådant sätt, att det träffade lika både den bebyggelse som skett på tomträttsmark och den som skett på enskild mark. Men om man i fortsättningen inte vill begagna tomträttsinstitutet till att tillgodose de bostadssociala syften, som kommunerna är ålagda att fullgöra, skulle konsekvensen av utskottsmajoritetens åsikt bli att den i stället skulle vilja förordna en särskild lagstiftning för att tillgodose t. ex. barnfamiljernas bostadsbehov och mycket annat, som enligt min mening ingalunda är någon krisföreteelse. Men vill utskottsmajoriteten beträda en sådan väg? Jag tror det inte.

Krislagstiftningen sådan den framkommit gäller ju lika för hela bostadsområdet. Där är därför inte den som skall föras in i detta sammanhang som ett argument, även om det i de upplåtelser som hittills praktiserats, där kommunerna ju varit suveräna att i sina avtal var för sig föreskriva vad de vill, givetvis förekommit även sådana förbehåll.

När denna fråga diskuterats, har man tagit stor hänsyn till remissyttrandena. Även herr Osvald har använt dem i stor utsträckning. Det viktigaste av de åberopade remissvaren anser man vara bostadsstyrelsens. Men vad bostadsstyrelsen har anfört är så pass tvetydigt, att jag skulle kunna utnyttja det även för att understryka de synpunkter, som jag företräder. Bostadsstyrelsen anför i fråga om de förbehåll av såväl långsiktig som tillfällig karaktär som hittills tillämpats följande: »Lämpligheten härav kunde ifrågasättas. För tomträtts kreditvärde skulle det vara av stor betydelse, om enhetliga upplåtelsevillkor kunde tillämpas. Avsevärda fördelar skulle vinnas, om en viss begränsning av avtalsfriheten infördes och i lagen angäves alla villkor, som finge och skulle gälla vid upp-

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

låtelse av tomträtt.» Hur skulle man kunna föreskriva detta i lagen? För det första talar bostadsstyrelsen om »en viss begränsning» och således icke om ett totalt förbud, vilket lagberedningen föreslagit. För det andra önskar bostadsstyrelsen att i lagen skulle anges de undantag som får göras i tomträttsavtalen. Juridisk expertis säger, att en dylik uppläggning är ohållbar, därför att man icke i lagtexten kan ange alla villkor, som kan förekomma.

Jag vill dessutom understryka vad jag sade redan i mitt förra anförande, nämligen att remissinstanserna ingalunda har uttalat sig om det nu föreliggande lagförslaget, utan om lagrådets första utkast till lagförslag, alltså den promemoria som var ute på remiss. Det är endast Stadsförbundet, som i efterhand har anförts sina synpunkter på den lösning, som Kungl. Maj:t här har förelagt riksdagen, och Stadsförbundet har tillstyrkt det framlagda lagförslaget.

Om man vill bibehålla något av kommunernas rätt att göra förbehåll vid tomträttsupplåtelseerna, så kan man, om man vill inskränka på kommunernas hitillsvarande obegränsade möjligheter därvidlag, inte göra detta på bättre sätt än genom att lägga denna prövning i Kungl. Maj:ts hand. På den punkten har herr Hermansson varit tveksam och anförts, att detta icke är en lämplig anordning. Då det nu gäller en avvägning mellan att låta kommunerna behålla den oinskränkta rätt, som de hitintills haft, eller helt avskaffa denna rätt, så är väl den lämpligaste lösningen att lägga avgörandet i Kungl. Maj:ts hand och låta Kungl. Maj:t pröva upplåtelsevillkoren. Därigenom åstadkommer man enhetlighet på detta område och tillgodoser de väsentliga intressen som här måste främjas.

Herr Osvald anförde gentemot mig, att jag skulle ha sagt, att den uppläggning, som reservanternas här förordat, inte skulle medföra någon inskränkning i kreditvärdigheten. Jag sade inte exakt så, utan använde väl i stället ordet »avgörande» inskränkning. Jag medger, liksom herr Svensson, att om man nu låter

kommunerna i viss utsträckning ha kvar denna rätt, så kommer detta naturligtvis att i någon mån påverka kreditvärdigheten, som annars skulle vara exakt densamma som vid enskild äganderätt. Men här får ju ske en avvägning. När vi går att besluta i denna fråga, måste vi ha utgångspunkten i minnet. Den är ju att kommunerna i dag har oinskränkt rätt att göra olika föreskrifter i tomträttsavtalen. Kungl. Maj:t föreslår att denna rätt skall begränsas högst avsevärt och att det skall läggas i Kungl. Maj:ts hand att pröva dessa inskränkningar i upplåtelsevillkoren. Lagberedningen och utskottet däremot vill helt avskaffa denna rätt för kommunerna.

Herr Osvald gjorde vidare gällande, att reservanternas inte skulle ha anförts några egentliga skäl för sin ståndpunkt. Vi har ju dock hänvisat till att kommunerna har skyldighet att var och en på sin ort sörja för bostadsförsörjningen. Bara detta måste väl anses vara tillräcklig motivering. Vidare kan jag hänvisa till vad vi i vår reservation anförts för att belysa hur man i dagens läge kan behöva använda dessa föreskrifter i tomträttsavtalen. Dessutom är det ju ett faktum att ingen kan se in i framtiden och överskåda, vilka nya problem på detta område som kan framkomma.

Herr Osvald förklarar vidare, att det syfte, som vi vill nå, kan uppnås på ett mycket enklare sätt, nämligen genom att man vid dessa uppgörelser skriver en förbindelse, som i viss mån skulle tillgodose dem som t. ex. blir föremål för zonexpropriation. Men det skulle ju bli någon sorts uthyrningsavtal och en överflyttning av den bostadsransonering som vi för närvarande har. Ett dylikt förfarande skulle inte lösa problemet på lång sikt, ty det skulle inte få samma rättsliga verkan för dem som skall skyddas genom en sådan skriftlig förbindelse. Den skyddar nämligen inte mot tredje man; den skyddar inte vid exekutiv auktion. Reservanternas lösning ger faktiskt i dessa avseenden ett bättre skydd åt dem, som här bör skyddas, än vad utskottsmajoritetens förslag gör. Den föreskrift i tomträttsavtalen, som reservan-

terna föreslår, får nämligen rättslig verkan även på längre sikt. Samhällets intressen blir genom reservanternas förslag också bättre tillgodosedda därigenom att de intrångsersättningar, som kan komma i fråga vid expropriationsförfarande, kan nedbringas eller helt bortfalla genom att man kan lämna erforderliga garantier åt näringsidkare och andra, som kan bli föremål för expropriationsförfarande.

Jag har, herr talman, med vad jag nu anfört velat mer utförligt och detaljerat motivera den ståndpunkt, som reservanterna intar.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr WERNER (bf): Herr talman! Anledningen till att jag dristat mig att begära ordet är att jag inom lagberedningens rådgivande nämnd haft möjlighet att följa utformningen av det föreliggande lagförslaget. Då jag icke har något intresse speciellt inriktat åt någotdera hållet, vill jag framföra några, såsom jag tror, objektiva synpunkter på denna fråga.

Förändringen i jämförelse med nu gällande lagstiftning består däri, att medan avtal om upplåtelse enligt den nuvarande lagstiftningen är tidsbegränsade att gälla från minst 26 till 100 år, stadgar det nu föreliggande lagförslaget principiellt icke någon tidsbegränsning utan medger upplåtelser på obegränsad tid, dock så att tomträttshavaren inte kan uppsäga avtalet, vilket däremot markägaren kan göra efter viss tid, om han anser att marken behöver användas för annat ändamål. Därjämte föreskriver förslaget rätt för markägaren att med hänsyn till stegrad markvärde och penningvärdefall efter vissa tidsintervaller — jag vill minnas 20 år — uppsäga avtalet för revidering av gällande tomt-hyra.

Med hänsyn till den vidgade användningen av tomträttsinstitutet såsom ett nyttjanderättsinstitut har det varit önskvärt att skapa större säkerhet, enhetlighet och stadga åt denna form av tryggad besittningsrätt till fast egendom. Då man

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

här gjort gällande i allt för hög grad att den föreslagna tomträtten närmat sig äganderätten, vill jag påpeka, att det dock råder en väsentlig skillnad mellan den obegränsade äganderätten och denna form för jordinnehav. Den består däri att enligt lagförslaget äganderätten till tomtmarken alltid är förbehållen upplåtaren. Därjämte har, såsom jag nyss påpekade, markägaren rättighet att uppsäga tomtavtalet efter minst 60 år och sedan efter påföljande intervaller om 40 år för markens eventuella användning för annat ändamål, och han har vidare rätt att efter 20-årsperioder få tomt-hyran reviderad med hänsyn till markens stegrade värde. Jag tycker att detta är så pass väsentliga inskränkningar, att man inte kan jämställa äganderätten med denna form av besittningsrätt till fast egendom.

De invändningar, som gjorts här av reservanterna till förmån för justitieministerns bedömning av den föreliggande frågan, tror jag fick en riktig karakteristik av herr Hermansson, då han sade att de var illa övertänkta. Vad skulle inträffa, om man gav upplåtaren rätt till förbehåll i avtalen? Här förutsättes, att vid en upplåtelse av dyrbar tomtmark denna tomtmark utnyttjas för bebyggelse av kapitalkrävande och betydande omfattning. Jag är alldeles övertygad om att ett sådant utnyttjande av tomtmarken, som är avsett att kunna ske med en tryggad besittningsrätt, då inte skulle kunna komma till stånd. De förbehåll, som föreslagits i propositionen, skulle verka hindrande på investeringarna, icke minst därför att dessa kanske i vissa fall skulle bli mindre räntabla. I varje fall skulle dessa förbehåll, om de komme att tillämpas olika i olika delar av landet, otvivelaktigt skapa ett osäkerhetstillstånd till skada för användbarheten av hela tomträttsinstitutet.

Principiellt skulle jag vilja framhålla att man gör klokt i att göra varje lagstiftning sådan, att dess tillämpning alltid är oberoende av de politiska skiftningarna. Reservanternas och justitieministerns felsyn förefaller mig vara att de bygger på den nuvarande regimen,

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

som anses — måhända felaktigt — ha en större förståelse för vissa byggnadsuppgifter. Men antag, att en förändring av den politiska strukturen skulle komma att ske och att frågan kommer att bedömas från andra politiska aspekter — det är dock här fråga om långfristiga avtal, som kan röra sig om 100 år och däröver — vad skulle hända då? Jag tror att man skulle ångra i hög grad, om man nu införde en bestämmelse, som gjorde tillämpningen beroende av ett administrativt bedömande, vilket väl för övrigt för Kungl. Maj:t skulle innebära en mycket ökad arbetsbelastning.

Man har gjort gällande att den förändring, som här föreslås, är särskilt nödvändig för att trygga mark för barnrikehusen. Jag kan inte tänka mig denna viktiga fråga, som jag hyser starkt intresse för, trots att jag inte är stadsbo, skulle på något sätt hämmas genom den utformning, som lagstiftningen enligt utskottets förslag får. Man kan väl ändå förutsätta att samhällena såsom markupplåtare har mycket god tillgång — särskilt efter den nya expropriationslagens genomförande — till mark, som med tomträtt kan upplåtas för att tillgodose just dessa mycket viktiga ändamål. Jag tror att man överdimensionerar denna detalj i hela frågan för att få fram en viss stämning, som inte är sakligt motiverad.

Lagstiftningsarbetet i vårt land är ju mycket grundligt, och alla olika synpunkter har särskilt inom lagberedningen övervägts under mycket lång tid. Lagberedningens rådgivande nämnd innesluter ju representanter för olika politiska meningsriktningar, och den har med beaktande av de olika synpunkterna stannat för det förslag, som framlagts och som vunnit lagrådets gillande. Jag tror för min del att kammaren gör klokt i att inte följa reservanternas och inte fästa avseende vid deras överdimensionerade bekymmer rörande den framtida tillämpningen. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag, som enligt min mening är ur alla synpunkter sakligt starkt grundat och tillgodoser alla berättigade intressen.

Herr LARSSON, NILS AUGUST (s): Herr talman! Även om denna fråga blivit ganska allsidigt belyst, ber jag att få understryka ett par av de synpunkter, som redan framhållits, och även att i någon mån få framhålla ytterligare en synpunkt.

Såvitt jag förstår, vinner samhället det väsentliga genom att dels få behålla marken i sin ägo och dels ha rätt att tillgodogöra sig värdestegringen. Att därutöver föreskriva ytterligare villkor för den, som mottar jorden med tomträtt, måste enligt min mening vara ganska orimligt.

Det har sagts att spekulation skulle kunna bli följden, om man inte har den, jag skulle vilja säga, säkerhetsventil, som skulle bestå däri att Kungl. Maj:t på kommunens begäran skulle kunna föreskriva särskilda villkor. Men hur blir en spekulation i jord över huvud taget möjlig, när jordvärdestegringen skall tillfalla samhället och tomträtten trots allt dock är tidsbegränsad? Kommunerne har ju möjlighet att efter 60 respektive 40 år säga upp tomträttsavtalen, om de behöver marken för eget ändamål.

Det är inte heller bara ett skäl som man bollar med i debatten, när det framhålls att kreditvärdigheten för tomträtt är sämre i de orter, där tomträtten är kringgårdad med en hel del extra villkor av olika slag.

Tomträtten är för tätorterna enligt min mening egentligen den enda lämpliga formen av upplåtelse, och om över huvud taget kooperativa byggnadsorganisationer eller enskilda skall vara villiga att bygga på mark, som upplåtes med tomträtt, måste man nog begränsa sig till att bestämma utvecklingens allmänna riktning och undvika att genom allsköns inskränkningar och villkor försämra läget.

De bostadssociala synpunkterna har både i reservationen och här i debatten åberopats till stöd för kommunernas rätt i detta hänseende, och herr Boo har gång på gång understrukit att kommunerna enligt lag har så och så omfattande skyldigheter i bostadssocialt avseende mot sina innebyggare. Det är

alldeles riktigt, men jag kan inte finna det rimligt att dessa städernas och tätorternas skyldigheter mot sina innebyggare skall klaras av tomträttshavarna. I den mån det gäller att skaffa bostad åt familjer, som har svårt att få sådan, bör städerna enligt min mening göra det i egen regi och inte lita till tomträttshavarna.

Jag kan inte finna att den av utskottsmajoriteten förordade formuleringen av lagförslaget skulle på något sätt innebära, att samhället i fråga om tomträtten blir den svagare parten. Tomträttshavaren kommer nog fortfarande att vara den svagare, och man bör säkerligen — såsom herr Hermansson uttryckte det om jag inte uppfattade honom fel — slå vakt om de enskildas och organisationernas berättigade intresse att bli skäligt och riktigt behandlade.

Det är dessa rent praktiska överväganden som gjort att jag gått på utskottsmajoritetens linje. Jag vill särskilt starkt betona att inga principiella meningsbrytningar föreligger, utan alla är ense om att vi skulle söka skapa ett mera begärligt tomträttsinstitut. Frågan gäller bara vilka ytterligare villkor utöver lagförslaget vi skall föreskriva i fråga om tomträtten.

Jag har under dessa förhållanden ansett det rimligt att, såsom utskottet föreslår, begränsa de till tomträtten knutna ytterligare villkoren, om vilka tomträttshavaren inte vet så mycket och vilkas konsekvenser han kanske också har rätt svårt att överblicka.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OSVALD (fp): Herr talman! I sitt sista anförande gjorde herr Boo gällande, att bostadsstyrelsen på sätt och vis hade uttalat samma mening som reservanterna. Jag vill då erinra om att bostadsstyrelsen bland annat framhållit, att det i tomträttsavtalen intagits åtskilliga särbestämmelser, som var avsedda att tillgodose fastighetsägarnas intressen, och att dessa särbestämmelser

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

ofta var av en tillfällig karaktär. Det är beträffande detta som bostadsstyrelsen sagt, att lämpligheten härav kan ifrågasättas. Bostadsstyrelsen framhåller mycket tydligt, att det skulle vara av stor betydelse, om man kunde tillämpa enhetliga upplåtelsevillkor. Styrelsen säger visserligen också, att avsevärda fördelar skulle vinnas, om en viss begränsning av avtalsfriheten infördes i lagen och i denna angäves alla villkor, som finge och kunde gälla vid upplåtelse av tomträtt.

Det är detta sista uttalande som herr Boo menar i viss mån skulle innebära ett medgivande i den riktning som reservanterna föreslagit. Jag vill emellertid framhålla, att de lagskrivande instanserna ansett, att man inte — och herr Boo var ju också av den uppfattningen — kan införa bestämmelser för alla möjliga olika situationer. Man kan därför enligt min mening ingalunda säga, att bostadsstyrelsens uttalande, att i lagen skall anges alla villkor som finge och skulle gälla, på något sätt är ljumt i den fråga det här gäller.

Herr Boo säger också, att Stadsförbundet har uttalat sig på ett sådant sätt, att det skulle kunna betraktas som ett tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag. Förbundet har yttrat sig i efterhand, men det är inte rätt att säga, att det har tillstyrkt förslaget. Stadsförbundet tillstyrkte på sin tid lagberedningens princippromemoria. När förbundet sedan fick tillfälle att yttra sig över förslaget i propositionen, meddelade förbundet att det inte hade någon erinran att göra. Om man härav skall dra någon slutsats, är det att Stadsförbundet inte har någon bestämd ståndpunkt i denna fråga. Jag tycker i varje fall inte man kan dra fram Stadsförbundet såsom någon instans, som tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, eftersom förbundet i första hand tillstyrkt princippromemorian.

Herr Boo säger vidare, att dessa obligationsrättsliga avtal, som omnämns i utskottsutlåtandet, är av relativt litet värde för exempelvis hyresgäster, eftersom de inte gäller vid exekutiv auktion, således inte mot tredje man. Det är rik-

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.
tigt, att de inte gäller vid en zonexpropriation, om en affärsinnehavare exempelvis hyr en affärslägenhet. Men varför skulle avtalet göra det i detta fall? De gäller ju inte beträffande några andra fastigheter. Varför skulle hyresgästen i ett tomträttshus åtnjuta ett skydd, som han för närvarande inte har och som väl inte heller någonsin har ifrågasatts att han skulle komma att få i framtiden?

Herr BOO (s) kort genmäle: Herr talman! När det gäller den sista frågan, som herr Osvald här berörde, anförde jag tidigare, att kommunen kan få den stora fördelen att åtminstone i viss mån undgå inträngsersättning. Detta är ett av skälen. Ett annat skäl är att de, som här skall skyddas, får ett bättre skydd.

Vad sedan beträffar remissinstansernas yttranden, så framgår det väl ändå av herr Osvalds sista anförande, att bostadsstyrelsens uttalande kan tolkas på olika sätt. Jag erkänner gärna vad herr Osvald anförde beträffande Stadsförbundets yttrande, men det väsentliga är väl, herr Osvald, att Stadsförbundet har glidit i sin uppfattning sedan det fått taga del av Kungl. Maj:ts slutgiltiga förslag. Det är väl inte uteslutet att också bostadsstyrelsen och andra remissinstanser kunnat göra en liknande glidning, om de blivit i tillfälle därtill. Det jag framhållit är bara, att de inte över huvud taget haft den möjligheten. Man skall därför inte bygga alltför mycket på vad remissinstanserna sagt.

Herr Werner tryckte ganska hårt på att både departementschefen och reservanterna i hög grad skulle bygga på den nuvarande politiska regimen vid sitt ställningstagande. Nej, det bestrider jag bestämt att vi gjort. Jag är åtminstone för min del klar på att varje tid får uttryck i sin politiska regim, och vad vi beslutar här i dag kanske inte står sig i en ändrad politisk konjunktur. Jag förutsätter emellertid, att inte heller herr Werners ställningstagande i dag är betingat av att den regim vi nu har skall förändras.

Herr MÖLLER (s): Herr talman! Jag vill visst inte göra anspråk på att företräda någon sakkunskap i detta ärende. Jag måste också erkänna, att utskottsmajoriteten ur logisk synpunkt träffat rätt; nämligen under förutsättning, att man inte har något annat i sikte, när man talar om denna revision av tomt-rätten, än kreditvärdigheten. Om man släpper alla andra hänsyn, har majoriteten logiken på sin sida. Då jag för en gångs skull ganska flitigt lyssnat på denna debatt, måste jag säga att jag inte på något sätt blivit övertygad om att majoritetens argument är tillräckliga för att man skall gå emot Kungl. Maj:ts på denna punkt. Jag förstår heller inte varför man skall beröva de kommuner, som infört tomträtt och som haft en möjlighet att ställa ett eller annat villkor, som kanske inte är tilltalande för borgerliga representanter här, den möjligheten i fortsättningen att åtminstone vid handhavandet av tomträttsinstituten ta hänsyn till sina bostadssociala angelägenheter. Det är egentligen detta som begäres av talesmännen för de kommuner, som har en mera vidsträckt tomt-rättsupplåtelse. Här blir det naturligtvis faktiskt på det sättet, att representanter från en hel mängd kommuner utan tomt-rättsupplåtelse bestämmer hur det skall vara i de kommuner, där man infört tomträtt.

Jag vill erinra om att det för inte så många år sedan över huvud taget icke lämnades någon kredit för en tomträttsinnehavare annat än från speciella tomträttskassor, som kommunerna själva hade upprättat. Det lämnades alltså inte någon kredit mot in-teckningar i tomträttsfastigheter. Detta förhållande är ju nu ändrat. När staten började sin bostadspolitik med en betydande utlåning, jämställde den utan vidare tomträttsfastigheterna med äganderättsfastigheterna, och jag har åtminstone mig bekant att man inte numera absolut vägrar att lämna kredit till tomträttshavare även i vissa bankinstitut.

Frågan är emellertid: kan man inte acceptera Kungl. Maj:ts prövningsrätt såsom en tillräcklig garanti, utan skall

man ha detta absoluta förbud, enbart i den s. k. kreditvärdighetens intresse? Jag måste för min del medge, att jag i alla fall är glad över att det har gjorts en reservation till förmån till Kungl. Maj:ts förslag. Jag är övertygad om att det är riktigt att acceptera Kungl. Maj:ts förslag. Vi har haft ett tillstånd, där tomträtt över huvud icke varit kreditvärdig. Nu när rätten har fått ett kreditvärde, är man genast färdig att så att säga gå till den andra ytterligheten, att det inte får ske någonting som kan begränsa kreditvärdigheten. Enligt min mening bör man nog skaffa sig litet större erfarenheter på denna punkt, innan man sträcker sig så långt. Jag har mycket svårt att tro att tomträttsinstitutet skulle bli mera populärt, om all självbestämmanderätt från kommunernas sida upphävdes, då det gäller upplåtelse av tomträttsfastigheter. Vad innebär detta i själva verket? Stockholms stad har — om jag inte är fel underrättad — infört den ordningen, att den över huvud taget inte säljer mark för något ändamål, sedan staden förvärvat mark, utan staden tillämpar tomträttsinstitutet, och det är väl inte osannolikt att utvecklingen i en hel rad kommuner kommer att gå i den riktningen. Jag vill påminna mina gamla partivänner om att det om tomträtten verkligen stått slagsmål i denna riksdag. Det tog lång tid och mycken kraft, innan det lyckades för Lindhagen på sin tid att genomdriva ett ordentligt principbeslut om upprättandet av tomträttsinstitutet, men då kunde de, som fått fastigheter med tomträtt, inte låna ett öre på rättigheten i en bank. Staden måste omedelbart upprätta en tomträttskassa för att institutet över huvud taget skulle kunna begagnas. Nu är man precis åt rakt motsatt håll, och jag kan inte se, att Kungl. Maj:ts förslag inte är acceptabelt ur deras synpunkt, som hävdar att kreditvärdigheten är det centrala och bör tillgodoses. Jag kan inte se annat än att Kungl. Maj:ts förslag är tillfredsställande, och jag är beredd att ta Kungl. Maj:ts prövningsrätt som en tillfredsställande garanti, alldeles oavsett hur Kungl. Maj:ts regering är sammansatt.

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

Vi får väl ändå hoppas, att den skall vara så sammansatt, att det på den bestämmande punkten finnes tillräckligt mycket sunt förnuft för att det inte skall fattas allt för enfaldiga eller okloka beslut.

I herr Möllers yttrande instämde herrar *Holmqvist* (s), *William Ohlsson* (s) och *Sjödahl* (s).

Herr OSVALD (fp): Herr talman! Om jag fattade herr Möller rätt, menade han att tomträttsinstitutet är en mycket värdefull förbättring i hela vårt samhällsbyggande. Och jag ger honom rätt i detta. När vi inom utskottet — som herr Möller säger — med logik hävdar, att utskottets linje är den enda riktiga ur kreditvärdighetssynpunkt, gör vi naturligtvis inte detta för kreditvärdigheten i och för sig, utan för att vi skall främja den upplåtelseform, som vi alla anser vara lämplig ur samhällets synpunkt. Det är därför som man enligt min mening bör följa inte bara logikens krav i detta fall, utan också praktiskt taget alla dem, som yttrat sig i denna fråga. Det har faktiskt rått en samfälld mening, att man då det gäller att tillgodose de bostadssociala önskemålen bör komma till rätta med dem på samma sätt och med samma medel beträffande tomträttsfastigheter som beträffande fastigheter med äganderätt. Det bör alltså vara samma lagstiftning, som skall gälla t. ex. för hyresreglering och sådant.

Nu frågar man om inte befogenheten för Kungl. Maj:t är tillräcklig garanti för att avvikelserna inte skall behöva bli alltför växlande som de varit på senare tiden. Det är kanske en fråga av retorisk art, men vi får komma ihåg att detta är en lagstiftning som skall gälla för obegränsad tid, för århundraden framåt, och Kungl. Maj:t kan komma att tillämpa olika bestämmelser då det gäller inskränkningar i tomträtten. Det är därför som vi inom utskottet menat att det är riktigt, såsom sagts på flera håll, att alla villkor, som finge och skulle gälla vid upplåtelse av tomträtt, skulle vara införda i lagen.

Ang. ändrade bestämmelser om tomträtt.

Herr MÖLLER (s): Herr talman! Jag vill först påpeka, att då Svenska stadsförbundet lämnat Kungl. Maj:ts förslag utan erinran, så bör man lägga märke till att Stadsförbundet har precis en sådan representation som verkligen vet vad det hittillsvarande tomträttsinstitutet har betytt. Där sitter de stora städernas representanter, och det är framför allt de stora städerna — det finns mindre städer också — som har tomträtt. Jag tycker att det är skäl att minst lika mycket lyssna till Stadsförbundets mening som till den »enhilliga juridiska expertisens» — jag erkänner att min mistänksamhet väckes när man talar om enhällig juridisk expertis.

Jag vill ytterligare bara påpeka att detta är en fråga om hur kommunerna skall handla. När herrar Osvald och Hermansson gör gällande att man bör ha samma lagstiftning för äganderättsfastigheter och tomträttsfastigheter, så är detta bara en fras, eftersom ju kommunerna inte kan göra någonting åt den saken. Det är ju staten som skall lagstifta. Vad jag vill säga är att det inte finns tillräckliga skäl för att beröva kommunerna en rättighet som de även vid ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag får mycket inskränkt, men som de har haft och som de enligt min mening bör få behålla. Jag kan inte finna att de senaste replikskiftena bör utöva något inflytande på ställningstagandet i denna sak.

Herr HERMANSSON, ALBERT (s) kort genmäle: Herr talman! Herr Möller frågade i sitt första anförande varför kommunerna skulle berövas den rätt som de nu har att ställa villkor och göra förbehåll vid tomträttsupplåtelse. Jag vill då påpeka att även med Kungl. Maj:ts förslag kommer kommunerna i viss mån att berövas denna rätt, därför att man i Kungl. Maj:ts hand lägger rätten att föreskriva andra bestämmelser än dem kommunerna för närvarande har. Om det inom kommande regeringar skulle komma att råda det sunda förnuft som både herr Möller och jag tror på, får man väl också tänka sig att regeringarna

kommer att utfärda något så när likformiga bestämmelser för de olika kommunerna. Därför behöver de inte bli alldeles lika överallt, men departementschefen kommer naturligtvis att sträva efter att bestämmelserna skall bli något så när likformiga. Och det betyder att en del städer måste ändra på de olikartade bestämmelser som de nu har tillämpat, emedan de hittills haft full frihet att göra detta. Det blir sålunda även med regeringens förslag så att man berövar kommunerna en del av de rättigheter som de nu har.

Vad herr Möller sade i sitt senaste anförande om Stadsförbundet och de stora städer som där är dominerande är naturligtvis riktigt, men för min del har jag sett saken så, att jag önskar att tomträtten skall kunna slå igenom även i det stora antal småstäder och andra samhällen där tomträtten hittills inte spelat någon som helst roll. Och jag är övertygad om att i den mån man gör begränsningar och lägger i Kungl. Maj:ts hand att avgöra vilka inskränkningar och förbehåll som kommunerna får göra, kommer detta att motverka tomträttsinstitutets införande i mindre städer och samhällen.

Jag vill också passa på att säga att när herr Möller talade om utskottsmajoritetens logik, träffade han precis i prick, åtminstone i fråga om min egen inställning till frågan. Som jag kanske tidigare också betonat anser jag det riktigt att få fram så stor likställighet som möjligt mellan de båda upplåtelseformerna i fråga om kreditvärdigheten. De bestämmelser, som man behöver för att generellt reglera förhållandena på hyres- och bostadsmarknaderna kan inte genomföras av kommunerna. Det har herr Möller rätt i. Det är regering och riksdag, som tillsammans skall genomföra en sådan lagstiftning. Och den bör enligt min mening gälla för alla hyresgäster och för alla slag av bostadshus.

Herr OSVALD (fp): Herr talman! Herr Möller åberopade ännu en gång Stadsförbundet, och då vill jag ännu en gång

Ang. vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt dalalagen.

säga vad jag tidigare sagt, att Stadsförbundet tillstyrkt lagberedningens princippromemoria. När det sedan får förslaget från Kungl. Maj:t, säger det att det inte har något att erinra. Jag kan endast dra den slutsatsen att Stadsförbundet inte har någon bestämd ståndpunkt i denna fråga. Bakom den uppfattning som tredje lagutskottets majoritet har står inte bara, som herr Möller sade, en enhällig juristexpertis, utan där står praktiskt taget alla de remissinstanser som yttrat sig i denna fråga, både kreditinstitut och bostadsmyndigheter.

Ja — 74;

Nej — 57.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt dalalagen.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län (den s. k. dalalagen).

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen ville, med bifall till motionerna I: 186 av herr *Eliasson* och herr *Persson, Einar*, och II: 399 av herr *Jansson* i Aspeboda m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa skyndsamt utredning rörande vidgad inlösningsrätt enligt dalalagen samt för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

Herr *Boo* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Herr **ELIASSON** (bf): Herr talman! Jag ber först att få uttala min tillfredsställelse över att tredje lagutskottet tillstyrkt den utredning om vidgad inlösningsrätt i samband med laga skifte enligt den s. k. dalalagen, som vi motionsledes begärt. Det gäller här en fråga av utomordentligt stor betydelse för jordbruket i vissa delar av Kopparbergs län. Jag skall, herr talman, här endast ta upp några synpunkter och framföra ett par önskemål.

Den starka ägosplittring, som råder i vissa delar av länet, är i och för sig inte något nytt problem. Före storskiftet under förra århundradet var ett jordinnehav av 3, 4 hektar åker i regel splittrat på 50, 60 olika tegar, som ofta kunde ligga spridda ganska långt från varandra. Det lär på den tiden ha funnits jordägare med ägor på inte mindre än 300 olika ställen.

Man ville genom storskiftet försöka

Ang. vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt dalalagen.

skapa endast bärkraftiga bruksdelar, och man införde mycket stränga bestämmelser, som syftade till att göra det möjligt att uppnå detta mål efter en relativt kort övergångstid. Men på grund av sedvänjan att vid arvskiftena uppdelade jorden mellan alla dödsbodelägarna blev resultatet inte det väntade. Den fortgående arvskiftes- och samsjedelningsverksamheten har lett till en stark ägosplittring både beträffande åkerjorden och skogsmarken. Denna ägosplittring pågår fortfarande i viss utsträckning och leder för övrigt till att allt större delar av åkerjorden och skogsmarken övergår i icke-jordbrukares hand.

Det är naturligtvis angeläget att få en ägosammandragning och att bättre arrendering kan uppnås. Det är inte lätt att rationalisera driften och att kunna med full effekt använda moderna arbetsbesparande maskiner och redskap, om det gäller exempelvis ett jordbruk med ägorna splittrade på 30—40 små tegar, belägna på långt avstånd från varandra. Men detta att få ägorna mera samlade är inte tillräckligt. Ett laga skifte, som tyvärr tar mycket lång tid och trots statens bidrag ändå innebär en ganska betydande utgift för den enskilde, måste också, i varje fall i dessa bygder, syfta till att åstadkomma mera bärkraftiga bruksdelar.

Vid 1948 års riksdag beslöts vissa ändringar av den s. k. dalalagen. Den viktigaste av dessa var, att man införde en inlösningsrätt, som syftade till att möjliggöra en förstärkning av ofullständiga bruksdelar med åkerjord i samband med laga skifte. Reformen innebär, att ägare av jordbruksfastighet, som saknar nödiga åbyggnader och som omfattar mindre än 1 hektar åker, skall kunna åläggas att frånträda sin inlösningsjord mot likvid i pengar. Den jord, som på detta sätt blir disponibel, kan sedan användas för att förstärka bebyggda ofullständiga jordbruk inom skifteslaget. Skogsmarken får däremot dessa ägare behålla, men denna skogsmark skall utläggas i gemensamma lotter.

Det ifrågasattes när denna reform till-

kom, att man ur jordpolitiska synpunkter borde ha gått längre. Men en mera vidgad inlösningsrätt ansågs från de flesta håll inte lämplig att införa med hänsyn till opinionen i de berörda bygderna. Det förordades inte heller en sådan ytterligare utvidgning av de sakkunniga, bland dem några jordbrukare i Siljansbygden, som biträdde utredningsmannen.

Vi har i motionerna framhållit, att den inlösningsrätt, som infördes för fem år sedan, är otillräcklig. Erfarenheterna visar nämligen, att den inte ger tillräckliga möjligheter att i samband med ett laga skifte kunna skapa ändamålsenliga bruksdelar i önskvärd utsträckning. De obebyggda fastigheterna innehåller nämligen ofta något mer än 1 hektar åker, d. v. s. de ligger något över den arealgräns, som nu gäller för inlösningsrättens begagnande. Och därtill kommer, som jag redan har påpekat, att nuvarande lagstiftning inte innehåller bestämmelse om någon inlösningsrätt till skogsmark, vilket måste betraktas som en oerhörd brist. I de bygder det här gäller måste helt enkelt jord och skog komplettera varandra, om den jordbrukande befolkningen skall få sin utkomst tryggad.

Det är glädjande att våra önskemål om en skyndsam utredning om vidgad inlösningsrätt har rönt en så välvillig behandling i remissyttrandena och i tredje lagutskottet, som enhälligt tillstyrkt motionerna. Jag skall därför inskränka mig till att nu understryka ett par synpunkter som framföres i remissyttrandena och i utskottets utlåtande. Från alla håll har betygats, att motionärerna med all rätt gjort gällande, att ortsopinionen nu är positivt inställd till tanken på en vidgad inlösningsrätt. Jag kan nämna, att en konferens med representanter för RLF:s lokalavdelningar i Siljansbygden hölls ett par dagar innan motionen väcktes just för att utröna, vilka synpunkter som jordbrukarna i Siljansbygden har på denna fråga. Det rådde vid detta sammanträde en rörande enighet om att inlösningsrätten måste vidgas, och det sades från många

Om åtgärder för gynnande av bebyggelsen på landsbygden.

håll, att en sådan reform är nödvändig för att jordbrukarna med verkligt intresse skall kunna gå in för laga skifte.

Den närmare målsättningen för utredningen har utskottet inte velat ta definitiv ställning till, och detta förstår jag mycket väl. Vi har också i motionerna framhållit, att det måste bli utredningens sak att pröva, hur omfattande inlösningsrätten bör bli. Detta är en avvägningsfråga, men låt mig tillägga, att när vi motionärer särskilt pekat på obebbyggda jordbruksfastigheter, som äges av personer bosatta utanför kommunen, beror detta på att vi hyser den uppfattningen, att inlösningsrätten mycket väl kan göras mera omfattande beträffande denna ägarekategori än i fråga om andra. I många fall är ju vederbörande bosatt långt från hembygden, inte så sällan i Amerika.

Med särskild tillfredsställelse noterar jag, att alla instanser delar motionärernas uppfattning, att inlösningsrätten även bör omfatta skogsmark. Det bör poängteras, att den nuvarande dalalagen strider emot den allmänt accepterade principen, att jord och skog inte bör skiljas från varandra.

Till sist ber jag att få understryka en synpunkt, som alla remissinstanser och även utskottet gett uttryck åt, nämligen att frågan om vidgad inlösningsrätt är av brådskande natur och att utredningen bör bedrivas med största skyndsamhet. Det pågår ju en översyn av dalalagen inom lantmäteristyrelsen, men jag har liksom lantbruksstyrelsen den meningen, att om denna översyn skulle ta avsevärd tid, så bör frågan om en utvidgning av inlösningsrätten göras till föremål för en särskild, skyndsam utredning. Laga skifte enligt dalalagen pågår för närvarande på skifteslag med en sammanlagd areal av ca 200 000 hektar, d. v. s. ungefär en åttondel av den totala arealen av samtliga skifteslag inom dalalagens tillämpningsområde. Ärendet är brådskande, men detta bör dock inte föranleda att man, såsom en remissinstans ifrågasatt, begränsar utredningens uppdrag till frågan om vidgad inlösningsrätt till åkerjord och hänskjuter

spörsmålet om inlösningsrätt till skogsmark till en annan utredning. Det är enligt min mening onödigt att här göra en uppdelning på två olika utredningar med risk att frågan om inlösningsrätt till skog blir löst först i en avlägsen framtid.

Ytterligare ett önskemål vill jag framföra, nämligen att Kungl. Maj:t liksom fallet var 1947, ville bereda representanter för jordbrukarna i de berörda bygderna tillfälle att deltaga i utredningsarbetet och därvid framföra sina synpunkter.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och att än en gång få betyga tredje lagutskottet min tacksamhet för dess välvilliga behandling av motionerna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt, efter rättande av ett anmärkt tryckfel, så att motionsbeteckningen I: 186 på förekommande ställen ändrades till I: 185.

Om åtgärder för gynnande av bebyggelsen på landsbygden.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner om åtgärder för gynnande av bebyggelsen på landsbygden.

Tredje lagutskottet hade till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 176 i första kammaren av herr *Persson, Karl*, m. fl. och nr 165 i andra kammaren av herr *Jansson* i Benestad m. fl. I motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att uppdraga åt Kungl. Maj:t att efter översyn av hitthörande lagar vidtaga snabba åtgärder för sådana ändringar, att bebyggelsen på den rena landsbygden gynnades.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 176 och II: 165, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

Herr PERSSON, KARL (bf): Herr talman! Jag har begärt ordet för att i all korthet till kammarens protokoll anteckna ett tack till statsrådet Sträng för vad han yttrar i proposition 138. Denna hör visserligen inte direkt till detta ärende, men man kan i alla fall säga, att det väsentliga som begärts i nu förevarande motion har blivit tillgodosett genom hans yttrande. Jag ber även att få tacka utskottet. Det har visserligen inte formellt tillstyrkt motionen, men det har i alla fall tagit statsrådet Strängs yttrande till underlag för sin mycket välvilliga skrivning. Jag tror att med detta utskottsutlåtande har en bräsch blivit slagen i det hinder som funnits för bostadsbyggande på den rena landsbygden.

Av bostadsstyrelsens synnerligen byråkratiska yttrande om motionen framgår ju med all tydlighet att styrelsen i stort sett har varit motståndare till all bostadsbebyggelse på landsbygden. Styrelsen hänvisar ju till att landsbygden håller på att avfolkas och tar detta till motiv för att inte ens sådana som vill bygga där skall få göra det. Bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna har ibland hänvisat till att en tomt där avstyckning begärs ligger för nära ett samhälle, ibland har styrelsen sagt att den ligger för långt från ett samhälle, ibland ligger den för nära en väg eller för långt bort, för långt från skola och handelsbod o. s. v. Nu har ju genom statsrådets yttrande, att kreditvärdigheten inte bör anses sämre ute på landsbygden, en hel del av dessa motiveringar fallit bort.

Jag vet att det efter detta utskottsutlåtande inte blir någon ändring för dem som vill flytta till städerna. Det är ju en ständig ström av personer som ovillkorligen skall flytta till städer och samhällen. Däremot tror jag att för den som vill bo på landsbygden ute i Guds fria natur har det blivit bättre möjlighet att bygga bostadshus där.

Det har talats mycket om gemensamma vatten- och avloppsledningar. Sådana har nästan varit förutsättningen för att man skulle få bygga. Nu erbjuder avloppsfrågan inte alls något problem för enstaka hus på landsbygden. Jorden är

ju faktiskt den bästa och billigaste renare av kloakvattnet som hittills uppfunnits. Däremot är avloppsfrågan ett oerhört stort och dyrt problem för städer och samhällen, och jag tror inte det kan lösas vare sig under det närmaste årtiondet eller det därpå följande. Snart sagt alla vattendrag och sjöar samt stora delar av våra kuststräckor har ju blivit förorenade av avloppsvattnet. I den mån det går att sprida ut åtminstone någon del av bostadsbebyggelsen till landsbygden minskas detta problem i motsvarande proportion.

Jag skall inte tala mer om detta. Jag hoppas att efter detta utskottsutlåtande skall det i alla fall bli lättare för den som verkligen vill bo på landsbygden att både få lånebidrag och få tomter avsöndrade för att bygga där.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets memorial nr 29, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1953/54, m. m., jämte i ämnet väckt motion; och

nr 36, med anledning av väckta motioner angående åtgärder för främjande av lagring utav drivmedel för jordbruksmaskiner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckta motioner om upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av bevillningsutskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 9 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 16 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna införda förslag till

a) lag om upphävande av lagen den 14 december 1951 om investeringskonto för skog, (nr 783);

b) förordning om upphävande av förordningen den 14 december 1951 om taxering för inkomst av medel, som insatts på investeringskonto för skog (nr 784);

c) förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å investeringskonto för skog;

2) de likalydande motionerna I: 284 av herrar *Hansson* och *Boman* samt II: 366 av herr *Widén* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att nuvarande lag om investeringskonto för skog skulle upphävas samt att frivillig insättning på investeringskonto skulle få verkställas med högst 40 % av den å beskattningsåret belöpande köpeskillingen för skog, som avyttrats genom upplåtelse av avverkningsrätt, högst 20 % för avyttrade skogsprodukter samt högst 20 % av saluvärdet av skogsprodukter, som under beskattningsåret uttagits för förädling i egen rörelse och innestode högst 10 år; ävensom

3) motionen I: 285 av herr *Werner*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att skyldigheten att å spärrat konto insätta under år 1953 influtna skogsintäkter skulle upphöra samt att idkare av skogsbruk skulle medgivas rätt att, med uppskov av skattskyldigheten, frivilligt å spärrat konto i riksbanken insätta del av skogsintäkt, som uppburits under år 1953, i huvudsaklig överensstämmelse med de regler som nu gällde för den obligatoriska insättningen; dock med ränta å insättningsbeloppet från insättningsdagen tills lyftning skedde.

Det i motionerna I: 9 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 16 av herr *Hjalmarson* m. fl. framlagda förslaget till förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å investeringskonto för skog, innebär i huvudsak, att rätt till frivilliga avsättningar å konto i bank eller annan penninginrättning av upp till 60 respektive 30 procent av uppburna skogsintäkter skulle införas, varvid uppskov med taxering av insatta medel skulle kunna erhållas i högst tio år. Medlen skulle icke vara bundna något visst antal år, och även belopp som insatts enligt lagen om investeringskonto för skog skulle få omedelbart disponeras.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet anfört bland annat följande:

»I samtliga de förevarande motionerna har framställts yrkande av huvudsaklig innebörd, att lagen om investeringskonto för skog måtte upphävas samt att i stället möjligheter måtte skapas för en frivillig skattefri avsättning av skogslikvider. Nämda lag antogs vid 1951 års riksdags höstsession, och syftet med densamma var i första hand att åstadkomma en sterilisering av viss del av den intäktsökning, som under den dåvarande konjunkturen tillfördes skogsägarna i form av stegrade skogsvinster. Enligt lagen skall idkare av skogsbruk vara skyldig att göra insättning å särskilt riksbankskonto med 25 procent av köpeskillingen för rotsåld skog samt, med vissa undantag, 12 procent av köpeskillingen för avyttrade skogsprodukter och av saluvärdet av skogsprodukter, som uttagits för förädling i egen rörelse. Rätt till frivillig insättning med ytterligare 15 respektive 8 procent förefinnes. Inbetalade medel skall i princip innestå spärrade i lägst fem och högst tio år. Återbetalning må dock ske av länsstyrelsen, därest särskilda förhållanden därtill föranleder. För att tillgodose skogsvårdens behov finnes möjlighet att uttaga insatta medel redan efter två år för täckande av kostnader för utförda skogsvårdsarbeten. Lagen antogs att gälla för inkomståren 1952 och 1953. Kungl. Maj:t har emellertid numera med stöd av i

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

lagen givet bemyndigande förordnat, att någon insättningsskyldighet icke skall föreligga för år 1953 men att lagen i övrigt skall gälla, varför frivillig insättning kan göras med belopp upp till 40 respektive 20 procent av under innevarande år influtna skogsintäkter. Genom en särskild förordning om taxering av insatta medel erhålles uppskov med inkomst-taxeringen för gjorda insättningar till det år, då uttag från kontot sker. Härigenom åstadkommer bestämmelserna jämväl en utjämning i beskattningsavseende av skogsinkomsterna.

Av det ovan anförda framgår, att någon skyldighet att verkställa insättningar å investeringskonto för skog icke längre föreligger, men att möjlighet alltjämt finnes att göra frivilliga insättningar och därigenom erhålla uppskov med beskattningen av insatta medel. Genom den sålunda vidtagna omläggningen anser utskottet, att syftet med de förevarande motionerna i huvudsak blivit tillgodo-sett.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att riksdagen i samband med lagstiftningens tillkomst begärde utredning och förslag till bestämmelser om särskild skatteberäkning för ackumulerad inkomst av skog, vilka skulle träda i kraft i omedelbar anslutning till upphävande av den tillfälliga lagstiftningen om investeringskonto för skog. Vidare vill utskottet erinra om att 1948 års riksdag hemställde om utredning och förslag rörande införande av investeringsfonder för skogsbruk. Enligt vad utskottet under hand inhämtat avses att dessa frågor snarast skall utredas av en särskild utredningsman inom finansdepartementet, därvid även frågan om vilka spärregler som i fortsättningen skall gälla för redan insatta medel kommer att upptagas till bedömande. Lagen om investeringskonto för skog ävensom förordningen rörande taxering av insatta medel är sålunda i gällande delar att betrakta som en provisorisk lösning av de i motionerna berörda spörsmålen. Med hänsyn härtill finner utskottet anledning nu ej föreligga att förorda

de i motionerna ifrågasatta ändringarna. Utskottet är å andra sidan medvetet om att skogsvårdens behov eller arbetsmarknadssynpunkter kan motivera en omprövning av bestämmelserna om spärrtiderna redan innan förslag till en definitiv reglering framlägges, varför utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar uppmärksamhet åt detta spörsmål. Slutligen vill utskottet i anledning av de föreliggande motionerna understryka vad som tidigare uttalats från riksdagens sida rörande behovet av en permanent lagstiftning i ämnet.»

Utskottet hade därefter hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 9 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 16 av herr Hjalmarson m. fl. om upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m. måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anförts, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

2) att de likalydande motionerna I: 284 av herrar Hansson och Boman samt II: 366 av herr Widén m. fl. angående upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m. måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anförts, av riksdagen lämnas utan åtgärd; ävensom

3) att motionen I: 285 av herr Werner om upphävande av skyldigheten att å spärtrat konto insätta under år 1953 influtna skogsintäkter m. m. måtte, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet förut anförts, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Spetz, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Sjölin* och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 9 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 16 av herr Hjalmarson m. fl., de likalydande motionerna I: 284 av herrar Hansson och Boman samt II: 366 av herr Widén m. fl. ävensom motionen I: 285 av herr Wer-

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

ner måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om ändring av 7 och 8 §§ lagen den 14 december 1951 om investeringskonto för skog (nr 783);

B) att de likalydande motionerna I: 9 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 16 av herr Hjalmarson m. fl., de likalydande motionerna I: 284 av herrar Hansson och Boman samt II: 366 av herr Widén m. fl. ävensom motionen I: 285 av herr Werner måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Magnusson* och *Nilsson* i Svalöv, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 9 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 16 av herr Hjalmarson m. fl., måtte för sin del antaga i reservationen anförda förslag till

lag om upphävande av lagen den 14 december 1951 om investeringskonto för skog (nr 783),

förordning om upphävande av förordningen den 14 december 1951 om taxering för inkomst av medel, som insatts på investeringskonto för skog (nr 784) och

förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å investeringskonto för skog.

B) att följande motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 284 av herrar Hansson och Boman samt II: 366 av herr Widén m. fl. ävensom motionen I: 285 av herr Werner, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Det i herr Spetz' m. fl. reservation framlagda förslaget till lag om ändring i 7 och 8 §§ lagen om investeringskonto för skog innebar bland annat, att obligatoriskt insatta medel skulle få uttagas efter uppsägning av insättaren.

Herr MAGNUSSON (h): Herr talman! Den reservation som herr Nilsson i Svalöv och jag har avgivit till bevillningsutskottets betänkande nr 45 ansluter sig till motionerna I: 9 och II: 16, där yrkande framförts om upphävande av den år 1951 antagna förordningen om sterilisering av inkomster från skogsbruk. Den obligatoriska skyldigheten till avsättning av 1953 års inkomster har ju redan tidigare satts ur kraft av Kungl. Maj:t. Genom det nu av oss påyrkade upphävandet av förordningen skulle möjlighet emellertid beredas skattebetalarna att omgående disponera sina spärrade pengar. I dagens förändrade konjunkturläge finner vi det angeläget att denna möjlighet beredes skogsägarna, dels ur den synpunkten att skogsvårdande åtgärder är önskvärda med hänsyn till arbetsmarknadsläget, dels också ur den synpunkten att det är angeläget att skogsvården inte blir eftersatt.

Utskottets ställningstagande är så mycket egendomligare som utskottet i sitt utlåtande säger att det är medvetet om att skogsvårdens behov eller arbetsmarknadssynpunkter kan motivera en anpassning av bestämmelserna om spärrtiderna. Utskottet förutsätter därför att Kungl. Maj:t ägnar detta spörsmål uppmärksamhet. Då medlen emellertid skall inestå minst två år innan de får tas i anspråk för skogsvårdande ändamål och för övrigt i minst fem år, synes Kungl. Maj:t emellertid icke ha möjlighet att medgiva uttag från dessa konton, såvida icke Kungl. Maj:t med åberopande av ett väsentligt förändrat konjunkturläge är beredd att medgiva ett generellt upphävande av spärreglerna.

Behovet av medel till skogsvårdande åtgärder tränger emellertid på redan under detta års höst. Bevillningsutskottets förlitande på Kungl. Maj:ts åtgärder, vilka av allt att döma icke kan komma till stånd förrän vid nästa års riksdag, synes sålunda icke få någon som helst effekt förrän tidigast nästkommande år. När vintern redan har inträtt är det emellertid i stort sett för sent att utföra dessa arbeten.

Vår vilja till skapande av förutsätt-

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

ningar för upprätthållande av den fulla sysselsättningen och vårt ansvar för de skogsvårdande åtgärderna bjuder oss därför att yrka på hela förordningens omedelbara upphävande. Vi kan i detta fall icke dela bevillningsutskottets ansvar.

I samband härmed har vi samtidigt yrkat på att en förordning införes som ger skogsägaren möjlighet att göra frivilliga insättningar på spärnkonto men med en fri dispositionsrätt över medlen. I många olika sammanhang har sedan lång tid tillbaka framhållits angelägenheten av att dessa möjligheter beredes skogsbruket. Tidigare års bevillningsutskott har också påyrkat just detta. Det är de för skogsbruket så speciella förhållandena som gör att det kan finnas motiv för detta. Vi finner också att det är angeläget ur många olika synpunkter. Genom en sådan möjlighet kan en mera rationell avverkning företas och det för vårt land mest lämpliga tillfället för skogsavverkningar väljas. Genom att skogsinkomsterna kan fördelas på flera olika år blir det också större möjlighet att hålla en ur arbetsmarknadssynpunkt jämnare sysselsättning i de skogsvårdande arbetena.

Med hänsyn till att skogen för hela vårt folkhushåll spelar en avgörande roll och med hänsyn till dess speciella förhållanden är det angeläget att de åtgärder, vartill högermotionen syftar, omedelbart kommer till stånd. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Svalöv och mig avgivna reservationen.

Herr SPETZ (fp): Herr talman! Ilånga stycken kan jag instämma med herr Magnusson, nämligen i vad han sade om behovet att bereda skogsägarna möjlighet att använda vad de har satt in på investeringsfond till skogsvårdande åtgärder när sådana tarvas. Men när herr Magnusson förordade en höjning av gränsen för den frivilliga insättningen och samtidigt en fullständig frihet att disponera över det insatta kapitalet, kan jag, herr talman, inte längre följa ho-

nom. Detta skulle innebära en möjlighet till skattelättnader för skogsägare som icke finns för några andra näringsidkare. Innan det föreligger någon utredning på denna punkt har vi från folkpartiet inte kunnat följa högern. Där- emot är vi ense med högern om att de tvångsvis på spärnkonto insatta medlen omedelbart bör friges. För innevarande års inkomster har ju detta redan genom Kungl. Maj:ts föranstaltande skett.

De frivilligt insatta medlen skall, som herr Magnusson erinrade om, vara spär- rade i två år. Dessa regler var kända för skogsägarna vid insättandet, och vi har inte ansett, att det funnits några skäl till att nu göra någon generell ändring på den punkten. Det som man frivilligt har iklätt sig bör man kunna stå för.

Vi har dock ansett, att dessa bestämmelser bör uppmjukas på en punkt. Med hänsyn till skogsvårdens behov och arbetsmarknadssynpunkter, såsom det uttryckts i reservationen, föreslår vi nämligen att även frivilligt insatta medel skall få uttagas under innevarande år mot företeende av intyg från skogsvårdsstyrelsen om att skogsvårdsarbeten verkställts efter det att dessa medel har insatts. Genom en sådan bestämmelse lämnas inte den skattskyldige någon frihet att använda medlen i skattereglerande syfte — detta skulle vi nämligen inte ha velat tillstyrka.

Då, som herr Magnusson nämnde, man kanske redan nästa år kan vänta förslag beträffande en definitiv reglering av denna fråga, har vi också ansett, att de regler som nu finns bör kunna provisoriskt gälla även under den tid som återstår intill dess.

Jag ber, herr talman, att med stöd av det anförda få yrka bifall till reservation nr I, avgiven av mig och några utskottsledamöter till.

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Det är med tillfredsställelse man konstaterar, att frågan om investeringsfonder för skogsbruket nu äntligen närmar sig sin lösning. Vi tog upp frågan från

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

vårt parti redan 1947 i bevillningsutskottet och fick då fram ett uttalande, som kunde tagas till utgångspunkt i fortsättningen. Vid 1948 års riksdag fullföljdes aktionen, och det blev en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning. 1951 års utskott gjorde mycket bestämda uttalanden i denna fråga, och sedan kom höstriksdagen 1951 med de särskilda bestämmelserna på grund av att man ville sterilisera köpkraft.

Dessa investeringsfonder har haft en lång lidandesväg, och jag tror att det skall bli mycket stor tillfredsställelse bland skogsägarna, när man, som jag hoppas, nästa år kan vara framme vid målet.

Somliga resonerar som så — och det kanske man även gjort hos Kungl. Maj:t under de gångna åren — att det inte är så viktigt med denna skattetekniska möjlighet att insätta viss del av en ofta ojämn inkomst på ett spärrkonto med rättighet att ta ut den senare, ty det finns möjligheter att dela upp en skogslikvid när man säljer exempelvis till ett bolag. Men bevillningsutskottet gjorde en mycket viktig anmärkning om den saken i utlåtandet 1951, där utskottet påpekade, att det kunde vara ganska stor risk med denna fördelning av köpeskillingen, om köparen råkade på obestånd. Det kanske inte är så farligt, så länge den nuvarande konjunkturen varar, ty även om priserna gått ned kraftigt det senaste året, kan man ännu säga att det fortfarande råder en relativ högkonjunktur, och inga tecken tyder på att det skulle inträda något depressionstillstånd. Men skulle vi råka in i en långvarig nedåtgående konjunktur, förstår man vilka risker det skulle innebära med denna uppdelning av köpeskillingen. Om man studerar riksdagsprotokollen efter tidigare kriser, kan man avläsa detta på framställningarna från domänverket till Kungl. Maj:t och riksdagen om rättighet att avskriva fordringar, som verket haft på köpare. Ändå har domänverket ett system med borgen, som borde garantera köparnas solvens.

Jag kanske också skulle säga ett par ord i detta sammanhang om taxerings-

myndigheternas benägenhet att i någon mån försvåra uppdelning av köpeskillingen. I vissa län har, åtminstone i år, försök gjorts att taxera som inkomst för ett visst år köpeskillingar, som inte kommer att tas ut förrän ett följande år. Nu hoppas jag, att dessa försök strandar, och att om underordnade myndigheter fattar sådana beslut, de högre instanserna skall upphäva dem.

Föreliggande betänkande handlar formellt om några motioner, men jag skall inte säga mycket om dem.

I högermotionen föreslås bl. a., att 60 procent av köpeskillingen för rotsåld skog skall få insättas på investeringskonto, medan man i övriga motioner nöjer sig med 40 procent. Motionen är väl ett litet överbud från högerens sida av det vanliga välmenta slaget.

Årets folkpartimotion skiljer sig fördelaktigt från motionen hösten 1951. I år föreslås att medel, som frivilligt insatts på riksbanken, inte får utbetalas förrän efter fem år, men med det viktiga undantaget, att kostnader för skogsvårdsarbeten får gäldas med dessa medel. I 1951 års motion, som var underbyggd av folkpartiets ledande män i riksdagen, var man riktigt på jakt efter skogsägarna. Insättaren skulle visserligen även enligt denna motion kunna få ut pengarna i förtid, men då skulle han betala ränta på sina egna pengar för den tid som återstod intill femårsperiodens slut. Staten skulle däremot inte betala någon ränta alls till insättaren.

Denna monstruösa motion får väl sin förklaring därav, att folkpartiledaren hösten 1951 bidrog till sitt partis tidningskampanj mot skogsägarna med den märkliga uppgiften, att skogsnäringen kommit i åtnjutande av en oerhörd konjunkturvinst på minst 2 000 miljoner kronor brutto. Han sade sig också vara övertygad om att konjunkturvinsten hos alla skogsägare komme att uppgå till sammanlagt många hundra, kanske ett tusental miljoner kronor. Med sådana åsikter var han — det förstår man — angelägen att ordentligt klämma åt skogsägarna i samband med lagen om investeringskonto.

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

Hur föga välgrundad folkpartiets uppfattning om skogsvinsterna var, framgår av att finansministern nu beräknar att den på folkpartiets initiativ tillkomna konjunkturskatten — som dock tväremot folkpartiets önskan kom att gälla även andra näringar än skogsbruket — inte kommer att inbringa mer än 54 miljoner kronor, trots att den gjordes retroaktiv för det ur skogsbrukets synpunkt gynnsammaste året.

För min del sympatiserar jag närmast med det förslag, som framlagts i herr Werners motion. Eftersom man nu inte längre behöver ha steriliseringen av en del av inkomsterna som främsta ögonmärke, borde det vara möjligt att göra insättningarna räntebärande redan från början. Jag kan helt instämma med motionären, när han säger att denna form av enskilt sparande skulle kunna tillföra kreditmarknaden ett värdefullt tillskott av lånemedel.

Så som frågan ligger till, torde man inte komma längre i dag än vad utskottet föreslagit. Man får detta år nöja sig med de bestämmelser om frivillig insättning på investeringskonto, som är gällande, sedan bestämmelserna om den obligatoriska insättningen upphävts.

Huvudsaken är enligt min mening att fortsättning följer, så att vi äntligen till nästa år får det gamla önskemålet om verkliga investeringsfonder för skogsbruk realiserat. Enligt utskottet kommer frågan att tagas upp av finansdepartementet, varvid en särskild utredningsman får i uppdrag att bena upp problemet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr SJÖDAHL (s): Herr talman! Jag har att å utskottets vägnar framställa samma yrkande, som herr Näsgård nyss gjorde, om bifall till utskottets förslag.

Jag vill erinra om att ifrågavarande lagstiftning ursprungligen avsåg en obligatorisk insättning av 25 procent och en frivillig insättning, som kunde gå upp till ett sammanlagt belopp av 40 procent av inkomsten av vissa försäljningar, och

gällde åren 1952 och 1953. För innevarande år har emellertid bestämmelserna om obligatorisk insättning upphävts, undet det att rätten att göra frivilliga insättningar kvarstår. Skogsägare kan alltså frivilligt insätta medel upp till 40 procent av köpeskillingen, givetvis under de villkor som anges i lagen. Man kan, såsom framhållits, redan två år efter insättningen uttaga medlen till bestridande av kostnader för skogsvårdande arbete under förutsättning av myndighets godkännande. Eftersom bestämmelsen om obligatorisk insättning är upphävd, är det nu endast fråga om de medel, som år 1952 frivilligt har insatts och som skulle stå inne intill två år, för så vitt inte särskilda likvidationssvårigheter eller vissa andra omständigheter föreligger, i vilka fall myndighet kan medgiva uttag tidigare.

Av reservanternas motförslag går högers ut på att upphäva lagen. Högerreservanterna kallar det lagförslag, som de vill sätta i den nuvarande lagens ställe, för en lag om investeringskonto för skog. Men det är inte en lag om investeringskonto för skog, såvitt jag kan läsa den rätt — rubriken är fullständigt missvisande. Man får enligt förslaget sätta in på konto upp till 60 procent av vissa inkomster, och de kan stå inne i högst tio år. De skall beskattas när de tas ut, och uttag sker efter behag. Det finns ingenting som säger att dessa pengar får tagas ut blott när det gäller att investera vissa kostnader i skogsvårdande arbete. Rubriken är som sagt fullständigt missvisande. Lagförslaget borde i stället ha kallats »lag om taxering för inkomst av medel som insatts å särskilt skogskonto» eller någonting sådant, ty det är icke fråga om investeringskonto för skog. Inneböörden i högerns lagförslag är att man vill bereda vederbörande skogsägare möjlighet att välja, hur och när han under en tioårsperiod vill uttaga dessa medel och upptaga dem till beskattning, en förmån som — däri instämmer jag med herr Spetz — praktiskt taget inga andra inkomsttagare äger.

Folkpartiets förslag går ut på vissa ändringar i den nuvarande lagen. Folk-

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

partiet önskar att skogsägaren skall ha rätt att fritt uppsäga de under år 1952 obligatoriskt insatta medlen, som alltså skall kunna uttagas när som helst. Man önskar vidare medge rätt till frivilliga avsättningar upp till 40 procent — därvidlag är folkpartiet blygsammare än högern — som sedan skall kunna användas för skogsvårdande arbete. Sett från folkpartiets synpunkt blir det här naturligtvis fråga om ett investeringskonto för skog. Men med investeringskonto avser man ju vanligen ett förfarande där t. ex. en industri sätter in sitt överskott på ett särskilt konto, från vilket pengarna är avsedda att uttagas blott under sådana tider, då det ur arbetsmarknadssynpunkt är lämpligt och önskvärt att åstadkomma större investeringar. Om man följer folkpartiets förslag, skulle dessa medel inte bli bundna för det ändamål som annars är avsikten med insättningar på investeringskonto. Pengarna skulle ju kunna tas ut, därest bara en skogsvårdsstyrelse anser det lämpligt att de ur skogsvårdande synpunkt används för vissa arbeten. Det står — i motsats till vad herr Spetz anförde — ingenting i lagförslaget om att det skall vara motiverat att igångsätta arbetena ur arbetsmarknadssynpunkt. Man vill att vederbörande skall få ta ut pengarna på villkor att det bara intygas av skogsvårdande myndighet att de skall användas för det ena eller andra arbetet. Begreppet investeringskonto har ju en helt annan innebörd i lagstiftningen i övrigt.

Jag var, herr talman, på sin med i en kommitté, som framlade förslag om att man även beträffande skogsinkomsterna skulle tillämpa lagstiftningen om ackumulerad inkomst. Vid remissen visade det sig emellertid att ett genomförande av detta förslag stötte på så stora svårigheter rent tekniskt sett, att regeringen inte ansåg sig kunna framlägga förslaget för riksdagen. Utskottet skrev den gången, att denna fråga borde ytterligare undersökas och förslag framläggas. Högerns nu framlagda förslag innebär ingenting annat än rätt till fri disposition av pengarna under tio år utan några som helst begränsningar. Hela för-

slaget är så löst att, om man tänker på vad som anfördes under remissen av förslaget om ackumulerad inkomst från skog och de svårigheter som ett förverkligande av detta förslag ansågs möta, utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka högerns i år framlagda förslag, vilket väl inte heller riksdagen bör kunna göra.

Nu har regeringen lovat, att en utredningsman skall tillsättas — jag vet faktiskt inte, om han redan är tillsatt — för att lösa frågan hur beskattningen av skog skall ordnas så, att den inte onödigt hårt drabbar skogsägarna. Man avser bl. a. att åstadkomma en sådan ordning, att en skogsägare, som t. ex. avverkar skog vart femte år, skall ha möjlighet att i beskattningsavseende dela upp inkomsten på dessa fem år. Men man vill inte, såsom högern nu föreslår, tillåta att pengarna vid beskattningen delas upp på en tioårsperiod, utan fördelningen skall givetvis ske under den period, som inkomsten egentligen avser. Utredningsmannen skall också undersöka möjligheten att skapa särskilda investeringsfonder för skog. Båda dessa mycket intrikata och besvärliga frågor, som är förknippade med stora tekniska svårigheter, är alltså redan i sin helhet upptagna till undersökning av Kungl. Maj:t, eller kommer att bli det. Det är att förmoda, att vi ganska snart kommer att få ett förslag på riksdagens bord som avser att lösa båda dessa frågor. Det kan naturligtvis inträffa, att skogsägarna kan behöva förfoga över dessa medel redan innan Kungl. Maj:ts förslag i dessa båda frågor föreligger, på grund av att det ur arbetsmarknadssynpunkt kanske blir önskvärt att sätta i gång vissa arbeten i skogen. För instundande sommar räknar man dock i stort sett knappast med någon arbetslöshet i landet. Tvärtom utgår man från att det kommer att råda full, ja, kanske överfull sysselsättning med vissa tendenser i inflatorisk riktning, varför man anser det vara klokt med en återhållande politik i fråga om åtskilliga investeringar. Mot den bakgrunden utgår vi också ifrån att riksdagen icke är beredd att redan nu upphäva några investeringsbegränsande be-

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

stämmelser. Utskottet förutsätter emellertid, att om en dylik försämring på arbetsmarknaden skulle inträffa redan under hösten eller vintern — vilket utskottet inte anser sannolikt — så kommer regeringen att vidtaga sådana åtgärder eller framlägga sådant förslag, att man får till stånd en prövning av de hittills gällande spärrtiderna.

Så som detta ärende ligger till, d. v. s. då bestämmelserna om obligatorisk insättning är upphävd och det finns möjlighet allttjämt till frivillig insättning — skogsägarna har alltså att välja mellan att göra dessa insättningar eller att låta bli att göra dem — och man dessutom kan vänta sig, att hela frågan om skogsinkomsternas beskattning skall komma att tas upp till prövning och i samband därmed hela frågan om investeringskonto för skog kommer att prövas, är det rimligt att vi avvaktar resultatet av denna prövning och bibehåller den lagstiftning oförändrad, som vi för närvarande har.

Herr talman! I likhet med herr Näsgård ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HANSSON (fp): Herr talman! Såsom herr Näsgård redan har framhållit, har frågan om inrättande av investeringsfonder för skogsbruket ständigt återkommit och dryftats under det sista årtiondet. Rätt enigt har man instämt i det av skogsägare och de skogsvårdande myndigheterna starkt understrukna behovet av och kravet på dylika fonder. Vad vi hittills fått är blott lagen om investeringskonto för skog, tillskapad med avsikt att bekämpa inflation genom sterilisering av de goda konjunkturvinsterna föregående år.

Den motion, som herr Boman och jag har väckt i ärendet i denna kammare, har avsett dels att få denna lag om investeringskonto upphävd dels att utgöra en påminnelse om 1948 års riksdags hemställan om en utredning och förslag rörande införandet av investeringsfonder för skogsbruk. Riksdagen har som bekant redan för fem år sedan uttalat

sig för en permanent lagstiftning i ämnet, och denna avvaktas — det ger jag herr Näsgård fullständigt rätt i — med största intresse och icke utan otålighet av skogsbrukets företrädare.

Det har glatt mig att bevillningsutskottet understrukit behovet av en snar permanent lagstiftning och att utskottet förutsätter att, i avvaktan på förslag om en sådan, Kungl. Maj:t omprövar bestämmelserna om spärrtiderna. Det bör ske snarast. Jag befarar i likhet med herr Magnusson att någon omprövning inte kan komma till stånd innevarande år. Det är därför som det förslag till en ändring av den nuvarande lagstiftningen, som i reservation I) framlägges av herr Spetz m. fl., enligt min åsikt synes vara en tillfredsställande provisorisk anordning, i avvaktan på resultatet av den utredning, som snarast skall verkställas inom finansdepartementet och som jag hoppas och förväntar skall resultera i ett förslag till nästa års riksdag.

Med hänsyn till löftet om snar utredning finns det ingen anledning för mig att nu upprepa alla skälen för inrättandet av investeringsfonder för skogsbruket. I den motion, som jag undertecknat, har skälen helt kort sammanfattats på följande sätt: »Frivillig insättning på investeringskonto skulle icke endast få en ur skälighetssynpunkt erkänt berättigad skatteutjämningseffekt utan därutöver på ett effektivt sätt kunna trygga den eftersträfvade kontinuiteten i skogsvårdsarbetet landet över samt därigenom ur sysselsättningssynpunkt på ett lyckligt sätt verka konjunkturutjämning i skogsbygderna.»

Jag skall här inte gå för mycket in i detalj i dessa frågor, men jag skulle vilja göra ett par påpekanden. Efter den diskussion, som förts, har vi i vår motion stannat vid en frivillig insättning med högst 40 procent av köpeskillingen vid försäljning av skog på rot, 20 procent för avyttrade skogsprodukter och saluvärdet av produkter, som uttagits för förädling i egen rörelse. De procentsatserna synes tillfredsställa herr Näsgård. Jag tror att inte heller herr Sjödahl hade någon erinran mot dem. I ett

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

par likalydande högermotioner har emellertid procentsatserna föreslagits bli respektive 60 och 40, och den ståndpunkten har herr Magnusson i viss mån försvarat här. Jag vill, utöver vad herr Spetz redan sagt, försvara de lägre procentsatserna därmed, att det ur skogsvårdssynpunkt är önskvärt att avverkning bedrivs kontinuerligt. Detta är visserligen inte möjligt för alla mindre skogsägare, då dessa ofta inte annat än med vissa intervaller kan prestera begärliga virkesposter på sina marker eller avskilda skiften. Detta gäller särskilt Norrland. I övrigt bör emellertid en eftersträfvärd regel för den intensiva skogsvården vara regelbundet återkommande genomhuggningar av bestånden med ungefär lika stora årliga uttag. Följes den linjen, bör det lägre procenttalet vara till fyllest. De högre skulle, såvitt jag förstår, snarast uppmuntra till spekulation i »konjunkturchuggningar», och det anser jag inte riktigt. Däremot är jag villig att erkänna att en högre procentsats i *undantagsfall* må kunna beviljas och då gärna de av högern föreslagna. Jag syftar på exempelvis nödtvungna större avverkningar efter insektsjärjningar och framför allt efter stormfällningar. I södra och mellersta Sverige är i synnerhet granbestånden efter en genomgallring utsatta för en betydande risk för stormfällning. Sådan kan drabba även annan skog, för vilken dock snöbrott norrut kanske är en allvarligare kalamitet.

Hur försiktigt man än hugger i bestånden, kan man inte helt eliminera farorna för stormfällningar. Genom dem lider skogsägaren förluster på grund av nödtvungna för tidig avverkning, olämplig avverkningstid, splittring av virket, fördrjade avverkningskostnader o. s. v. Förlusten skärps genom den progressiva beskattningen av den påtvingade merinkomsten. Vid sådana fall finns det all anledning medgiva en höjd marginal för insättning på investeringsfond.

Jag kanske i detta sammanhang också skulle ta upp en annan fråga, som har aktualiserats under de senaste åren och som har samband med investeringsfon-

derna, nämligen frågan om plantskolorna. Dessa har under senare år mångdubblats i vårt land. Plantering av skog håller på att utvidgas ofantligt. Plantskolorna sprider sig från södra Sverige och norrut, skulle jag kunna säga, och härvidlag spelar skogsträdsförädlingen bland annat in. Ett starkt skäl för investeringsfonder har härigenom tillkommit, då de ger förutsättning för en jämn avgång på plantor. Skogsplantor produceras på flerårig sikt, såsom kammarens ledamöter säkert vet, och de måste ut i markerna vid viss ålder. Står de kvar i plantskolan, innebär detta i och för sig en förlust, ehuru det härvidlag blott kan bli fråga om ett eller möjligen två år. Därefter är plantorna förvuxna och måste kasseras. För skogsvårdsstyrelserna har detta inneburit förluster, vilka i framtiden kan mångdubblas, om inte en kontinuerlig avgång tryggas. Jag vill påstå att investeringsfonderna helt kan eliminera dessa olägenheter.

Kontinuitet i och intensifiering av skogsvårdsarbetet är enligt min mening — näst en tidsenlig skoglig yrkesutbildning — bland de viktigaste medlen för det enskilda skogsbrukets förkovran. Skogliga investeringsfonder synes som sagt vara oundgängliga för att man skall kunna nå dithän. Jag vill påminna om att i Norge avsättning för investeringar i form av skogskulturer gjorts obligatorisk.

I övrigt skall jag, herr talman, inte ingå närmare på investeringsfondernas betydelse. Jag ber endast få tillägga att jag i likhet med herr Werner anser att ränta å insatta medel bör utgå från insättningsdagen och att jag inte finner att investeringsfonderna bör hindra att statsbidrag i hittills tillämpade former utgår till skogsbruket. Vi får inte glömma att den enskilde skogsägaren ofta har att sona försyndelser som begåtts av hans företrädare i tredje eller fjärde led, och att det skogliga restaureringsarbetet likaså ofta innebär en uppoffring ur privatekonomisk synpunkt. Härtill kommer att nuvarande skogsvårdslag ålägger skogsägarna ett tvångssparande av skog och inskränker deras fria dispositions-

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

rätt över virkeskapitalet väsentligt hårdare än tidigare, vilket allt för dem utgör en belastning men samtidigt i betydande grad gagnar nationalhushållet. En rationalisering av skogsbruket är för övrigt lika angelägen som en rationalisering av jordbruket.

Ett annat uppslag, som jag inte ämnar gå in på men som jag själv tror skulle vara mycket intressant att få fullfölja, vore att införa vissa former av premiering för sparande av skog, men jag skall som sagt inte gå in på den frågan här i dag.

Jag vill till sist också betona, att jag, kanske i viss motsats till herr Näsgård, finner fondernas betydelse ur skatteutjämningssynpunkt väl ensidigt framhållna. Enligt min mening bör deras betydelse bli än större för skogsvårdens höjande och såsom garanti för jämnare samsättning i skogsbygderna.

Med det anförda har jag, herr talman, dels velat uttrycka min glädje över att frågan om permanenta investeringsfonder står inför sin lösning, dels velat yrka bifall till det förslag till ett provisorium för i år, som framlägges i den till utskottets betänkande fogade reservationen nr I av herr Spetz m. fl.

Herr SPETZ (fp): Herr talman! Jag skulle bara till herr Näsgårds något ensidiga historieskrivning vilja säga ett par ord angående 1951 års motion. Denna motion var ju avsedd att utgöra ett alternativ till en konjunkturvinstbeskattning. Den var alltså ett förslag i andra hand, och när regeringskoalitionen sedan genomdrev såväl en konjunkturvinstbeskattning i en form, vi från folkpartiets sida inte hade tänkt oss, som en tvångssterilisering av skogsvinster, finns det ju inte någon anledning för oss i dag att på något sätt känna oss bundna av de förslag, som då framlades.

Herr Näsgård — liksom, efter vad jag tidigare hört, meningsfränder till honom — vill ju göra ett mycket stort nummer av att folkpartiet tagit initiativet till konjunkturskatten, och man talar en smula hånfullt om hur litet denna skatt har

givit. På det kan ju svaras: Varför i all världen genomdrev man då skatten?

Herr MAGNUSSON (h): Herr talman! Jag skall be att få uttrycka min glädje över den helhjärtade anslutning till det syfte, som vi avser att nå med vår motion, som herr Näsgård här gav uttryck åt. Visserligen hänvisade herr Näsgård inte till det förslag, som vi framfört, utan han bad i stället att få ansluta sig till den motion, som har väckts av herr Werner. Jag skulle emellertid vilja fråga, vad det egentligen är för skillnad mellan vårt förslag och herr Werners motion. Jag har svårt att finna någon väsentlig sådan. Herr Werner håller ju på frivilligheten liksom vi. Han anser att ränta skall utgå på medlen och dessutom att det bör skapas smidigare möjligheter till uttag av dessa än för närvarande är fallet. Det är ju också syftet med vårt förslag.

Herr Näsgård hoppas att vi nästa år skall vara framme vid målet. Jag skall be att få framhålla för herr Näsgård, att möjlighet finns att nå detta mål redan i dag genom att kammaren och riksdagen ansluter sig till det förslag, som här framlagts från högerens sida.

Herr Spetz säger, att han inte kan ansluta sig till högerens krav att insättarna redan nu skulle få disponera sina medel. Jag förstår den inställningen med tanke på att folkpartiet vid införandet av denna lag hade den uppfattningen, att vederbörande skulle betala ränta, för den händelse de inom en tid av fem år skulle behöva disponera de pengar som de själva en gång i tiden satt in.

Herr Sjödahl har svårt att finna, att vårt yrkande skulle innebära ett förslag om investeringskonto för skog. Jag ber emellertid att få påpeka, att i 1 § tydligt och klart står, att det gäller medel som är uppburna genom intäkt av skogsbruk. Vi anser för vår del, att det med hänsyn till skogens speciella karaktär finns skäl för att just skogsägarna skall ha möjlighet att fördela sina inkomster över flera år. Här uppstår ju en ackumulerad vinst. Skogsägarna kan ingalun-

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

da för varje år ta ut tillväxten, utan de får göra sina uttag från skogen kanske med flera års mellanrum — herr Sjö-dahl nämnde fem år, men intervallet kan precis lika gärna bli tio år. Därför anser vi från vårt håll, att det icke är berättigat att genom den progressiva beskattningen lägga en särskilt tung börda just på skogsägarna.

Vi önskar ge skogsägarna möjligheter att själva fritt få bestämma tidpunkten för nya investeringar och förbättringar av sin skog och att därvid disponera över de medel, som de en gång har satt in.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle: Herr talman! Blott en replik till herr Magnusson!

Jag har påtalat, att högern i sin reservation säger att det gäller medel som insatts på investeringskonto för skog. Med investeringskonto avser man ju vanligen pengar som tas ut för att användas till investeringar. Nu säger herr Magnusson, att det tydligt framgår att detta gäller intäkt av skogsbruk. Ja, det är uppenbart att vad som skall insättas är intäkter av skogsbruk, men frågan är: Vartill skall pengarna användas? Och i det av högern framlagda förslaget till s. k. lag om investeringskonto för skog finns inte ett ord om att pengarna skall användas till investeringar.

Det är mycket möjligt, att högern här har lurat sig själv, och det må så vara. Men en helt annan sak är, att kammaren inte bör bli lurad av en sådan rubriksättning.

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Herr Magnusson är en stor optimist när han säger, att det går mycket bra att slutgiltigt ordna denna fråga i år genom att bifalla högerns reservation. Herr Hansson och jag har måst nöja oss med att säga, att om frågan kan lösas till nästa år, så har vi ingenting att invända.

I debatten har sagts, att om man skulle följa högerns reservation, så skulle skogsbruket få en förmån som ingen an-

nan näring har. Det kan jag inte yttra mig om, men jag vill åtminstone säga, att skogsbruket hittills har saknat en förmån som andra näringar haft, när dessa investeringskonton för skog inte funnits.

För övrigt har högern och det parti jag tillhör inte haft så skiljaktiga uppfattningar i denna fråga. Jag har motionerat tillsammans med herr Domö, och jag vill minnas att resultatet av bevillningsutskottets behandling blev ur vår synpunkt gott.

Herr Spetz tog upp min anmärkning, att konjunkturvinstbeskattningen gav så pass litet som 54 miljoner, och riktade till koalitionspartierna fråga: Varför genomdrev ni den då i riksdagen? Om herr Spetz slår upp sitt eget partis motion hösten 1951 — tryckt som motion nr 675 i andra kammaren — skall han i första punkten av det rekordlånga yrkandet finna den hemställan, »att riksdagen måtte begära att Kungl. Maj:t ville snarast, dock senast i januari 1952, framlägga förslag till beskattning på av konjunkturerna framkallad vinst, som uppstått utöver den nominella stegring, som motsvaras av penningvärdets fall». Jag förmodar att herr Spetz den gången var ense med partiledningen, som samt och synnerligen står under motionen i bägge kamrarna, och då förstärker jag inte hans yttrande i dag.

Herr VELANDER (h): Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i det pågående meningsutbytet här. Jag har emellertid känt mig litet förvånad över vissa synpunkter som skymtat i debatten, när man tagit det föreliggande utskottsutlåtandet till utgångspunkt för att spalta upp ansvaret för konjunkturvinstbeskattningen mellan den sittande regeringen och folkpartiet. Att spekulationen i konjunkturvinstbeskattningen var fullkomligt felaktig, har ju erfarenheten visat. Att folkpartiet på ett tidigt stadium tog upp frågan om denna beskattning till diskussion är riktigt, men inte kan detta medföra, att socialdemokraterna och bondeförbundarna, sedan de genomdrivit densamma, kan komma och säga,

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

att det är folkpartiet som bär ansvaret därför.

Vidare siktade ju folkpartiet, såvitt jag vet — åtminstone hävdar de den synpunkten själva — inte till en konjunkturvinstbeskattning med retroaktiv verkan. På sin höjd kan jag sålunda komma till den slutsatsen, att socialdemokrater, bondeförbundare och folkpartister får dela förtjänsten och äran av den misslyckade konjunkturvinstbeskattningens införande. Men nog är det rätt underligt, att de här skall komma med förebråelser emot varandra därför.

Sedan vill jag understryka, vad herr Magnusson redan varit inne på, att det här inte går att uppkonstruera någon verklig skillnad mellan den ståndpunkt, som kommit till synes i herr Werners motion, och den ståndpunkt, som intagits av högerreservanterna inom utskottet. Herr Werner vill ju också ha en uppmjukning av bestämmelserna om rätten till medlens uttagande, och om högern därvidlag yttrat sig något bestämdare, så beror det väl inte på någon principiell meningsskiljaktighet i förhållande till herr Werner.

Det avgörande, som skall träffas i dag, har inte någon stor räckvidd, under den förutsättningen att riksdagen, såsom alla här utgår ifrån, inom den närmaste tiden, kanske redan nästa år, får att behandla ett förslag om beskattning av ackumulerad inkomst av skogsbruk, som inte avser det fall, att skogen upplåtits i samband med marken. När denna lagstiftning genomföres, förutsätter åtminstone jag, att den blir av sådan beskaffenhet att de bestämmelser, som vi i dag diskuterar, kommer att bortfalla.

Här har herr Näsgård talat om de olika partiernas föregående i dessa frågor; den saken behöver jag dock inte närmare gå in på — det är tillräckligt att hänvisa till reciten i utskottets betänkande för att man skall få klarhet på den punkten. Man talar vidare om att vad som föreslås i högerreservationen, innebär en förmån för skogsbruket som ingen annan näring åtnjuter. Jag lägger dock huvudvikten vid den synpunkten, att det här gäller att åstadkomma en

uppdelning i beskattningshänseende av skogsbrukets inkomster, huvudsakligen med tanke på sådana fall, där skogsbruket inte bedrives kontinuerligt, utan att uttag, som görs under ett visst år, omfattar tillväxten under flera år. Om man håller fast vid den utgångspunkten, kan det knappast vara berättigat att tala om att det är särskilda förmåner, som tillförsäkras skogsbruket, genom att den ena eller andra reservationen vinner kammarens bifall.

Herr Sjödahls uttalande, att man från högerns sida begått ett misstag och att högern skulle ha lurat sig själv genom att det är högerreservationen inte anges, hur de uttagna medlen skall användas, förstår jag inte; såvitt jag erinrar mig, fanns inte heller några bestämmelser i det hänseendet i den förutvarande lagstiftningen, bortsett från de särskilda undantagsfallen.

Herr SJÖDAHL (s): Jag begärde ordet endast för att gentemot vissa talare från högerhåll säga, att jag för min del i varje fall inte själv eller å mitt partis vägnar vill rikta några anklagelser mot folkpartiet, som skulle kunna tolkas på det sättet, att vi skulle vilja skjuta över ansvaret för konjunkturvinstbeskattningen för 1951 på detta parti. Alla hade här den uppfattningen, att när folkpartiet satte i gång sin agitation för konjunkturvinstbeskattning, avsåg det år 1951 — det är då de stora inkomsterna flöt in — men de stannade ju slutligen för ett förslag om en konjunkturvinstbeskattning av inkomsterna för 1952. Jag är för min del villig att helt och hållet ta min del av ansvaret för att beskattning infördes på inkomsterna under 1951, ty detta var motiverat under det året och inte under år 1952, som folkpartiet föreslagit.

Jag skulle vidare vilja erinra herr Velanders om att det här föreliggande förslaget inte nämner någonting om att dessa pengar skall kunna användas i något avseende för investering. Man kallar det för investeringskonto, men man kan ju ta ut dem för vilket ändamål som helst;

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

för att köpa en bil, för att köpa möbler eller för att göra en resa. Med så lösa grunder kan man ju inte rimligen kalla det för ett investeringskonto för skog, ty därmed måste rimligen avses att man skall göra investering för skogsvårdande ändamål.

Vidare återkommer jag till frågan om fördelningen av inkomsterna. Jag är den förste att erkänna att det för många skogsbruk är tämligen rimligt, om uttag normalt äger rum vart fjärde, femte, sjätte eller sjunde eller tionde år, att inkomsten inte beskattas endast vid detta tillfälle. Jag var med om att framlägga förslag att inkomsterna skulle fördelas. Av tekniska skäl måste man uppskjuta genomförandet av förslagen i denna riktning, men de kommer under bearbetning på nytt. Jag anser att det är önskvärt att ett sådant förslag genomföres. Bevillningsutskottet har skrivit två gånger i denna fråga. Men att låta vederbörande efter behag sätta in 60 procent av sin inkomst och utta medlen efter behag utan att det ens skulle vara fråga om en ackumulerad inkomst, är orimligt. Det skulle ställa skogsbrukarna i fördelaktigt läge jämfört med alla andra, för vilka lagen om ackumulerad inkomst gäller.

Herr ANDERSSON, ELON (fp): Herr talman! Jag skall inte blanda mig i den politiska diskussionen om händelserna 1951 på annat sätt än att jag skall be att få säga att jag är mycket rörd över den hänsyn, som herr Näsgård och hans parti tillsammans med det andra partiet i regeringskoalitionen vid det tillfället ansåg sig böra ta till folkpartiets önskemål. Folkpartiet är inte bortskämt med dylika hänsynstaganden från regeringspartiernas sida, och jag är som sagt riktigt rörd över de vittnesbörd, som herr Näsgård gav om den hänsyn man då ville visa folkpartiet.

Jag skall i stället be att få säga några ord om den fråga, som här föreligger. De erfarenheter, som jag haft tillfälle att göra beträffande tillämpningen av bestämmelserna om skyldighet att insätta

pengar på investeringskonto för skog, har givit mig den alldeles bestämda övertygelsen att det är önskvärt att åstadkomma vissa förenklingar och uppmjukningar i de ännu kvarvarande bestämmelserna. För länsstyrelserna — åtminstone gäller det länsstyrelsen i Gävleborgs län — som haft att pröva dels besvär över skyldigheten att insätta pengar på investeringskonto och dels möjligheten att låta vederbörande få tillbaka sina pengar, är besvärligheterna ganska uppenbara. Jag har en stark känsla av att de förändringar, som föreslås i den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen, skulle vara tacknämliga, både när det gäller rätten för vederbörande att efter uppsägning utfå de medel, som är insatta på investeringskonto, men framför allt när det gäller möjligheten att efter styrkt behov omedelbart få disponera insatta medel för skogsvårdsåtgärder.

Beträffande förslaget om att de frivilligt insatta medlen inte skall få lyftas förrän efter fem år, kan man naturligtvis resonera på det sättet, att det skulle stimulera avsevärt till frivilliga insättningar, om man finge disponera medlen när man vill, men skall det vara någon mening med denna frivilliga insättning av skogsmedel — i varje fall om man menar att fördelen skall ligga i att man kan fördela inkomsten på flera år — bör det inte vara något särskilt stort intresse för vederbörande med denna frihet att lyfta pengarna när som helst, ty det ligger ju i hans huvudsakliga intresse att ha dem innestående under så lång tid och lyfta dem så kontinuerligt, att han därigenom erhåller vissa skattelättnader.

Jag skulle också kunna ha vissa sympatier för herr Werners uppfattning, att de frivilligt insatta medlen borde löpa med ränta från insättningsdagen, men även i detta fall förhåller det sig väl på det sättet att den lindring i skattebestämmelserna, som kan ernås genom en dylik insättning på investeringskonto i och för sig är en tillräckligt stor stimulans för att förmå vederbörande till en frivillig insättning. Jag skulle som sagt inte ha något att invända emot tanken

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

att medlen omedelbart skulle göras räntebärande, men jag tror att i den möjlighet, som öppnar sig att få inkomsterna fördelade över flera år, ligger en stimulans till frivillig insättning som inte skall förbises.

I fråga om högerreservationen har jag liksom herr Sjödahl fäst mig vid att det förslag till lag angående uppskov med taxering, som bifogats reservationen, är särdeles ofullständig. Jag skulle nog ha tyckt, att det hade varit naturligt, om i lagförslaget hade ingått bestämmelser om till vilka ändamål de investerade medlen skulle få användas när de finge lyftas. Det saknas en sådan bestämmelse i förslaget, och jag tycker att detta är alltför oklart för att riksdagen skulle antaga det.

Slutsatsen av mina reflexioner, herr talman, när jag har suttit här och lyssnat till debatten, är att jag har blivit styrkt i den uppfattning som jag erfarenhetsmässigt erhållit, att det skulle vara önskvärt med en sådan ändring av bestämmelserna, som föreslås i den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen, och jag skall be att få yrka bifall till den.

Herr WERNER (bf): Herr talman! Som av debatten framgått har jag väckt motion i denna fråga, där jag har yrkat att den obligatoriska insättnings-skyldigheten skulle ersättas med frivillig insättning av skogsmedel och att det system, som nu råder, skulle med vissa ändringar fortfarande gälla under detta år. Jag har därmed avsett två saker. För det första skulle denna anordning möjliggöra en fördelning av skogsinkomsterna i beskattningshänseende, som jag anser nödvändig och som genom den jämnare beskattningen också innebär en viss förmån för skogsägarna. Jag anser denna förmån till och med kunna uppväga den räntelöshet som nu kommer att råda under de två första insättnings-åren. För det andra — och detta har för mig varit det väsentliga — skulle man här öppna en väg att kunna på ett mera smidigt och riktigt sätt fördela dessa ojämnt inflytande skogsintäkter och

samtidigt genom att binda insättningen på viss tid förse lånemarknaden med ett visst lånekapital, vilket jag anser vara en icke oväsentlig tillgång i nuvarande ansträngda kreditläge.

Jag har fäst mig vid att herr Velander här i viss mån uppträder som försvarsadvokat för folkpartiet. Detta kan ju anses rätt obehövt, ty partiets medlemmar har ju förmåga att försvara partiet själva, men det är väl ändå naturligt, att man påtalar den väsentliga skillnaden mellan folkpartiets ställningstagande till investeringskonto för skog 1951 och nu. I folkpartiets kända motion nr 675 år 1951 krävde man, såsom herr Näsgård påpekade, en femårig räntelös obligatorisk insättningsskyldighet för skogsägarna med det supplementet, att vid uttag av medel under femårsperioden ägaren själv skulle betala ränta på sina egna pengar för den återstående tiden, i den mån han hade möjlighet att taga ut dem från spärnkotot. Jag tycker att mot-sättningen mellan dagens reservation och den officiella partiledningens ställningstagande den gången är så pass uppenbar, att det inte är alldeles oförklarligt att man inte vill förbigå denna skillaktighet med tystnad. Jag förstår att herr Velander siktar efter herr Näsgårds anmärkning, där herr Näsgård drog in även konjunkturbeskattningen. Jag kan medge att den frågan kanske ligger vid sidan av dagens debattämne, men den gäller i alla fall ett supplement till frågan om steriliseringen av de då uppreklamerade höga skogsintäkterna.

Jag kan säga, att vi inte på något sätt har frångått den ståndpunkt som vi under lång tid har intagit när det gäller möjligheterna att fördela dessa ojämma skogsintäkter. Vi fäster avseende vid vad utskottet här har skrivit, att utskottet under hand har inhämtat, att inom finansdepartementet frågan om närmare regler kommer att tagas upp till prövning och föreläggas riksdagen i ett kommande förslag. Jag tycker att det är nödvändigt och riktigt att detta sker. Jag kan medge att det under det gångna året har berett länsstyrelserna svårigheter i fråga om tillämpningen av regler-

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

na för uttag i förväg av dessa medel, men det bör framhållas att en väsentlig förändring skett genom att den obligatoriska insättningsskyldigheten upphört efter regeringens åtgärder i frågan. I varje fall när det gäller den obligatoriska insättningsskyldigheten kommer väl dessa besvärligheter för länsstyrelserna att försvinna.

Jag skulle kanske ha varit mera tillfredsställd med utskottets betänkande, om utskottet hade skrivit mera bestämt i positiv riktning på denna punkt, och jag har inte velat uppträda särskilt till försvar för vad utskottet här har skrivit. Jag har endast velat göra vissa påpekanden, bland annat det, att vi för vår del förutsätter att den gamla av oss hävdade principen om rätt för skogsägarna att avsätta skogsintäkter å särskilt konto och åtnjuta skattefrihet under insättningstiden skall komma att utformas i lämpliga författningsregler.

Herr VELANDER (h): Herr talman! Det var egentligen herr Werners yttrande, att jag här uppträdde såsom försvarsadvokat för folkpartiet, som uppkallade mig. Jag tycker, att det ändå ligger någon överdrift i det uttalandet. Det saknar också allt verklighetsunderlag, eftersom jag inte fritog folkpartiet från dess ansvar för konjunkturvinstbeskattningen. Men jag ansåg, att det var onödigt, att diskussionen skulle föras, som om bondeförbundet inte hade varit med om att genomdriva denna beskattning, då det till och med varit med om att förläna den retroaktiv verkan.

Sedan vill jag säga, att det var samma misstag beträffande utvecklingen, som uppbär beslutet angående konjunkturvinstbeskattningen, som genomdrivandet av spärnkontoinsättningarna av skogsbrukets inkomster. Det var nämligen läget under senhösten 1951 som karakteriserades såsom en utomordentligt högt uppdriven vinstkonjunktur, vilken det gällde att förta verkningarna av, en konjunktur som då förutsattes skulle bli av icke så kort varaktighet. Redan två eller tre månader senare blev man dock på det klara med att utvecklingen skulle bli en helt

annan. Jag menar alltså, att det var denna oriktiga inställning, som uppenbarligen medförde genomdrivandet av såväl spärnkontoinsättningen av skogsvinster som konjunkturvinstbeskattningen. Att man misstog sig på senhösten 1951 med avseende på konjunkturutvecklingen, vill jag inte så starkt kritisera; ett misstag i sådant hänseende är det ju möjligt att begå. Men att man har underlåtit att snabbt dra konsekvenserna av detta misstag är förtjänt av en så mycket hårdare kritik.

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Jag vill inte störa det goda intrycket av herr Velanders försvar för folkpartiet, men jag måste framhålla att jag drog exemplet om konjunkturskatten för att visa, hur man missbedömde konjunkturen hösten 1951. Då man i statsverkspropositionen beräknade att denna konjunkturskatt skulle ge 150 miljoner, tycks det i själva verket endast bli 54 miljoner kronor.

Sedan vill jag säga några ord, som kanske är farliga att yttra. Herr Velander beklagade att lagstiftningen om spärnkonton infördes på hösten 1951. Jag är emellertid beredd att säga, att jag är glad att den lagstiftningen kom till, ty den ser ut att leda till en *verklig* lagstiftning om frivilliga investeringskonton.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående punkten 1 samt särskilt rörande punkterna 2 och 3 av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i punkten A i den av herrar Magnusson och Nilsson i Svalöv vid betänkandet anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på

Ang. upphävande av lagen om investeringskonto för skog m. m.

bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Magnusson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten A i den av herrar *Magnusson* och *Nilsson* i Svalöv vid betänkandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Magnusson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 16.

Därjämte hade 17 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande punkterna 2 och 3, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande delar av den av herr *Spetz* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 45 punkterna 2 och 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande delar av den av herr *Spetz* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 32.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av det återstående ärendet på föredragningslistan, bevillningsutskottets betänkande nr 57, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1953/54, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att andra lagutskottets utlåtande nr 35 och bevillningsutskottets nyssnämnda betänkande nr 57 skulle i angiven ordning uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 48) med förslag till lag

om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m.; och

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 141) med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1953/54 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av delegerades för riksdagens verk förslag till ändrade tjänste- och personalförteckningar vid riksdagens verk m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 29, angående regleringen för budgetåret 1953/54 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.48 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 27 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 20 in-
nevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1953/54 till Armén: Remontering jämte i ämnet väckta motioner;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till bidrag till handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1953/54 till statens priskontrollnämnd; och

nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1953/54 till kommerskollegium m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 13 april 1940 (nr 215) om utrymningshjälp;

nr 316, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtande nr 162 samt bankoutskottets utlåtanden nr 28 och 29.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets memorial nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220 med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen, m. fl. ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 38, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 17 april 1953 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 224, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av protokollet över jordbruksärenden för samma dag, framlagt förslag till åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 48 av herr *Boman* och herr *Persson, Johan*, samt II: 56, likalydande, av herr *Ahlsten* m. fl., vari hemställts, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för utarbetande av en jordbruksstatistisk undersökning i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i motionerna;

2) I: 333 av herr *Werner* och herr *Carlsson, Georg*, samt II: 412, likalydande, av herr *Larsson* i Luttra m. fl., vari hemställts om utredning och förslag rörande en sådan omläggning av brödsädsregleringen, att odlare av brödsäd — oavsett avståndet till de nuvarande pris-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

orterna — i möjligaste mån erhöles samma reella pris för brödsäd av lika kvaliteter;

3) I: 334 av herr *Persson, Ola*, och herr *Öhman* samt II: 424, likalydande, av herr *Holmberg* m. fl., vari hemställdts, att riksdagen måtte dels för sin del besluta om en sänkning av minuthandelspriset å margarin med en krona per kilogram, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att erforderliga åtgärder härför måtte vidtagas;

4) I: 489 av herr *Falk*, vari hemställdts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning om nya grunder för beräkning av jordbrukets inkomster och kostnader samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda;

5) I: 490 av herr *Persson, Karl*, och herr *Svedberg, Lage*, vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta, att varken införselavgifter för kraftfoder eller föreskrifter om inblandningstväng av raps- eller senapsmjöl i kraftfoder skulle få förekomma under produktionsåret 1953/54;

6) I: 492 av herr *Andersson, Lars*, och herr *Pålsson* samt II: 610, likalydande, av herr *Larsson* i Hedenäset, vari hemställdts, att riksdagen måtte uttala att — därest införandet av införselavgifter å oljekraftfoder skulle bestämmas under instundande regleringsår — det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att samtidigt besluta om en skälig däremot svarande höjning av nu utgående fraktlindringsbidrag för transport av kraftfoder till Norrland;

7) I: 493 av herr *Björnberg* m. fl. samt II: 608, likalydande, av herr *Hæggblom* m. fl., vari hemställdts, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte ta hänsyn till i motionerna framlagda förslag;

8) I: 494 av herr *Andersson, Erik Gustaf*, m. fl. samt II: 612, likalydande, av herr *Larsson* i Julita m. fl., vari hemställdts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till höstriksdagen rörande de stödåtgär-

der, som på längre sikt befunnes erforderliga åt vid hampberedningsverket i Värmbol anställda, vilka på grund av hög ålder eller invalidiserande sjukdom ej kunde beredas annan arbetsanställning vid verkets nedläggning;

9) I: 495 av herr *Boman* m. fl. och II: 611, likalydande, av herrar *Antby* och *Ståhl*, vari hemställdts,

a. att riksdagen måtte besluta, att i Kungl. Maj:ts förslag under rubriken Brödsädsregleringen skulle göras den ändringen, att från allmän avgift på brödsäd undantoges den förmalning till mjöl eller gryn, som verkställdes mot lön för tillgodoseende av odlarens och i hans tjänst anställda personers husbehov; samt

b. att i ett av Kungl. Maj:t under punkten V a i propositionen framlagt förslag till förordning med vissa bestämmelser angående prisregleringen för råg och vete måtte vidtagas den ändring, som kunde föranledas av ett dylikt beslut;

10) I: 496 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Persson, Ola*, vari hemställdts, att riksdagen med bifall i övrigt till förevarande proposition måtte besluta,

a. att ett i propositionen under punkt III a äskat reservationsanslag av 164 000 000 kronor till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område skulle upptagas till 200 600 000 kronor i syfte att möjliggöra bibehållandet av nuvarande produktpris på mjölk;

b. att avslå förslaget under punkt V a till förordning med vissa bestämmelser angående prisregleringen för råg och vete;

c. att upphäva förordningen nr 91/1942 med vissa bestämmelser angående handeln med mjölk; samt

d. vid bifall till yrkandet under punkt c i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa

dels om upptagande av förhandlingar med berörda jordbruksorganisationer om att konsumtionsmjölk, som från mejerierna distribuerades i allmänna handeln, skulle ha en fetthalt av minst 3,5 procent;

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

dels ock om förslag till anslag för täckandet med statsmedel av de kostnader, som vore förbundna med övergång till högre fetthalt;

11) I: 497 av herr *Näslund* m. fl. och II: 614, likalydande, av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av villkoren för rätt att erhålla producentbidrag, att även de, som förvärvat sina gårdar efter den 1 juli 1948, bleve berättigade att erhålla dylikt bidrag enligt de grunder som gällde i övrigt;

12) I: 498 av herr *Lindblom* m. fl. och II: 613, likalydande, av herr *Ohlin* m. fl., vari hemställts,

a. att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville omedelbart upptaga förhandlingar med jordbrukets organisationer om sådana modifierationer i den träffade överenskomsten om priset på jordbruksprodukter under nästa regleringsår, att priset på smör kunde sänkas med 50 öre per kg och priset på margarin med 30 öre per kg samt att de ekonomiska problem, som därvid uppkomme, i huvudsak måtte lösas på det sätt, som förordats i motionerna;

b. att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:ts fullmakt att under 1953 sätta pris på höstsådda grödor skulle begränsas på så sätt, att någon slutgiltig bindning av priset ej ägde rum före den allmänna prisuppgörelsen på våren 1954; samt

c. att proposition till nästa års riksdag med anledning av jordbruksprisutredningens förslag måtte framläggas i så god tid, att riksdagen kunde fatta beslut i principfrågorna före prisleförhandlingarna nästa vår;

13) II: 602 av herr *Hæggblom*;

14) II: 603 av herr *Johnsson* i Kastanjegården m. fl.;

15) II: 609 av fru *Boman*.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet under åberopande av vad däri anförts hemställt,

A. att riksdagen måtte medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder

för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med vad under de särskilda punkterna av utskottets hemställan angivits samt således

1) beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionerna I: 48 och II: 56, I: 489 samt I: 498 och II: 613 — sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga — samt med avslag å motionerna I: 334 och II: 424 ävensom — såvitt nu vore i fråga — I: 493 och II: 608 godkänna vad utskottet anförde;

2) i fråga om brödsädsregleringen m. m., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 495 och II: 611 ävensom med avslag å motionerna I: 333 och II: 412, I: 496 samt I: 498 och II: 613, sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

3) beträffande regleringen av fodersäd och andra fodermedel, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 490 samt I: 492 och II: 610, godkänna vad utskottet anförde;

4) beträffande potatisregleringen, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och motionen II: 603 ävensom med bifall till motionerna I: 493 och II: 608, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet anförde;

5) beträffande oljeväxtregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 498 och II: 613 i förevarande del, godkänna vad utskottet anförde;

6) i fråga om stödet åt lin- och hampodlingen, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 494 och II: 612, godkänna vad utskottet anförde;

7) beträffande äggregleringen, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och motionen II: 602, godkänna vad utskottet anförde;

8) i fråga om köttvaruregleringen m. m. bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

9) beträffande regleringen av handeln med mjölk och mjölkprodukter, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 493 och II: 608, I: 496 samt I: 498 och II: 613, samtliga såvitt nu vore i fråga, och II: 609, godkänna vad utskottet anförde;

10) rörande producentbidraget avslå motionerna I: 497 och II: 614;

11) i vad anginge konstgödselregleringen bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

12) beträffande regleringen av fettråvaror bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

13) i fråga om kostnader för Svenska spannmålsaktiebolaget bifalla Kungl. Maj:ts framställning;

B. att riksdagen måtte å riksstaten för budgetåret 1953/54 under nionde huvudtiteln anvisa

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen I: 496, såvitt nu vore i fråga, till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 164 000 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning till Statlig lagerhållning: Omkostnader för statlig inköps- och försäljningsverksamhet ett förslagsanslag av 5 000 000 kronor;

C. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, å kapitalbudgeten för budgetåret 1953/54 under Fonden för förlag till statsverket anvisa

1) till Inlösen av inhemskt oljeväxtfrö ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor;

2) till Ytterligare lagring av jordbruksprodukter ett investeringsanslag av 35 000 000 kronor;

D. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 495 och II: 611 samt I: 496, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, antaga det vid propositionen fogade förslaget

till förordning med vissa bestämmelser angående prisregleringen för råg och vete;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående slaktdjursavgift;

3) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om viss avgift å mjölk, grädde och ost;

E. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt jordbruksprisutredningen att undersöka möjligheterna att framlägga kalkylberäkningarna och annat utredningsmaterial, som låge till grund för prisförhandlingarna, tidigare än vad som hittills varit fallet.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

1) av herrar *Eskilsson* och *Hæggbloom*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen måtte, beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 493 och II: 608, såvitt nu vore i fråga, i anledning av motionerna I: 48 och II: 56, I: 489 samt I: 498 och II: 613 — sistnämnda två motioner såvitt nu vore i fråga — samt med avslag å motionerna I: 334 och II: 424, godkänna vad reservationerna anförde;

2) av herrar *Näslund*, *Nord* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen måtte, beträffande allmänna synpunkter på prisregleringen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 498 och II: 613, såvitt nu vore i fråga, i anledning av motionerna I: 48 och II: 56 samt I: 489 ävensom med avslag å motionerna I:

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

334 och II: 424 samt — såvitt nu vore i fråga — I: 493 och II: 608, godkänna vad reservanterna anförts;

3) av herrar *Näslund, Nord* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under punkten A 2 hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om brödsädsregleringen m. m., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 495 och II: 611, med bifall till motionerna I: 498 och II: 613, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 333 och II: 412 samt I: 496, sistnämnda motion i förevarande del, godkänna vad reservanterna anförts;

4) beträffande stödet åt lin- och hampodlingen, av herrar *Nord* och *Svensson* i Ljungskile, vilka dock ej antytt sin mening;

5) av herrar *Näslund, Nord, Johnsson* i Kastanjegården, *Jacobson* i Vilhelmina, *Ahlsten* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten A 10 hemställa, att riksdagen måtte, rörande producentbidraget, med bifall till motionerna I: 497 och II: 614 godkänna vad i reservationen anförts.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A 1.

Herr TJÄLLGREN (bf): Herr talman! Då jag var med om detta ärendes behandling i utskottet och sålunda är medansvarig för det föreliggande utskottsutlåtandet, skall jag be att redan nu i början av diskussionen få säga några ord.

Under rubriken Allmänna synpunkter på prisregleringen under produktionsåret 1953/54 har utskottet ganska ingående behandlat hithörande spörsmål, och jag skall därför inte nu uppta tiden med att upprepa allt vad utskottet i det

avseendet anför. Ett par synpunkter anser jag mig dock böra understryka.

Utskottet säger bland annat följande:

»I de riktlinjer för den svenska jordbrukspolitiken, som fastställdes av 1947 års riksdag, förutsattes att det svenska jordbruket under lång tid framåt — nämligen intill dess rationaliseringen inom jordbruket fortskridit tillräckligt långt — icke skulle kunna bereda jordbruksbefolkningen tillfredsställande bärning utan prisstöd i form av gränsskydd. På grund av att priserna på den internationella marknaden fortfarande varit höga, medan prisnivån inom landet varit förhållandevis låg, har dock under flera år de enligt nämnda riksdagsbeslut förut-satta skyddsåtgärderna icke behövt tillgripas. Utvecklingen under de senaste åren — framför allt sedan prishaussen i samband med Koreakriget lagt sig — har emellertid medfört, att de inhemska priserna på viktigare jordbruksprodukter numera genomgående överstiger priserna på världsmarknaden. Därigenom har det läge, som förutsatts i det jordbrukspolitiska programmet, uppkommit. Såsom departementschefen anförat kännetecknas emellertid situationen även av att ett produktionsöverskott föreligger för ett flertal viktiga lantbruksprodukter. Enligt nyss angivna riktlinjer skall det statliga prisstödet utgå endast för en produktion motsvarande högst det inhemska avsättningsutrymmet. För avsättningen av en eventuell överskottsproduktion skall jordbruket däremot självt bära ansvaret. Innebörden härav är, att sådana förluster vid export av överskott, som icke kan utjämnas genom förefintliga exportorgan eller täckas med importavgifter, skall slås ut på den löpande produktionen. Beträffande animaliska produkter har denna princip redan vunnit tillämpning och de för ändamålet nödvändiga organen bildats. Vissa åtgärder har därjämte vidtagits för att från och med regleringsåret 1954/55 förverkliga ett liknande system för brödsäd och oljeväxter.» Utskottet ansluter sig i alla delar till departementschefens uttalanden i dessa frågor.

Som bekant har från flera håll upp-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

repade gånger under de senaste åren framförts yrkanden om en omläggning av prissättningssystemet för jordbruksprodukter. Nu har Kungl. Maj:t den 6 juni 1952 tillkallat sakkunniga för att utreda frågan om översyn av jordbrukskalkylen. Dessa sakkunniga, vilka antagit benämningen jordbruksprisutredningen, beräknas bedriva sitt arbete så att resultatet därav må kunna komma till användning vid förhandlingarna om priser för jordbrukets produkter våren 1954 — åtminstone har utskottet ansett detta önskvärt.

I vissa motioner har hemställts, att den proposition till sagda års riksdag, som kan komma att föranledas av jordbruksprisutredningens förslag, måtte framläggas i så god tid, att riksdagen hinner ta ställning till däri förekommande principfrågor före prisleförhandlingarna våren 1954. Utskottet säger, att det för sin del vill ansluta sig till detta önskemål.

I en annan motion, nr 489 i första kammaren, har framställts yrkande om att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning om nya grunder för beräkningarna av jordbrukets inkomster och kostnader, den s. k. totalkalkylen för jordbruket. Utskottet är i likhet med motionären medvetet om att ifrågavarande kalkyl kännetecknas av brister och att densamma uppvisar betydande felmarginaler. Kalkylberäkningarna har dock under senare år i olika hänseenden reviderats, framhåller utskottet, dels genom särskilda sakkunniga, den s. k. enprocentkommittén, dels genom kalkylsakkunniga i samband med det fortlöpande kalkylarbetet. Med hänsyn härtill och då jordbrukskalkylen även blir föremål för granskning av jordbruksprisutredningen, har utskottet ansett att motionen nr 489 i första kammaren inte bör föranleda annan åtgärd än att den överlämnas till nämnda utredning för att tagas i beaktande vid utredningsarbetet.

I detta sammanhang må jämväl erinras om att utskottet i sitt utlåtande nr 39 över propositionen nr 176 till föregående års riksdag uttalade som önskemål

att till kommande förslag om prissättningen på jordbrukets produkter skulle fogas beräkningar, utvisande åtminstone den ungefärliga betydelsen för olika kategorier jordbrukare av föreslagna åtgärder, och riksdagen hade ingenting att erinra emot detta. I föreliggande proposition redovisas beräkningar — byggda på den jordbruksekonomiska undersökningen — som ger viss uppfattning om den regionala effekten av de behandlade prissänkningarna. Dessa beräkningar torde ha företagits, förutsätter utskottet, med anledning av nyssnämnda uttalande från riksdagens sida.

I samband med behandlingen av den kungl. propositionen har utskottet jämväl haft att ta ställning till en del andra i anslutning till den kungl. propositionen väckta motioner. Jag ber att i all korthet få beröra några av dessa och den ställning utskottet intagit till dem samt om möjligt skälen för utskottets ställningstagande.

I ett par motioner har yrkats att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t om utredning rörande subventionssystemets verkningar samt om uppgörandet av en plan över subventionernas avveckling. I anslutning till vad utskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 år 1952 i anledning av motioner i samma syfte vill utskottet anföra att det lika litet som för ett år sedan anser sig kunna taga ställning till frågan, vid vilken tidpunkt en avveckling av subventionerna skall kunna taga sin början och i vilken takt denna bör ske. Utskottet anser det visserligen böra eftersträvas, att en nedskärning av subventionerna äger rum, men anser det dock icke möjligt eller lämpligt att det uppgöres en särskild plan för subventionernas avveckling. Utskottet finner sig därför icke kunna tillstyrka det i motionerna nr 493 i första kammaren och 608 i andra kammaren framförda kravet på utredning. Det är för övrigt alldeles klart att om priserna på vissa jordbruksprodukter nu skulle sänkas, så skulle följden härav bli ytterligare statsubventioner, vilket bl. a. på grund av statsfinansiella skäl måhända icke vore önskvärt.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Beträffande brödsädsregleringen har utskottet inte heller föreslagit några ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. I ett par motioner har hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om en omläggning av brödsädsregleringen i sådan riktning, att odlare av brödsäd skulle kunna utfå samma pris för brödsäd av lika kvalitet, oavsett avståndet till de nuvarande prisorterna. Motionerna är föranledda av den omläggning av brödsädsregleringen som genomfördes för några år sedan och som innebär, att garantipriserna på brödsäd skulle gälla på ett begränsat antal orter. Genom denna omläggning kom sådana jordbrukare, som hade sina brukningsenheter belägna långt ifrån prisorterna, i sämre läge än brukare, boende i närheten av dessa orter. Detta är ju tämligen uppenbart. Jordbruket taget i dess helhet kompenseras dock för denna omläggning genom en höjning av medelpriset på brödsäd. Frågan om en utvidgning av antalet prisorter har behandlats vid de närmast föregående riksdagarna. I sitt utlåtande nr 48 till föregående års riksdag uttalade utskottet, att det icke funnit tillräckliga skäl föreligga att frånträda sin vid närmast föregående års riksdag uttalade uppfattning, att antalet prisorter borde bibehållas vid det antal som fortfarande gäller. Och utskottet är fortfarande av samma mening. Utskottet har emellertid gått motionärerna till mötes så till vida att utskottet vill tillstyrka, att den av departementschefen nu förordade ändringen i prisortssystemet, innebärande att Norrköping och Åhus skall omfatta även de närbelägna kvarnplatserna, Djurön respektive Kristianstad, måtte bifallas.

Yrkandet i motionerna I: 333 och II: 412 innefattar icke krav på en omedelbar utvidgning av antalet prisorter, utan avser en förutsättningslös utredning av möjligheterna att genom en omläggning av brödsädsregleringen möjliggöra ett enhetligt pris på brödsäd av samma kvalitet. Utskottet är emellertid tveksamt, huruvida en dylik omläggning är möjlig utan att hänsyn tages till de skiftande transportkostnaderna, något som måste

förutsätta ett omfattande kontrollarbete. Under sådana omständigheter anser utskottet föga vara att uppnå genom en särskild utredning i saken och avstyrker därför bifall till yrkandet i motionerna. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och tar initiativ till sådana åtgärder, som kan anses ägnade att utjämna producentpriserna på brödsäd i olika delar av landet.

Sedan skall jag, herr talman, med några ord beröra mjölkregleringen. I fråga om mjölkregleringen gäller fortfarande bestämmelsen att mjölk icke får saluhållas eller överlätas med mindre den standardiserats till en fetthalt av 3 procent, dock med undantag för skummjolk och kärnmjolk med en fetthalt, understigande 0,1 respektive 1 procent. Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t har jordbruksnämnden försöksvis medgivit försäljning i kapsylförsedd glasflaska av mjölk, som vid mejeri standardiserats till en fetthalt av 3,5 procent. I anslutning till framställning av lantbruksstyrelsen om upphävande av bestämmelserna om viss högsta fetthalt har jordbruksnämnden förklarat sig dela styrelsens uppfattning, att tillräckliga skäl numera icke föreligger för att behålla dessa bestämmelser.

Departementschefen har förklarat sig icke ha något att erinra mot att bestämmelserna om viss högsta fetthalt upphäves såvitt angår skummjolk och kärnmjolk. I fråga om annan mjölk har han däremot icke funnit sig kunna biträda jordbruksnämndens förslag.

Nu har i inte mindre än fyra motioner till årets riksdag under hänvisning till jordbruksnämndens förslag yrkats upphävande av bestämmelserna om viss högsta fetthalt i standardiserad mjölk.

Utskottet, som för sin del anser vissa skäl tala för bifall till motionerna, är emellertid icke för närvarande berett att tillstyrka sådant bifall men finner sig böra uttala ett önskemål om att frågan skall upptagas till behandling vid nästa års prisförhandlingar. Därvid torde även de prisfrågor, som sammanhänger med ett upphävande av standardiseringsbe-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

stämmelserna, böra bli föremål för överväganden.

Frågan har, såvitt jag förstår, genom detta uttalande fått en knuff framåt, som man brukar säga.

Det kunde, herr talman, finnas anledning att i detta sammanhang även beröra en hel del andra spørsmål, men då jag vet, att rätt många talare kommer efter mig, skall jag inte ingå på några detaljer. Innan jag slutar, kan jag dock inte underlåta att understryka, vad utskottet anfört i anledning av detta ärendes sena överlämnande till riksdagen.

Utskottet skriver: »Förevarande proposition har först den 5 maj 1923 inkommit till riksdagen. Utskottet vill ånyo kraftigt understryka vad utskottet i sina utlåtanden nr 42/1951 och 48/1952 anfört om önskvärdheten av att — med hänsyn till ärendets omfattning och stora betydelse — jordbrukets prisförhandlingar för framtiden planlägges med beaktande av att de skall slutföras vid en sådan tidpunkt, att statsmakterna» — vi syftar då naturligtvis främst på riksdagen — »erhåller längre tid för behandlingen av prisregleringsfrågorna. Utskottet föreslår, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt jordbruksprisutredningen att undersöka möjligheterna att framlägga kalkylberäkningarna och annat utredningsmaterial, som ligger till grund för prisförhandlingarna, tidigare än vad som hittills varit fallet».

Utskottet har tillåtit sig att göra detta uttalande utan att på något sätt peka på vem som här kan vara syndabocken. Utskottet kan inte bedöma, huruvida skulden ligger hos jordbruksdepartementet, förhandlingarna eller eventuellt hos något annat departement, som alltså vållat att frågans framläggande för riksdagen försenats.

Herr talman! Med vad jag här anfört har jag försökt att i all korthet beröra några av de spørsmål som innefattats i föreliggande utskottsutlåtande. Det kanske blir anledning för mig att återkomma, vilket jag i så fall skall be att få göra. Tills vidare ber jag att få sluta med

att yrka bifall till utskottets föreliggande utlåtande och avslag på samtliga reservationer.

Herr ESKILSSON (h): Herr talman! När det gäller de allmänna synpunkterna på prisregleringen under nästa produktionsår, har herr Hæggbom och jag anmält en reservation till utskottets utlåtande. I reservationen har genom ett beklagligt tryckfel, som jag nu ber att få rätta, gjorts en felaktig hänvisning till en sida i utlåtandet. Jag syftar på andra stycket i vår reservation, där det står: »Det stycke å s. 39 i utskottets yttrande», vilket skall vara »å s. 40» etc. Måhända är detta tryckfel ett tecken på den brådska och jäkt, som har vilat över utskottet vid behandlingen av förevarande fråga.

I reservationen utvecklar vi våra betänkligheter beträffande subventionerna på jordbrukets område och det otillfredsställande i att riksdagen praktiskt taget saknar möjlighet att påverka subventionernas storlek. När vi skall fatta beslut om prispropositionen, står vi nämligen i stort sett inför ett fullbordat faktum. Även om en sänkning har skett av subventionerna i förhållande till föregående år kvarstår alltså en rad särskilda pristillägg, framför allt till mjölkproduktionen, som ger konsumenterna en skev bild av produktionskostnaderna inom jordbruket och som gör jordbruket helt beroende av de anslag, som riksdagen beviljar.

Det är naturligtvis svårt att i den nuvarande finansiella situationen få fram de belopp, som kan erfordras för subventionerna. Därför vållar detta system stora olägenheter vid prisförhandlingarna. Det kan visserligen förefalla bekvämt ur konsumentsynpunkt att man övervältrar en hel del av kostnaderna för livsmedlen på subventioner och därigenom minskar hushållsutgifterna. Men vi måste då betänka att en minskning av hushållsutgifterna många gånger innebär en ökning på andra områden. Subventionerna måste täckas med skattemedel. Eftersom det inte lär vara möjligt att genomföra en höjning av den

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

direkta beskattningen, överväger man möjligheterna att täcka en del av statsutgifterna genom ökade indirekta skatter. Genom subventionssystemet påverkas även såväl produktionens inriktning som det fria konsumtionsvalet i icke önskvärd riktning, och det medför en snedvridning av jordbruksproduktionen. Denna fråga har diskuterats under många år. Redan 1942 års jordbrukskommitté angav som ett önskemål, att man skulle få en så stor motsvarighet som möjligt mellan konsument- och producentpriser.

Det finns en hel rad omständigheter, som behöver övervägas i samband med subventionernas avveckling. Den måste ske på sådant sätt, att inte produktionen skadas på grund av köpmotstånd. Den måste företagas i fullt samförstånd med alla berörda parter, i första hand jordbrukets organisationer, och subventionspolitikens avveckling bör samordnas med den allmänna skattepolitiken och andra åtgärder från statsmakternas sida. För att åstadkomma en samordning av dessa olika synpunkter och önskemål både beträffande subventionssystemets verkningar och subventionernas avveckling, har vi i år liksom föregående år hemställt om en utredning genom Kungl. Maj:ts försorg i detta avseende, och i reservationen yrkar vi nu bifall till denna framställning.

Denna punkt är den enda, där vi från högerns sida anmält en avvikande mening till utskottsutlåtandet. Jag kanske därför kunde nöja mig med att yrka bifall till reservationen. Jag vill emellertid därutöver göra några allmänna reflexioner med anledning av utlåtandet och de frågor, som aktualiserats i debatten om årets prisuppgörelse.

Låt mig då först säga några ord om en fråga, som även utskottets ordförande berörde, nämligen den känsliga frågan om mjölkstandardiseringen. Redan den 10 mars 1952 hemställde lantbruksstyrelsen, att bestämmelserna om högsta fetthalt i den standardiserade mjölken skulle upphävas. Som skäl härför anförde lantbruksstyrelsen, att den knapphet på fettvaror, som en gång i

tiden motiverade standardiseringen av konsumtionsmjölken, numera förbyttts i överskott och att det därför var överflödigt med denna fetthaltsbegränsning. Jordbruksnämnden delade lantbruksstyrelsens uppfattning, men jordbruksministern ställde sig avvisande utan att ange något särskilt skäl för sin ståndpunkt.

Jag förstår mycket väl att det kan uppstå en hel del problem för mejerihanteringen vid övergång till friare förhållanden på detta område. Men när den ursprungliga anledningen till mjölkstandardisering inte längre föreligger, och när en höjning av fetthalten i konsumtionsmjölken tvärtom kan medföra en minskning av exportöverskottet, som även det vållar bekymmer, så anser jag att man borde kunna upphäva bestämmelserna om att mjölk fortfarande skall vara standardiserad till 3 procent, med de undantag, som utskottets ordförande här har redogjort för. Därigenom skulle mjölkhandeln i större utsträckning än för närvarande kunna tillgodose konsumenternas önskemål att få köpa en fetare mjölk än den, som nu saluföres. Utskottet har ställt sig välvilligt till dessa synpunkter och hänskjutit frågan till nästa års prisleförhandlingar. Med den rekommendationen får man hoppas att frågan får en tillfredsställande lösning nästa år.

Genom den överenskommelse, som träffats mellan statens jordbruksnämnd, såsom representant för statsmakterna, och jordbrukets förhandlingsdelegation, vilken överenskommelse riksdagen i dag skall godkänna, kommer en sänkning av priserna på jordbrukets produkter att ske under nästa produktionsår, en sänkning som i vissa fall är rätt väsentlig. För höst- och vårväxterna sänks sålunda priserna med respektive 6 och 8 kronor per deciton, vilket betyder en minskning jämfört med innevarande år med 11 respektive 15 procent. För oljeväxterna blir sänkningen mellan 5 och 22 procent, för mjölken 2,8 procent och för ägg och kött 6 å 7 procent. Hela sänkningen i produktpriserna kommer emellertid inte konsumenterna till godo,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

såsom kammarens ledamöter vet. Sänkningen av producentpriset på mjölk, som betyder 36,6 miljoner kronor minskad inkomst för jordbruket i dess helhet, motsvaras av en minskning av de statliga subventionerna med samma belopp.

Vid prisförhandlingarna har man både från statens representanter och från jordbrukets förhandlare uttalat önskemål om att även kunna sänka priserna på smör och margarin. Dessa priser har ju varit föremål för stor uppmärksamhet från allmänhetens sida under det senaste året, och under den sista veckan har samtliga kvällstidningar här i Stockholm haft ledande artiklar i ämnet. Vid överläggningarna har dock dessa önskemål strandat på den omständigheten, att det skulle ha behövts ytterligare statliga subventioner till mycket betydande belopp för att en sådan sänkning skulle kunna ske utan att producentpriset på mjölk sänktes. Varje 10-öring på smör- och margarinpriset motsvarar ett belopp på cirka 18 miljoner kronor, som antingen måste dragas från jordbrukarnas inkomster eller kompenseras genom tillskott från annat håll.

I folkpartiets motion och i den reservation, som undertecknats av tre av utskottets fem folktopirepresentanter, anvisar man en annan väg, även om den inte är klart utformad i alla detaljer. För att kunna sänka smör- och margarinpriset med 50 resp. 30 öre per kilo utan att samtidigt sänka producentpriset föreslår man att de erforderliga medlen skall tagas från andra produktionsgrenar, nämligen brödsäds- och oljeväxtodlingen. Den av Kungl. Maj:t föreslagna förmalningsavgiften på brödsäd skall höjas från 3 till 5 öre, och priserna på oljeväxtfröet skall sänkas med 4 å 5 öre.

Resonemanget kan vara bestickande, och förslaget avser väl i praktiken att överflytta inkomster från den vegetabiliska till den animaliska produktionen. Men förslaget är dock behäftat med en hel del bristfälligheter, och det har säkerligen vållat mycket huvudbry för förslagsställarna att få pusslet att gå ihop.

För att börja med fördelningen av in-

komsterna mellan olika produktionsgrenar, så kan man visserligen inte vara säker på att man funnit den mest salomoniska rättvisan i årets prisuppgörelse lika litet som tidigare, men vid förhandlingarna har man varit överens om de föreslagna priserna med beaktande av marknadsförhållanden, produktionens utveckling och olika produktionsgrenars lönsamhet. Det föreligger alltid en risk om man för hastigt förändrar prisrelationerna mellan olika produktionsgrenar, därom vittnar inte minst det senaste årets erfarenheter. Vetepriset har redan genom den träffade uppgörelsen reducerats mycket kraftigt, och om man i fortsättningen vill att oljeväxtodlingen skall upprätthållas i någorlunda stor omfattning torde det vara vanskligt att sänka priset på oljevaxterna ytterligare. Oljeväxtodlingen är, som kammarens ledamöter vet, så riskfylld och utsatt för vanskligheter av olika slag, att den måste ge relativt goda inkomster, om den skall vidmakthållas. Från sitt maximum för ett par år sedan har den odlade arealen gått avsevärt tillbaka, och i år har utvintringsskadorna åtminstone i mitt hemlän reducerat den i höstas sådda arealen högst väsentligt. Oljeväxtodlingen är dock en värdefull odling, som ger ökade variationsmöjligheter åt det svenska jordbruket, och både vetet och oljeväxtfröet är produkter, som det går relativt lätt att vinna avsättning för på världsmarknaden. Det har även sin stora betydelse, att de arealer som är besädda med oljevaxter inte användes för andra grödor, t. ex. bröd- eller fodersäd, där vi då kunde riskera ytterligare överproduktion.

Beträffande förslaget att höja förmalningsavgiften för brödsäd utöver överenskomna 3 öre till 5 öre per kilo, får vi komma ihåg, att redan 3-öringen innebär en sänkning av ett tidigare bestämt pris och att detta avsteg från en träffad överenskommelse vållade olust och betänkligheter. Det lägsta pris som garanterades hösten 1952, när den gröda såddes som i år skall skördas, utgjorde nämligen 50 kronor per deciton, och genom införande av en förmalningsavgift sänk-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

tes detta pris, som redan var garanterat, till 47 kronor. Men denna ändring gjordes för att skapa en särskild regleringskassa som skall användas för att avlasta brödsädsöverskottet från den svenska marknaden under ett kommande år och inte för att stödja en annan produktionsgren. Om dessa pengar förbrukas för att sänka smörpriset under innevarande år, så binder man pengarnas användning för framtiden. Ett annat år har vi kanske inte samma förutsättningar som i år att ta ut förmalningsavgiften, eller vi behöver dessa pengar för att stödja spannmålsexporten. Var skall vi då ta pengar ifrån för att hålla smörpriset nere? Då skulle vi väl åter stå inför nödtvånget att begära nya subventioner för detta ändamål.

Ur samhällsekonomisk synpunkt är det tillfredsställande att läget i år möjliggjort en sänkning av livsmedelspriserna. Även om en ytterligare sänkning hade varit önskvärd som ett bidrag till reduceringen av produktionskostnaderna inom vårt näringsliv, skall vi inte glömma bort att flera viktiga livsmedel redan är billigare än förr, om vi ställer dem i relation till inkomstnivån i landet. Låt mig ta konsumtionsmjölken. Medan indextalet för lönerna inom industri och handel ökat från 116 år 1939 till 281 år 1952, har indextalet för konsumtionsmjölk endast ökat från 109 till 184. Det är denna omständighet som gör att en manlig arbetare nu endast behöver arbeta 8 minuter för att tjäna ihop till en liter mjölk, medan han fick arbeta 12 minuter år 1939, 11 minuter år 1945 och 9 minuter år 1950. För ett kilo smör fick han i fjol arbeta 2 timmar och 6 minuter, men år 1939 gick det åt 2 timmar och 49 minuter. Med undantag för våra nordiska grannländer, där emellertid lantarbetarlönerna är betydligt lägre än hos oss, har också Sverige det lägsta konsumtionspriset på smör och mjölk i Västeuropa.

När vi i år skall fatta beslut om jordbrukspriserna sker det under andra förutsättningar än föregående år. Samtidigt som priserna ute på världsmarknaden

fallit har jordbruksproduktionen inom landet ökat, så att vi numera har en överproduktion på en rad produkter, såsom brödsäd, oljeväxter, smör, ägg och fläsk, ett överskott som måste avsättas genom export. Överskottet medför nya problem och ställer både statsmakterna och jordbrukets olika organisationer inför nya besvärligheter. Men i och för sig är det ju tacknämligt, att vårt jordbruk numera har så stor produktionsförmåga, att det kan fylla landets livsmedelsförsörjning, och vi torde ha missväxtåret 1951 i så färskt minne, att vi inte överdimensionerar olägenheterna av den stora produktionen.

Vi är väl inom alla partier besjälade av föresatsen att även i fortsättningen söka genomföra 1947 års jordbruksprogram i dess princip, även om medlen och utvägarna måste anpassas efter utvecklingens gång. I det stora hela har det rätt enighet inom jordbruksutskottet i denna strävan, och denna enighet har också avspeglat sig i utskottsutlåtandet, där skiljaktigheterna ju faktiskt endast rör detaljspörsmål, även om dessa i och för sig kan vara nog så viktiga.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få motivera varför vi från högerrepresentanternas sida med det enda undantaget har kunnat ansluta oss till utskottets förslag, och jag ber att få sluta med att yrka bifall till utskottets förslag med den ändring beträffande de allmänna synpunkterna, som innefattas i reservationen nr 1, avgiven av herr Hæggbloom och mig.

Herr NÄSLUND (fp): Herr talman! Jag kan börja där den föregående ärade talaren slutade, med ett understrykande av enigheten inom utskottet beträffande önskvärdheten att upprätthålla och effektivt 1947 års beslut om stöd åt det svenska jordbruket.

Förhållandena har gjort, att vi från folkpartiets sida gång efter annan funnit anledning att i vissa detaljspörsmål rikta kritik i vissa avseenden, och i agitationen och i tidningspressen i allmänhet har man funnit det tacknämligt

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

att utpeka folkpartiet såsom en speciell förrädare emot 1947 års riksdagsbeslut. Jag begagnar tillfället att här i dag från denna plats inkassera det vittnesbörd, som av herr Eskilsson avgivits i det avseendet, och jag hoppas att man i den allmänna diskussionen efter detta skall förstå, att folkpartiet inte vill göra någon attack mot 1947 års beslut som sådant. När vi nödgats axla den mindre tacksamma uppgiften att opponera mot majoritetspartierna och Kungl. Maj:t, har det varit i syfte att i detalj få dessa regleringsfrågor bättre anpassade efter livsbetingelserna och de ekonomiska betingelserna för utövare av jordbruk av olika storleksgrad.

I årets diskussion har vi tillåtit oss att framföra några synpunkter beträffande regleringen av matfettet. Detta är ett spørsmål, som observerats tidigare och som något kortfattat berördes av herr Eskilsson, men jag kan inte underlåta att läsa upp ett citat ur propositionen, där departementschefen redovisar resultatet av förhandlingarna mellan statens jordbruksnämnd och jordbrukets prisförhandlare. Det heter där: »Vid förhandlingarna har å ömse håll önskemål uttalats om att priserna på smör och margarin i likhet med priserna på flertalet andra jordbruksprodukter skulle sänkas. Härför skulle ha erfordrats ytterligare statliga subventioner, vilka emellertid enligt erhållna upplysningar icke kan lämnas av statsfinansiella skäl. På grund härav har dessa önskemål måst frånträdas. Skulle fråga senare uppkomma om ändring av priserna på smör och margarin, skall förhandlingsdelegationens samtycke till ändringen först inhämtas.»

Detta spørsmål är alltså observerat på ett tidigare stadium, och det är för animalieproducenterna synnerligen angeläget, att denna fråga kan ordnas på ett mer tillfredsställande sätt. Vi anser att genom en sänkning av matfettpriset skulle konsumtionen i landet öka, men framför allt skulle smörpriset komma mera i nivå med världsmarknadspriset. Vi skulle följaktligen inte behöva ha ett tryckande smöröverskott, vilket för näs-

ta budgetår beräknas till i runt tal 19 miljoner kilogram.

Nu hade man inom förhandlingsdelegationen stannat för den prissättning på spannmål, som herr Eskilsson har redogjort för. Den saken hade man säkerligen observerat, men här kan man väl ändå sätta ett frågetecken i kanten för lämpligheten av att tillämpa det pris av 47 öre per kilogram, som man har stannat för. Jag ber att få understrika att förhandlingsdelegationen säkerligen inte skulle ha kunnat enas om denna prissättning, om det inte hade varit för den tvingande nödvändigheten att nedbringa kalkylens inkomstsida. Men inför den besvärande situationen gick man med på en sänkning med 3 öre, och man ville inte gå längre. Man ville inte heller vara med om att släppa till detta överskott till förmån för en prissänkning på andra produkter.

Det är på denna punkt som vi har olika uppfattningar.

Nu påpekade herr Eskilsson, att spannmålspriset var garanterat och att såväl spannmålspriserna som oljeväxtpriserna befann sig på en sådan nivå, att några större sänkningar knappast kunde genomföras. Men för fullständighetens skull kunde väl herr Eskilsson ha erinrat kammaren om att det ju inte finns några produkter, som på de senaste åren procentuellt har blivit föremål för prishöjning i så hög grad som vetepriset. Jämfört med regleringsåret 1950/51 utgör höjningen inte mindre än 58,8 procent. Detta faktiska förhållande bör inte glömmas bort i detta sammanhang.

Jag kan mycket väl medge, att det upprätthållits ett alltför lågt spannmålspris tidigare. Det är jag inte blind för. Att stegringen därför blev så pass våldsam, kan ju förklaras av denna omständighet. Men det är en sak. En annan sak är, att det i den situation som nu råder gäller att försöka finna en lämpligare avvägning. Och här rekommenderar vi i vår motion, att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t göra en värdsam och vänlig framställning om att Kungl. Maj:t ännu en gång skulle upptaga förhandlingar och resonera med förhandlingsdelegationen.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Ty när det gäller priset på matfett kan man liksom läsa mellan raderna, att det förutsättes att situationen här är så tryckande, att det måhända finns anledning att på nytt uppta förhandlingar.

Herr talman! Innan jag går vidare och innan jag glömmmer bort det skall jag be att få göra en liten parentes med anledning av att herr Eskilsson så älskvärt uppmärksammade folkpartimotionen. Han beklagade att den inte var så klart utformad i alla avseenden. Ja, herr talman, detta kan villigt medges. Men är det rimligt att begära att motionsförfattaren i den hets, som har rått under nuvarande förhållanden, skall kunna producera alster, som är alldeles prickfria? Det är inte bara feltryck på någon sida, som kan smyga sig in, utan det kan naturligtvis också bli en eller annan lucka i tankegången.

När man erinrar sig hur situationen har varit denna vår, inte minst vid utskottsbehandlingen av detta ärende, vill jag säga, att det är mer än förklarligt, om man här kan hitta en eller annan bristfällighet i akterna. När t. ex. utskottet skall behandla en så vidlyftig proposition som den föreliggande, som gäller ett så omfattande ämne, på en enda dag och sedan ett dygn därefter skall justera detta utlåtande — och likväl kunde utlåtandet inte delas ut i kammaren förrän efter avslutandet av kammarens plenum i går — är det uppenbart att handlingarna inte blivit alldeles fel-fria.

Jag har känt behov, herr talman, att erinra om detta sakförhållande, om icke för att be om ursäkt för eventuella bristfälligheter, som vidlåder det material, som presterats från folkpartihåll, så dock för att lämna en förklaring.

Nu har man ju även i år liksom tidigare varit så hunden vid den s. k. prognoskalkylen att man naturligtvis, i känslan av att inkomster och utgifter skall balanseras till fullo, rest större svårigheter när det gäller möjligheten att sänka smör- och margarinpriset än som egentligen borde ha varit förhållandet. Jag tillåter mig att bringa i erinran att förslag från folkpartiets sida framför-

des förlidet år om att sänka smörpriset med 30 öre. Men för att kunna göra detta måste man, då det ju uppstod ett inkomstbortfall för jordbruket enligt normalkalkylen, skaffa täckning därför på annat håll, något som inte är så synnerligen lätt. Nu när vi har produktionsåret 1952/53 snart helt och hållet bakom oss — i varje fall kan vi överblicka 1952 års skörd — visar det dock ett överskott på 70 miljoner kronor, trots att skörde-skadorna inom stora delar av landet — främst i Norrland — uppskattas till 100 miljoner kronor. Trots dessa skörde-skador, som kalkylmässigt inte spelat någon roll för jordbruket som helhet, lämnar kalkylen ett överskott på 70 miljoner kronor. Är det någon vettig människa som kan ifrågasätta, om här skulle ha skett någon olycka om man hade tagit steget fullt ut och sänkt matfettpriserna i fjol?

Jag skall inte tillåta mig att profetera om hur detta års skördeutfall skall komma att bli. Jag önskar innerligt, att det skall bli bra. Och om det skulle visa samma tendens som i fjol — hur lätt skulle man då inte, herr statsråd och chef för jordbruksdepartementet, kunna klara av denna prissänkning på matfett till förmån för det svenska jordbruket på lång sikt? Jag förmodar att vi också är fullständigt eniga om att det ligger i jordbrukets intresse att ordna det så, att det finns avsättning för de olika produkterna.

Ja, herr talman, det vore måhända en hel del mer att säga, som i och för sig kan vara av intresse, men jag skall lämna mitt bidrag till att debatten inte får svälla ut alltför mycket. Jag skall därför nöja mig med de erinringar och förklaringar, som jag nu har gjort, och jag slutar med att framställa yrkande om bifall till de av mig och två partikamrater avgivna reservationerna nr 2 och 3 avseende punkterna A. 1) och A. 2) i utskottets hemställan. Härjämte ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är undertecknad av mig jämte flera andra utskottsledamöter och som rör utskottets hemställan under punkt A. 10) rörande producentbidraget.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Till sist vill jag påpeka, att jag icke har upptagit någon tid med att diskutera producentbidraget. Det gjorde vi så ingående i fjol, att jag hoppas att debatten lever kvar i kammarledamöternas minne. För den skull har jag ansett mig kunna i det avseendet inskränka mig till att framställa yrkandet om bifall till vår reservation.

Herr JONSSON, JON (s): Herr talman! Jag tror att man kan säga, att när vi nu går att behandla föreliggande proposition om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, är det två saker som det är värt att lägga märke till. Den ena är att det nu är första gången på många år som vi har kunnat konstatera, att konsumentpriserna på jordbrukets produkter har kunnat sänkas. Den andra saken, som vi såg några tendenser till redan när vi i fjol vid denna tid behandlade motsvarande proposition, är de rätt kraftigt sjunkande produktpriserna på världsmarknaden. Egendomlig nog ser det också ut som om saluöverskottet skulle öka allteftersom priserna på jordbrukets produkter blir lägre på världsmarknaden.

Efter denna lilla inledning vill jag säga några ord om reservationen nr 1 till jordbruksutskottets utlåtande, d. v. s. högerns reservation om subventionernas avveckling. Jag tillhör dem som menar, att man bör eftersträva att undan för undan åstadkomma en avveckling av subventionerna till jordbruket, så att priserna så mycket som möjligt skall få anpassas efter världsmarknadens priser. Men vi känner alla till hur förhållandena har varit på det ekonomiska och lönemässiga området. Det har gjort att man alltfjänt nödgats under de senare åren lämna subventioner till prisstöd åt jordbruket. Jag vill emellertid erinra om att subventionerna kraftigt inskränkts under senaste åren. Under regleringsåret 1951/52 var subventionerna uppe i 525,5 miljoner kronor. För det regleringsår, som vi nu skall besluta om, stannar de vid 208 miljoner kronor, vilket är 60 miljoner lägre än subven-

tionerna under innevarande regleringsår.

Jag har den uppfattningen, som jag tidigare i samband med denna fråga har givit till känna, att det nog är riktigt att subventionerna till jordbrukspriserna och jordbruket skall övervägas i samband med den allmänna ekonomiska utvecklingen och löneutvecklingen och allt sådant, som det måste tas hänsyn till, och att alltså jordbrukssubventionerna skall ingå som ett led i det allmänna ekonomiska betraktelsesätt, som statsmakterna måste anlägga. Jag vill dock gärna göra det uttalandet, att man bör försöka att undan för undan pressa ned och helst helt komma ifrån dessa subventioner, ty de är ändå hjälpmedel som man inte vill betrakta som det normala.

Herr Näslund nämnde med anledning av den motion och de reservationer, som folkpartiet har avgivit, något om brödsädspriserna. Och visst kan jag också medge, att brödsädspriserna hösten 1952 kanske sattes något för högt. Men vi får väl ändå ta hänsyn till under vilka omständigheter dessa priser tillkom. Vi vet att skörden 1951 blev kraftigt reducerad, dels på grund av svartrostens härjningar och dels därför att de arealer, som var besädda med brödsäd, också hade minskat. Vi fick då ta i anspråk åtminstone större delen av våra reserver av brödsäd, som vi haft för att kunna klara brödsädsförsörjningen. Vi fick lov att importera brödsäd till ett pris, som låg åtskilliga ören över det pris som det svenska jordbruket erhöll. Detta orsakade sålunda en direkt utgift för staten. Det var under sådana förhållanden uppenbart, att man då var angelägen om att få till stånd en hemmaproduktion, som skulle svara emot konsumtionsbehovet inom landet. Jag tror det är nödvändigt att man sätter sig in i den situation, som således rådde för knappt ett år sedan, när dessa priser sattes, för att på ett ordentligt sätt kunna bedöma frågan om vetepriset.

Sedan vill jag erinra om en strävan som både förhandlingsdelegationen och jordbruksnämnden har varit överens om, nämligen att söka komma fram till de

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

grunder för prissättningen på jordbrukets produkter, som fastställdes vid 1947 års riksdag och enligt vilka statsmakterna skall lämna en viss garanti för en odling, som motsvarar hemmakonsumtionens behov, men att exporten och de förluster, som i samband därmed kan uppstå, får bäras av jordbrukarna. Det har nu bildats exportorgan för kött, fläsk och ägg, och man är också på väg att försöka få fram ett liknande export- och försäljningsorgan för brödsäd. Man har inte kunnat få det till stånd ännu, men man utgår dock från att under nästa regleringsår, alltså det som börjar hösten 1954, skall exporten av brödsäd komma att tas om hand av en sådan organisation.

För att denna export skall kunna klaras har man beslutat sig för att ta upp en förmalningsavgift av 3 öre, och man räknar med att den skall ge 21 miljoner kronor, vilka skulle ligga som en garanti för att kunna klara förlusten vid export av den brödsäd, som behöver föras ut ur landet. Det är ur den synpunkten som denna förmalningsavgift har tagits upp, och det har också ingått i förhandlingarnas resultat att denna avgift skall uppbäras. Det var ju så att man vid prissättningen hösten 1952 kom överens om att det skulle lämnas garantier för att priset på det höstsådda vetet inte skulle få sänkas med mer än högst 3 öre, och när man nu kanske får en rätt stor veteskörd och världsmarknadspriset är avsevärt lägre, får man räkna med en kraftig förlust vid exporten. Det är som sagt för att bära den förlusten som denna veteavgift tagges ut.

Så skall jag be att få övergå till reservationen nr 2), d. v. s. folkpartiets reservation, som bygger på en motion från samma håll. Den går ut på att Kungl. Maj:t skulle upptaga förhandlingar med jordbrukets organisationer om en sådan modifikation av den träffade prisöverenskommelsen, att priset på smör kunde sänkas med 50 öre och priset på margarin med 30 öre per kilogram.

Alla är vi väl överens om att det är önskvärt att kunna komma fram till en

sådan ordning, att det blir möjligt att sänka priset på såväl smör som margarin. Men det har vid de förhandlingar som ägt rum visat sig omöjligt att uppnå ekonomisk täckning för en sådan pris-sänkning på smör och margarin. Vi har kommit i en besvärlig situation med det stora överskott, 19 miljoner kilogram, som beräknas behöva exporteras under nästa år. Jag tror dock att det är väl våghalsigt att ge sig in på sådana spekulationer som dem folkpartiet här i sin motion och reservation kommer med.

Herr Näslund sade nyss, att man skulle kunna räkna med att en sänkning av smörpriset med 50 öre per kilogram skulle medföra ökad konsumtion av smör. Ja, det skulle jag kunna gå med på — om man hade inskränkt sig till det. Men nu vill man också sänka margarinpriset med 30 öre per kilogram eller procentuellt ungefär lika mycket, så att relationen mellan smörpris och margarinpris i själva verket inte ändras. Därför tror jag inte heller att det blir någon så väsentlig förskjutning i fråga om konsumtionen av smör och margarin, som folkpartiet här räknar med.

Sedan skulle jag vilja framställa en fråga. Nu är det ju så, att man vid uppgörelsen har utgått ifrån att man skall ta upp denna veteavgift och att det sker för ett bestämt ändamål, d. v. s. för att klara brödsädsexporten. Är det någon från folkpartiet som tror — om nu detta får betraktas som en rekommendation — att regeringen skulle kunna gå till förhandlingsdelegerade och säga: Nu vill vi förhandla om att åstadkomma en överflyttning av de 21 miljoner kronorna från brödsäd till smör för att kunna minska smörpriset, och sedan får ni själva så gott ni kan klara exportförlusterna, som säkerligen kommer?

Jag är övertygad om att det inte finns stora möjligheter att komma fram på den vägen. Av vissa vändningar i herr Waldemar Svenssons artiklar i *Expressen*, där han säger att regeringen Erlander—Hedlund inte »bör stå handfallen» i en fråga som denna, kan man få den uppfattningen, att det skulle utövas press på förhandlingsdelegationen att försöka

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

komma fram den vägen. Man har inte fått riktigt klart för sig om det är meningen, men skall det bli en hård press från regeringens sida, som liknar ett diktat, kommer man ju i konflikt med den av folkpartiet så många gånger predikade uppfattningen om att vi skall ha näringsfrihet och tillåta de olika näringsgrenarna att tämligen självständigt handhava sina uppgifter.

Vad då först gäller den delen av reservationen, som avser smörprisets sänkning, bygger ju motionen därom bland annat på att förmalningsavgiften skall höjas från 3 öre till 5 öre. Det inflytande beloppet, som är avsett till en regleringskassa för att bland annat täcka exportförlusterna på vete, skulle i stället användas till att sänka smörpriset. Som jag redan påpekat är det säkerligen inte så lätt att förhandlingsvägen komma fram till ett sådant resultat — förhandlingsdelegationen har ju, som sagt, räknat med 3 öres avgift och att medlen skulle användas för en bestämd uppgift. Om inte denna regleringskassa skapas genom upptagande av förmalningsavgiften på 3 öre, torde det bli omöjligt att nästa år gå över till en friare prisbildning på brödsäd, ett önskemål som också motionärerna har tryckt på.

Om man emellertid utgår ifrån att man skulle fatta beslut enligt folkpartiets reservation, så är det vissa saker som man bör beakta. Motionärerna räknar med att en höjning av förmalningsavgiften från 3 till 5 öre skall ge 40 miljoner kronor. Detta har man troligen kommit fram till genom att räkna upp siffran 26,8 miljoner kronor, som man har anfört för förmalningen över hela linjen, men avgiften kommer att i pengar ge endast 21 miljoner kronor. Skillnaden mellan de 26,8 miljoner, som man räknar med i folkpartiets motion och reservation, och 21 miljoner kronor beror på att avgifter inte kan tas ut på mer än saluöverskottet och den del därav som förmales vid kvarn. En höjning med 5 öre ger således endast 35 miljoner kronor, och där uppkommer alltså ett minus på 5 miljoner kronor.

Konsumtionen av smör kan beräknas

till 82 000 ton per år, varav mejerismör 80 000 ton och lantsmör 2 000 ton. Vid en eventuell sänkning av smörpriset den 1 september 1953 bör hänsyn tagas till prisfallsförlust på inneliggande lager. Lagret har av Svenska mejeriernas riksförening beräknats till ca 8 000 ton. Den 1 september 1952 utgjorde lagret ca 8 800 ton. Enligt den nya ordning, som gäller för lagringsverksamheten från och med nästa regleringsår, skall dylika förluster bäras av lagerhallarna, d. v. s. SMR, som på något sätt måste taga ut beloppet av mjölkproducenterna. Dessa skulle alltså få vidkännas ett sänkt mjölkpris, om inte staten höjer det statliga mjölkpristillägget.

Prissänkningen bör alltså beräknas på en kvantitet av 90 000 ton. Till prissänkning finns det, som jag redan har nämnt, högst 35 miljoner kronor. Detta räcker till en prissänkning på endast 39 öre i stället för 50 öre, som har föreslagits av motionärerna. Först får man alltså in 5 miljoner kronor mindre än vad som har räknats med, och här blir det omkring 4 miljoner mer, som man behöver för de 8 000 ton smör som ligger lagrade. Här har vi alltså ett minus på tillsammans 9 miljoner kronor, som på något sätt måste utfyllas, om folkpartiets förslag skall kunna fullföljas.

Vad beträffar sänkningen av margarinpriset med 30 öre, behövs det 27 miljoner kronor för det ändamålet. För att ersätta inkomstbortfallet på importavgiften för fettråvaror till margarin räknar folkpartiet med att priset på oljväxter skulle sänkas 3 å 4 öre per kilogram eller att man eventuellt för att klara denna prissänkning på margarin skulle ta i anspråk den reserv på omkring 15 miljoner kronor, som finnes i clearingkassan.

Beträffande margarinprisets sänkning vill jag också säga, att jag tror att motionärerna även på den punkten är rätt optimistiska. Jag skall anföra följande. Om man går den vägen, att man sänker odlarprisen, torde 5 öres sänkning på 1953 års skörd inte ge mera än 5,5 miljoner kronor. Motionärerna har här räknat med 8 miljoner kronor. En sänkning

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

av margarinpriset med 30 öre gör en inkomstminskning för clearingkassan på drygt 10 miljoner kronor, och motionärerna har räknat med 8. Det av motionärerna omnämnda reservbeloppet 15 miljoner kronor i clearingkassan torde med hänsyn till prisutvecklingen och kanske även livsmedelskonflikten i dagens läge snarare te sig för lågt än ge något överskott, som man kan använda på annat håll. Om folkpartiförslaget skulle antas, skulle det därför utöver de 113,2 miljoner kronor, som man nu har tagit bort genom prissänkningar, behövas ytterligare medel, om man skall hålla de övriga priserna på jordbrukets produkter, vilket prisöverenskommelsen innebär. Motionärerna själva anger jordbrukets inkomstbortfall till 16 å 17 miljoner kronor för brödsäd och 8 miljoner kronor för oljevaxter. Dessa belopp är i stort sett riktiga — de kan tillsammans beräknas till 23 miljoner kronor — men det förändrar icke bilden.

Med anledning av vad jag här har anfört vill jag nu säga, att motionen liksom också reservationen faktiskt är — det får herr Näslund ursäktas — illa genomtänkt och leder till omöjliga konsekvenser.

Jag vill också fråga herr Nord, som är med på reservationen och som kommer att yttra sig efter mig här, hur man ekonomiskt skall klara detta. Varifrån skall man ta de miljoner som behövs, utöver dem som folkpartiet i sin reservation har anvisat, för att kunna sänka smörpriset med 50 öre och margarinpriset med 30 öre, såsom det har föreslagits där?

Sedan kommer jag fram till en annan fråga: Hur skall prissänkningen klaras regleringsåret 1954/55? I folkpartiets motion säges, att man inte skall ge sig in på en kortsiktig prispolitik, som senare kan leda in i en återvändsgränd. Såvitt jag kan uppfatta saken, är det folkpartiet som genom sin reservation vill förleda oss att föra en sådan kortsiktig prispolitik. Om folkpartiets förslag bifalles, kommer det överskott på 15 miljoner kronor, som finns i clearingkassan, att omedelbart falla bort, och

det kommer inte in några nya belopp där på grund av den omläggning som skett. Vidare frågar jag: Kan man i fortsättningen räkna med att kunna överflytta medel från brödsäden till mjölken, när det nu för de olika produkterna skall bli försäljningsorgan, som skall försöka klara de eventuella förluster som man får vid export? Jag tror för min del, att det i fortsättningen kommer att bli rätt besvärligt att ha kvar ett med 50 öre sänkt smörpris och ett med 30 öre sänkt margarinpris utan att mjölkproducenterna får minskade inkomster.

Beträffande den reservation som går ut på att producentbidraget skall permanentas, vill jag säga att den saken diskuterats så många gånger förut, att jag inte skall beröra den närmare. Jag vill bara säga, att jag icke tror, att det skulle vara lyckligt, om man permanentade producentbidraget, när det nu en gång är inbyggt i rationaliseringsarbetet. Jag har också den uppfattningen, att om rättigheten till producentbidrag kan få övertas av de efterkommande köparna, kommer denna fördel att kapitaliseras i fastighetspriset, och då blir det säljaren och inte köparen som har fördel därav.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NORD (fp): Herr talman! Vid de överläggningar, som har ägt rum mellan jordbruksnämnden och delegerade för jordbrukets organisationer angående prissättning på jordbrukets produkter 1953/54, har man utgått från den kalkyl över jordbrukets inkomster och kostnader, som fanns upprättad. Enligt denna hade man ett framräknat överskott av 113,2 miljoner kronor vid prissättningen, vilket innebär, att prissänkningar, motsvarande dessa 113,2 miljoner, måste ske på olika produkter.

Enligt protokoll från nämnda förhandlingar skulle därvid hänsyn tagas i första hand till marknadsförhållanden, produktionsutveckling och de olika produktionsgrenarnas lönsamhet.

Beträffande marknadsförhållandena har vi nu kommit fram till det läget, att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

priset på våra jordbruksprodukter ligger cirka 15 procent över världsmarknadspriset. Då samtidigt produktionsutvecklingen gått i den riktningen, att vi fått ett betydande överskott på såväl brödsäd som mejeriprodukter jämte en del andra produkter, innebär detta, att vi, med de priser som vi för närvarande har, inte kan sälja på utlandsmarknaden utan stora förluster.

I fråga om brödsädsodlingen kunde man nog med hänsyn till förra årets prissättning — då skedde en mycket stark höjning av brödsädspriset från 30 till 53 kronor per deciton — ta för givet att denna odling, som är synnerligen lönande jämfört med andra produktionsgrenar, skulle få en mycket stor omfattning. Vi inom folkpartiet ansåg, att den nämnda prishöjningen på brödsäd var alltför stor och att den skulle komma att skapa en besvärlig situation innevarande år, vilket också visade sig bli fallet. Enligt propositionen räknade man med att den 1 september i år ha ett överskott av 425 000 ton brödsäd. För detta år torde utsikterna för en normal skörd vara mycket goda. Härtill kommer att arealen för brödsädsodling har ökat. Vid normal skörd räknar man med att ha ett saluöverskott av 895 000 ton, när nästa skörd skall tas i anspråk, plus de 425 000 tonnen av den gamla skörden. Om man frånräknar den mängd som åtgår till förmalning återstår ett överskott på 600 000 ton. Om inte en avsevärd del av detta överskott kan exporteras, kommer det att vålla mycket stora lagringskostnader.

Vi har då kommit i det läget, att vi för spannmålsodlingen har garanterat ett jämfört med andra produktionsgrenar högt pris för en obegränsad mängd. Priset är sålunda statsgaranterat för den mest lönande produktionen i fråga om jordbruket, samtidigt som för den mindre lönande animalieproduktionen genomförts en prissättning, som lägger ansvaret för överproduktionen på producenterna själva. Om man därjämte tar med i beräkningen, att spannmålsodlingen i första hand sker på de bästa jordarna — de stora och medelstora

jordbruken på slättbygderna — under det att animalieproduktionen i stort sett kommer på de mindre jordbruken och de sämre jordarna, kan man inte undgå att göra den reflexionen, att det större jordbruket är gynnat i detta hänseende mer än som kan anses tillbörligt. Det visar sig också, att inkomsterna för det större jordbruket under det gångna året har varit och under detta år kommer att bli mycket goda.

Nu har det föreslagits en prissänkning, som tar 29,8 miljoner kronor från spannmålsodlingen och 0,5 miljon kronor från oljeväxtodlingen. Minskningen av inkomsten från de vegetabiliska produkterna är beräknad till 37,8 miljoner kronor, under det att den animaliska produktionen enligt propositionen får vidkännas en minskning av 75,6 miljoner kronor. Samtidigt har ju såväl jordbruksnämnden som delegationen uttalat, att det är önskvärt att smör- och margarinpriserna sänks, men man har gjort den invändningen, att det inte är möjligt på grund av de stora subventioner som detta skulle åsamka statsmakterna.

Om önskvärdheten av att priset på matfett sänks råder således inga delade meningar. Det är alldeles klart att en prissänkning är önskvärd ur konsument-synpunkt, men den är också önskvärd med hänsyn till jordbrukets behov av en vidgad marknad för sina produkter. Vi beräknar att ha ett överskott på smör av 19 000 ton, och exportpriset ligger enligt uppgift för närvarande ungefär 50 öre per kilogram över världsmarknadspriset. Det innebär ju, att om man kunde sänka smörpriset med t. ex. 50 öre, skulle det finnas möjligheter att få avsättning för överskottet genom export.

Folkpartiet har i sin motion, nr 498 i denna kammare och 613 i andra kammaren, föreslagit en sådan sänkning av smörpriset och likaledes föreslagit en sänkning av margarinpriset. Jag behöver kanske inte gå närmare in på denna fråga. De föregående talarna från olika partier har redogjort för folkpartiets motion. Kontentan är emellertid, att prissänkningen skulle finansieras genom att förmalningsavgiften på brödspannmål

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

höjdes från 3 öre — såsom är föreslaget — till 5 öre. Herr Jonsson i Fjäle frågade, varifrån pengarna skulle tas. Han påpekade, att man i motionen hade för högt beräknat de inkomster, som skulle komma från denna avgift. Det beräknas enligt propositionen, att en förmalningsavgift av 3 öre skulle ge 26 miljoner. Då borde efter vad jag kan förstå 5 öre ge 40 miljoner och något därutöver — om man räknar med samma förmalningsmängd som i propositionen.

Jag menar att denna sänkning av smörpriset skulle vara av värde även för jordbruket på det sättet att den gav jordbrukarna möjligheter att exportera överskottet. Dessutom skulle en sänkning av smörpriset medföra en icke obetydlig minskning av livsmedelskostnaderna, som vore av betydelse framför allt för de mindre jordbrukarna, som i många fall, åtminstone procentuellt sett, konsumerar betydligt mera smör i förhållande till sin produktion än de större jordbrukarna. En prissänkning med 50 öre skulle betyda en hel del för många familjer, i synnerhet de större, även inom jordbrukarnas krets.

Det har ju sagts att man vid prisförhandlingarna bör ta hänsyn också till en avvägning av de olika produktionsgrenarnas lönsamhet. Det har vid åtskilliga tillfällen påpekats att den animaliska produktionens lönsamhet är betydligt mindre än den vegetabiliska produktionens. Även detta kunde vara ett skäl att med hjälp av avgiften åtminstone i någon mån å brödsåden utjämna lönsamhetsförhållandena.

Jag har för övrigt den uppfattningen att även med en förmalningsavgift av 5 öre är spannmålspriset så pass högt, att spannmålsodling lönar sig mycket bra. Men så höga spannmålspriser som vi för närvarande har kommer nog spannmålsodlingen att öka undan för undan, och det blir allt svårare att klara överproduktionen.

Vad margarinpriset beträffar har vi ju föreslagit en sänkning även av det, men vi har inte gått längre än till 30 öre, vilket innebär att marginalen mellan

smör- och margarinpriserna ökar med 20 öre i jämförelse med den nuvarande. Hur vi har tänkt oss finansieringen av denna prissänkning, framgår av motionen, och jag har ingen anledning att nu gå in på den frågan.

Även i fråga om brödsädsregleringen har vi reserverat oss. Vi vill nämligen inte vara med om att bevilja en fullmakt som ger regeringen rättighet att träffa avtal angående prissättning på brödsäd och oljeväxter på ett sådant sätt att man redan på hösten låser fast priserna för kommande år, så att inga jämkningar kan vidtas på vårsidan. Det kan emellertid uppstå förhållanden som gör det önskvärt att man har möjligheter att företa justeringar i det avseendet.

Jag har även antecknat en blank reservation angående stödet åt lin- och hampodlingen. Jag vill med ett par ord förklara anledningen till denna reservation.

Jag har intet yrkande därvidlag, utan har endast velat markera min ståndpunkt i den fråga angående nedläggandet av värmbolverket som var uppe i kammaren häromdagen. Jag har den uppfattningen att när riksdagen har utlovat att en produktion skall pågå under ett visst antal år, bör den också stå för ett sådant åtagande. Befolkningen i de trakter, som berörs av värmbolbolagets verksamhet, har anledning att betänka det gamla ordet »förliten eder icke på furstar» och detta kan åberopas också gentemot riksdagen.

I fråga om producentbidraget har vi, såsom herr Näslund nämnde, reserverat oss. Vi är av den uppfattningen att producentbidraget för närvarande inte spelar någon roll när det gäller att hålla folk kvar på landsbygden. Med det penningvärde, som vi nu har, betyder dessa högst 380 kronor nästan ingenting. Vi beslutade förra året sänka producentbidraget med 100 kronor från 480 till 380 kronor, en sänkning som framför allt gick ut över de minsta jordbrukarna, i många fall sådana som är hänvisade att helt leva på sitt jordbruk. Vi finner det orimligt att producentbidraget, såsom nu är fallet, inte utgår till nytill-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

trädande brukare av små jordbruksfastigheter och att en småbrukare, som flyttar från en lägenhet till en annan, därvid mister sitt producentbidrag. Jag känner till sådana fall som att en arrendator blivit uppsagd från det lilla ställe han har haft och flyttat kanske bara tvärs över landsvägen till ett annat ställe. Han har då mistat producentbidraget, men han har all anledning att fråga sig, om detta kan vara rättvist.

Vi tror för övrigt att förhållandena är sådana, att man snart måste se sig om efter folk som vill stanna kvar på landsbygden. Det har visat sig att befolkningen i större utsträckning än som är önskvärt flyttar ifrån denna.

Herr talman! Jag har härmed sökt motivera mitt ställningstagande till årets prisuppgörelse, och jag ber att få yrka bifall till de reservationer som är fogade till jordbruksutskottets utlåtande nr 38 undertecknade av herr Näslund m. fl.

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Den föregående ärade talaren har mycket noggrant hållit sig till folktopmotionen i jordbruksfrågan, den motion som herr Näslund för en stund sedan erkände hade tillkommit under en viss brådska och därför kanske led av oklarhet och även kunde uppvisa en del luckor. Herr Jon Jonsson plockade nyss sön-der sifferberäkningarna i motionen, och den uppmaning han ställde till herr Nord att svara har inte herr Nord kunnat följa. Om man läser igenom de anföranden som hållits, tror jag man skall finna att det inte är så mycket kvar av de beräkningar som framlagts i folktopmotionen.

Efter så många siffror och så mycken sakkunskap skall jag, herr talman, hålla mig till några allmänna reflexioner. Jag vill då erinra om att den svenska jordbrukspolitiken i många år, vi kan väl säga ända sedan 1933, har varit inriktad på att moderera prisläget både när det gäller uppgående rörelser och nedåtgående rörelser. Förutsättningen har hela tiden varit, att jordbrukarna, när det blir knapphet och priserna sti-

ger hastigt, inte skall få ta ut hela denna prisstegring, men att de i gengäld, när priserna går nedåt, inte heller skall behöva följa med till bottenläget. Det är den jordbrukspolitik som Pehrsson-Bramstorp under sin tid här i riksdagen och i regeringen lyckades få en sådan anslutning till, att den kunde genomföras.

Nu talas det både i tidningarna och i motionerna — framför allt i folktopmotionen — om det angelägna i att sänka priset på jordbruksprodukter. Jordbrukets förhandlingsdelegerade, som representerar de fackliga och ekonomiska organisationerna, har gått med på mycket betydande prissänkningar, men man är inte nöjd med det utan talar om ytterligare sänkningar.

Man gör jämförelser med utlandet. Det sägs — och det är väl riktigt — att prisnivån för de svenska jordbruksprodukterna för närvarande ligger cirka 15 procent över den internationella nivån. Men det är inte mer än ett par år sedan den låg lika mycket under, och går vi något längre tillbaka skall vi finna, att den låg högst betydligt under.

När till exempel folktoppartiet i sin motion gör en jämförelse mellan vetepriset 1950 och 1953 kommer man fram till att prishöjningen varit, jag tror det är 58 procent. Men då är att märka, att vetepriset i Sverige till producent 1950 var 30 kronor per 100 kg, medan priset på världsmarknaden var avsevärt mycket högre. Vi importerade under den tiden vete och betalade ända till 70 kronor per 100 kg. Det har man glömt nu, men det är väl ändå någonting att ta hänsyn till, när man i dagens situation skall bedöma prisläget.

Herr Eskilsson gjorde i fråga om jordbruksprodukternas pris ett par jämförelser som visade hur många timmar man behövde arbeta för att tjäna ihop till ett kilogram smör, och jag tror han hade något annat exempel också. Jag har, herr talman, plockat fram en tabell ur tidningen Metallarbetaren, som offentliggjordes någon gång i vintras. I denna tabell jämför man den arbetstid, som i olika länder behövs för att tjäna ihop

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

till en viss kvantitet livsmedel. Man har tagit som exempel 1 kg bröd, 1 kg potatis, 1 kg oxkött, 1 kg fläsk, 1 kg skinka, 1 kg smör, 1 kg margarin, 1 kg socker, 1 kg kaffe, 1 liter mjölk och $\frac{1}{2}$ kg ägg. Man har kommit fram till resultatet — jag skulle tro det är lönerna i metall-industrien man räknar med — att det i Sverige för att förvärva denna kvantitet livsmedel behövs en arbetstid av 9 tim. 8 min., i England 9 tim. 55 min., i Danmark 11 tim. 5 min., i Norge 11 tim. 38 min., i Finland 11 tim. 50 min., i Belgien 22 tim. 3 min., i Holland 22 tim. 9 min., i Frankrike 29 tim. 50 min., i Tyskland 36 tim. 25 min. och i Italien 38 timmar.

Även om man tar hänsyn till att arbetslönerna är mycket lägre i de flesta av dessa länder — det är väl egentligen bara ett par tre länder, som har löner, vilka närmar sig våra — visar denna tabell, att livsmedelspriserna alls inte är höga i Sverige, jämfört med andra länder.

Jag tror att vi kan med gott samvete nöja oss med den prissättning som efter förhandlingarna har föreslagits av Kungl. Maj:t i propositionen, och man behöver nog inte såsom folkpartiet komma med sin i storstäderna och kanske även anorstädes populära prissänkingsmotion i fråga om smöret. Det sätt, varpå man föreslagit att denna prissänkning skall finansieras, har redan karakteriserats av herr Jon Jonsson, varför jag inte behöver gå in därpå. Jag skulle tro, att om detta förslag ginge igenom, skulle man ganska snart konstatera, att det finns inga pengar att bestrida kostnaderna med, utan att prissänkningen skulle slå igenom till nackdel särskilt för småbrukarna.

I jordbrukspropositionen och utskottsutlåtandet finns det naturligtvis också punkter, som man inte är så särskilt glad åt. Dit hör förmalningsavgiften. Jag tror att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet inte heller är så glad över den, men han har inte haft någon annan utväg, och förhandlingsdelegationen har ju föreslagit den. Denna 3-kronorsavgift kan vålla åtskilliga besvär. Nu har folkpartiet t. o. m. föreslagit, att avgiften skall höjas till 5 kronor, vilket ju måste

väcka ändå större ovilja. Enskilda folktoparter har i detta sammanhang i en motion föreslagit att hushållsförbrukningen skulle undantagas från förmalningsavgift. Jag vet nu inte, hur det skulle kunna gå till. Man finge väl införa någon sorts ny kristidsreglering, kan jag tänka mig. Det är klart att det vore önskvärt, om de många löneförmalningskvarnarna kunde slippa att ta ut avgiften, men det är nog inte lätt att ordna detta.

När jag läste reservationerna i utskottet, kunde jag inte komma underfund med huruvida folkpartiets representanter i utskottet har önskat stödja denna motion — som har framlagts av i första kammaren herr Boman m. fl. och i andra kammaren herrar Antby och Ståhl — och jag vet inte, om reservanterna har yrkat bifall till motionen eller ej. I reservation 3) står det exempelvis, att i fråga om brödsädsregleringen m. m. hemställde reservanterna »i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 495 och II: 611» — det är dessa två motioner, som jag åsyftar — om godkännande av vad utskottet anför. Jag kan inte se att man direkt yrkar bifall till motionerna. Vi kanske kan i klarhetens intresse under debattens gång få en upplysning om hur det ligger till, när vi nu har några av reservanterna här i kammaren.

Folkpartiet har flera reservationer, men ett eller två namn saknas under de flesta. Herr Ahlsten, som var underhandlare, saknas utom på den sista, alltså reservation 5). Där är samtliga folktoparter med, och den rör producentbidraget.

Det är klart att många skulle önska, att man kunde gå fram på den linjen, att producentbidraget skall utgå, oavsett om ett jordbruk byter ägare eller ej. Men det finns ju alltid två parter i en överenskommelse, och den nuvarande konstruktionen ingick i 1947 års överenskommelse. Skulle man vidhålla yrkandet om en ändring i fråga om producentbidraget, är jag övertygad om att då kommer — det har sagts offentligt i riksdagen — 1947 års överenskommelse om jordbruks-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

priserna att brytas, och man får ta upp förhandlingarna på nytt. Det är alltså en ganska farlig politik som folkpartiet här för.

Jag skulle också vilja göra ett par personliga reflexioner om jordbrukskalkylen som nu är föremål för utredning innan jag slutar mitt anförande.

Jordbrukskalkylen har varit utsatt för mycken kritik och många angrepp. Det är klart att den är mycket ofullständig. Det visste vi redan när den infördes i slutet av 1930-talet. Men innan jordbrukskalkylen kom till, hade vi ingenting att rätta oss efter, när vi skulle diskutera prissättningen. Kalkylen är inte heller avsedd att vara exakt utan avsedd att visa förändringarna. Vad som mest har irriterat särskilt de stora folkpartistiska tidningarna har nog varit arbetskraftsberäkningen i kalkylen, speciellt att jordbruksfamiljernas egen arbetskraft har fått inräknas. Jag vill för min del uttala, att det är en mycket stor fördel hos jordbrukskalkylen, att jordbrukarnas egen arbetskraft även medräknas, och jag hoppas att, när utredningen blir färdig, den principen bibehålles.

Jag skall, herr talman, inte gå in på flera frågor nu, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PERSSON, HELMER (k): Herr talman! Det är tre saker som vi fäst uppmärksamheten vid i vår motion.

För det första anser vi det otillbörligt och orättvist att de mindre jordbrukarna skall drabbas av inkomstminskning genom att priset på mjölken sänkes med 1 öre. Denna sänkning av mjölkpriset slår inte igenom i konsumentledet, utan innebär endast att jordbrukarna får mindre betalt. Den som tjänar på saken är givetvis staten, som nu minskar mjölksubventionerna rätt avsevärt.

För det andra har vi fäst uppmärksamheten vid problemet om mjölakens fetthalt och det existerande smöröverskottet. Vi anser att en höjning av fetthalten i saluförd mjölk, till exempelvis 4 procent, i stor utsträckning skulle eliminera problemet med smöröverskottet

och göra slut på den kvalitetsförsämring av mjölken, som infördes under andra världskriget.

För det tredje anser vi, att införande av en särskild bestämmelse om förmalningsavgift på brödspannmål är en orättvisa mot konsumenterna. Om inte denna förmalningsavgift på 3 öre per kilo införres, skulle brödspriset kunna sänkas med motsvarande belopp.

Det är en obestridlig sanning att mjölkproduktionen är det mindre jordbrukets viktigaste inkomstkälla. I kommentarerna till prisregleringen av jordbrukets produkter kan vi klart spåra en djup tillfredsställelse över att man nu lyckats pressa ned mjölkproduktionen till förkrignivån. Härmed, menar man, är vi inne på att förverkliga intentionerna i 1947 års jordbruksbeslut, nämligen att medelst prispolitiken åstadkomma den önskvärda inriktningen av jordbruksproduktionen.

Utformningen av prispolitiken på jordbrukets produkter har åstadkommit en drastisk nedskärning av kobeståndet i vårt land. Efter kriget har detta minskat, om jag inte är fel underrättad, med närmare 300 000. Nästa produktionsår räknar man med att kobeståndet skall sjunka med ytterligare 18 000. För jordbrukarna i södra och mellersta Sverige verkar inte prispolitiken på mjölken på samma sätt som i Norrland. Möjligheter finns alltid i mellersta och södra Sverige att lägga om jordbruksproduktionen till vad som för dagen kan anses vara bäst bärande. För de norrländska småbrukarna är denna möjlighet ytterst minimal.

Det går inte att bestrida att prispolitiken för jordbrukets produkter utformas med aktgivande på vad som bäst gagnar de stora producenterna i mellersta och södra Sverige. Under många år har prispolitiken utformats så, att exempelvis oljeväxtodlingen kom att bli en relativt exklusiv affär för de stora jordbrukarna i nämnda områden av vårt land. Detsamma är nu fallet när det gäller veteproduktionen. Talet om att medelst prisregleringspolitiken åstadkomma en inkomstutjämning mellan olika befolkningsgrupper har i praktiken re-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

sulterat i att de stora bönderna kunnat berika sig, medan de små jordbrukarna fortfarande har att brottas med ständigt växande ekonomiska problem. Arbetarklassen och de lägre tjänstemännen — konsumenternas stora massa — får givetvis betala de ekonomiska favörer, som storbönderna och godsägarna pressar fram.

Jordbruksuppgörelsen innebär, att de allmänna mjölkbidragen sänkes med 36,6 miljoner kronor. Härigenom erhåller mjölkproducenterna 1 öre per liter mindre betalt. Konsumenterna får icke mjölken till lägre pris. Nu menar man att konsumenterna i alla fall kommer att erhålla mjölken billigare genom att subventionsminskningen skapar förutsättningar för lägre skatter. Att det främst blir de stora inkomsttagarna som därigenom gynnas, ligger i öppen dager. Mjölkproducenterna får lägre pris, och förtjänsten härpå kammar de stora inkomsttagarna i huvudsak in. Det är därför som jag anser att de lägre inkomsttagarna i nuvarande situation har allt intresse av att bönderna får samma betalning för mjölken som tidigare och att detta möjliggöres genom att statssubventionerna för de allmänna mjölkbidragen utgår med samma belopp som tidigare.

Av flera skäl blir det ofördelaktigt att ytterligare reducera kobeståndet. Man bör uppmärksamma, att omkring två femtedelar av mjölkproduktionen kommer från gårdar på mindre än tio hektar. Tvingas nu dessa innehavare av små brukningsdelar reducera kobesättningsarna på grund av mjölkproduktionens bristande lönsamhet, så medför det — i varje fall för jordbrukarna i Norrland — ett direkt inkomstbortfall. Ty vi skall komma ihåg, att deras möjligheter att kompensera sig genom en annan produktionsinriktning är tämligen minimal, ja, i många fall är den obefintlig.

Därtill kommer att den rikliga tillgången på kraftfoder givetvis kraftigt bidragit till den ökade mjölkproduktionen per ko räknat. Det kan mycket väl hända, att den situationen inträffar, att en förskjutning i fråga om tillgången på kraftfoder kan uppstå, att likaså till-

gången på vegetabiliskt matfett kraftigt minskar. Hur blir det då med vår försörjning av mjölk och matfett? Tydligt är att de, som utformat jordbrukspolitiken, inte medtagit dessa risker i sina beräkningar.

Vi anser att det kan vara en riktig politik att icke beskära anslagen till de allmänna mjölkbidragen. Det är däremot en bra politik både mot mjölkproducenterna och konsumenterna att nämnda bidrag utgår oavkortade.

Det s. k. problemet med smöröverskottet är i verkligheten inte så stort som många vill göra gällande. Nästa produktionsår räknar man med att detta överskott skall vara 19 miljoner kilo. Man får utgå ifrån att när detta överskott skall exporteras, så uppstår en förlust på en krona per kilo. Är det inte uppenbart att man här måste slå in på en klokare politik? Konsumenterna får via subventionsvägen vara med om att betala exportförlusterna på smöret. Vore det inte bättre att i stället använda dessa pengar till att höja konsumtionen inom landet? Ja, vi anser att det måste vara en förnuftigare politik.

Ännu gäller förordningen av 1942 om maximering av mjölkfetthalten till tre procent. Vi anser att denna förordning måste upphävas och att fetthalten i mjölken inte får understiga men väl överstiga tre och en halv procent. Själva motiveeringen för mjölkstandardiseringen har för länge sedan försvunnit, men likväl har vi kvar denna förordning att tillhandahålla konsumenterna mjölk som i kvalitetshänseende inte kan anses vara tillfredsställande. En höjning av fetthalten till, låt oss säga, 4 procent skulle innebära, att ca hälften av det beräknade smöröverskottet kunde tillföras vår egen befolkning i form av högvärdigare mjölk. Vi menar att denna åtgärd inte får innebära att bönderna skall erhålla mindre betalt för mjölken, ej heller att konsumenterna skall betala mera. De pengar man nu kastar ut för att exportera smöret billigare kan i huvudsak bidra till att bönderna inte får mindre betalt för mjölken och till att konsumenterna inte skall behöva betala ett högre pris för

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

bättre mjölk. Jag vill i det här sammanhanget erinra om att vi har motionerat om en sänkning av margarinpriset med en krona per kilo. Folkpartiet har motionerat om en sänkning av 50 respektive 30 öre per kilo. Folkpartiet har avgivit en reservation, till vilken vi omöjligen kan ansluta oss med hänsyn till vad folkpartiet föreslagit beträffande finansieringen.

Vi hyser allvarliga betänkligheter beträffande förslaget att införa en särskild förmålningsavgift. Den avser, såvitt jag kunnat finna, att täcka eventuella förluster på export av brödsäd. Jag har också funnit att dessa våra betänkligheter delas av andra, bland annat jordbruksnämnden. I kommentarerna till jordbruksuppgörelsen skriver generaldirektör Söderström beträffande priserna på brödsäd och oljeväxter att »en relativt starkare prissänkning på dessa produkter kan vara motiverad» och att detta inte behöver leda till någon nämnvärd förändring i produktionsinriktningen. En förmålningsavgift på tre öre per kilo avser att täcka förlusterna vid exporten av vete och råg. Av allt att döma kan veteproducenterna klara av en eventuell exportförlust, ty de inhemska vetepriserna ligger ju mycket högt.

Det står utan vidare klart, att brödspriset kunde sänkas, om denna förmålningsavgift icke skulle genomföras. Det är de stora producenterna man här vill gynna på bekostnad av de mindre producenterna. Den saken är obestridlig, och detta bildar tillräckligt starkt underlag för oss, då vi vänder oss mot förslaget om förmålningsavgift.

Med hänvisning till det anförda yrkar jag, herr talman, under punkten A 1) bifall till motionerna I: 334 och II: 424, under punkten A 9) bifall till motionen I: 496, under punkten B 1) och under D 1) bifall till samma motion.

Herr statsrådet NORUP: Herr talman! Det är med tillfredsställelse jag kunnat konstatera, att representanterna för oppositionspartierna i jordbruksutskottet har uttalat, att det råder enighet om de stora linjerna och att de är beredda att

i fortsättningen stödja de riktlinjer, som är uppdragna för 1947 års jordbrukspolitik. Efter att ha kunnat konstatera detta skulle det ha varit mycket angenämt, om man även beträffande den praktiska utformningen och på andra punkter, där det talas om vissa avvikelser, kunde ha funnit ett resonemang, som hade helt överensstämmt med deklarationen om den stora enigheten.

När vi i år går att behandla jordbruksregleringen, kan det glädjande nog konstateras, att produktionsutvecklingen på jordbrukets område har gått i den riktningen, att vi har ett överskott inom så gott som alla produktionsgrenar. Det är ju klart att en stor produktion ur hela samhällets synpunkt sett måste vara glädjande, även om jag väl vet att det kanske kommer att medföra vissa bekymmer beträffande avsättningen. Jag tror dock att det för hela vårt land är tillfredsställande varje gång man kan konstatera, att vi har fått en god skörd och att jordbrukarna fyller sin uppgift i den näring de är satta att sköta.

När det gäller avsättningen av jordbruksproduktionen har vi ganska klart sagt ifrån, att det skydd, som jordbruket skall erhålla, är ett gränsskydd, som skall göra sig gällande för den produktion, som i huvudsak kan konsumeras inom landet. Om vi inte kan finna avsättning för produktionen inom landet, blir det principiellt sett jordbruket självt som får sörja för att överskottsproduktionen kan finna avsättning. Under år som gått har ju fattats för varje år gällande beslut, där detta i viss utsträckning har begärts. Det blir väl i viss mån så i fortsättningen också. Den nuvarande produktionsutvecklingen har emellertid visat, att priserna här hemma, jämfört med priserna på världsmarknaden, ligger omkring 15 procent högre. Resultatet av den prognos för det kommande året, som ställts av de prissakkunniga inom jordbruksnämnden och som framkommit vid underhandlingar mellan nämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation, ger vid handen att jordbruket under nästa år skulle få ett överskott på 113,2 miljoner kronor.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Detta har medfört att man inom jordbruket måste godta — vilket man också gjort — en prissänkning som innebär att man handlar fullt konsekvent, då jordbruket tidigare fått underskott ersätta genom subventioner från statsmakternas sida. Det är ganska angeläget att i detta sammanhang konstatera att de medel, som kan ställas till förfogande från jordbruket självt, kan anskaffas på två olika sätt, dels genom uttagande av importavgifter på olika produkter och dels genom möjlighet för statsmakterna att när det t. ex. gäller produktionen av spannmål, smör eller kött och fläsk, fastställa en avgift som gör det möjligt för jordbruket att lyfta ut detta överskott ur landet och bibehålla de priser på sin produktion, om vilka statsmakterna varje år träffar överenskommelse med jordbrukets förhandlingsdelegationer och som riksdagen nu skall ta ställning till.

Vidare har också företagits vissa åtgärder i utjämnande syfte. Det har nämligen med statligt stöd företagits en viss lagring, som i princip i år skall bäras av jordbruket självt, och man har också från jordbrukets sida erkänt, att så bör ske även i framtiden.

För att upprätthålla jordbrukets priser har det ju under de år som gått, varit nödvändigt — för att inte konsumenterna skall drabbas alltför hårt — att lämna statssubventioner, vilka i vissa fall kanske varit av social natur, i synnerhet i fråga om jordbruk som bedrives under mycket svåra förhållanden, exempelvis ur klimatiska eller arrenderingssynpunkter. Man har också sett till, att de priser, som varit gällande här hemma, inte varit alltför betungande för konsumenten. Det kan med tillfredsställelse konstateras att jordbrukarna ställt sig förstående till den tanken, att de avgifter, som frivilligt uttas inom jordbrukets organisationer, inte skulle bli föremål för särskild beskattning och att sådana åtgärder skulle vidtas, att jordbruket skulle kunna befrias från sådan beskattning. Förslag i den riktningen kommer att läggas fram senare.

Priserna på mjölk och mjölkprodukterna är av stor betydelse. Men dessa spelar en stor roll inte enbart för producenterna utan även för konsumenterna. Särskilt känslig är givetvis frågan om priset på matfett, och prisbildningen på detta område ger ju ganska stora möjligheter för dem, som vill gå in för att göra vissa spekulationer i detta ämne. Glädjande nog har det varit så, att under de år, som gått, har vi även för jordbruket fått en någorlunda skälig avvägning. En viss förskjutning i konsumtionen av de båda matfettslagen smör och margarin har under de senare åren kunnat konstateras, som visar att margarinkonsumtionen har ökat. I viss utsträckning kan ju diskuteras vilken prisrelation som bör vara rådande mellan smör och margarin och vilket pris som bör tas ut på matfett här i landet. För min del anser jag att det är nödvändigt att i fortsättningen bibehålla den relation mellan smör och margarin, som nu har fastställts. Om det skall företas någon ändring på detta område, anser jag att det i så fall bör tas upp förhandlingar med jordbrukets organisationer, så att full överenskommelse kan träffas mellan dessa och statsmakterna, då ju prisrelationen mellan smör och margarin spelar en så stor roll för avsättningen av mjölkprodukter.

När det gäller priserna för smör och margarin har i år väckts en motion från folkpartiets sida om sänkning av dessa priser. Den är inte ny, utan har väckts även under tidigare år. När jordbruksnämnden dock vid förhandlingar med jordbrukets förhandlingsdelegationer fastställt ett visst pris på smör och i förhållande därtill ett visst pris på margarin, har den gjort detta under den förutsättningen, att man skulle se till, att jordbruket får vad det blivit utlovat enligt 1947 års beslut.

Jag menar ingalunda, att jordbruket skall begära att få en bättre ställning än enligt de stora riktlinjer som är uppdagna. Men å andra sidan har kostnaderna inom jordbruket stigit i sådan utsträckning, att jordbruket med gällande priser måste få en normal skörd för att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

brukarna skall kunna få täckning för kostnader och få vad de blivit lovade. Vi bör komma ihåg, att jordbrukarna och deras anställda ännu inte fått *mer* än de varit berättigade till, d. v. s. mer än de grupper, vilka tidigare ställts upp såsom jämförande norm med dem.

Man blir då något förvånad, när folkpartiet i år lägger fram ett förslag om att vi skall sänka priset på smör med 50 öre och priset på margarin med 30 öre. Det måste medföra att jordbruket får vidkännas förluster i samma utsträckning som dessa produkter förbilligas. Jag frågar mig då, varifrån man skall ta de medel som behövs för att genomföra en sådan prissänkning. I folkpartimotionen säges, att de bör kunna tas från den fond, som skulle bildas genom att vi tar upp avgifter för spannmål, som skall förmalas, d. v. s. pengar som är avsedda för jordbrukets ändamål. Förhandlarna har godkänt, att dessa medel skall kunna överskjutas till ett annat år, om det skulle bli ett överskott på spannmål då, som måste exporteras på världsmarknaden, vars priser vi i dag inte kan överblicka. Dock talar mycket för att spannmålspriserna kommer att gå ner, och då skall den förlust som därigenom eventuellt uppstår kunna täckas genom spannmålsavgiftsfonden. Vi bör komma ihåg, att när det gällde att i år fastlägga jordbrukets priser, så utlovades spannmålsodlarna, att de skulle få 50 öre per kg för höstvet, och priset på råg och vårvet skulle stå i relation här till. Med den nuvarande prisutvecklingen är det riktigt, att spannmålsodlarna, om de inte skall komma i en särskilt gynnad ställning, avstår från att i år ta ut dessa medel. Därmed är inte sagt att jordbruket i övrigt har möjlighet att avstå från dem. I folkpartimotionen säges ingenting om att man för nästa år är beredd att täcka den eventuella exportförlusten på spannmål, så att jordbruket då får vad det blivit lovat av riksdagen.

Vidare säges i folkpartimotionen att en del medel skulle kunna tas av clearingkassan för fettvaror för att därigenom möjliggöra en sänkning av margarinpriset. Men nu är det ju så, att även

denna kassa har till uppgift att åstadkomma rättvisa för jordbruket. Jag har i detta sammanhang ställt mig frågan: Är det ett förstahandsintresse för folkpartiet att jordbruket får vad det är berättigat till enligt 1947 års beslut, eller anser folkpartiet att konsumenterna i nuvarande produktionsläge har rätt att kräva lägre priser på matfett och därigenom offra jordbrukets intressen? Av de framlagda motionerna framgår att det senare tycks vara folkpartiets mening, ty om vi i år skulle följa folkpartimotionen, måste det bli ett underskott för jordbruket. Även om man skulle kunna ta upp ett resonemang med jordbrukets organisationer i efterhand, förstår var och en, att jordbruket inte har några möjligheter att avstå från dessa medel, om det inte kan ges garantier för att jordbruket för framtiden får vad det blivit lovat.

När jag säger detta, är det ingalunda därför att jag vill försöka ge jordbruket någon särskilt gynnad ställning. Jordbruket bör enligt min mening vara tillfredsställt med vad det får enligt 1947 års riktlinjer. Sedan ankommer det på jordbruket att utnyttja de möjligheter som finns att genom forskning, bättre undervisning och den försöksverksamhet vi har åstadkomma en produktion, som ger det så stora inkomster som möjligt. I princip bör statskassan i detta avseende belastas så litet som möjligt. Jag förstår ju att det på konsumenthåll skulle anses mycket tacknämligt, om man i dagens läge kunde förbilliga smöret och margarinet, men då får man ju vara beredd att visa någon annan punkt där medlen kan tas. I nuvarande läge kan jag inte tänka mig att föra ökade statsmedel till jordbruket. Som det också har framhållits i motioner och reservationer, som jag skall återkomma till senare, är man i stället inne på att subventionssystemet skall avvecklas. I det sammanhanget vill jag säga, att nog vore det tacknämligt, inte minst för jordbruket, om jordbruket kunde få en direkt prisbildning för produkterna, som gäve jordbrukarna den ersättning som de är berättigade till. Om det eventuellt skulle uppkomma resone-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

mang om dessa ting under de år som kommer, är det enligt min mening nödvändigt inte bara att jordbrukets organisationer blir hörda, utan att beslutet bygger på en överenskommelse med jordbrukets organisationer.

Vad beträffar producentbidragen har man från folkpartihåll i vissa motioner varit inne på den tanken, att även de som övertagit jordbruk efter 1948 skulle få producentbidrag. Jag tycker nog att producentbidraget, som har varit föremål för behandling så sent som i fjol, ingår som en så integrerande del i 1947 års jordbruksöverenskommelse, inte skall ge anledning att man år efter år tar upp diskussionen om det. Jag anser för min del, att de beslut som föreligger står i överensstämmelse med vad vi kom överens om 1947.

En annan produkt som betyder ganska mycket för en hel del jordbrukare och ännu mera för konsumenterna, nämligen potatisen, har ju varit föremål för mycken diskussion och mycket skrivelser under den senaste tiden. Jag hoppas och tror fortfarande, att jordbrukets egna organ kan ta hand om den varan och i samråd med handeln skapa en organisation, som ger konsumenterna trygghet för att få en acceptabel vara, och jag hoppas, att jordbrukarna genom detta kontrollorgan lär sig att de måste odla potatis, som är begärlig för konsumenterna. Men jag kan inte underlåta att framhålla, att smaken i det fallet är så oerhört olika, att det är väldigt svårt att få fram de absolut bästa sorterna. Det är ganska märkligt, att vid resonemang med konsumenterna säger dessa ofta, att den och den potatisen var mycket god, och när man undersöker vilken sort det var, var det ingalunda en som hänförs till klass ett utan någon annan sort. Det beror i hög grad på den jordmån där potatisen odlas och i vilket sorteringsskick den kommer fram. Men om statsmakterna finner, att jordbrukets egna organisationer och handeln icke kan klara upp dessa problem, så kan enligt min mening statsmakterna inte stå ointresserade för denna fråga, utan lär statsmakterna få följa den frågan med uppmärksamhet och se till att

man verkligen får garantier för att kvaliteten på matpotatisen blir bättre än den varit hittills.

När det gäller de olika delförslagen här, har det förts fram vissa särmeningar i form av reservationer. Herr Eskilsson har ifrån högern fört fram sina betänkligheter mot att subventioner utgår. Ja, jag har redan sagt att rent principiellt vore det mera tacknämligt, om man kunde få en sådan prisbildning på jordbruksprodukterna, att man inte behövde subventionera, men jag tror att detta skulle medföra mycket svåra konsekvenser, och jag är ganska förvånad över att det är just högern som för fram förslag om subventionernas avveckling. Är man verkligen med de intressen som högern företräder beredd att vara med om att avveckla subventionerna och taga konsekvenserna i form av fördyrade livsmedel och ett genomslag av dessa i lönerna med fördyring av näringslivets omkostnader?

Nu säger man: »Ja, men de där pengarna skall ju tas någonstans ändå.» Ja, det är mycket riktigt, men jag tror för min del, att det nuvarande tillvägagångssättet, att år efter år avväga i vilken utsträckning subventionerna skall utgå, är det lyckligaste, och jag kan med tanke på de varierande skördeutfallen inte tänka mig att man skulle kunna göra upp en plan, genom vilken subventionerna kunde avvecklas. Principiellt tror jag inte vi har några delade meningar när det gäller subventionernas vara eller icke vara, men vi har kommit in i det förhållandet, att subventionerna är inarbetade i ett visst system, och det är nog inte så enkelt att avskaffa dem, även om man givetvis bör ha uppmärksamheten riktad på dem. Regeringen har väl ändå i år i handling visat att den velat minska subventionerna i den mån det kan gå för sig.

En annan sak, som förts fram från högerhåll, är frågan om fetthalten i mjölken. Man anser att den standardisering av k-mjölken, som för närvarande sker, är ett oting och något som borde försvinnat. Jag är inte övertygad därom. Jag skulle tro att inte minst konsumenterna värdesätter att ha en vara av ensartad kvalitet så att de vet vilken vara de kö-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

per. Men om vi skulle komma in i andra förhållanden och konsumenterna skulle få en mjölk med högre fetthalt för samma pris, så är det klart att konsumenterna skulle vara tillfredsställda. Man har dock sagt, att det inte kan bli så utan att jordbrukarna ju skulle få lov att ta ut ett högre pris på mjölk med högre fetthalt. Jag behöver väl inte i detta sammanhang tala om kommunistmotionen, där det yrkas på en fetthalt hos mjölken av fyra procent, ty det skulle i dag kräva en betydlig stegring i k-mjölkpriset, vilket säkerligen skulle ha en mycket tråkig inverkan på våra nuvarande livsmedelskostnader.

Om jag nu återvänder till högerns synpunkter på detta problem, vill jag nämna att det ju sägs i motionen att det råder olika meningar om mjölkens fetthalt inom mejerierorganisationerna. Ja, det gör det. Bland 600 mejerier är det mig veterligen hela två stycken, som begärt ändring. Huruvida det kan vara någon anledning att göra någon ändring, undrar jag. I varje fall har jordbrukets förhandlingsdelegation och Mejeriernas riksförening varit av den meningen att det skulle bli ett virrvarr på detta område med olika fetthalter och olika mjölkpriser. Detta skulle bli rätt besvärligt, och mjölkpriset har som det jämt och samt framhålles rätt stor betydelse vid levnadskostnadsberäkningen. Jag tror att det skulle bli mycket svårt att få fastlagt vad mjölk-kostnaden indexmässigt betyder. När det gäller mjölken såsom sådan har det väl visat sig på grund av den stora ökning av mjölk-konsumtionen, som inträtt sedan standardiseringen genomfördes, att konsumenterna i stort sett är mycket tillfredsställda med den konsumtionsmjölk som nu erbjudes och den fetthalt denna har. Det är klart att fetthalten hos mjölken skulle kunna höjas med någon tiondels procent, men då måste också priset höjas, och man måste fråga sig, om det är klokt att göra så. Avsättningen av den 3,5-procentiga mjölken har inte varit någon succé, som skulle kunna ge anledning till att nu företa någon ändring på detta område. Jag är inte övertygad om att en höjning av fetthal-

ten hos mjölken absolut skulle komma att medföra så mycket större avsättning för det fettöverskott, som nu föreligger här i landet. Jag skulle tro att en höjning av fetthalten på konsumtionsmjölken i viss mån skulle komma att innebära en minskning i försäljningen av matfett i form av grädde och att vi följaktligen skulle komma att stå och stampa på ungefär samma kvantitetsnivå som nu i fråga om avsättningen av matfett. Om jordbruket skall få ersättning för kostnaderna för mjölk- och smörframställningen, kommer smöret att bli relativt dyrt, och då blir det med den produktion härav som vi har nödvändigt att söka finna möjlighet till avsättning för smöret utomlands, även om det sker till något förlustbringande priser. Men jordbruket har nog möjlighet att genom samarbete kunna skaffa nödig tillgång på medel för att kunna åstadkomma detta.

När det gäller den andra reservationen av herr Näslund, har jag i någon mån varit inne på den och på vad herr Näslund särskilt poängterat, nämligen att man från folkpartiets sida anslöt sig till de stora riktlinjerna beträffande jordbrukspolitikerna från år 1947 och att man absolut ville visa bort resonemanget om att folkpartiet ville riva sönder 1947 års beslut. Jag tvivlar inte på att herr Näslund inte vill vara med om att riva sönder det beslutet, men jag har dock gång på gång fått den uppfattningen att man på flera håll, som företräder folkpartistiska synpunkter, är månare om att åstadkomma en prisbildning på jordbruksprodukterna, som inte ger jordbruket fullt ut vad det har rätt att få. Man försöker varje år att åstadkomma dels motsättningar mellan konsumenter och producenter och dels, när det gäller fördelningen av de medel som tilldelats jordbruket, åstadkomma splittring mellan olika jordbrukargrupper. Det skall villigt medges att det inte går att åstadkomma någon fullkomlig rättvisa när det gäller att fördela de medel, som jordbruket skall ha, men jag anser, att såväl jordbrukets underhandlare som jordbruksnämnden och jordbruksutskottets

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

majoritet under de år som gått har försökt att under för handen varande förhållanden uppnå en så rättvis fördelning som möjligt.

Att prisbildningen kommer att påverka produktionsutvecklingen på olika områden har vi nogsamt fått bevittna. Under 1951 hade vi överskott på smör, 1952 hade vi överskott på kött och fläsk, och om vi får en god skörd i år — och mycket talar för det — kommer vi att få ett överskott på spannmål. Men hittills har det ändå under senare år varit billigare att lyfta ut ett produktionsöverskott i form av spannmål än i form av animalieprodukter. Därför tror jag för min del att det i stort sett inte funnits anledning till klander mot den prispolitik som förts.

Man har i år och tidigare kritiserat att förslaget till jordbrukskalkyl förelagts riksdagen alldeles för sent. Jag medger gärna att så är fallet, men tyvärr skall det pussel som jordbruksregleringen är passera många instanser innan det blir klart. I år blev det kanske lika mycket försenat som tidigare. Jag hade trott att förslag skulle kunnat framläggas i år i så god tid att riksdagen inte behövde forcera behandlingen. Jag får kanske redovisa några data. Jordbruksnämndens skrivelse är dagtecknad den 27 mars och inkom till jordbruksdepartementet den 2 april. Från korrektivet kom förslaget till proposition, delvis den 13, delvis den 16 april. Så delades förslaget ut. Det är klart att i en så viktig fråga som denna kan det råda delade meningar, och den får diskuteras inom regeringen innan man är färdig att lämna den till definitiv tryckning. Först den 29 april blev propositionen utlämnad till tryckning. Därefter följde valborgsmässöaftonen och den 1 maj, då tryckeriet inte arbetade. Den 2 maj var en lördag, då man inte arbetade så mycket, och nästa dag var alltså en söndag. Dessa omständigheter gjorde att tryckningen blev fördröjd. För att sätta sig in i frågan beslöt sedan riksdagen förlängd motionstid. Jag vill dock säga att den tid vi har haft att behandla detta prisförslag i departementet varit så kort

att vi fått arbeta under högtryck. Det har helt enkelt varit omöjligt att få fram propositionen tidigare.

Jordbruksutskottet har ju bestämt uttalat sig för att det måste ske en ändring härvidlag och att man måste undersöka möjligheterna att ta upp förhandlingar med jordbrukets förhandlingsdelegation på ett tidigare stadium. Samtidigt har jordbruksnämnden framhållit vikten av att man har så många statistiska uppgifter som möjligt framräknade för att kunna bedöma utvecklingen och ställa en rätt prognos, och jag skulle tro att detta är angeläget för olika parter. Detta har gjort att man inte kunnat ta upp förhandlingar tidigare. Givetvis är jag dock beredd att göra allt vad jag kan för att tillgodose jordbruksutskottets mycket berättigade påpekande av vikten av att denna fråga inte behandlas i riksdagen vid en så sen tidpunkt. Slutligen vill jag uttala den förhoppningen att den anda som kom fram i början av debatten, där man ville försöka lösa dessa spörsmål i enighetens tecken och med förståelse för varandras synpunkter, skall bli bestående. Om man är besjälad därav är jag övertygad om att vi trots att motsättningar gör sig gällande har stora möjligheter att diskutera oss fram till det bästa för jordbruket som, om man ser på produktionsresultaten, alltså har stora möjligheter att hävda sig. Med den löneutveckling som förekommit i vårt land har vi dock inte möjlighet att hävda oss på världsmarknaden, om inte jordbruket i fortsättningen får statsmakternas stöd beträffande produktionen för hemmamarknaden, och det problemet måste lösas så att det blir till gagn för såväl konsumenter som producenter.

Herr NÄSLUND (fp) kort genmäle: Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet anförande här. Han gav dock vissa erkännanden, så vitt jag kunde tolka honom rätt. Han sade att det inte är så lätt att verkställa sådana här fördelningar alldeles oklanderligt,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

och det kan man ju förstå. Folkpartiet har också försökt att lämna diskussionsmaterial härtill vid olika tillfällen. I fråga om spannmålspriserna erkände statsrådet att det var utvecklingen på världsmarknaden som gjort att spannmålsodlarna avstått från de tre öre som skilljer mellan de 47 och de 50, som lovats dem. Spannmålsodlarna förbehöll sig ändå rätten till de 27 miljoner kronor som uppstod genom denna prutning, och statsrådet anser att det skulle vara riktigt att ge dem detta, eftersom det blivit lovat dem. Det kan ju hända att jordbruksministern känner sig förpliktad att stödja denna tankegång, men jag ber att få erinra herr statsrådet om att från folkpartihåll pekade vi i fjol på att en sådan utveckling måhända kunde följa. Om herr statsrådet litet mer hade övervägt den tankegången hade han kanske begagnat fullmakten på annat sätt än han gjorde.

När man förhandlar med en part och denna medger en ändring av priset från 50 öre till 47, kan man väl också diskutera siffran 45 lika bra. Det är ju ingenting annat vi har rekommenderat än förnyade överväganden i förlitande på att spannmålsodlarna känner solidaritet med jordbrukets övriga utövare i landet.

Jag avundas inte alls spannmålsodlarna att de är lyckliga nog att besitta landets bästa jord. Man kan ju i detta sammanhang ändå ägna en tanke åt det stora flertalet mindre och medelstora jordbrukare som förliden sommar inte fick så mycket ens som en kärve tröskningsduglig vårsäd.

Herr **ESKILSSON** (h) kort genmäle: Herr talman! Herr statsrådet polemiserade litet grand mot den reservation som vi har fogat till utskottsutlåtandet och det krav som vi där har framfört på en utredning om subventionernas avveckling. Han frågade om det verkligen var förenligt med de intressen som högern företräder att man avvecklade subventionerna och lät priserna slå igenom med högre löner som konsek-

vens. Jag behöver väl inte upplysa herr statsrådet om att vi inte i reservationen har krävt någon omedelbar avveckling av subventionerna, utan vad vi har föreslagit är en utredning om hur dessa verkar, både för producenter och för konsumenter, och om vilka möjligheter man har att komma till rätta med dessa företeelser. Det är alltså en utredning som det aktuella kravet går ut på. Men, herr statsråd, strävar vi inte från alla partier — åtminstone från dem som herr statsrådet och jag företräder — efter att komma ifrån detaljregleringarna i jordbruket och i stället gå fram efter mer generella metoder? Den jordbruksprisutredning som för närvarande arbetar har väl till uppgift att försöka komma ifrån detaljgripandena och övergå till andra principer. Finns det då något som så mycket medverkar till detaljreglering av jordbruket som just subventionssystemet? Genom subventionerna kommer man in i ett regleringskineseri som gör det mycket svårt att komma ifrån detaljregleringarna. Ur den synpunkten tycker jag att en utredning om subventionernas avveckling kunde vara ett led i strävandena att komma ifrån detaljregleringarna och övergå till ett system med mera generellt verkande metoder.

Herr **DE GEER** (fp): Herr talman! Jag skall inte polemisera med jordbruksministern om hans synpunkter på folkpartiets motioner. Han har delvis redan fått svar, ehuru talarna inte hann följa sina repliker. De kommer väl tillbaka sedan.

Jag skall endast beröra ett mycket begränsat område av denna fråga, och jag kan kanske närmast beteckna det som en eftersläntrare från den ekonomiska debatten den 13 maj i år. Vid detta tillfälle berörde jag räntepolitiken i samband med penningpolitiken och talade om dess konsekvenser på jordbrukets område. Detta mitt yttrande uppförades herr Eliasson till ett genmäle mot mig, i vilket han berörde räntepolitikens inflytande på jordbrukskalkylen.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Han frågade mig ordagrant om jag tillhörde den grupp inom folkpartiet som menar att jordbrukskalkylen skall följask endast under en förutsättning, nämligen att den visar ett överskott som skall föranleda prissänkning. Nej, jag kan svara herr Eliasson att jag inte tillhör den gruppen. Jag tror inte att någon inom folkpartiet tillhör den gruppen.

Han fick vid det tillfället inget svar av mig. Herr Ohlon betonade visserligen då att jordbrukskalkylen i vissa avseenden kunde liknas vid en amöba, och det tror jag han hade rätt i. Herr Eliasson sade vidare att en höjning av räntan med en procent skulle öka kostnaderna med 100 miljoner kronor och en ökning med en halv procent skulle fördyra med 50 miljoner kronor. Jag måste framhålla att denna herr Eliassons syn på saken är väl enkel, för att inte säga lättfärdig. Det är väl meningen att jordbrukskalkylen endast skall avspegla verkliga kostnadsstegringar. Om vi ur penningpolitisk synpunkt för en kortare period höjer räntan, skall detta återverka på jordbrukskalkylen endast om det medför en verklig kostnadsstegring. Vi menar, att en räntehöjning endast verkar långsamt på jordbrukets kostnader. Den verkar icke på de långfristiga lånen, och en mindre höjning verkar enligt vår uppfattning prissänkande i en hel del avseenden. Den verkar också positivt för jordbruket när det gäller jordbrukets depositioner av likvida tillgångar.

Jag anser det vara skäl att i detta sammanhang erinra kammaren om ett mycket betydelsefullt uttalande, som riksbanksfullmäktige gjorde i början av detta år. Där framhölls att vår penningpolitik icke får underordnas vår bostadspolitik. Jag tror det är riktigt att i denna debatt också klart säges ifrån, att vår penningpolitik icke heller får underordnas vår jordbrukspolitik.

Herr ELIASSON (bf) kort genmäle Herr talman! Jag förstår att herr De Geer inte var nöjd med herr Ohlons svar, även om det var utpräglat socialliberalt och kunde tolkas precis som man ville.

När herr De Geer nu efter fjorton dagar tar upp mina frågor, vill jag påpeka, att herr De Geer endast svarar på en av dem, nämligen om man skall ge kompensation åt jordbruket för en räntestegring. Men han svarar inte på min andra fråga som var: Är det inte ett lika socialt problem att ge jordbrukarna en viss kompensation och förhindra en standardsänkning för dem, som det är att ge en kompensation i fråga om hyrorna? Det var också en fråga som jag ställde till herr De Geer, men den är förbigången.

Herr statsrådet NORUP: Herr talman! Herr Eskilsson säger, att det är ingen som begär en omedelbar avveckling av subventionerna. Nej, men man begär ändå en utredning om avveckling av subventionerna. Jag tillät mig säga, att jag för min del ser på saken på följande sätt. Jag är överens med herr Eskilsson rent principiellt om att det vore bättre för jordbruket om man kunde få sådana priser att man inte behövde ha några subventioner. Men jag ställde också frågan: Är man verkligen beredd ifrån högerns sida i dagens situation att tillstyrka något dylikt? Jag tror för min del inte att vi kan det. I den mån det går är regeringen beredd att företaga avveckling av subventionerna, och det har vi också visat i handling.

Herr Näslund säger, att det vore bra om vi kunde få en del svårigheter ur världen, som han talar om, och håller med mig om hur svårt det är med alla detaljspörsmålen. Jag förstår herr Näslund. Hans parti har inte mindre än tre reservationer, som visar att man inte ens inom partiet kan komma överens om hur detaljspörsmålen skall klaras upp.

När det gäller spannmålsodlarna får jag säga, att det inte är på grund av några förpliktelser mot dem som jag vill följa riksdagens beslut. Jag anser att när riksdagen givit ett löfte, får man ändå se till att det löftet hålles. Sedan kan man ju ha den meningen att, såsom förhållandena utvecklats sig, det kanske varit lyckligare om beslutet i följande blivit ett annat. Jag är emellertid inte

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

övertygad om det. Jag tror fortfarande att den prispolitik i fråga om spannmålen, som vi gick in för i fjol, stimulerade jordbrukarna att öka sin produktion på sådana områden där ett eventuellt överskott skulle gå att exportera. Om mindre spannmål hade odlats, hade vi haft mer foder och fått större animalieproduktion och överskott, som det varit dyrare att exportera.

När det sedan gäller underhandlingsdelegationen vill jag säga, att den dock på eget bevåg — och därvidlag har jag inte hört några större anmärkningar från spannmålsodlarna — tagit bort tre öre per kilogram för vete och råg. Dessa får jordbruket visserligen disponera, men inte direkt utan först ett annat år, när det eventuellt skulle vara förlustbringande att exportera det överskott som då kan uppstå. På detta område menar jag att spannmålsodlarna och jordbrukets förhandlingsdelegation försökt hjälpa till att få ett rättviseläge och få de många detaljspörsmål, som rymmes inom jordbruksregleringen, uppklarade på så bra sätt som möjligt.

Herr PERSSON, KARL (bf): Herr talman! Den reducering av jordbrukspriserna som skett har i år gått hårdast ut över brödspannmålspriserna. Detta är fullt naturligt, då dessa vid jordbruksuppgörelsen i fjol blev föremål för den proportionsvis största höjningen. Jag skall emellertid inte tala om detta. Det är ett par andra detaljspörsmål jag skulle vilja beröra.

Handeln med och importen av fodermedel förutsattes bli överförd till handelns egna organ. Detta beräknas medföra en utgiftsökning för jordbruket med 5 miljoner kronor genom att subventionerna på importerat kraftfoder bortfaller. Beloppet är upptaget på utgiftssidan i jordbrukskalkylen. Detta är nog gott och väl, men det förtjänar observeras att det är i synnerhet de mindre jordbrukarna som får vidkännas de ökade kostnaderna utan att de får någon ersättning härför i sin produktion. Visserligen kan det sägas att prisreduktionen på

jordbruksprodukterna och kanske i synnerhet på den animaliska produktionen hade blivit större, om inte dessa 5 miljoner kronor hade uppförts på utgiftssidan i kalkylen. Jag skall inte vidare orda om detta, men när Kungl. Maj:t begär fullmakt att utöver denna fördyring kunna föreskriva importavgifter på raps och senapsmjöl, som importerats, samt inblandningstväng av dessa fodermedel i kraftfodret, kan jag inte vara med längre. Jordbruksutskottet skriver uttryckligen att de av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna torde vid den åsyftade omläggningen av handeln vara nödvändiga för att bereda den inhemska oljeväxtodlingen nödigt skydd.

Jag skall först ett ögonblick diskutera, hur dessa importavgifter kommer att verka på räntabiliteten hos äggproduktionen. Äggproduktionen har under de senaste åren inte erhållit något prisstöd av statsmakterna, utan klarat sig själv genom de exportavgifter som uttagits för att det inhemska priset inte skulle överstiga ett högsta pris av 4 kronor och 25 öre som föreskrivits av hänsyn till konsumenterna. Dessa exportavgifter har använts till utjämnande av exportpriserna då priset på exportmarknaden har tenderat att gå ned så lågt att det beräknade årsmedelspriset inte kunnat hållas. Enligt propositionen skall äggproduktionen inte heller i år erhålla något annat skydd än att den del av de genom importavgifterna inflytande medlen, vilken beräknas falla på fodermedel, som använts för produktion av exporterade ägg, efter förslag av jordbruksnämnden bör restitueras och överföras till exportorganet för ägghandeln. Utskottet har på denna punkt ändrat propositionen så till vida att utskottet föreslagit att Kungl. Maj:t under nästa regleringsår skall äga att av importavgifterna på fodermedel till äggregleringen anvisa vad som kan befinnas vara behövt och skäligt med hänsyn till hur stor del av dessa medel som kan beräknas falla på äggproduktionen. Detta är visserligen en förbättring, men kvar står dock att äggproduktionen skall bära kostnaderna för den fördyring i förhål-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

lande till världsmarknadspriset som genom de föreslagna åtgärderna sker av de inhemska fodermedlen, och detta efter ett reducerat äggpris. Detta anser jag vara en stor orättvisa gentemot äggproducenterna, som ju dock till största delen utgöres av småbrukare.

Ungefär samma synpunkter på de föreslagna importavgifterna och inblandningstvänet av raps och senapsmjöl kan anföras i fråga om mjölkproduktionen. Här gäller dock att staten på ett helt annat sätt stöder mjölkproduktionen, men även i detta fall kommer ju en reduktion av priset att ske utan att några minskningar i produktionskostnaderna kan uppspåras.

Som allmän regel torde gälla att vi i det läge vi har kommit i, där en del av produktionen i alla fall måste avsättas på export, principiellt bör vara ytterst försiktiga med åtgärder som fördyrar produktionen. Ju längre vi avlägsnar oss från världsmarknadspriset, desto kostsammare blir det att avsätta överskottet och desto svårare blir det också att upprätthålla ett tillfredsställande pris på den svenska marknaden. Principiellt är det också oriktigt att vidtaga sådana åtgärder som gör att produktionen inte kan drivas fullt effektivt. Med all respekt för exempelvis rekommendationen att i mjölkproduktionen använda så gott som enbart svenskodlade fodermedel vill jag framhålla att det är och förblir omöjligt att utnyttja mjölkorna fullt effektivt åtminstone under vinterhalvåret utan högvärdigt oljekraftfoder. Visserligen kan det invändas att vi i huvudsak bör driva produktionen endast för det svenska folkhushållet, men vi lever dock, såsom statsrådet Norup i inledningen till årets jordbruksproposition alldeles riktigt har framhållit, i en värld som på åtskilliga håll kännetecknas av en betydande livsmedelsbrist. Jag tror också att det är riktigast att räkna med ett visst överskott av livsmedel för export, och det är klart att åtgärder måste vidtagas för att kunna hålla priset inom landet på en sådan nivå att jordbrukarna inte får en lägre inkomststandard än övriga grupper i

samhället. Det redan tillämpade systemet att uttaga en avgift på den färdiga produktionen för att vid behov använda denna till stöd av exporten synes vara en framkomlig väg. Jag skulle emellertid vilja ifrågasätta, om det inte åtminstone borde övervägas att de medel, som uttas från en produktionsgren, kunde få användas inte bara till att stödja denna produktionsgren, utan även till att stödja exporten för vilken produktionsgren som helst som för tillfället bäst behöver stöd. Sedan priserna efter överenskommelse vid förhandlingarna är bestämda, bör de såvitt möjligt hållas, och det betyder ingen ruckning av överenskommelsen, om medel, som insamlats genom avgifter från en produktionsgren, alternativt används inom en annan gren, där de bättre kan behövas.

Herr talman! Jag skall inte framställa något yrkande om bifall till min motion angående importavgifterna, då jag anser ett sådant vara utsiktslöst, men jag har velat avge denna deklaration om min inställning. Jag kommer att nedlägga min röst på den punkten.

Däremot kommer jag att rösta för herr Näslunds reservation angående producentbidraget. Sammanslagningen av jordbruk sker säkerligen mer än tillräckligt hastigt även utan att man bibehåller det ekonomiska tvång på nya brukare som ligger i att de inte kan få stödet av detta producentbidrag. Det förhåller sig ju också så, att leveranstillägget inte utgår för de första 4 000 kg och inte kan utnyttjas till hela sitt belopp förrän vid en årsleverans av 10 000 kg. Detta är mycket orättvist i synnerhet mot de allra minsta jordbrukarna. Jag har samma uppfattning som i fjol, nämligen att producentbidraget och leveranstillägget bör slås ihop till ett botenpris för all mjölk. Det kunde bli ett både bättre och framför allt lätthanterligare prisstöd för det mindre jordbruket än det nuvarande systemet innebär.

Herr ELOFSSON, GUSTAF (bf): Herr talman! Årets proposition om jordbruks-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

regleringen har medfört vissa förändringar, som uppstått därigenom att det blivit överskott i jordbrukskalkylen och vi dessutom nu kommit i det läget, att vi har överskott på jordbruksprodukter inom landet, varför vi måste söka exportera detta överskott. Det är självfallet att detta måste medföra en prissänkning på jordbrukets produkter. Tiden får utvisa, huruvida den prissänkning på olika produkter, som nu föreslås, är riktigt avvägd. Jag tror för min del att man vid förhandlingarna inom jordbrukets organisationer och med jordbruksnämnden lyckats åstadkomma en ganska god avvägning mellan olika delar av jordbrukets produktion. Jag vill dock här säga några ord om potatisregleringen.

Potatispriset har sänkts med 4 öre per stärkelseprocent och hektoliter. Detta innebär en avsevärd minskning av odlarnas inkomster, då potatisodlingen väl är den mest kostnadskrävande odling som vi har i vårt land. Det är faktiskt mer kostsamt att odla potatis än sockerbeter, på grund av att man vid potatisodlingen måste använda så mycket mänsklig arbetskraft.

Den prissänkning, som skett, har nödvändiggjorts av att man utifrån kunnat importera billigare stärkelseprodukter än vad som kan framställas inom landet. En viss hänsyn måste naturligtvis tas till detta faktum. En prissänkning på fabrikspotatisen får emellertid återverkningar på priset för matpotatis. Såsom alla vet, har jordbruksministern under de senaste månaderna mycket kritiserats för att man inte fått importera tillräckligt med matpotatis från utlandet. Man har förklarat, att den svenska matpotatisen är av dålig kvalitet och inte fyller de fordringar som konsumenterna ställer. Jag bestrider inte att vissa partier av den svenska matpotatisen kanske har varit av sämre kvalitet. Att så varit fallet beror dock på att den kostnadskrävande potatisodlingen här i landet inte fått det stöd av statsmakterna som den borde ha haft.

Den matpotatis, som importerats från Danmark, har för övrigt i kvalitetshän-

seende inte alltid uppfyllt de fordringar, som man från konsumenthåll trots sig kunna ställa. Jag har själv varit i förbindelse med flera potatisimportörer, som uttryckt sin förvåning över att den från Danmark importerade matpotatisen inte motsvarat förväntningarna.

Jag tror därför att vi har anledning att vara jordbruksutskottet tacksamma för det beslut som utskottet fattat, nämligen att den svenska matpotatisodlingen skall erhålla bättre stöd av staten än vad som hittills varit fallet. Jag hoppas, att jordbruksministern kommer att följa jordbruksutskottets anvisningar, och detta särskilt när det gäller ersättningen för transport av viss fabrikspotatis. Man har ju utlovat, att de nya bestämmelserna därvidlag skall bli klara i så god tid, att de kan tillämpas redan instundande höst.

Jag hoppas också, att det beslut, som utskottet fattat och som jag tror även kommer att bli kammarens, skall medföra att det klander, som så ofta riktats mot förhållandena på matpotatismarknaden här i landet, till stor del skall elimineras genom att man på detta sätt vidtar åtgärder för att förbättra matpotatisens standard och söka få fram just de matpotatissorter som konsumenterna önskar. Det ligger självklart i jordbrukarnas intresse att tillhandahålla en vara som konsumenterna gärna vill köpa. Det är vi också beredda att göra, under förutsättningen att odlarna erhåller ersättning för de merkostnader som uppstår på grund av att man tvingas ägna potatisodlingen större omsorg än vad som hittills varit fallet.

Jag vill sedan, herr talman, även säga något om de reservationer, som är fogade till jordbruksutskottets utlåtande. Herr Eskilsson förklarade, att man borde gå in för att snarast möjligt avskaffa subventionerna, vilket jag tyckte var ett ganska märkligt yttrande. Det är naturligtvis i och för sig önskvärt, att man kunde avskaffa subventionerna, men jag undrar, om det finns möjlighet att för närvarande förverkliga denna tanke. Det är så många faktorer, som här spelar in på de olika områdena, att man måste

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

vara ytterst försiktig med vad man företar sig. Det är säkerligen inte regeringens avsikt att behålla subventionerna en enda dag längre än vad som är nödvändigt, men hittills har det ju visat sig, att man inte kunnat nå det resultat, som man önskar åstadkomma, utan användande av subventioner.

Folkpartiets reservationer går dåligt ihop med vad man ibland säger från folkpartiets sida, nämligen att man inte vill vara med om att sänka jordbrukets produktpriser. Folkpartiet brukar hävda, att jordbrukarna skall ha full betalning för sitt arbete precis som andra grupper. Men här försöker folkpartiet göra den manövern att ta från en näringsgren av jordbruket och lägga till en annan för att på det sättet få till stånd en sänkning av smörpriset med 50 öre och av margarinpriset med 30 öre. Vi vet att en sänkning av smörpriset med 50 öre innebär en sänkning av mjölkpriset med 2 öre, och genom en sänkning av margarinpriset blir ju konkurrensen större mellan smör och margarin, varmed följer avsättningssvårigheter för smöret och ett överskott på denna vara. Jag tror alltså inte att man kan följa den väg, som folkpartiet har anvisat i en av sina reservationer. Det visar sig också att man inte har varit enig inom folkpartiet, utan olika reservationer har avgivits. Jag tror också att de mera jordbruksvänliga inom partiet anser att den väg, som många gånger herr Waldemar Svensson i Ljungskile föreslagit, är ganska svår att följa, om man vill ge jordbrukarna i gemen samma inkomst, som övriga näringsgrupper har. Jag för min del tror inte heller att man då kan följa herr Waldemar Svenssons anvisningar, utan man får nog gå fram en annan väg.

Folkpartiet föreslår också att man skall höja förmalningsersättningen och använda de pengarna för en sänkning av priset på raps och andra oljeväxter med 4 å 5 öre. Man har sagt så många gånger att de svenska jordbrukarna tillföres väldiga inkomster av rapsodling och oljeväxtodling. Om man emellertid något närmare följt med utvecklingen under den senaste tiden, när det gäller

odlingen av raps, skall man finna, att denna odling snart kommer att vara borta. I Skåne, där man tror att det har odlats stora mängder av raps — och jag vill inte förneka att odlingen var stor där under ett par år — har rapsodlingen nu gått mycket tillbaka och kommer säkert efter innevarande år att ytterligare minskas. I Östergötland och Västergötland har rapsodlingen tidigare varit mycket utbredd, men efter de resultat, som jordbrukarna i dessa delar av landet nu synes få, tror jag inte att rapsodlingen där kommer att bli så eftertraktad. Det är nämligen så att när man haft denna odling ett par tre år, angripes den så oerhört av skadeinsekter, att man inte kan fortsätta med odlingen utan måste lägga ned densamma. Det är därför ganska djärvt att föreslå att man skall ta 4 å 5 öre från denna odling och använda de pengarna för att sänka priset på andra jordbruksprodukter.

Förmalningsavgiften är inte avsedd att användas på det sätt, som man föreslår i folkpartiets reservation. Den är ju avsedd att användas för att möjliggöra utförsel ur landet av det överskott av brödspannmål, som onekligen kommer att uppstå och som för övrigt redan finns.

Jag kan därför, herr talman, inte dela de synpunkter, som folkpartiet har framfört i sina reservationer. Jag vill ha sagt detta, ty jag tycker inte att det är rätt att folkpartiet den ena gången försöker inbilla jordbrukarna, att man försöker hjälpa dem att upprätthålla en god prisnivå, och den andra gången, där man tror sig ha möjlighet att göra det, går den andra vägen och vill sänka priserna i stället.

Herr Näslund talade om att vetepriset har legat och ligger för högt, men samtidigt erkände han att under kriget och under en lång följd av år har det legat för lågt. Ja, men det är väl endast just nu som vetepriset i Sverige ligger över världsmarknadspriset. Under hela kriget och ända fram till förra året har ju de utländska vetepriserna legat avsevärt över de svenska. Följaktligen har

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

inte veteodlarna, såsom herr Näslund ville påstå, gjort några vinster på andra gruppers bekostnad.

Jag tror sålunda, herr talman, att jordbruksutskottets förslag i fråga om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område är sådana att man får acceptera dem. Man kan ju göra en anmärkning här och en annan där och rikta kritik på både det ena och det andra hållet. Vi får emellertid tänka på att denna överenskommelse har kommit till stånd efter samarbete mellan jordbrukets fackliga och ekonomiska organisationer och i samförstånd med statens jordbruksnämnd, vartill kommer att överenskommelsen har stadfästs av Kungl. Maj:t. Det är självklart, jag vill inte förneka det, att här kan finnas en och annan skönhetsfläck, men dessa skönhetsfläckar kommer väl bort i sinom tid. Man kan väl därför säga att det förslag, som här föreligger i jordbruksutskottets utlåtande nr 38, är sådant, att man kan acceptera detsamma.

Herr talman, jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr FALK (s): Herr förste vice talman! Det har här diskuterats huruvida de olika meningar, som framförts här i dag, skulle överensstämma med 1947 års beslut angående jordbruksregleringen. Om jag nu kommer att anlägga några kritiska synpunkter, vill jag förutskicka att jag är mycket varm anhängare av att fullfölja det principbeslut, som fattades 1947, nämligen att man skulle ge jordbrukets utöware en standard som är likvärdig med jämförbara grupper.

Tid efter annan har ganska grava anmärkningar riktats mot de beräkningsgrunder, vilka ligger till grund för kalkylen. Denna misstro mot kalkylens resultat finns inte bara på konsumenthåll. Det finns stora grupper av jordbrukare, som i allra högsta grad betvivlar riktigheten av beräkningarna. Det kan diskuteras huruvida jordbruket har tjänat eller förlorat på dessa felaktiga beräkningar. Det är i alla fall ett faktum, att även kalkylsakkunniga erkänner att kalkylen

är behäftad med stora felmarginaler. För att i någon mån inför kammaren belysa hur pass felaktigt resultat man ibland kan komma till, skall jag ge några exempel, vilka enligt min mening är ganska väsentliga.

På inkomstsidan utgår man ifrån en uppskattad normalskörd av den och den storleken. Med denna normalskörd som beräkningsgrund får man fram en viss kvantitet produkter av olika slag. Nu visar det sig, att uppskattningarna av hektarskördarnas storlek praktiskt taget inte undergått någon förändring sedan 1920-talet, och går man till 1930-talet blir förändringen ännu mindre. Detta måste te sig ganska anmärkningsvärt, då man vet att förbrukningen av konstgödsel nästan femdubblats sedan 1920-talet och vårt arbete med växtförädling pågår undan för undan och ger mycket goda resultat. Man har fått fram mera vinterhärdiga och mera givande sorter, och man tycker att detta skulle visa sig i hektarskördarna på ett helt annat sätt än det som redovisas i kalkylen. Det är alldeles klart att när man på hektarskördar gör en beräkning av kommande inkomster — en uppskattning som medvetet eller omedvetet men i varje fall de facto är för lågt beräknad — så medför detta en säkerhetsmarginal, som är mycket betydande. Det måste inträffa mycket stora rubbningar i fråga om skörden, om de skall ge något utslag. Ett ganska belysande exempel på detta har vi i förra årets prissättningar. Då beräknades vår produktion av vete vara så låg, att vi måste importera ganska stora mängder, och för att stimulera odlingen höjdes priserna väsentligt. Vi hade för låg produktion av fläsk, och för att vi inte skulle bli utan fläsk här i landet måste priset höjas till närmare 4 kronor per kilo. Det var på våren 1952 jordbruksnämnden och regeringen resonerade på detta sätt. Redan i september och oktober månader hade vi ett överskott på dessa produkter. Detta överskott kunde inte uppstå på annat sätt än att själva beräkningsgrunden måste ha varit felaktig. Vi hade större tillgång på både spannmål och övriga fodermedel, och

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

produktionen var de facto större än vad man fick fram genom kalkylen. Detta bevisas också därav att det förra året inte uppstod någon förlust i kalkylen. Trots de oerhört stora skördeskadorna förefinnes ett överskott på 70 miljoner kronor.

De metoder, som använts för skördeuppskattningarna, är i korthet följande. Inom varje hushållssällskapsområde finnes ortsombud. Dessa lämnar ett par tre gånger om året uppgift om skördeut-sikterna, och man får förlåta dessa ortsombud, om de lämnar uppgifter som ligger i underkant. Men därtill kommer att det är ganska svårt för dem att bilda sig en exakt uppfattning, eftersom uppgifterna inte skall lämnas i antal kilo beräknad skörd, utan i siffrorna 1, 2, 3 o. s. v., och många av dessa ortsombud har ingen aning om vad siffrorna betyder i antal kilo per hektar. Detta är, anser jag, en av orsakerna till att vi i dagens läge helt oväntat befinner oss i en situation med överskott på en mängd olika produkter, ett överskott som vi inte förutsett och som vi nu har stora svårigheter att avsätta.

På utgiftssidan har ju arbetskostnads-posten framför allt varit föremål för uppmärksamhet, och det är ju minskningen på den posten, som i år ger det stora överskottet. Tid efter annan har kalkylsakkunniga ändrat beräkningsgrunderna i fråga om dessa kostnader. Från början, alltså under 1938/39, utgick man från en beräknad minskning i volymen av 1 procent. Efter särskild utredning kom man fram till att minskningen var för liten. Den skulle i stället ha varit 1,5 procent, och denna procentsats ändrades år 1945 till 2,94 procent. I år har man på grundval av andra undersökningar konstaterat, att minskningen inte skulle ha varit 2,94 procent, som man förut hade fastslagit, utan i stället 3,3 procent.

Det är alldeles uppenbart, att man mot bakgrunden av dessa upprepade felräkningar frågar sig, om beräkningarna nu är riktiga. Beräkningarna sker ju på det sättet, att ett antal jordbrukare i olika storleksgrupper till statistiska centralbyråerna lämnar uppgifter beträffande anta-

let arbetstimmar för dem själva, familjens medlemmar och lejd arbetskraft. Man kan fråga sig, hur pass noggrant dessa arbetstimmar antecknas. Jag tror inte det förekommer på något annat område att man beräknar betalningen för ett arbete på grundval av anteckningar rörande den tid, som åtgår för arbetets utförande, vilka lämnas av arbetarna själva. Hur skulle det ta sig ut inom den svenska industrien, om alla ackord skulle sättas efter en uppgift angående arbetstiden från arbetarnas sida. Inom industrien är man ju så noga att man har tidsstudier, som utföres av särskilda tidsstudiemän, för att kontrollera att ingen onödig minut blir upptagen på kostnadssidan.

Jag skall inte här resonera om de eventuella miljoner, som jordbruket har tillförts i efterhand genom dessa felräkningar. Jag bara konstaterar att felräkningar har förelegat och troligen föreligger, ty trots att man i år har kommit ned till en minskning i arbetskostnadsvoly-men med 3,3 procent — man räknar bara med 3 procent i kalkylen — har arbetskostnadernas andel av inkomsterna från 1938/39 ökat med 4,5 procent. Medan man alltså från början räknade med 55 procent i arbetskostnader av inkomsten har man i år kommit upp till 60 procent. Varje människa, som lever på den svenska landsbygden och som aktivt deltar i jordbruket, måste säga sig att arbetskostnaderna i procent av inkomsterna ingalunda har stigit sedan 1938/39. Här föreligger enligt min mening ännu en betydande felmarginal.

En annan post, som det har varit mycket tvist om, gäller drivmedelskostnaderna. Man beräknar antalet traktorer i jordbruket genom att insamla uppgifter från de större traktorfirmorna, vilka beräknar antalet traktorer, som har sålts till jordbruket och som sålts vid sidan om. Sedan räknar man ut att varje traktor, om den skall vara ekonomiskt bärig, går ett visst antal timmar och förbrukar så och så många liter drivmedel, och får på det sättet fram slutresultatet. Det gjordes år 1948 en undersökning på denna punkt, sedan jordbruksutskottet hade be-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

gärt en översyn beträffande åtgången av bensin till jordbrukets traktorer. Det undersöktes därvid hur mycket jordbruket fått från den 1 juli 1947 till den 30 juni 1948 via ransoneringen. Undersökningen visade att det i stället för beräknade 31 miljoner liter bensin hade åtgått 9 miljoner liter, alltså mindre än en tredjedel av vad som beräknats i kalkylen. Kalkylsakkunniga räknade då med att jordbruket vid sidan av dessa 9 miljoner liter, som gått via ransoneringen, förbrukat 3 miljoner liter, som fanns i lager, och så fick man en kalkylkvantitet på 12 miljoner. Följden av denna upptäckt av felet blev att drivmedelsförbrukningen per timme och antalet timmar per traktor fick skrivas ned i vad det gällde bensin. När det gällde de fotogen-drivna traktorerna vidtog ingen annan ändring än någon nedskrivning av literförbrukningen per timme.

År 1950 begärdes en undersökning om antalet traktorer. Jordbruksnämnden var beredd att göra den, men då satte arméförvaltningen i gång med en undersökning genom polisens försorg, varpå jordbruksnämnden beslöt att invänta det resultatet. När resultatet förelåg på hösten 1950, konstaterades att polisens utredning om antalet traktorer inom jordbruket innefattade ett antal, som var 20 procent lägre än enligt kalkylen. Vad gjorde jordbruksnämnden och de kalkylsakkunniga i den situationen? Jo, de underkände helt enkelt polisens utredning och skrev upp antalet med 20 procent, så att det skulle stämma med kalkylberäkningarna. Man kan ju fråga sig, vilket som är det mest tillförlitliga — den undersökning som polisen gjort eller de uppgifter, som införskaffats genom traktorfirmorna?

Om man i år ser på samma post, upptäcker man också en ganska anmärkningsvärd sak. I årets kalkyl — alltså den kalkyl, som omfattar 1953/54 — beräknas antalet traktordrivna motorredskap till över 100 000. Genom särskild undersökning, som jordbruksnämnden företagit, har konstaterats att antalet traktorer den 1 juli 1952 var 77 750 och antalet EPA-traktorer 8 500, eller tillsam-

mans 86 250 traktorer. Dessa beräkningar är fortfarande baserade dels på traktorfirmornas uppgifter, dels på en särskild räkning som jordbruksnämnden har verkställt. Men nu kommer det som enligt min mening är uppseendeväckande, nämligen att alla traktorer, försedda med gummihjul, skall inregistreras, och den 1 september 1952 — alltså två månader efter det att jordbruksnämnden gjorde sin beräkning — fanns hos länsstyrelserna inregistrerade 83 604 traktorer. Två månader före den 1 september fanns det således enligt jordbrukskalkylen 2 646 traktorer fler än som inregistrerats hos länsstyrelserna.

När man nu dagligdags ser vilken oerhörd användning traktorerna har även utanför jordbrukets område — inom industrien, för städernas renhållning, inom vägförvaltningarna, inom skogsbruket — är det väl alldeles uppenbart att det här rör sig om mycket stora felmarginaler. Det går helt enkelt inte att använda dessa beräkningsmetoder, om man skall få en något så när säker grund för beräkningarna. Det kan sägas att denna felberäkning inte betyder så mycket och inte heller är utslagsgivande, men traktorernas antal återverkar på ränteposten i kalkylen, på underhållskontot för maskiner och redskap och på avskrivningskontot. Därtill kommer att drivmedel beräknas på antalet traktorer, och om man räknar med omkring 1 500 å 1 600 liter drivmedel per traktor, är det uppenbart att det blir fråga om stora kvantiteter och höga kostnader, om själva underlaget för beräkningarna är så pass felaktigt.

När det gäller beräkningen av drivmedel är det också en sak som är ganska uppseendeväckande. När kalkylen första gången gjordes upp, fanns det ett betydligt större antal hästar här i landet än för närvarande, och då upptogs på utgiftssidan i kalkylen en hel del kostnader för hästar, som användes till skogskörslor i Norrland. Om det var berättigat eller inte, skall jag lämna därhän, men faktum var att dessa kostnader upptogs som en utgift i kalkylen. Nu sägs det att också kostnaden för

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

traktorer, som används i skogsbruk i Norrland, skall inräknas i kalkylens utgiftssida. När man vet, vilken oerhörd utveckling traktordriften har fått i Norrlands skogar och vilka mängder av drivmedel som där förbrukas, frågar man sig: Skall denna kostnad föras på jordbrukets utgiftssida och täckas genom högre pris på jordbruksprodukter, framför allt vete, som odlas i södra Sverige?

Jag finner det fullkomligt ohållbart ur mina synpunkter. Det är anledningen till att jag i en motion har begärt en snabb utredning om nya grunder för beräkningen av kalkylen.

Jag anser att kostnaderna bör kunna baseras på kända eller i varje fall mycket lättillgängliga produktionskostnadsfaktorer. Man har maskinstationernas taxor, varigenom man lätt kan få reda på såväl kostnaderna för jordens bearbetning som även till stor del skördekostnaderna. De brukar och skördar jorden, och de vet vad det kostar per timme och hektar. Med ledning av lantarbetaravtalen kan man också få fram arbetskostnaden i olika skeden av förädlingsprocessen i animalieproduktionen. Om man tillämpar dylika beräkningsmetoder, skulle man få en kalkyl, som nära skulle ansluta till dagsläget, vilket är särskilt betydelsefullt i dessa dagar, då förändringarna inträder med en hastighet som en orkan blåser fram över landet. Förhållandena växlar ju år från år på detta område.

Utskottet har i stort sett ställt sig bakom de synpunkter, som jag här relaterat och även utvecklat i min motion, och utskottet anser att motionen bör överlämnas till jordbruksprisutredningen. Jag vill hoppas att utredningen tar sig an denna sak med verkligt allvar och försöker gå till grunden med den, både då det gäller kalkylens utgiftssida och dess inkomstsida. Det är i hög grad betydelsefullt, att vi får beräkningar, som kan vinna tilltro hos allmänheten. Enligt min mening vilar hela jordbrukets framtid på att folk har förtroende för de beräkningar som göres.

Statsrådet Norup sade nyss, att det tagit mycket lång tid att lägga ihop det

pussel, som han kallade kalkylen. Jag instämmer med honom att det är ett pussel. Det är oerhörda mängder av tabeller och beräkningar, frågeformulär och uppgifter, som insamlats från jordbrukarna. Uppgifterna skall räknas samman, och det hela skall vägas. Jag skulle vilja inskjuta, att ur min synpunkt är kalkylen inte bara ett pussel. Jag vågar karakterisera hela kalkylarbetet och beräkningsgrunderna som ett ganska dåligt instrument. Kalkylen kan slå åt ena hållet lika väl som åt andra hållet, och ingen vet var det rätta ligger.

Herr statsrådet sade också att han för sin del ansåg, att det hade varit svårt att rättvist fördela det, vartill jordbrukarna enligt kalkylen blivit berättigade. Han trodde dock att fördelningen mellan olika producentgrupper varit ganska rättvis.

Där tillåter jag mig att sätta ett stort frågetecken. För att täcka kalkylens kostnader måste man för några år sedan sätta ett oerhört högt pris på raps. Det är sant som herr Elofsson sade, att under de sista åren har rapsodlingen inte varit någon guldgruva. Men det beror ju på naturens egen reaktion. Vår moder jord vägrar att år efter år bära rika rapsskördar. Det går inte att odla den lika framgångsrikt år efter år, även om man får aldrig så mycket betalt för den.

Under föregående år har emellertid priset på raps legat fantastiskt högt i jämförelse med andra odlingar. Följden blev, att man övergick till att odla raps och minskade produktionen av vete. Det uppmärksammades inte särskilt så länge vi kunde exportera överskottet på raps, ibland med en liten förtjänst och i varje fall utan förlust. Man fick en befarad brist på vete genom den minskade veteodlingen, och för att råda bot på det höjde man priset på vete till hela 53 öre. Det var ingalunda motiverat ur produktionskostnadssynpunkt utan var föranlett av önskan att få kalkylen att balansera. Producenterna av animaliska produkter fick vid det tillfället ingenting. De fick 3 öre mera för mjölken, men samtidigt höjdes kraftfodret med 10 öre.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Priset på fläsk sattes till nära 4 kronor, men producenterna har aldrig fått mer än 3 kronor 50 öre och för närvarande inte mer än 3 kronor 30 öre.

Enligt mitt sätt att se innebär detta ett oerhört gynnande av spannmålsodlingen. Det finns ingen produktion inom det svenska jordbruket som har rationaliserats i så hög grad som just spannmålsodlingen. Det kostar i våra dagar mycket litet att med en traktor bereda jorden, sprida gödningsämne och få ut utsädet och att sedan skörda med en skördetröska. Denna gren av produktionen har förbilligats i oerhört hög grad, men trots detta har produkterna från denna gren av produktionen ökat mest i pris. Det föreligger en förskjutning från animalieproduktion till spannmålsodling, som icke har varit berättigad och som aldrig skulle ha kommit till stånd, om det icke hade förelegat krav på att jordbrukskalkylen skall balansera.

Ett ytterligare bevis för riktigheten av mitt påstående anser jag ligger däri, att priset på jord i de spannmålsodlande distrikten har stigit så fantastiskt, att man i dag får betala 6 000 — 7 000 kronor per hektar åkerjord.

I förhoppning om att den pågående utredningen om prissättningen verkligen försöker göra ett krafttag och komma fram till resultat och att Kungl. Maj:t till nästa år ser till att propositionen kommer i så god tid, att åtminstone större delen av riksdagsmännen har möjligheter att studera och läsa den, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ESKILSSON (h) kort genmäle: Herr talman! Herr Falks anförande innehöll en så hård kritik av jordbrukskalkylen, pridförhandlingarna och de förarbeten, som ligger bakom dessa förhandlingar och beräkningar, att jag tycker att den inte bör stå alldeles oemot-sagd i kammarens protokoll.

Den motion, som herr Falk har väckt och vari han kräver ändringar, har behandlats mycket välvilligt av utskottet,

och den har hänvisats till den jordbruksprisutredning som nu pågår. Men herr Falk vill insinuera, att man i de beräkningar som ligger bakom jordbrukskalkylen medvetet eller omedvetet laborerar med felaktiga uppgifter. Han kritiserar mycket hårt den statistik som hushållningssällskapets ortsombud lämnar, och han har sagt att ortsombuden många gånger inte ens förstår de blanketter som de fyller i.

Vi vet allesamman att jordbrukskalkylen är behäftad med bristfälligheter, men med anledning av det sagda vill jag framhålla att man icke låter uppgifterna i jordbrukskalkylen stå alldeles okontrollerade. Man gör en förhandsprognos för det kommande produktionsåret, och där beräknar man t. ex. vissa hektarskördar. Sedermera gör man en eftergranskning av den upprättade kalkylen, och bl. a. med ledning av jordbrukarnas försäljningar och kvarnarnas inköp av spannmål ser man efter hur de olika prognoserna slagit in. Då har det visat sig att prognos och efterkalkyl i regel har stämt förvånansvärt väl.

När det gäller arbetskostnaderna sade herr Falk, att det inte har inträtt någon stegring av dem under de senaste åren därför att arbetskraftsvolymen undan för undan har minskats. Men om vi ser efter på s. 82 i tabellbilagan till propositionen, ser vi att arbetslönen per timme från 1950 till 1952 har stigit från 177:17 öre till 252:68 öre — en stegring med närmare 50 procent. Detta måtte väl i någon mån ha påverkat arbetskostnadernas storlek.

Vi är överens om att jordbrukskalkylen är behäftad med stora svagheter, men den är dock upprättad av den främsta expertisen som vi har på detta område, av representanter både för producenter och konsumenter. Bland de senare sitter representanter för Landsorganisationen och för konsumentkooperationen och jag är övertygad om att dessa representanter inte låter några felaktigheter slinka igenom utan nagelfar och granskar varenda siffra. Innan vi fått något annat och bättre att sätta i stället anser jag inte att vi kan

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

bryta staven över jordbrukskalkylen på sätt som herr Falk gjorde.

Herr FRANZÉN (bf): Herr talman! Vi har nu debatterat denna fråga i tre och en halv timme, så att det hade kanske varit på sin plats att stryka sig från talarlistan, men jag har ändå några synpunkter att framföra.

Den första gäller herr Falks inlägg här nyss. Herr Falk är mycket kritisk mot beräkningarna i kalkylen, och det är nog så, herr Falk, att kalkylen inte slår så där absolut rätt på krona och öre. Men det är väl inte heller någon här i kammaren som påstår att den gör det. När vi vet att den balanserar på 4,5 miljarder kronor, så är ju 113 miljoner kronor inte en så stor summa. Man får slå fast att den utgör en beräkning, och därefter får man bedöma den.

Jag nämnde att överenskommelsen i kalkylen visar ett överskott på i runt tal 113 miljoner kronor, och jag vill i det sammanhanget påpeka en synpunkt som inte har framförts här tidigare. Vi vet att de i jordbruket sysselsatta tillhör de lägsta lönegrupperna i landet. Lantarbetarlönen höjdes i fjol rätt kraftigt, och därför finns det kanske inte möjlighet att höja den i år, vilket annars skulle ha varit på sin plats, men jag tror att vi i framtiden får taga sikte på att klyftan mellan t. ex. industriarbetarnas och lantarbetarnas löner minskas något. Jag vill här slå fast, att vecolönen för en lantarbetare enligt en uppgift som jag för några dagar sedan läste i Aftontidningen ligger 50 kronor under lönen för en industriarbetare, och jag tror att detta är riktigt.

Det kanske hade varit på sin plats om man velat minska denna klyfta genom att öka lantarbetarnas löner med några ören just i år, när det fanns överskott i kalkylen. Men jag förstår också att det ekonomiska läget inte tillåter detta. När emellertid jordbrukets folk nu har godkänt den överenskommelse, vilken visar ett överskott som ändå kan ge oss möjlighet att få bättre betalt för arbetet, och de ändå går med på samma

lön som tidigare, är det att hoppas att även andra löntagargrupper, såväl arbetare som tjänstemän, skall rätta sig efter den synpunkten att man är nöjd med den nuvarande lönenivån i dagens läge.

En annan synpunkt som jag särskilt skulle vilja understryka gäller den förmalningsavgift, som skall tas ut på brödsäd. Jag förstår att den är nödvändig för att i framtiden kunna hålla brödsädspriset på en någorlunda jämn nivå, men den verkar orättvist när det gäller löneförmalningen ute vid de små bygdekvarnarna. Det är inte särskilt rättvist att den jordbrukare, som kanske inte har mera vete än han maler för eget behov och det till och med finns jordbrukare, som måste köpa vete och låta mala det vid bygdekvarnen, skall betala en förmalningsavgift av tre kronor. Jag kan för min del inte gå med på detta; det verkar orättvist.

Utskottet har också understrukit att det hade varit önskvärt att ändra på detta förhållande till det bättre om det hade funnits möjligheter därtill. Utskottet säger nämligen: »Det torde böra uppdragas åt Kungl. Maj:t att undersöka, vilka förutsättningar som föreligger att befria löneförmalningen från avgift, samt — om sådana förutsättningar visar sig vara för handen — vidtaga erforderliga åtgärder härför.»

När jag nu ser jordbruksministern här i kammaren, skulle jag vilka understryka att det bör undersökas, vilka förutsättningar som föreligger att befria löneförmalningen från denna avgift.

Jag skulle även vilja säga några ord om producentbidraget. Vi har tidigare här hört att producentbidraget är sammankopplat med 1947 års jordbruksbeslut, och det förstår jag också. Men man kan inte komma ifrån att det drabbar orättvist i en del fall. Det finns jordbruk på 8—9 hektar, som har bytt ägare efter den 1 juli 1948. Men när den nye ägaren efter den tiden köpt jordbruket, så blir han fräntagen producentbidraget. Detta kan inte vara till gagn för befolkningen på landsbygden. Jag tror att även de mindre jordbruken, som inte kom-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

mer upp till en storlek av tio hektar, har en stor uppgift att fylla, särskilt när de ligger insprängda bland något större jordbruk, där det erbjödes god tillgång på arbetstillfällen som de mindre jordbrukarna kan utnyttja. Funnes det möjlighet att kunna ändra på denna bestämmelse, skulle det vara bra.

Utskottet har också om den saken sagt: »Med anledning härav får utskottet erinra om att bidragsgrunderna var föremål för översyn vid föregående års riksdag och att därvid viss uppmjukning ägde rum i bestämmelserna rörande möjlighet för dylik brukare att erhålla bidrag.»

Jag tror att det skulle vara på sin plats, om lantbruksnämnderna i de olika länen fick klart för sig att man inte behövde vara så där absolut restriktiv vid bestämmelsernas tillämpning.

Till slut bara några ord till herr Näs-lund och herr Nord, som dessvärre nu inte är inne i kammaren. De har båda två här i från talarstolen anført, att livsmedelspriserna här i landet skulle ligga 15 procent högre än i utlandet. Jag vet inte, varifrån de har fått den siffran eller om den är alldeles riktig. Däremot tror jag att det finns en viss felmarginal även på det hållet. Jag läste ett referat av vad generaldirektören i jordbruksnämnden sade för några dagar sedan, när han tillbakavisade detta påstående. Han sade att det inte var 15 procent högre livsmedelspriser i vårt land i förhållande till världsmarknads-läget. Jag tror att man får ta mera fasta på det uttalandet som källa än på her-rar Näs-lunds och Nord's.

Herr Näs-lund sade, att han för sin del var på det klara med att 1947 års beslut skulle genomföras. Men då kan man fråga sig om det finns möjligheter att genomföra det. Om man för en sådan politik som folkpartiet många gånger gör, vilket framgår om man läser folkpartiets ledande press, där det ständigt påstås att jordbruket har fått så mycket att jordbrukets priser nu ligger betydligt över världsmarknadspriset, undrar man om det verkligen på det sättet kan skapas förståelse för jordbrukets krav.

Nej, jag tror att de olika grupperna måste försöka förstå varandra, om vi skall kunna lösa dessa problem på ett riktigt sätt. Det kan nog slås fast att jordbrukskalkylen inte är ett fullt exakt instrument, men den är dock för jordbrukets del ett viktigt rättesnöre. Vi vet i alla fall, att beräkningarna enligt kalkylen ger oss möjligheter att få en uppfattning om utgifter och inkomster på jordbrukets område och det tror jag är en garanti för jordbrukets folk. Att inte samtliga här i kammaren är belåtna med denna kalkyl är kanske inte så mycket att undra på — hur skulle den kalkyl egentligen se ut, som inte t. ex. herrar Näs-lund och Nord skulle kritisera?

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Herr SVÄRD (h): Herr talman! Genom ett förbiseende har jag inte fått med mig statistisk årsbok och borde därför inte deltaga i en jordbrukspolitisk debatt i den svenska riksdagen. Herr Falks anförande har emellertid lika utförligt som övertygande gjort klart för mig, att landets jordbrukare fortfarande använder traktorer och inte bara elektriska räkne-maskiner och att Lärobok i allmän jordbrukslära inte helt utträngts av logaritmtabellerna i de svenska lantmannahemmen. Av den orsaken kan det måhända vara tillåtet för en konsumentrepresen-tant att anmäla några icke sifferbemängda synpunkter även i detta sammanhang.

Den uppgörelse om jordbrukets priser, som efter en lång och besvärlig för-handlingsordning träffats, är som jag ser den ett kollektivavtal — mellan å ena sidan jordbrukarna genom deras organisationer och å andra sidan konsumenterna, där statsmakten inträder i stället för en avtalsslutande intresseorganisation. Detta kollektivavtal reglerar den totala ersättning jordbruket skall ha för sin produktiva insats och de huvudlinjer, efter vilka denna totalersättning skall fördelas mellan olika typer av jordbruk och olika grupper av jordbrukare.

Vi har, herr talman, i denna kammare

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

gång efter annan diskuterat, i vad mån riksdagen såsom i sista hand beslutande instans skall vara bunden av kollektivavtal, som träffats under medverkan av företrädare för första statsmakten. Det skall erkännas, att detta är en svår fråga, principiellt sett, och att det är en fråga, som säkerligen kommer att få ökande aktualitet för framtiden. Men mig veterligt har ingen företrädare för något parti, vare sig i denna kammare eller i andra kammaren, hävdat den uppfattningen, att ett kollektivavtal skulle kunna ensidigt hävas, att man med andra ord genom ändringsförslag skulle kunna påverka det materiella innehållet i ett avtal, som underställes riksdagen. Vi har när det gäller statstjänstemän accepterat oss underställda avtal och därvidlag kanske till och med gått en smula för långt i vördnad inför förhandlingarnas paragraferade resultat.

Inte annat än vad jag kan förstå innebär den framställning, som från folkpartihåll har gjorts om sänkning av vissa livsmedelspriser, ett försök att ensidigt häva ett kollektivavtal, ett försök att under diverse krumbukter förändra ett uppnått förhandlingsresultat på ett sätt som är fördelaktigt, kanske mera ur politisk synpunkt än ur de avtalsslutande parternas reella synpunkt. Av den orsaken förefaller det mig alldeles omöjligt att acceptera folkpartiets uppläggning av jordbruksfrågan. Jag tillåter mig att göra detta uttalande i min egenskap av konsument.

Det har intet större intresse att därvidlag uppehålla sig vid den mängd detaljsiffror och annat statistiskt material, som här har presterats. Det avgörande är att ingen kan göra pengar av ingenting, inte ens folkpartiet. Det avgörande är, att vad producenterna skall ha i ersättning för sin produktiva insats måste konsumenterna till slut betala. Det är beklagligt att detta fortfarande, om än i avtagande grad, sker via statskassan. Därvidlag hade åtminstone jag för min del hoppats på ett än starkare krafttag från jordbruksministerns sida i syfte att minska utgående subventioner. Men transaktionen över skattsedlarna och fi-

nansdepartementet innebär inte någon reell ändring i de faktiska kostnader som livsmedlen betingar.

I dag har här talats mycket om jordbrukskalkylen. Man får den känslan, starkare för vart år, att en allmän uppfattning håller på att sprida sig, att den nu tillämpade jordbrukskalkylen inte är det rätta och riktiga instrumentet för den avvägning, som alltid måste komma till stånd mellan de intressen, som producenterna av livsmedel företräder, och dem som konsumenterna har. Även om jag bortser från herr Falks anförande, har dagens debatt gett mig en stigande känsla av att man med ökat misstroende ser på själva metoden med den nu tillämpade jordbrukskalkylen.

Det skall väl också klart kunna sägas, i den mån det inte redan sagts, att det är angeläget att komma fram till nya metoder för den behövliga avvägningen. Men därvidlag kan naturligtvis jordbruksministern och de som tänker som han helt enkelt deklarerar: Om herrarna är motståndare till de nuvarande beräkningsmetoderna får ni var vänliga att prestera ett alternativ!

För min del måste jag klart erkänna att jag inte har stött på några riktlinjer till ett sådant alternativ inom något politiskt parti och inte heller i något av de jordbrukspolitiska sammanhang som jag kommit att intressera mig för. Trots detta tror jag emellertid att också den frågan kommer att få växande aktualitet, av det enkla skälet att svensk jordbruksnäring nu uppenbarligen är inne i ett delvis nytt utvecklingsskede.

Vi konsumenter har på senare tid blivit delaktiga av mycket stora rationaliseringsvinster, som har uppkommit inom jordbruksnäringen genom en där driven intensiv rationaliseringsverksamhet. Det är samtidigt uppenbart att denna rationaliseringsverksamhet under den närmaste tiden kommer att skapa allvarliga avsättningsproblem, och då har den svenska jordbruksnäringen förvandlats från en ren hemmamarknadsindustri till en blandad export- och hemmamarknadsindustri.

Herr talman! Den jordbruksminister

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

och de förhandlingsdelegerade, som skall brottas med det problem som då uppkommer, torde vara nödsakade att finna andra hjälpmedel i sitt arbete än den nu tillämpade jordbrukskalkylen. Jag är alldeles övertygad om att man på något sätt måste komma fram till ökad rörelsefrihet för de enskilda jordbrukarna liksom för jordbrukets organisationer och att finna en metod att förena denna med jordbrukarnas anspråk på trygghet. Jag är övertygad om att själva tyngden i den utveckling som äger rum inom svenskt jordbruk kommer att tvinga fram detta, alldeles oavsett vad vi tänker och vad vi säger i riksdagen — vilket kanske inte alltid är alldeles detsamma.

Herr SVEDBERG, LAGE (s): Herr talman! Man torde kunna påstå att det är en fullkomlig orimlighet att det någonsin skulle kunna förekomma en hundra procentig enighet i riksdagen vid diskussionen om jordbrukets problem över huvud taget. Det är klart att när man här diskuterar det statliga stödet åt jordbruket i prisreglerande syfte kan man ha olika uppfattningar. Det är lika naturligt som att jordbruket i detta land har olika förutsättningar, dels på grund av klimatet, dels på grund av jordbrukens olika storlek, arrondering och läge.

Men vad man kan ha rätt att kräva i diskussionen, det är att de företeelser elimineras mot vilka en befogad kritik kan riktas. Det är förståeligt att man gör upp en prognos när det gäller att ta ställning till statens stöd till denna produktionsgren och att man där analyserar utgifter och inkomster, men det är samtidigt berättigat att kräva att denna prognos är så riktig som möjligt. Det är beklagligt att den inte kan vara hundra procentig riktig.

Jag säger detta närmast med tanke på den diskussion som fördes förra året, när man hade anledning att diskutera fördelningsgrunden vid jordbruksuppgörelsens förhandsöverenskommelser och talade om det statliga stödet vid det tillfället. Jag ställer detta vid sidan om

den diskussion som föres i dag, då man har presterat en kalkyl som visar ett överskott trots att man av hushållningssällskapens redogörelser under föregående höst fann att väsentliga skördeminskningar inträffat i stora delar av landet. Hela övre Norrland fick vidkännas frostsador och även andra försämrade möjligheter när det gällde att bärga höskörden. Hushållningssällskapen framlade vidare en redogörelse för översvämningsskadorna i Kronobergs och Kalmar län. Jordbruksutskottet var i tillfälle att bese skadorna, och man måste sannerligen säga att de var stora. Men trots detta visade jordbrukskalkylens inkomstsida ett överskott.

Jag vill då, herr talman, framställa en fråga. Jag går ut ifrån att när man gjorde upp kalkylens utgiftsida, beräknade man arbetstimmarna för samtliga jordbruk i detta land; möjligen bortsåg man i det sammanhanget från stödjordbruket. Man har vid tidigare tillfällen räknat med större antal arbetstimmar för de mindre jordbruken per ha odlad jord och en successiv minskning alltefter jordbruken i större storlek, och man har avrundat slutresultatet med en minusvolym. Nu går jag som sagt ut ifrån att man vid uppgörandet av jordbrukskalkylens utgiftssida medräknat även arbetstimmarna vid de jordbruk, som fick vidkännas en produktionsminskning genom skördeskadorna — de norrländska jordbruken med frostsador och jordbruken med översvämningssador i Kalmar och Kronobergs län. Men trots detta fick man ett överskott i kalkylen.

Vad fick nu de jordbrukare, som utsatts för dessa inkomstminskningar? Jo, de fick ett statlig lån och vidare fördelades dem emellan de 5 miljoner kronor som var över sedan föregående år. Skulle det vara rättvisa? Tar man på utgiftssidan upp antalet arbetstimmar även för dem, som haft väsentliga inkomstminskningar, så bör man också skjuta till det som fattas för att kunna säkerställa dessa näringsutövers utkomst. Jag tycker att staten borde se till att även de jordbrukare, som fått vidkännas

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

så väsentliga inkomstminskningar som frostska-dorna och översvämningsska-dorna i verkligheten ledde till, fick en skälig lön för sin verksamhet.

En annan fråga som jag vill säga nå-gra ord om är huruvida det är riktigt att uppmjuka bestämmelserna angående producentbidraget.

Riksdagen var ju år 1947 nästan hund-raprocen-tigt enhällig när det gällde att fastställa de huvudsakliga riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken. Man ansåg då att det var riktigt att införa vissa spärrbestämmelser i samband med producentbidraget för att främja en snabb jordbruksrationalisering. Man skulle försöka medverka till att elimi-nera de ofullständiga jordbruk som det icke fanns förutsättningar att stor-leksrationalisera eller arronderingsför-bättra.

Den synpunkten var riktig. Jag be-traktar inte producentbidraget såsom ett socialt bidrag, utan jag betraktar det som ett clearingbidrag. Vi skall komma ihåg att det finns över 400 000 som är ägare till brukningsdelar i detta land. Även om jag räknar bort stödjordbru-ken, är av de kvarvarande över två tred-jedelar att hänföra till innehavare av ofullständiga jordbruk. I Norrland är det problemet större än i Sydsverige.

Det förekommer emellertid fall i lant-bruksnämnderna som klart ger besked om att en uppmjukning av bestämmel-serna om producentbidrag vore nödvän-dig. Å ena sidan skall man komma ihåg, att det finns många ägostyckningsinne-havare, som har sin inägojord och sin avstyckning inbäddad i bolagsmark, ef-tersom man under en gånge tid över-fört den väsentliga arealtillgången till bolaget. Å andra sidan finns det inne-havare av lägenheter på kronojord, som icke har möjlighet att överföras till 1943 års kronotorp, dels därför att inägo-jorden hos de kronotorp det här är fråga om är för stor, dels därför att in-nehavarna icke kan till domänverkets förfogande ställa den arbetskraft som är erforderlig enligt de bestämmelser som kontrakten för 1943 års kronotorp föreskriver. Dessa torp är kanske avsi-

des belägna utan möjlighet till bortra-tionalisering. Lantbruksnämnderna har visserligen möjligheter att tillstyrka att producentbidrag fortfarande skall utgå när en fastighet byter ägare, men endast under den förutsättningen att fastighe-ten kan storleksrationaliseras. Nå, hur ställer sig problemet när det gäller kro-notorpen? Är de av sådan storleksord-ning, att de kan hänföras till ofullstän-diga jordbruk? Samma problem förelig-et när det gäller ägostyckningsinneha-vare å bolagsmark.

Man kan svara på den frågan, att det finns möjlighet till en storleksrationali-sering. Men under vilka betingelser? Lantbruksnämnderna kan icke medver-ka till att förmedla en storleksrationali-sering efter sådana inköpspriser som är rådande under en högkonjunktur, ty in-nehavaren kan icke betala mer än bruk-ningsvärdet.

Vi har även andra mindre jordbruk, med bra byggnadsbestånd, som inte i den närmaste framtiden kan bortrationalise-ras, kanske därför att det på båda sidor ligger familjejordbruk. Kanske innehava-ren har någon son som måst lämna jord-bruket. Sonen får icke heller övertaga jordbruket med rätt till producentbidrag med mindre än att han har i väsentlig grad sysslat på jordbruket före 1948.

Jag vädjar därför till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att försöka åstadkomma en översyn av bestämmelserna för producentbidrag med stöd av de erfarenheter som lantbruks-nämnderna i övre Norrland kan lämna uppgifter om.

Att helt följa folkpartiets förslag att avskaffa spärrbestämmelserna i dess hel-het kan man visserligen diskutera, men jag tror att det finns fall där det är nöd-vändigt att medverka till en bortratio-nalisering, t. ex. där byggnadsbeståndet är i sådant skick att man inte bör via staten medverka till att det förnyas, och där arronderingsförhållandena är sådana att de kräver rationaliseringsåtgärder.

Jag lyssnade till herr Eskilssons de-klaration och hans motivering av hö-gerns strävan att avskaffa eller i varje fall åstadkomma en snabbutredning om

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

möjligheterna att avskaffa den subventionering som statsmakterna medverkar till. Jag tror att man kan diskutera det förslaget under förutsättning att man får fram typjordbrukskalkyler, som visar vilka grupper av jordbrukare i detta land man kan avstånga från statligt stöd. Men jag tror det vore olyckligt om man vid starten skulle avpollettera en rättvis subventionering, ty det finns folkgrupper sysselsatta inom skogs- och jordbruket, herr Eskilsson, som sannoligen inte har ett löneläge sådant att inte en statlig medverkan är nödvändig. Men det är nödvändigt att dessa människor bor och har sin verksamhet där. Vi har fjällägenhetsinnehavare, som inte kan flytta ifrån sina boplatser. Skulle de göra det, skulle staten tvingas att anställa folk som utposter i dessa områden. Jag tror också att det är nödvändigt att det finns människor, som bor och vistas i de glesbebyggda orterna i Norrland. Skulle man påskynda landsbygdens avfolkning, och den skulle komma att ske i ett ännu snabbare tempo än vad som varit fallet under de senaste åren, kan det hända att det blir angeläget för statsmakterna att placera dit folk för att sköta de naturrikedomar, som icke minst staten har intresse av.

När man diskuterar detta problem, får man anledning att ställa frågan: Varför ställes en så stor grupp inom jordbruksnäringen utanför, när det gäller att få vara med och dela det statliga stödet? Jag återkommer då till den tidigare framförda synpunkten, att skördekadorna och även översvämningarna i realiteten resulterade i en lönesänkning för de jordbrukare, som hade sin verksamhet i de berörda trakterna.

Herr talman! Jag har icke något yrkande. Jag vill instämma i den motive-ring, som herr Persson har anfört till den motion, som vi har avlämnat. Jag kan också i stora stycken instämma i den redogörelse, som herr Falk här har lämnat när det gäller jordbrukskalkylen.

Herr DE GEER (fp): Herr talman! Herr Eliasson ifrågasatte om det inte

fanns olika principiella inställningar inom folkpartiet, när det gäller att subventionera för att kompensera kostnadstegringarna på bostadsområdet och på jordbruksområdet. Jag trodde att jag redan hade besvarat den frågan, när jag påpekade, att vi har den uppfattningen, att de olika kostnadselementen i jordbrukskalkylen kommer att verka både uppåt och nedåt.

Var detta inte klart utsagt, vill jag nu deklarerat, att vi icke har några olika principiella ståndpunkter. Folkpartiet står i likhet med andra partier i princip bakom 1947 års beslut. Vi har kanske olika uppfattningar i en del detaljer, som här kommit till uttryck, men det har väl också andra partier, även regeringspartierna. När det gäller räntekostnaderna, som jag nyss berörde, måste man dock besinna, att den detaljen som kostnadselement väger oerhört mycket tyngre på bostadsområdet än på jordbruksområdet.

Herr MOSSBERGER (s): Herr talman! Det är väl ganska omöjligt att efter så här många timmars debatt komma med några nya synpunkter. Jag vill endast begagna tillfället att med några få ord göra en del reflexioner kring vissa uttalanden, som fällts här.

Det har omvittnats av de flesta talar-na i debatten att det råder stor enighet om 1947 års beslut. Det är glädjande att det kunnat råda sådan enighet — man tycker bara att den då också kunde ha tagit sig det uttrycket, att hela den diskussion, som här förts, hade betraktats såsom onödig.

När de olika oppositionspartierna kommer in på de olika specialfrågorna, börjar de emellertid mera att tänka på hur dessa frågor skall verka politiskt — partierna vill se till att de kan utnyttja dem i politiskt syfte. Det är väl anledningen till att man exempelvis säger, att det är möjligt att slopa subventionerna. Det är ju ganska populärt att kunna gå ut till folk och säga detta, om man bara samtidigt glömmer bort att säga vad ett slopande av subventionerna egentligen

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

innebär. Ty det innebär ju ingenting annat än förhöjda livsmedelspriser och då måste det bli höjda löner, därest de som drabbas av att köpa dyrare varor skall kompenseras härför. En annan fråga är om det är möjligt — men det har jag inte hört någon säga — att jordbrukarna själva är villiga att avstå från dessa inkomster som subventionerna ger.

Det är lika populärt att gå ut och säga, att man bör höja fetthalten på mjölk till 4 procent och uppmåna husmödrarna att köpa sådan mjölk. Jag föreställer mig emellertid — det finns väl ingen som kan föreställa sig någonting annat — att en dylik höjning av fetthalten måste betalas med ett högre pris per liter mjölk. Det finns ju redan nu möjlighet att köpa mjölk med en fetthalt av 3,5 procent, men till ett högre pris. En utredning har emellertid visat, att konsumenterna inte i större utsträckning begagnar sig av den möjligheten och det är troligen för att man nödgas betala ett högre pris på denna mjölk.

Vad sedan gäller producentbidraget är det klart att man kan säga, att för de småbrukare, som skall köpa ett litet ställe, innebär vad som här föreslagits en nackdel. Men den frågan diskuterades i varje fall i utskottet, att producentbidraget kan utnyttjas i spekulationssyfte på så sätt, att den som säljer sitt ställe säger till köparen, att denne »får så och så mycket i producentbidrag och alltså kan tjäna så och så mycket pengar». Köparen får med andra ord betala för producentbidraget, när han köper ett lantbruk.

Det är naturligtvis också lika populärt att föreslå en sänkning av smör- och margarinpriset. Resultatet blir emellertid även här detsamma. Jordbrukskalkylen är nämligen så konstruerad, att man har en viss summa att röra sig med, och inom den ramen måste vi hålla oss. Om man sänker smörpriset, måste man därför höja priset på en annan vara, t. ex. brödet. Folkpartiet har ju också föreslagit, att förmalningsavgiften skulle höjas till 5 öre, vilket man anser mycket väl skulle kunna genomföras. Resultatet av det hela blir emellertid här, att man vis-

serligen sänker smörpriset, men samtidigt höjer brödpriset. Då blir ju smörgåsen ungefär lika dyr som förut för den som skall betala den, och i så fall har man ju inte vunnit så mycket.

Accepterar man den enighet, som man här så mycket talat om, får man nöja sig med att tillämpa den ordning som vi har, till dess att vi får något annat. Det har också sagts i utskottets utlåtande, att det är önskvärt med en översyn av beräkningarna i jordbrukskalkylen. En kommitté har även tillsatts för denna uppgift. Det är ett önskemål också från utskottets sida att denna kommitté skall framlägga resultatet av sitt arbete så att vi kan taga ställning till det senast våren 1954. Det är att hoppas att så kommer att ske, och intill dess får vi som sagt nöja oss med det system som vi för närvarande har.

Att det kan finnas en del felberäkningar i kalkylen är väl bara naturligt, eftersom den omsluter så många miljarde kronor. Jag tror dock man kan säga att jordbrukskalkylen i det stora hela väl har tjänat sitt syfte.

Jag skall, herr talman, som jag inledningsvis sade, inte uppta kammarens tid med något längre anförande, men jag har velat anföra dessa synpunkter.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELIASSON (bf): Herr talman! Det riskerar kanske att bli något av en följetong, men jag har ändå begärt ordet.

Jag framhöll i mitt anförande i debatten den 13 maj, att ingen kan bestrida att en räntestegring, i varje fall på kort sikt, leder till en kostnadsstegring. En dylik kostnadsstegring inverkar på hyror och priser, vilket i sin tur leder till nya krav på lönehöjningar. Man kan undgå en dylik utveckling genom att öka subventionerna från stadens sida, men det kan vi knappast göra i ett läge, där vi har en budget som är nätt och jämt balanserad.

Mina frågor till folkpartiet och herr De Geer var inte oberättigade, då jag anser, att folkpartiet här svävar på målet.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Mina frågor var motiverade inte minst med hänsyn till vad herr De Geer yttrade. Jag ber att få citera ett par rader ur herr De Geers anförande den 13 maj: »Räntan verkar väl för övrigt både på debetsidan och kreditsidan. Alla jordbrukare har väl inte uteslutande skulder och inte jordbrukets sammanslutningar heller, utan de har stora tillgångar på bankerna också, så att en räntehöjning blir både ett plus och ett minus.»

Man är ju frestad att av detta yttrande dra den slutsatsen, att herr De Geer inte vill stå fast vid 1947 års beslut om att jordbruket skall få kompensation för den kostnadsstegring som en räntehöjning kan medföra. Nu har emellertid herr De Geer sagt, att han i princip står fast vid 1947 års beslut.

Min fråga var även föranledd av följande yttrande av herr De Geer den 13 maj: »Jag har aldrig rekommenderat några subventioner till jordbrukarna med anledning av en räntestegring. Jag sade att jag kunde tänka mig subventioner till bostadsbyggandet, emedan detta är ett mycket ömtåligt socialt problem, vilket jag inte anser att jordbruket är i dagens läge.»

Jag har tvärtom den uppfattningen, att en räntehöjning också skulle skapa utomordentligt ömtåliga sociala problem för de många jordbrukare som är hårt skuldsatta. Nu får jag väl tolka herr De Geers yttrande på det sättet, att han menar att en räntehöjning inte kommer att medföra en kostnadsstegring för jordbruket, emedan han räknar med en sänkning av jordbruksvärdena, åtminstone på längre sikt. Men det kommer ju inte att minska bördan utan tvärtom öka densamma för dem som redan är skuldsatta, om man genomför en räntehöjning. Jag menar därför att en räntehöjning kommer att innebära ett minst lika ömtåligt socialt problem för jordbruket som för bostadsmarknaden.

Det är inte lätt att tolka, vad herr De Geer egentligen menar. Jag vet inte, om jag skall dra den slutsatsen, att herr De Geer har den uppfattningen, att en räntestegring kommer att betyda en höjning av bostadshyrorna men inte föranleda

en kostnadsstegring för jordbruket. Den teorien lär i varje fall Sveriges jordbrukare icke kunna ansluta sig till.

Herr OHLON (fp): Herr talman! Jag skall inte blanda mig i denna debatt om räntan, ty den börjar bli alltför tjugig. Jag vill i stället ta upp en annan fråga, nämligen finansieringen.

I jordbruksutskottets utlåtande heter det på s. 4, att för nästa räkenskapsår, d. v. s. 1953/54, kommer subventionerna att uppgå till 288,1 miljoner kronor. Hur dessa subventioner fördelar sig framgår av Kungl. Maj:ts proposition på s. 30.

Utskottets utlåtande är mycket kortfattat i fråga om finansieringen. Det förklaras endast att medelsbehovet för prisreglerande åtgärder på jordbrukets område beräknas uppgå till 201 miljoner kronor, fördelat på olika poster. Häriifrån avgår, säger utskottet, 37,6 miljoner kronor i form av överskott i clearingkassan för fettvaror. Det äskas alltså 164 miljoner kronor, plus 5 miljoner kronor till omkostnader för statlig lagerhållning av vissa jordbruksprodukter.

Nu vill jag fråga, hur denna anslagssumma rimmar med det annonserade subventionsbeloppet. Producent- och kontantbidragen samt spannmålsbolagets kostnader och arealtilläggen för vete äskas ju under andra rubriker, men det hela förefaller mig — jag beklagar att jag måste använda ett ganska hårt uttryck — såsom ett enda sammelsurium.

Jag skulle därför vilja göra en hemställan till jordbruksutskottets ärade ordförande eller vilken auktoritet som helst inom jordbruksutskottet, som det gitter, att nu här i dag lämna en kortfattad och översiktlig redogörelse över finansieringsfrågorna i samband med jordbrukets subventioner.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas; 2:o av herr Eskilsson, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom och herr Hægg-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

blom vid utlåtagandet avgivna reservationen; 3:o), av herr *Näslund*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. beträffande förevarande punkt anförda reservationen; samt 4:o), av herr *Persson, Helmer*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 334.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eskilsson* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten A 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar *Eskilsson* och *Hæggholm* vid utlåtagandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten A 2.

Herr *NÄSLUND* (fp): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall den av mig m. fl. avgivna reservationen under föreliggande punkt.

Herr *TJÄLLGREN* (bf): Herr talman Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen

jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Näslund* m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Näslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten A 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Näslund* m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna A 3—A 8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten A 9.

Sedan herr *Persson, Helmer*, yrkat bifall till utskottets hemställan med de ändringar, som föranleddes av bifall till motionen I: 496 i motsvarande del, och herr *Tjällgren* yrkat bifall till utskottets hemställan samt överläggningen förklarats slutad, gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.**Punkten A 10.**

Efter det herr *Näslund* yrkat antagande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen, och herr *Tjällgren* yrkat bifall till utskottets hemställan samt överläggningen förklarats slutad, gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Näslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 38 punkten A 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Näslund* m. fl. beträffande punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Näslund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;

Nej — 31.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna A 11—A 13, B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten D 1.

Sedan herr *Persson, Helmer*, yrkat bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till

motionen I: 496 i motsvarande del, och herr *Tjällgren* yrkat bifall till utskottets hemställan samt överläggningen förklarats slutad, gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna D 2, D 3 och E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 mars 1953 dagtecknad proposition, nr 178, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring,

dels ock lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande angående den samordning av den allmänna sjukförsäkringen och den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen, som föredragande departementschefen i propositionen förordnat, ävensom rörande av departementschefen angivna huvudgrunder för tillhandahållande av läkemedel.

I propositionen hade föreslagits, att den av statsmakterna år 1946 beslutade men sedermera uppskjutna sjukförsäkringsreformen skulle sättas i kraft den 1 januari 1955. Reformen hade emellertid ansetts böra ges ett i betydelsefulla hän-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

seenden annat innehåll än som tidigare bestämts. Sålunda hade föreslagits övergång till ett system där sjukpenningen fastställdes i förhållande till arbetsinkomstens storlek. Alla som fyllt 16 år och hade en årsinkomst av förvärvsarbete om minst 1 200 kr. skulle försäkras för en grundsjukpenning av 3 kr. om dagen. Samma sjukpenning skulle tillkomma hemmakvinnorna. För löntagarna hade grundsjukpenningen föreslagits obligatoriskt påbyggd med en tilläggssjukpenning, om vederbörandes inkomst av tjänst uppginge till minst 1 800 kr. om året. Sjukförsäkringen skulle inplacera dessa försäkrade i olika sjukpenningklasser allt efter storleken av sådan inkomst. Tilläggssjukpenningen i dessa klasser hade föreslagits variera mellan 1 och 17 kr. om dagen. För löntagarna skulle således sjukpenningen komma att i regel variera mellan 3 och 20 kr. Maximibeloppet hade föreslagits tillkomma den vars årsinkomst av tjänst uppginge till 14 000 kr. Efter 90 dagar hade viss reduktion av sjukpenningen ansetts böra ske, dock ej i de lägre klasserna. — För person med barn hade sjukpenningen föreslagits kompletterad med vissa barn-tillägg. För de egna företagarna och överhuvud i syfte att täcka annan arbetsinkomst än inkomst av tjänst hade föreslagits en frivillig sjukpenningförsäkring, som skulle ge möjlighet till försäkring av samma omfattning som enligt den obligatoriska tilläggsförsäkringen. Vidare hade föreslagits en frivillig sjukpenningförsäkring för studerande. Även i fråga om sjukvårdsförsäkringen hade förändringar föreslagits. Sålunda hade sjukförsäkringen hade föreslagits skola för en tid av 90 dagar reglera även sjukdomsfall som föranletts av olycksfall i arbete eller eljest av yrkesskada. De försäkrades årsavgifter till den obligatoriska sjukförsäkringen hade beräknats genomsnittligt för enbart sjukvårdsförsäkring till 23 kr., för dylik försäkring och försäkring för grundsjukpenning till 48 kr. och för angivna försäkringsskydd

jämte försäkring för en tilläggssjukpenning om 11 kr. (d. v. s. en sammanlagd sjukpenning om 14 kr.) till omkring 114 kr. Den genomsnittliga årsavgiften för dem som tillhörde högsta sjukpenningklassen hade beräknats till omkring 150 kr. Sammanlagt hade de försäkrades årliga avgifter beräknats uppgå till ca 328 milj. kr. Procentuellt fördelade sig de årliga totalkostnaderna för den obligatoriska sjukförsäkringen, 738 milj. kr., med 44 % på de försäkrade, 27 % på arbetsgivarna och 29 % på staten. Den kostnadsökning för statsverket, som bleve en följd av sjukförsäkringsreformens genomförande, hade ansetts ej kunna täckas utan att inkomsterna av skattemedlen ökades. Frågan om de åtgärder, som i detta syfte kunde bli erforderliga, skulle föreläggas nästa års riksdag.

Det vid propositionen fogade lagförslaget var i nedan angivna delar av följande lydelse:

4 §.

I denna lag förstås med

läkare: den som äger behörighet att inom riket utöva läkarkonsten;

läkarvård: vård som meddelas av läkare, dock icke vård som lämnas försäkrad, vilken åtnjuter sjukhusvård;

sjukhusvård: vård som å sjukvårdsanstalt lämnas där intagen försäkrad ävensom vård å annan sjukvårdsinrättning, om vården beredes genom pensionsstyrelsens försorg;

sjukvårdsanstalt: allmänt sjukhus ävensom annan sjukvårdsinrättning, som enligt av Konungen fastställd förteckning är att anse såsom sjukvårdsanstalt jämlikt denna lag;

allmänt sjukhus: sjukvårdsinrättning som tillhör staten eller till vars drift statsbidrag utgår eller som drives av landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, och ej är anordnad vid fattigvårdsanstalt ävensom sjukvårdsinrättning varöver pensionsstyrelsen förfogar för sin sjukvårdande verksamhet;

hemortssjukhus: allmänt sjukhus, drivet av det landsting eller sådan i landsting ej deltagande stad, inom vars område försäkrad är bosatt.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

När nedan — — — — — inrättad, centralsjukkassa.

24 § första stycket.

Har sjukpenningförsäkrad medlem ett eller flera hemmavarande barn, vilka äro sjukvårdsförsäkrade såsom barn till medlemmen, skall utgivas barn tilllägg till grundsjukpenningen. Barntilllägg till hel sjukpenning utgör en krona för ett eller två barn, två kronor för tre eller fyra barn samt tre kronor för fem eller flera barn, allt för dag. Barntilllägg till halv sjukpenning utgår med hälften av belopp som nu sagts.

28 § första stycket.

Konungen äger från sjukpenningförsäkringen i dess helhet eller viss del därav undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Konungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom.

35 § första stycket.

Överstiger medlems sammanlagda avgift för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning två procent av hans vid taxering till statlig inkomstskatt året näst efter det år avgiften avser taxerad inkomst, skall avgiften nedsättas till två procent av nämnda inkomst. Är medlem taxerad enligt för gift skattskyldig gällande bestämmelser, skall härvid å vardera maken anses belöpa hälften av makarnas sammanlagda taxerade inkomst. Är den försäkrade medlem i såväl lokal- som centralsjukkassa, skall nedsättning i första hand avse avgift till centralsjukkassan. Inom en och samma kassa skall nedsättning i första hand avse avgift för sjukvårdsförsäkringen.

38 § första stycket första och andra meningarna.

Arbetsgivare är pliktig att erlagga bidrag till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för tilläggsjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra, såvitt angår sjukvårdsförsäkringen en tiondels procent och be-

träffande försäkringen för tilläggsjukpenning en procent, allt av den lön i penningar eller naturaförmåner, som arbetsgivaren under året utgivit till arbetstagare anställda hos honom.

39 § första stycket.

Beloppet av de i 38 § avsedda bidrag, som belöpa å ett kalenderår, skall i den ordning Konungen bestämmer fördelas mellan centralsjukkassorna i förhållande till, såvitt angår sjukvårdsförsäkringen antalet medlemmar vid utgången av kalenderåret och beträffande försäkringen för tilläggsjukpenning centralsjukkassornas och till dem anslutna lokalsjukkassors utgifter för tilläggsjukpenning under kalenderåret; dock äger Konungen med riksdagen bestämma, att viss del av bidragen skall ingå till en fond att förvaltas enligt grunder, som fastställas i enahanda ordning.

41 § första stycket.

Sjukhjälpssbidrag utgår till centralsjukkassa med nedan angivna procentuella andel av de utgifter under kalenderåret, som bestritts av centralsjukkassan och till denna anslutna lokalsjukkassor, nämligen för

a) läkarvård enligt 14 § ävensom resor enligt 16 och 17 §§

50 procent;

b) grundsjukpenning och motsvarande del av hempenning

50 procent;

c) barntilllägg

75 procent;

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått 30 i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 463 av herr Sundvik,

nr 464 av herr Sundvik,

nr 465 av herrar Huss och Sunne,

nr 466 av herr Persson, Einar,

nr 467 av herr Werner m. fl.,

nr 468 av herr Näsström och herr Nilsson, Hjalmar,

nr 479 av herr Lindblom m. fl.,

nr 480, av fru Svenson och herr Nilsson, Bror,

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

nr 481 av fru *Svenson* och herr *Nilsson, Bror*,

- nr 482 av herr *Öhman* m. fl.,
- nr 483 av herr *Ewerlöf* m. fl.,
- nr 484 av herr *Lundqvist*,
- nr 485 av herr *Huss*,
- nr 486 av herr *Huss* och
- nr 487 av herr *De Geer* samt

inom andra kammaren:

- nr 569 av herr *Persson* i Tandö,
- nr 570 av herrar *Johansson* i Norrfors och *Persson* i Norrby,
- nr 571 av fröken *Liljedahl* m. fl.,
- nr 572 av herr *Lindström* m. fl.,
- nr 583 av herr *Rubbestad*,
- nr 584 av herr *Ståhl*,
- nr 585 av herr *Almgren* m. fl.,
- nr 586 av herr *Ohlin* m. fl.,
- nr 587 av herr *Christenson* i Malmö,
- nr 588 av fru *Ewerlöf*,
- nr 589 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Hansson* i Önnarp,
- nr 590 av herrar *Jönsson* i Rosshol och *Persson* i Norrby,
- nr 591 av fru *Sandström* och herr *Dahlén*,
- nr 592 av herr *Hjalmarson* m. fl. och
- nr 593 av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl.

I de likalydande motionerna I: 483 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 592 av herr *Hjalmarson* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte a) med hänsyn till samhällets och statens bristande ekonomiska möjligheter för närvarande avslå förevarande proposition, b) besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag, i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna angivna riktlinjer, om omedelbara åtgärder i syfte att främja och stärka de erkända sjukkasornas ställning och möjligheter att bereda de försäkrade bättre fördelar och sålunda vinna ökad anslutning samt c) uttala, att det i förevarande proposition framlagda förslaget till allmän sjukförsäkring m. m. borde med beaktande av vad i motionerna anförts överarbetas och så snart detta ur statsfinansiella och samhällsekonomiska synpunkter befunnes möjligt föreläggas riksdagen.

De likalydande motionerna I: 485 av herr *Huss* och II: 584 av herr *Ståhl* utmynnade i hemställan att riksdagen måtte besluta att nu avslå det i förevarande proposition framlagda förslaget till lag om allmän sjukförsäkring, att hos Kungl. Maj:t begära utredning om behovet av vårdplatser inom sjuk- och socialvården främst för sinnessjuka, s. k. lättskötta sinnessjuka, sinnesslöa, kroniskt sjuka, alkoholister, för lasarettens specialavdelningar, den förebyggande vården och konvalescentvården samt framlägga en plan för den omfattning, takt och turordning, i vilka dessa trängande vårdbehov skulle tillgodoses, att hos Kungl. Maj:t begära överarbetning av förslaget till såväl lag om allmän sjukförsäkring som samordning av denna med olycksfallsförsäkringen i syfte att eliminera nu påvisbara sakliga försämringar och organisatoriska brister, samt att uttala, att ett kommande förslag till sjukförsäkring borde kompletteras med ett därtill fogat förslag jämväl till reformens finansiering.

I de likalydande motionerna I: 479 av herr *Lindblom* m. fl. och II: 586 av herr *Ohlin* m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte i huvudsaklig anslutning till de riktlinjer, som angivits i motionerna, anhålla om utredning angående sådan förändring i finansieringen av de nu aktuella försäkringsreformerna, att statskassans andel av kostnaderna väsentligt minskades, dock utan någon kännbar ökning av avgifterna för mindre bemedlade.

I de likalydande motionerna I: 482 av herr *Öhman* m. fl. och II: 593 av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl. hade framhållits vikten av att riksdagen uttalade sig för att sjukförsäkringens genomförande icke finge föranleda indirekta skattehöjningar. De merutgifter som reformen orsakade staten borde täckas genom besparingar på utgifter för militära ändamål. I motionerna hade tillika hemställts om viss ändring i 14 § första stycket i lagförslaget, avseende att vård, som meddelades av tjänsteläkare, skulle tillhandahållas helt på statens bekostnad.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

I de likalydande motionerna I: 467 av herr *Werner* m. fl. och II: 570 av herrar *Johansson* i Norrfors och *Persson* i Norrby hade hemställts, att sådana ändringar måtte vidtagas i den föreslagna lagen om ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, som kunde befinnas påkallade med hänsyn till att samordning med yrkeskadeförsäkringen för närvarande ej avsåges skola genomföras, samt att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att förslag om provisoriskt påbyggd sjukpenningsskala enligt olycksfallsförsäkringslagen måtte framläggas för innevarande års riksdag i sådan tid, att erforderliga lagändringar kunde beslutas träda i kraft från och med ingången av år 1954.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt,

A. att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 464, I: 465 och II: 571, I: 467 och II: 570, I: 468 och II: 572, I: 480 och II: 589, I: 482 och II: 593, I: 483 och II: 592, I: 485 och II: 584, II: 583 och II: 585, såvitt motionerna avsåge ändring i det framlagda lagförslaget, samt å motionerna I: 479 och II: 586, såvitt anginge statsbidrag till den frivilliga sjukförsäkringen och möjligheterna till undantag från tillhörighet till sjukpenningförsäkringen, och med förklaring att riksdagen i anledning av motionerna I: 481 och II: 590, I: 479 och II: 586 samt I: 484 och II: 588 funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring — för sin del antaga förslaget med den ändringen, att 47 § erhöles den ändrade lydelse, som under punkten angivits;

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte såsom sin mening giva till känna vad utskottet anfört angående

1) den av föredragande departementschefen förordade samordningen av den allmänna sjukförsäkringen och den obligatoriska yrkeskadeförsäkringen; och

2) de av departementschefen angivna huvudgrunderna för tillhandahållande av läkemedel;

C. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 484 och II: 588, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida lagen om allmän sjukförsäkring lämpligen borde kompletteras på sådant sätt, att sjukpenningförsäkringen jämväl omfattade icke förvärsarbetande änkor och hem- och fränskilda kvinnor med minderåriga barn i hemmet;

D. att motionerna I: 466 och II: 569 måtte anses besvarade genom vad utskottet i motiveringen anförte;

E. att motionerna

1. I: 463,
2. I: 467 och II: 570,
3. I: 468 och II: 572,
4. I: 479 och II: 586,
5. I: 482 och II: 593,
6. I: 483 och II: 592,
7. I: 484 och II: 588,
8. I: 485 och II: 584,
9. I: 486 och II: 591,
10. I: 487 samt
11. II: 587,

i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet förut anförte och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Den av utskottet föreslagna ändringen i 47 § innebar i huvudsak, att i paragrafen skulle införas ett nytt stycke av följande avfattning:

Sjukkasemedlems hustru, som sammanlever med sin man, äger, vare sig hon är sjukpenningförsäkrad enligt 7 § första stycket eller enligt andra stycket av samma paragraf, genom frivilliga avgifter försäkra sig hos den centralsjuk-kassa hon tillhör för erhållande av sjukpenningtillägg, uppgående till en, två eller tre kronor för dag, dock högst det av dessa belopp, som motsvarar skillnaden mellan sex kronor och den sjukpenning hon eljest äger uppbära till följd av försäkring enligt denna lag.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Reservationer hade avgivits

I. vid utskottets hemställan under A

A. beträffande lagförslaget i dess helhet:

1) av herrar *Ahlberg* och *Hagård*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

dels med bifall till motionerna I: 483 och II: 592, med hänsyn främst till samhällets och statens bristande ekonomiska möjligheter för närvarande, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 178 med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring m. m.,

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) anhålla om förslag till nästa års riksdag, i huvudsaklig överensstämmelse med i motionerna I: 483 och II: 592 angivna riktlinjer, om omedelbara åtgärder i syfte att främja och stärka de erkända sjukvårdens ställning och möjligheter att bereda de försäkrade bättre fördelar och sålunda vinna ökad anslutning; samt

b) såsom riksdagens mening uttala, att i propositionen framlagt förslag till allmän sjukförsäkring m. m. borde med beaktande av vad i motionerna I: 483 och II: 592 anförts överarbetas och, så snart detta ur statsfinansiella och samhällsekonomiska synpunkter befundes möjligt, föreläggas riksdagen;

2) av herrar *Sunne* och *Jacobsson* i Igelsbo samt fru *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

B. beträffande särskilda delar av lagförslaget;

II. vid utskottets hemställan under B

A. beträffande punkten 1 av herrar *Sunne* och *Jacobsson* i Igelsbo samt fru *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande angående samordningen av den allmänna sjukförsäkringen och den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen bort i vissa delar erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade;

B. beträffande punkten 2 av herrar *Sunne*, *Jacobsson* i Igelsbo och fru *Sandström*, vilka ansett, att utskottets yttrande rörande huvudgrunderna för tillhandahållande av fria eller rabatterade läkemedel bort hava den ändrade avfattning, som i reservationen angivits.

Enligt en under I B avgiven reservation beträffande 24 § i lagförslaget hade herrar *Nerman*, *Bengtson*, *Nils Theodor Larsson* och *Carlsson* i Bakeröd för första stycket av nämnda paragraf förordat följande lydelse:

Har sjukpenningförsäkrad medlem ett eller flera hemmavarande barn, vilka äro sjukvårdsförsäkrade såsom barn till medlemmen, skall utgivas barntillägg till grundsjukpenningen. Barntillägg till hel sjukpenning utgör 1 krona per dag för varje sådant barn. Barntillägg till halv sjukpenning utgår med 50 öre per barn och dag.

Enligt en vid 28 § anförd reservation hade herrar *Sunne* och *Jacobsson* i Igelsbo samt fru *Sandström* föreslagit, att första stycket av denna paragraf skulle avfattas sålunda:

Konungen äger från sjukpenningförsäkringen i dess helhet eller viss del därav undantaga arbetstagare, som på grund av lag eller författning, utfärdad av Konungen, eller bestämmelse, som beslutats av kommun, äger uppbära lön vid sjukdom, så ock annan arbetstagare, vars rätt till lön vid sjukdom finnes i liknande mån tryggad.

Vid 35, 38, 39 och 41 §§ hade reservation anmälts av herrar *Sunne* och *Jacobsson* i Igelsbo samt fru *Sandström*, vilka för nedan angivna delar av lagförslaget förordat följande avfattning:

35 § första stycket.

Överstiger medlems sammanlagda avgift för sjukvårdsförsäkringen och försäkringen för grundsjukpenning en och tre fjärdedels procent av hans vid taxering till statlig inkomstskatt året näst efter det år avgiften avser taxerade inkomst, skall avgiften nedsättas till en och tre fjärdedels procent av nämnda

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

inkomst. Är medlem taxerad enligt för gift skattskyldig gällande bestämmelser, skall härvid å vardera maken anses belöpa hälften av makarnas sammanlagda taxerade inkomst. Är den försäkrade medlem i såväl lokal- som centralsjuk-kassa, skall nedsättning i första hand avse avgift till centralsjukkassan. Inom en och samma kassa skall nedsättning i första hand avse avgift för sjukvårds-försäkringen.

38 § första stycket första och andra me-ningarna.

Arbetsgivare är pliktig att erlagga bi-drag till kostnaderna för sjukvårdsförsäkringen, *försäkringen för grundsjuk-penning* och försäkringen för tilläggs-sjukpenning. Bidraget skall för varje kalenderår utgöra, *till sjukvårdsförsäk-ringen en tiondels procent, till försäk-ringen för grundsjukpenning en tion-dels procent och till försäkringen för tilläggsjukpenning en procent*, allt av den lön i penningar eller naturaförmå-ner, som arbetsgivaren under året utgi-vit till arbetstagare anställda hos ho-nom.

39 § första stycket.

Beloppet av de i 38 § avsedda bidrag, som belöpa å ett kalenderår, skall i den ordning Konungen bestämmer fördelas mellan centralsjukkassorna i förhållan-de till, såvitt angår sjukvårdsförsäkring-en, antalet medlemmar vid utgången av kalenderåret och beträffande *försäk-ringarna för grundsjukpenning och till-läggssjukpenning* centralsjukkassornas och till dem anslutna lokalsjukkassors utgifter för *grundsjukpenning respek-tive tilläggssjukpenning* under kalender-året; dock äger Konungen med riksdagen bestämma, att viss del av bidragen skall ingå till en fond att förvaltas en-ligt grunder, som fastställas i enahanda ordning.

41 § första stycket.

Sjukhjälsbidrag utgår till central-sjukkassa med nedan angivna procen-tuella andel av de utgifter under kalen-deråret, som bestritts av centralsjukkas-

san och till denna anslutna lokalsjuk-kassor, nämligen för

a) läkarvård enligt 14 § ävensom re-sor enligt 16 och 17 §§ 30 procent;

b) grundsjukpenning och motsvaran-de del av hempenning 30 procent;

c) barntillägg 75 procent.

Angående sättet för utlåtandets före-dragning yttrade

Herr NORMAN (s): Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lag-utskottets utlåtande nr 35 får jag hem-ställa,

att detsamma må företagas till avgö-rande punktvis och punkten A på det sättet, att först föredrages Kungl. Maj:ts i sagda punkt behandlade lagförslag, så-dant det av utskottet tillstyrkts, para-grafvis med ingress och rubrik sist, var-efter utskottets hemställan i punkten A föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, den-na må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kam-marens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Kungl. Maj:ts i utlåtandet behandlade lagförslag, sådant det av utskottet till-styrkts.

4 §.

Herr AHLBERG (h): Herr talman! När riksdagen nu har att ta ställning till sjukförsäkringsreformen och skall be-sluta om ikraftträdande av den lagstift-ning, som här föreligger, är det kanske lämpligt att erinra om att när denna frå-ga var uppe till behandling i riksdagen och den nu vilande lagen antogs, rådde enighet inom alla partier om önskvärd-heten av åtgärder i lagens syfte. Det an-sågs ligga i samhällets intresse att bereda medborgarna trygghet vid sjukdom och förbättra sjukvården och annan likvär-dig hjälp ävensom att bereda tillfälle för

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

den, som var i behov därav, att skaffa sig försäkring mot det inkomstbortfall, som inträffar vid arbetsoförmåga.

I fråga om formerna för denna lagstiftning rådde däremot delade meningar, och det parti, som jag företräder, hade vissa bestämda önskemål. Dessa kunde den gången inte beaktas, men i den proposition, som nu har förelagts riksdagen, och i det förslag, som utskottet har avgivit, har så skett i viss utsträckning. Sålunda har sjukpenningen i enlighet med mitt partis önskan ställts i relation till inkomstbortfallet. Därmed har en effektivisering skett av denna sjukförsäkring och möjligheter yppats för framför allt arbetstagarna att genom försäkring få en inkomst, som i princip inte alltför mycket skall understiga den, som de har under den tid de är i arbete.

Vidare har de gifta, icke förvärvsarbetsbetande kvinnorna nu kommit att omfattas av lagen. De har fått självständiga försäkringar, och utskottet har i detta fall med ändring av propositionens förslag gått än längre, i det att försäkringen kan omfatta en sjukpenning per dag av 6 kronor i stället för högst 3 kronor. Denna ändring i förhållande till nu gällande lag betraktar jag och andra från vårt parti som bestämda fördelar och förbättringar.

Slutligen har också en viss samordning skett med övrig socialförsäkring, i det att man har åstadkommit en sådan mellan sjukförsäkringen och yrkesskadeförsäkringen. Däremot är anpassning i övrigt inte gjord, vare sig med folkpensioneringen eller med vissa andra lagar, till vilka man möjligen här skulle kunna önska en anknytning.

Trots det starka och positiva intresse för denna reform, som jag och andra på vårt håll har, kunde jag ändå inte i utskottet vara med om att tillstyrka det nu föreliggande förslaget, utan vi har anmält en reservation. Anledningen till detta skall jag be att i korthet få redovisa.

Jag anser, för det första, att förslaget i vissa avsnitt är behäftat med så allvarliga brister, att en överarbetning sakligt sett borde ske. I befintligt skick

motsvarar alltså lagförslaget inte i mitt tycke de anspråk man bör ställa på en sådan lag.

För det andra anser jag och min medreservant, att denna lag inte bör träda i kraft, förrän man mer exakt än nu vet vilka kostnader som dess genomförande drar med sig, vet var man skall ta de pengarna och är övertygad om att denna kostnad kan bäras av berörda parter, utan att vår samhällsekonomi skadas och utan att näringslivet drabbas på sådant sätt, att svårigheter uppkommer och risk för en standardsänkning inträder. Vi anser att i det avseendet klarhet inte vunnits. Inte heller anser vi, att riksdagen har tillräckliga uppgifter om de faktiska kostnaderna, än mindre vet hur dessa skall täckas. Och i fråga om effekten av en sådan reform på det samhällsekonomiska livet har man ingenting i propositionen till ledning för sitt bedömande.

Jag skall inte uppehålla kammaren med att ställa frågan, huruvida det kan anses mera angeläget att nu genomföra denna sjukkassareform än att inrikta ansträngningarna på vissa andra områden av det sociala fältet, där kanhända mer trängande behov kan anses föreligga. Vi hade väl — därom är väl alla eniga — orsak att förbättra och utbygga våra sjukvårdande resurser. Vi känner till bristen på vårdplatser. Vi känner också till, hur det är ställt med sinnessjukhusen. Vi vet, hur svårt det är för s. k. långliggare att få den vård de behöver. Vi har alla kännedom om läkarbristen, och vi vet att långt ifrån tillräckligt mycket är gjort i syfte att genom forskning komma litet längre i fråga om våra möjligheter att bemästra en del ålderdomssjukdomar och annat. Jag skall som sagt inte ta upp detta till diskussion men vill säga, att jag för min del åtminstone tvekar att ge svar på frågan, vad som kan anses som mest trängande, dessa eller liknande åtgärder eller att nu sätta denna ändrade lag i kraft om ett år.

Jag skall i stället litet utveckla de synpunkter på brister i förslaget, som har varit bestämmande för mig, då jag anmälde en avvikande mening. Jag skall

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

börja med att säga ett par ord om samordningen.

Det har betraktats och måste betraktas som en tillgång i propositionen och utskottsförslaget, att ett försök till en samordning har gjorts. Detta problem är utomordentligt svårt.

Det innebär alltså inte någon avsikt att kritisera i onödan, om jag säger att detta problem enligt mitt sätt att se inte har fått en nöjaktig lösning. Det kan bero på bristande tid hos dem, som haft med arbetet att göra, och det beror framför allt på bristande tid, att andra lagutskottet inte — även om det har haft sin uppmärksamhet riktad på vissa brister — har kunnat lägga fram något ändringsförslag. Över huvud taget är det ju rätt anmärkningsvärt, att denna stora lagstiftningsfråga presenteras i slutet på denna riksdag och så sent, att arbetet inom utskottet har måst bli utomordentligt forcerat. De, som är äldre såsom riksdagsmän och följaktligen har större erfarenhet än jag, har sagt mig att ett sådant arbetssystem med en sådan forcerad behandling av ett mycket komplicerat problem hittills varit okänt.

När utskottets förslag nu föreligger och man försöker att tränga in i hur denna samordning är genomförd, får åtminstone jag ett intryck av att det här icke funnits möjlighet att gå på djupet och att en hel del brister, för att inte säga fel, föreligger. Först och främst har arbetstagarbegreppet ändrats i förhållande till det, som nu gäller för olycksfallsförsäkringen, och gjorts snävare. Det är även till en del oklart. Det torde inte råda någon tvekan om att vissa arbetstagare i landet på grund av denna ändring av arbetstagarbegreppet kommer i ett sämre läge än de förut befunnit sig i. Och därtill är det givet, att man, då man går till denna samordning på det sätt som här sker, spolierar den praxis och därmed den stadga, som i detta avseende har utbildats under alla de år lagen om olycksfallsförsäkring ägt bestånd.

Vidare — och här finns kanske den mest påtagliga försämringen, sedd ur arbetstagarnas synpunkt — har karensti-

den för rätt till ersättning för olycksfall i arbete förlängts med två dagar. Det kan sägas — och ingen vill opponera mot det resonemanget — att den försämring, som arbetstagarna i detta avseende ovedersägligen drabbas av, uppväges mer än väl av den fördel, som vinnes därigenom att denne samme arbetstagare nu blir berättigad till sjukpenning och läkarvård vid arbetsoförmåga, som är förorsakad, icke av olycksfall i arbete, utan av sjukdom i vanlig mening. Det låter som sagt sig sägas. Men icke desto mindre är det åtminstone för den, som under några årtionden behandlat dessa och hithörande spörsmål i egenskap av funktionär i facklig organisation, mer än olustigt att acceptera ett förslag, som innebär en klar försämring av den rätt, som i dag tillkommer alla arbetstagare.

Det är ju också någonting annat som sker i detta sammanhang, nämligen detta att sammanfogandet av sjukförsäkringen med olycksfallsförsäkringen — den s. k. yrkesskadeförsäkringen — medför att man suddar ut det begrepp, varmed man rört sig hittills. Man har ju betraktat den ersättning, som arbetsgivaren skall utge, när någon hos honom anställd har skadats i arbetet, såsom ett skadestånd. För att driva en verksamhet anlitas arbetskraft, som underkastas de risker för skada till liv, lem och hälsa som verksamheten kan föra med sig. Det har då ansetts naturligt, att denna förlust som drabbar den skadade, skall gäldas av arbetsgivaren. Han skall så att säga vara skadeståndsskyldig för detta. Denna skyldighet försvinner nu i detta sammanhang, och det inträffar sålunda att den, som har kommit att inplaceras i en alltför låg sjukklass, vid olycksfall i arbete inte får den ersättning, som bort utgå, om den utmätts efter de på hittills gällande skadestandsregler grundade bestämmelserna. Här är det alltså i och för sig fråga om någonting, som jag för min del åtminstone i princip ställer mig rätt olustig inför.

Man vinner genom denna samordning en del fördelar — något som påpekas i propositionen och i andra lagutskottets

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

utlåtande. Först och främst blir understödsärendena i varje fall relativt snabbt avgjorda. Den, som är skadad, slipper att vänta på ett avgörande, som kan dröja veckor; han kan helt enkelt gå till sjukkassan och få sin ersättning därifrån. Man slipper vidare ifrån de något tveksamma fall, där det först gäller att avgöra, huruvida det rör sig om arbetsförmåga, orsakad av olycksfall i arbete, eller inte. Alla dessa gränsfall skulle man slippa ifrån. Den, som har sin arbetsförmåga nedsatt, får bekvämt ut sin ersättning, alldeles oavsett om det förelegat olycksfall i arbetet eller sjukdom. Och detta är riktigt. Det ligger naturligtvis en tillgång i denna samordning, som jag lika litet som någon annan vill förringa värdet av. Man får emellertid betala en del för genomförandet av detta förslag, och det kan frågas först och främst, om det över huvud taget blir någon vinst och vidare hur stor den kan vara.

Bland annat leder denna samordning till att den olycksfallsstatistik, som Sverige liksom andra länder med vår kultur nivå har upprätthållit, blir, om inte spolerad, så väsentligt reducerad till sitt värde och omfång. Vi får inte möjlighet att följa förändringarna i olycksfallsfrekvensen, och vad värre är, vi får inte den överblick över olycksfallsriskerna som fordras. Man kan därför inte med ledning av de erfarenheter man gör och som statistiken ger uttryck åt vidtaga åtgärder till förebyggande av upprepade olycksfall av samma art eller till vidtagande av skyddsåtgärder, maskinella eller andra. Där ligger alltså en av minusposterna i detta sammanfogande.

Man får vidare, med det system som samordningen för med sig, släppa efter på ett krav som nu gäller och som inte har saknat betydelse. En arbetstagare, som anser sig ha blivit arbetsoförmögen genom skada i arbetet, är nu skyldig att anmäla detta till arbetsledningen vid det arbetsställe där han tjänstgör, och först om sådan anmälan har gjorts, kan ersättning komma i fråga. Genom denna skyldighet att redovisa vad som har inträffat har de, som sysslar med arbets-

ledning och arbetsteknik i övrigt, haft möjlighet att vinna den kunskap om olycksfallen som underlättar för vederbörande att förebygga ett upprepande. Denna kontroll har givetvis haft sin betydelse.

Vidare har det ju gällt och gäller alltså, att nedsättning av ersättningen kan ske och skall ske, om arbetstagaren har försummat att iaktta de anvisningar som gäller för att undvika olycksfall i arbetet. Denna möjlighet till nedsättning har betraktats såsom värdefull.

I ett remissyttrande har denna sak närmare utvecklats, och jag tillåter mig att för sammanhangets skull anföra vad som där har sagts. Det är socialvårdskommittén som i sitt förslag till yrkesskadelag har gjort ett uttalande om syftet med denna nedsättningsbestämmelse. Kommittén menade att den var ett medel att upprätthålla regler för undvikande av olycksfall. Den skulle vidare motverka det för rättskänslan stötande, att den, som genom ett förkastligt handlingssätt ådragit sig själv skada, trots detta skulle få ersättning på annans bekostnad. Därefter summerar kommittén sin uppfattning på följande sätt: »Värdet av en nedsättningsbestämmelse kan sägas till väsentlig del ligga däri, att vid inträffade olycksfall på grund av bestämmelsens existens utredning måste ske, arbetsgivaren och den med arbetskyddsverksamhet sysselsatta personalen i övrigt kopplas in, uppmärksamheten riktas på risker i det aktuella arbetet, så att större varsamhet visas i fortsättningen och nya eller bättre skyddsanordningar eller skyddsföreskrifter åstadkommas etc. Bestämmelsens tillämpning får, liksom tillämpningen av såväl en straffbestämmelse som en skadeståndsregel, en viss moralbildande effekt. Den ekonomiska betydelsen av en nedsättningsbestämmelse ligger för försäkringsinrättningarna icke i att de i ett mycket litet antal fall kunna nedsätta ersättningsbeloppet utan i att den bidrager till nedpressning av olycksfallsfrekvensen. Nedsättningsbestämmelsens värde för det olycksfallsförebyggande arbetet har positivt omvitnats från flera håll, medan

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

man från andra håll i vart fall icke velat bestrida, att den haft ett sådant värde.» Det är väl uppenbart, att man nu avhänder sig detta vapen i kampen mot olycksfall och att man alltså här har en minuspost som inte är så obetydlig.

En mycket betydande brist i förslaget anser jag och min medreservant men även andra reservanter, ligga däri att man inte har framlagt ett förslag som innebär ett differentierat arbetsgivarbidrag, något bonussystem eller något liknande. Premierna för olycksfallsförsäkring är för närvarande differentierade och varierar enligt uppgift mellan 1,5 och 80 promille. Därtill står vissa företag självrisk. En företagare, som gör alla ansträngningar som han anser rimliga och överkomliga, i syfte att minska olycksfallsrisken för dem som är sysselsatta i hans företag, har alltså hittills haft en sporre till detta även däri att hans kostnader har kunnat minskas eller rättare däri, att han har kunnat få en del av de kostnader han iklätt sitt företag täckta genom den minskade premie som följer av en lägre olycksfallsfrekvens. Det skall nu icke sägas, att landets arbetsgivare skulle, bara därför att de inte förtjänar pengar, minska sina utgifter för sådana åtgärder för framtiden eller avstå från att intressera sig för arbetarskydd och liknande.

Jag vill visst inte påstå detta, men det är väl ändå att göra sig skyldig till någonting, som inte har med verkligheten att göra, om man bortser från det mycket starka incitament till aktivt arbetarskydd i sådan riktning, som denna differentiering i premierna och denna möjlighet för företagarna att stå självrisk har haft. Det är inte oväsentliga ting jag här tangerar.

Den som i likhet med mig haft möjlighet att litet grand följa med vad våra medelstora och större industriföretag har gjort och som sett vad resultatet har blivit av mångas samfälliga ansträngningar säger sig, att den förändring till det bättre, som framför allt från år 1952 har inträtt i fråga om olycksfallsfrekvensen, har varit beroende just på dessa ansträngningar, på

denna anspänning hos många människor och på dessa ekonomiska uppoffringar från många företagare, och det har alltså betytt minskat mänskligt lidande, minskat antal förlorade arbetstimmar och minskade utgifter för företagen och därmed för samhället. Det vore beklagligt, om denna samordning nu får den effekten att detta arbete och dessa strävanden minskar i stället för att, som önskvärt vore, ytterligare öka.

Hur blir det manne med den saken i ett företag, som kanske har övervägt att anställa en verksläkare eller att ta på sig kostnaden för att inrätta en sjukstuga, som har övervägt att anställa en tjänsteman uteslutande med uppgift att ägna sig åt arbetarskyddet eller som har övervägt att kosta på en del av de funktionärer, som har med driften att göra, en utbildning, som kräver både tid och pengar? Hur blir det med dessa arbetsgivares inställning till sådant i fortsättningen? Löper man inte här risken att frånvaron av möjligheten till sänkta premier, vilken möjlighet nu är för handen, kan minska intresset eller fördröja dessa åtgärders vidtagande? Jag är för min del benägen att svara ja på den frågan. Här finns ovedersägligen en påtaglig nackdel i det sätt på vilket denna samordning har skett.

Man förlorar även det arbete och de insatser, som har gjorts av försäkringsbolagen. Man vågar inte nu säga någonting med bestämdhet härom, ty vi har ju inte lagen om yrkesskadeförsäkring i förslag att titta på. Men det sannolika är väl, att de företag, som hittills svarat för en stor del av ifrågavarande försäkringar, blir förhindrade att i fortsättningen upprätthålla denna verksamhet och därmed självfallet urståndsatta att upprätthålla den verksamhet till förebyggande och minskande av olycksfallsriskerna, som de hittills utfört.

Det är väl i sammanhanget också förtjänt att erinra om att samordningen och frånvaron av differentierade premier leder till att den arbetsgivare, som tar på sig stora kostnader för att minska olycksfallens antal i sitt företag, får betala för andra, som inte gör någon-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

ting sådant. För de företagare, som fun-
derar över detta, måste det då framstå
såsom rätt otillfredsställande, för att in-
te säga närmast svårfattligt, att det skall
vara på det sättet. Den väsentliga skill-
nad, som föreligger mellan vissa bran-
scher i fråga om riskerna för ohälsa och
olycksfall, stryker man också ett streck
över. Industrier, såsom textil- och kon-
fektionsindustrierna, vilka helt naturligt
har ringa olycksfallsrisker, skall nu be-
tala samma avgift som branscher med
betydande olycksfallsrisk — jag kan som
exempel nämna varvsindustrien, arbeten
med lastning och lossning m. m. Det är
en utjämning som, åtminstone som jag
fattar det, inte är fullt försvarlig. Det är
ju så stora variationer i fråga om ris-
kerna, att en differentiering beträffan-
de premierna borde framstå som ofrån-
komlig. Denna utjämning strider också
emot de uppfattningar, som tidigare har
framförts i riksdagen, och jag skall ta
mig friheten att erinra om vad som ytt-
rats i propositionen nr 184 vid 1929 års
riksdag. Man framlade där förslag till
lag om försäkring vid vissa yrkessjukdo-
mar, och då stod följande i den ifråga-
varande propositionen: »Såsom av den
lämnade redogörelsen framgår, synes
enighet numera råda därom, att arbe-
tare, som träffas av yrkessjukdom eller
— i händelse av dödsfall — hans ef-
terlevande böra erhålla skäligen ersättning.
Det torde även vara en allmän uppfatt-
ning, att kostnaden för denna gottgörel-
se bör bestridas av arbetsgivaren. Ett
fastslående härav innebär endast en till-
lämpning av den grundsats, på vilken
den sociala olycksfallsförsäkringen vilar,
nämligen att varje yrkesverksamhet bör
bära av dess utövande föranledda kost-
nader.»

Denna princip, som man en gång har
knäsat och som väl alla då fann riktig
och jag alltså finner vara riktig, har
man offrat i den samordning, som nu ge-
nomföres.

När man inom utskottet har talat om
formerna för denna samordning i av-
seende på ansträngningarna för fortsatt
arbetarskydd, har man av kända skäl —
tidsbristen — inte kunnat gå dessa pro-

blem inpå livet. Men i känslan av att
någonting ändå borde sägas för att mild-
ra de invändningar, som eljest natur-
ligen anmäler sig, uttalar utskottet i sitt
utlåtande på s. 64, att sjukförsäkrarna tor-
de bli i stånd att göra insatser till ar-
betarskyddets fromma. Det skulle när-
mast vara obarmhärtigt, om man frå-
gade dem, som står bakom detta utta-
lande, hur detta skall ske. Är det någon
som tror, att sjukförsäkrarna genom sin verk-
samhet och med sina funktionärer kan
göra en nämnvärd insats i fråga om bi-
behållande och utvidgande av det arbe-
tarskydd, som man i dag får ägna så
mycken kraft och som kräver sådan
kompetens, att särskild utbildning har
erfordras för flertalet av dem som sys-
slar därmed? Vad kan sjukförsäkrarna ut-
rätta här?

Jag vill, herr talman, summera vad jag
har sagt om denna samordning, genom
att uttala, att såvitt jag kan bedöma det,
har detta problem icke fått en nöjaktig
lösning. Det är i och för sig värdefullt,
att ett försök har gjorts, men den väg,
på vilken man har slagit in, och den
lösning, som man har kommit till, sva-
rar inte ens mot måttliga anspråk på
en god lösning. Hade det inte varit och
är det inte möjligt att göra den ändring-
en, att karenstiden för rätt till ersättning
för i arbete skadade avkortas? Vore det
med andra ord inte möjligt att skilja
mellan arbetsoförmåga, föranledd av
olycksfall i arbetet, och arbetsoförmåga
på grund av vanlig sjukdom och å ena
sidan bibehålla den nuvarande praktiskt
taget obefintliga karenstiden — det är
bara den dag, under vilken olycksfal-
let inträffar, som man inte får ersätt-
ning för — men å andra sidan förlänga
karenstiden vid arbetsoförmåga av an-
nan anledning? På detta sätt skulle man
förenkla den administrativa apparaten
och sannolikt göra mycket stora bespa-
ringar och ändå låta arbetstagarna be-
hålla den rätt som de sedan länge har
haft att vid olycksfall i arbete få ersätt-
ning omedelbart efter det arbetsoförmå-
gan har uppkommit. Vore det vidare
inte möjligt att differentiera de bidrag
som arbetsgivaren skall lämna för den-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

na del av försäkringen? Framstår det inte såsom i högsta grad önskvärt att någonting i denna riktning göres, så att man därmed får garantier för att det starka incitament, varom jag har talat tidigare, skall få utöva sin effekt även för framtiden?

Jag är personligen mycket intresserad av arbetarskyddet och har haft tillfälle att göra en aktiv — alltför ringa för all del — insats därför. Men då jag har detta intresse och då jag är insatt i förhållandena, tvingas jag att säga, att jag känner mycket stark olust inför denna del av förslaget. Ett uppskov med lagstiftningen i syfte att göra en överarbetning förefaller mig därför, herr talman, såsom starkt motiverat, jag höll på att säga enbart av detta skäl.

I några andra avseenden är förslaget sådant, att åtminstone jag ville ha ändringar eller tillrättalägganden. Efter 90 dagar sänker man nu sjukhjälpen. För dem, som blivit arbetsoförmögna på grund av olycksfall i arbete, gäller något annat. Hur det blir, får vi se, när regeringen framlägger förslag till lag om yrkesskadeförsäkring. Men övriga skall alltså efter 90 dagar få nedsatt sjukhjälp, dock inte i de lägsta inkomstklasserna. Varför gör man denna sänkning? Skälen redovisas i propositionen och förefaller närmast vara ekonomiska. Man menar dessutom, att man får en anknytning till viss praxis i fråga om sjuklön till arbetstagare. Men vill man se rationellt på problemet, är det väl på det sättet, att de långa sjukdomsfallen är de ekonomiskt mest ödeläggande. Det borde vara möjligt att ha en längre karenstid utan att syftet med lagstiftningen förfelades. Nog skall medborgarna normalt kunna lägga åt sidan så mycket, att de kan betala kostnaderna för en övergående sjukdom, som varar t. ex. en vecka. Nog kan man våga räkna med en sådan möjlighet. Men hur skall den person klara sin ekonomi, som efter 90 dagar får sin ersättning nedsatt och som givetvis inte kan genom förvärsarbete skaffa sig någon som helst inkomst? Det är väl vid de långa sjukdomsfallen som behovet av

hjälp från samhället framför allt gör sig gällande.

Jag betraktar det alltså, sett ur uteslutande rationella synpunkter, som en stor brist i förslaget, att man har måst nedsätta sjukhjälpen efter 90 dagar.

Låt mig tillägga en sak, herr talman! Vad som gör att denna lagstiftning har omfattats med så stort intresse av vida medborgargrupper är givetvis framför allt det förhållandet, att så många arbetstagare — praktiskt taget hela gruppen kroppsarbetare — har saknat rätt till lön vid sjukdom. För alla dessa arbetstagare gäller, att de kan ordna sin och familjens försörjning under två förutsättningar: att de har sin arbetskraft i behåll och att de kan utnyttja den. Brister det i endera av dessa förutsättningar, blir det naturligtvis ekonomiska bekymmer — i värsta fall ekonomisk ruin. Det är detta som gör, att intresset för denna lagstiftning är så starkt och att reformen framstår som så trängande och att jag för min del med liv och hjärta arbetar för att ordna så, att dessa människor kan klara sin försörjning.

Hur har vi då gjort med arbetslöshetsförsäkringen? Dess bättre har man där inte gått till någon sänkning av understödet. Där finns en tid maximerad, under vilken ersättning utgår oförändrad, och därför räknar man med att samhället skall på annan väg bispringa den som alltiämt skulle vara arbetslös. Men den, som blir sjuk och efter 90 dagar får sin ersättning nedsatt, står utan möjlighet att själv öka sina inkomster och utan rätt att av samhället erhålla någonting, eftersom denna försörjningsfråga anses vara löst genom antagandet av den nu föreslagna lagen. Jag kan inte för min del finna att detta är tillfredsställande.

Med denna lägre ersättning skall vederbörande dra sig fram, tills sjukdomen eller arbetsoförmågan varat i två år, men då är det slut. Vad skall sedan ske? Då skall folkpensioneringen eller invalidpensioneringen sköta den fortsatta hjälpen. Mot detta är ingenting att säga. Man har då fått en varaktighet av arbetsoförmågan som väl nödvändiggör en total

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

anpassning efter ett ändrat inkomstläge. Vad man nu bl. a. saknar är formerna för den anpassning till folkpensioneringen som måste skapas, om man skall säga att vi har en samordning mellan sjuk-kasseförsäkringen och övrig social lagstiftning.

Jag skall yttra några ord om en annan detalj i förslaget som jag för min del har mycket svårt att förlika mig med. Det gäller det sätt på vilket understödsförmånernas belopp har bestämts. Detta medför att i vissa fall en klar överförsäkring genomförs på obligatorisk och laglig väg. I vissa fall får de sjuka, de arbetsoförmögna, en för låg ersättning. Jag har nämnt om detta i samband med olycksfallsriskerna och menar att därtar man ifrån vederbörande en rätt som redan tillkommer dem. I andra fall får de på grund av denna klassindelning en för hög ersättning. Om någon har råkat komma i för hög inkomstklass och drabbas av arbetsoförmåga, har man rättighet och kanhända skyldighet att nedsätta ersättningen. Om han däremot är intagen i för låg klass, kan inte beloppet höjas. Har det alltså blivit en förändring i inkomstförhållandena som hade motiverat en högre sjukhjälp, så skall sådan inte utges. Man kan försvara detta med påpekande att kassamedlemmen själv hade bort underrätta om denna inkomstförändring och erlagt mot denna svarande högre avgift samt därmed tillförsäkrat sig sin rätt. Men det är ju rätt märkligt att en sådan underlåtenhet skall befria arbetsgivaren från skyldighet att vid olycksfall i arbete utge en ersättning som står i relation till den lön vederbörande har åtnjutit. Jag säger detta för att än en gång visa på den bristen.

Eljest skulle jag vilja uppehålla mig vid att å andra sidan en del personer kommer i åtnjutande av en högre ersättning vid arbetsoförmåga än vad de kan förtjäna under utförande av sitt avlönade arbete eller i form av annan inkomst av förvärvsverksamhet. I utskottet hemställde vi att den saken skulle närmare belysas av den föredragande sekreteraren, och han gjorde det också, ehuru det inte har kommit att redovisas i betän-

kandet. Utredningen är gjord under antagandet att den arbetsoförmögne är gift och har tre barn. Han får då, det skall klart understrykas, det maximala understödet. Då finner man att den som är i inkomstläget 1 200—1 800 kronor får inte bara lika mycket vid sjukdom som han har förtjänat, utan han får 44,8 procent därutöver. Om hans inkomst vid arbete är 100, är den 144,8 vid arbetsoförmåga, och denna ersättning utgår även efter de 90 dagarna, eftersom ersättningen då förblir oförändrad i denna låga inkomstklass. I inkomstgruppen 1 800—2 400 kronor är överförsäkringen 25,6 procent och gäller i två år, om sjukdomen har den varaktigheten. I inkomstgruppen 2 400—3 000 kronor är det 14,3 procents överförsäkring, och för att gå litet högre i skalan kan jag säga att i inkomstgruppen 3 600—4 200 kronor — där man säkerligen har inte så få människor — är överkompensationen, så att säga, 2,9 eller i runt tal 3 procent. Ännu när man är uppe i inkomstläget 5 800—6 800 kronor rör man sig med en ersättning som utgör 90,1 procent av den normala inkomsten. Det är först då man kommer så pass högt upp som den sjuke får någon nedsättning av sin inkomst.

Nu kan naturligtvis praktiskt taget allt försvaras, i varje fall kan försök göras till försvar av praktiskt taget allting. Man kan säga att här är det fråga om så låga inkomstlägen, att det inte spelar någon roll, om vederbörande får 25 eller 40 procent högre inkomst vid sjukdom än när de är i arbete, men är det ändå inte en allvarlig invändning som man är skyldig att göra när en tvångsvis genomförd försäkring är belastad med sådana brister? Det är närmast en anomali, enligt mitt sätt att se.

Om jag, herr talman, får göra en jämförelse med arbetslöshetsförsäkringen så har, när det gäller den, det ansetts självfallet, att man skulle maximera arbetslöshetsunderstödet så, att det utgjorde högst nio tiondelar och i vissa fall mindre av arbetsförtjänsten, detta ehuru man har möjlighet att kontrollera arbetsvilligheten på ett sätt, som saknar motsvarighet i fråga om sjukförsäkring-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

en. Det statliga organet på området kan nämligen föreskriva, att den arbetslöse rätt ofta och minst en gång i veckan skall infinna sig på arbetsförmedlingen och där får tillfälle att antaga det arbete, som kan erbjudas honom. Man har sålunda möjlighet att kalla den, som mottager understödet, till en plats och kontrollera hans arbetsvillighet, hans arbetslöshetsförhållande och annat. Trots att man har den möjligheten, har man ansett det lämpligt att sätta arbetslöshetsförsäkringsbeloppet lägre än den tidigare arbetsinkomsten. Här däremot där det lär vara praktiskt taget ogörligt att någorlunda tillförlitligt kontrollera huruvida en sjukkasemedlem är sjuk eller inte, särskilt när vederbörande är bosatt i glesbebyggda delar av landet, har man inte en sådan spärregel. Här måste man för att kontrollera den sjuke i stället för att kalla honom till en plats, där hans förhållanden kunde undersökas, skicka personer till besök i hemmet eller den plats, där den sjuke vistas, vilket omöjligen kan ske i den utsträckning som erfordras för en verklig kontroll och som, om det vore möjligt, skulle ådraga försäkringen enorma kostnader.

Det är därför, i varje fall enligt mitt bedömande, mycket anmärkningsvärt, att man framlägger ett förslag, behäftat med sådana besynnerligheter som denna överförsäkring och är beredd att ta alla de risker som följer därav. Det kan inte och skall inte sägas, att detta inte utgör en lockelse för den, som haft en sjukdom, att aggravera sin krämpa och sin arbetsoförmåga, om han tjänar mer så länge han kan förklaras vara sjuk, än han gör när han går i arbete.

Jag skall till sist, herr talman, kort beröra ett område, där jag förklarligt nog har rätt starka intressen. Det gäller frågan om denna lagstiftnings obligatoriska karaktär och därmed tvånget att lagstiftningen skall omfatta även sådana personer, som redan har ett betryggande skydd vid arbetsoförmåga oavsett om denna förorsakas av olycksfall i arbete eller av vanlig sjukdom. Jag syftar alltså på de stora arbetstagargrupper i vårt land, som utgöres av tjänstemän i stat-

lig, kommunal och privat tjänst. Man kan fråga sig — i varje fall gör jag det — om det är nödvändigt att tvinga dessa medborgare in under denna lagstiftning. Är det rationellt att göra det? Varför gör man det?

Svaret är, att det är administrativt enklare om försäkringen omfattar alla, än om den omfattar alla minus vissa så och så bestämda grupper. Jag skall viligt erkänna, att sådana undantagsbestämmelser naturligtvis kan föranleda vissa problem, men är man inte skyldig att ta någon hänsyn till dessa medborgares egna intressen? Kan man bortse från att dessa människor har på ett riktigt och rationellt sätt ordnat för sig? Skall man tappa bort det ur bilden och alltså mot deras vilja — jag föreställer mig att det alltid kommer att bli så, att det är mot deras vilja — tvinga in dem under denna lagstiftning?

Hur gör departementschefen? I fråga om statens och kommunens tjänstemän gör han det undantaget, att dessa tjänstemän vid lagens ikraftträdande får stå utanför. Men detta inte därför, att han anser att så i princip bör ske, utan av det skälet — och här noterar jag ett motiv för uppskov — att departementschefen är osäker om huruvida han till lagens ikraftträdande hinner ordna upp sjuklönsförhållandena med statens tjänstemän. I fråga om de privatanställda tjänstemännen anses emellertid sådan tvekan tydligen inte behöva råda. Jag har ingenting emot att notera, att statsrådet sålunda ger klart förord för den privata verksamhetens möjligheter att finna sig till rätta i en besvärlig situation, men därmed är ju inte dessa tjänstemän betjänta.

Om det nu blir så, att statens och kommunens tjänstemän ställs utanför lagstiftningen, medan lagen skall omfatta övriga, är det klart att de jämförelser, som detta framtingar, kommer att utlösa en rätt stark irritation. Det räcker att erinra om de helstatliga företag, drivna i bolagsform eller liknande, i vilka de anställda anser sig ha en med stats-tjänstemän i övrigt fullt jämförbar ställning: monopolföretagen, AB Statens

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

skogsindustrier, de oktrojerade bankföretagen, försäkringsföretagen o. s. v. Nog är det svårt för den, som har till uppgift att förklara, varför de i dessa företag anställda skall omfattas av lagen, medan däremot de i staten och kommunen anställda skall stå utanför.

Det är en annan sak i detta sammanhang som jag är tvungen att nämna ett ord om, och det är den skillnad i utgångsläget vid överläggningarna i sjuklöneförmanefrågan som föreligger mellan statens och kommunernas tjänstemän å den ena sidan och de privatanställda å den andra. Statens tjänstemän kan komma att omfattas av lagen först sedan en uppgörelse om villkoren har träffats. När det gäller dem har man alltså tid på sig att förhandla, och det lär väl inte, hoppas jag, träffas någon uppgörelse utan att statens tjänstemän har fått kompensation för vad de förlorar. De har därtill endast ett måttligt tryck på sig, medan dessa förhandlingar planläggs och genomförs. Men de privatanställda tjänstemännen inklusive alla dem som är anställda i halvstatliga företag, griper lagen först tag i, och därefter får de förhandla med sina arbetsgivare och försöka träffa överenskommelser så gott det nu går. Under alla omständigheter måste de erlägga sin avgift på upp till 150 kronor, och sedan får man lösa frågan, hur detta skall påverka redan utfästa, i kollektivavtal bestämda sjuklöneförmåner. Det är väl inte ägnat att överraska någon, om jag från denna, men även från mina andra utgångspunkter, hävdar att det vore en bättre lösning, om man medgav de medborgargrupper rätt att stå utanför försäkringen, som på ett fullt betryggande sätt har ordnat med sjuklöneförmåner som minst motsvarar dem som lagen skänker. Det är, tycker jag, skäligt att ett sådant anspråk beaktas.

Om det nu inte är tid för departementschefen eller dem det vederbör att ordna upp denna fråga med statstjänstemännen till den 1 januari 1955, så lär det väl omöjligt vara tid för de privatanställda och deras arbetsgivare att ordna upp samma sak. Ty det måste ändå

vara oändligt mycket enklare att enas om ändrade bestämmelser när det gäller det homogena skikt, som statens tjänstemän i detta sammanhang utgör, än att bringa ordning på det stora privata fältet med massor av tjänstemän i olika funktioner, i olika branscher, sorterande under olika arbetsgivarorganisationer o. s. v. Det är praktiskt taget ogörligt att snabbt ordna upp saken där.

Härtill kommer en annan omständighet som borde ha beaktats och som jag i vart fall vill rikta uppmärksamheten på.

För mycket stora grupper — jag gissar att det gäller cirka 200 000 tjänstemän — har man genom försäkringar i SPP och liknande försäkringsföretag ordnat så, att den arbetsförmögne efter en karenstid — i regel tre månader — får ersättning, så kallad sjuk- och invalidpension, så länge arbetsoförmågan varar. Denna pension är i regel lika med ålderspensionen, d. v. s. 60 procent av lönen. Den pensionen kommer alltså att utgå även sedan denna tvångsvis genomförda lag trätt i kraft, vilket innebär att den arbetsförmögne får uppbära både sjukassebidraget och sjuk- och invalidpensionen. Det är alldeles uppenbart att då dessa båda förmåner läggs tillsammans, kommer den försäkrade efter 90 dagar, när andra får sin ersättning nedsatt, att ha en inkomst som ofta är högre än den han hade medan han var i tjänst. Detta under förutsättning att försäkringen inte ändras. Nu förhåller det sig emellertid på det sättet att en annan av statsmakterna antagen lag, nämligen lagen om försäkringsrörelse, förbjuder en nedsättning av förmånerna för en försäkrad, så länge premien erläggs, om den försäkrade själv icke personligen går med på ändringen. Man kan alltså inte i kollektivavtal med några arbetsgivarorganisationer enas om en nedsättning av dessa försäkringar och sedan få försäkringsbolaget att ändra försäkringarna. Det skulle stå i strid mot lagen. Det skulle följaktligen faktiskt ha varit erforderligt med en lagändring i fråga om försäkringsverksamheten för att skapa möj-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

ligheter till en bekväm anpassning efter det ändrade läge som uppstår sedan det föreliggande förslaget genomförts.

Som det nu är och under förutsättning att försäkringarna inte ändras, skulle den som varit arbetsoförmögen i tre månader, trots nedsättningen av sjukbidraget från kassan, komma att uppbära inkomster som överstiger dem han har när han är i arbete. Vid 10 500 kronors inkomst uppgår det 40-procentiga bortfallet till 11 kronor 67 öre om dagen. Sjukpenningen utgör i den klassen 10 kronor, d. v. s. den är 1 krona 67 öre lägre. Men observera att de 11:67 är skattefria! Tar man hänsyn till det, blir det väl ingen skillnad i inkomst. Om nu den försäkrade har barn, får han även barnbidrag, och sammanlagt är då denne arbetsoförmögne tillförsäkrad högre inkomst än vid tjänstgöring, ehuru hans lön då utgör inte mindre än 10 500 kronor. Om inkomsten är 8 500 kronor, blir inkomstbortfallet 9 kronor 44 öre per dag, men sjukpenningen uppgår till 9 kronor. I det fallet är det alldeles klart att vederbörande på grund av skatteförhållandena gör en vinst.

Om inkomsten skulle vara allenast 5 000 kronor är inkomstbortfallet kronor 5:50 och sjukpenningen 7 kronor, vilket alltså innebär en mycket klar överförsäkring. Det går, som sagt, inte att ändra detta med mindre än att den enskilde tjänstemannen ger sitt bifall därtill.

Är det inte så att denna lagstiftning genomföres under yttersta tidsnöd och att hela frågan före lagens antagande inte är och inte heller hinner bli så utredd som man skulle önska och som väl för de flesta skulle framstå såsom tämligen självfallet? Och ändå är den lagstiftning, som vi nu skall ta ställning till, inte komplett. Vi saknar alltså lagen om yrkesskadeförsäkring, ehuru den så intimt hänger samman med denna lagstiftning. Den finns visserligen i propositionen i en skiss i fem punkter. Den innehåller något från skadeståndsprincipen så främmande som att den som skadas genom olycksfall i arbete skall ha hempenning och barntillägg.

Här har man alltså definitivt släppt den tanke, som hittills varit grundläggande. Inte heller finns det något förslag i läkemedelsfrågan. Det hela är över huvud taget rätt märkligt.

Lagrådet har också haft några ord att säga i detta sammanhang, som jag tar mig friheten att citera för att få dem till kammarens protokoll. Lagrådet yttrar i sitt remissvar: »Vad som till följd av samordningsprincipen i väsentlig mån är att betrakta såsom ett enda lagkomplex skulle sålunda komma att genomföras i två etapper. Detta är otillfredsställande. Då nu föreligger förslag till blott en del av den tillämnade lagstiftningen, möter det svårigheter att bedöma huruvida de föreslagna lagreglerna i allo kunna var lämpliga i det större sammanhang för vilket de är avsedda. En förnyad granskning ur denna synpunkt torde under alla förhållanden bli erforderlig. Det står icke heller i överensstämmelse med god lagstiftningspraxis att, såsom enligt förslaget skulle bli fallet, en lag utfärdas, om vilken man redan vid dess antagande och promulgering vet, att den icke kan träda i tillämpning i oförändrat skick, och som dessutom innehåller bestämmelser, vilka uppenbarligen för sin tillämpning förutsätta tillvaron av andra, ännu icke utformade lagregler av central betydelse.» Längre fram i lagrådets yttrande heter det, att »det enligt lagrådets mening är ägnat att väcka synnerliga betänkligheter att nu upphöja det remitterade förslaget till lag, betänkligheter som endast delvis kunnat undanröjas genom samtidigt fattat principbeslut rörande den blivande yrkesskadeförsäkringslagens innehåll».

Herr talman! Vad jag här anfört utgör måhända tillräckligt underlag för min åsikt, att lagen, trots att det framlagda förslaget är väsentligt bättre än nu gällande lag och trots att stora bemödanden gjorts i syfte att få den nya lagen så tillfredsställande som möjligt, ändå icke är sådan att den tillgodoser skäliga anspråk. Det är emellertid ytterligare en omständighet som gör att jag måste säga mig, att det är olyckligt att

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

i dag besluta att lagen skall träda i kraft på föreslagen tid, nämligen de ekonomiska förhållandena.

Vi riksdagsmän vet inte vad lagens genomförande kommer att kosta. Vi vet inte ens vad den nya lagen kommer att kosta staten i direkta utgifter. Den beräkning, som propositionen innehåller, må var riktig, men den är inte fullständig. Man har inte ens gjort ett försök att räkna fram de skatteförluster, som staten får vidkännas på grund av att både avgifterna och sjukbidragen blir beskattningsfria. Det har under utskottsbehandlingen gissats på att det här skulle röra sig om 50 miljoner kronor. Vi får emellertid också en kostnadsökning för uppbördsväsendet, vilken inte är omnämnd. Det är klart att denna uppbörd kommer att nödvändiggöra anställandet av ytterligare tjänstemän, vilket kommer att kräva ökade kostnader. Det blir också, vilket antydes, ökade kostnader för den centrala administrationen. Vad man sedan förlorar indirekt genom att några tiotusental människor skall engageras i arbetet för denna försäkrings genomförande och upprätthållande, lär vara svårt att beräkna, men det är väl ingen tvekan om att denna sida av saken kommer att medföra en betydande påfrestning.

Man vet inte heller om inkomstberäkningen i fråga om de avgifter, som skall erläggas av de försäkrade, är hållbar. En del går väl bort. Jag tillstår, att jag inte kan det förslag, som jag här talar över. Jag skulle beundra riksdagens aktade ledamöter, om de på den korta tid, som stått dem till buds, skulle ha kunnat tränga in mera i detta förslag än vad jag har kunnat göra. Jag kan exempelvis i dag inte säga, om avgifterna till denna sjukförsäkring är att betrakta såsom en skatt med skyldighet för den skattskyldige att erlägga avgiften så länge han har förmåga därtill. Jag vet inte, om man kan begära införsel på denna sjukförsäkringsavgift. Kan man inte det, lär väl spillet bli rätt stort, vilket kommer att medföra ökade utgifter för staten till följd av minskade inkomster.

Det lär altså här sammanlagt komma att röra sig om mycket betydande belopp för statens egen del. Vad förslaget sedan betyder ekonomiskt sett för vårt näringsliv, för samhällsekonomin och för de försäkrade själva skall jag, herr talman, inte försöka att analysera eller ge något omdöme om. Jag har bara ett starkt intryck av att då man år 1950 på grund av då rådande förhållanden ansåg sig förhindrad att sätta det då vilande lagförslaget i kraft, är det besynnerligt, minst sagt, att man i dag bedömer det ekonomiska läget så, att man nu är beredd att ta detta steg. För mig framstår det såsom alltför ansvarsfullt att medverka härtill. Jag är alltså icke beredd att göra det.

Är det över huvud taget inte stora risker förenade med riksdagens sätt att träffa avgöranden i stora frågor som föranleder framtida kostnader och binder staten ofrånkomligt vid nya stora utgifter, utan att man först har en ordentlig plan bakom det hela, utan att man vet någorlunda exakt vad kostnaden uppgår till och utan att man vet var och hur man skall ta pengarna? Är detta inte ett besynnerligt sätt att sköta statens finanser och bevaka skattebetalarnas intressen?

Det är alltid tämligen otacksamt att föra ordet, när man måste sluta med, såsom i detta fall, ett avstyrkande av en reform, som är så populär och så önskvärd, som fallet är i fråga om denna sjukkasselagstiftning. Jag har betygat tidigare, och jag gör det ånyo, mitt starka intresse för detta sociala problem. Det parti, som jag företräder, har på många sätt givit uttryck för samma intresse och samma uppfattning om nödvändigheten av att, så snart detta är möjligt, ordna så att alla medborgare har den trygghet som vi anser att de bör ha vid sjukdom, den vård som de behöver, och den ersättning för bortfallande inkomster som bör tillförsäkras dem och som de själva bör medverka till. Det är alltså icke någon bristande social känsla, och det är icke heller någon brist på förståelse för belägenheten hos dem, vilka medellösa drab-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

bas av en sjukdom, som motiverar vår ståndpunkt. Men det är *en* sak att känna det så och en annan att medverka till en lagstiftning, som enligt ens övertygelse — så långt man har kunnat bedöma — inte är tillfredsställande upplagd, och medverka till en reform, vars ekonomiska verkningar man inte kan överblicka eller klart bedöma till sin storlek och vars inverkan i det långa loppet på det samhällsekonomiska planet eller på företagsverksamheten man ej heller kan bedöma.

Det är ett uttryck för denna allmänna inställning, som har kommit det parti vilket jag tillhör, att föreslå att man villar på hanen, men samtidigt hjälper dem, som behöver hjälp i detta fall, genom att hemställa hos regeringen om förslag till nästa års riksdag om förbättrad hjälp till sjukkasseverksamheten för att ge den en sporre. Låt oss komma ihåg att det ju ändå inte är rätt att i dag tala om denna lagstiftning som om vi inte redan nu hade någonting på detta område. I stort sett två tredjedelar av alla dem, som kan komma i fråga här, är redan medlemmar av sjukkassorna. Om man genom statens åtgärder kan animera fram ett ökat intresse för denna frivilliga sjukkasseverksamhet och staten vore beredd att lämna ekonomiskt bidrag i icke ringa utsträckning, skulle man ändå för en tid framåt eliminera de största bristerna. Under tiden kunde man då på sätt, som jag har antytt, överarbeta detta förslag, överväga det ännu en gång, särskilt på de punkter, där bristerna i dag framstår alldeles särskilt klart.

Låt mig till sist, herr talman, säga något, inte på mitt partis vägnar utan som ett uttryck för min privata mening. Jag är mycket tveksam, om det är lämpligt över huvud taget att genomföra en obligatorisk sjukförsäkring. Vad är det man behöver genomföra här? Är det inte så att man skulle vilja ha samhällets hjälp för att hjälpa dem, som behöver hjälp? Vi har cirka en halv miljon tjänstemän, som redan har denna fråga ordnad på ett mycket tillfredsställande sätt, eller i varje fall på ett bättre sätt än

man uppnår med denna lagstiftning. Vi har dessutom stora grupper av företagare med sådan verksamhet, att sjukdom inte är liktydig med inkomstbortfall, i varje fall inte något nämnvärt sådant. Vi har säkerligen många tusen lantbrukare, vilka inte själva skulle komma på idén att begära en obligatorisk sjukförsäkring och som säkerligen inte skulle — om det gick för sig för dem att välja mellan en obligatorisk sjukförsäkring och en frivillig — tveka i valet. Vore det inte möjligt att resonera här på samma sätt som man gjort beträffande arbetslöshetsförsäkringen, d. v. s. ge sjukkassorna tillräckliga bidrag för att täcka administrationskostnaderna. Låt staten träda hjälpende till för att eliminera riskerna på sådana områden där sjukfrekvensen är hög, och låt över huvud taget staten lämna bidrag på sådant sätt, att vi på frivillighetens väg når fram till effektiva anordningar. Det skulle jag för min del anse som inte bara närliggande utan tämligen självfallet. Föreskriv att arbetsgivarna för löntagarnas vidkommande, i den mån dessa låter försäkra sig, också skall medverka i premiebetalningarna, så att de anställda med en ringa uppoffring genom en frivillig handling skall kunna säkerställa åt sig det skydd, som de behöver. För att de nu skall få det, tvingar man på hela det svenska folket denna enorma administrativa och kostsamma apparat. Folk, som över huvud taget inte har något behov av dessa anordningar, kommer att med eller mot sin vilja inrangeras i detta oerhörda företag. Frivilligheten är enligt min uppfattning en bättre väg. Jag skulle inte se någonting hellre än att den kunde prövas och att riksdagen — vilket jag tyvärr knappast vågar hoppas på — går med på att skjuta denna reform ett stycke på framtiden. Jag är säker på att hundratusentals människor har samma uppfattning, i denna sist berörda fråga, som jag här givit uttryck åt.

Herr talman! Med huvdsakligen den motivering, som jag här anfört, har jag velat anmäla avvikande mening, och jag tillåter mig att yrka bifall till den med

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

1) betecknade reservationen till utskottets utlåtande.

Herr SUNNE (fp): Herr talman! Den sjukförsäkringsreform som beslutades 1946 och vars ikraftträdande vi år efter år har beslutat uppskjuta — det var väl närmast av ekonomiska skäl detta skedde — har ju vid närmare granskning visat sig vara mindre väl utformad. Den upptog en obligatorisk bottenförsäkring och en frivillig försäkring som komplement. Nu föreslås ett system där sjukpenningen fastställs i förhållande till arbetsinkomstens storlek, och därigenom kommer den sociala tryggheten att ökas för stora grupper av människor, som tidigare vid sjukdom blivit utan inkomst och råkat in i ett nödläge, vilket ofta var förenat med starka psykiska påfrestningar. Det nu föreliggande förslaget till sjukförsäkring har samordnats med yrkesskadeförsäkringen, för vilket förslag den föregående ärade talaren ingående redogjort.

Vi är, såsom också påpekats i utskottets utlåtande, eniga om behovet av en allmän sjukförsäkring, och meningsskiljaktigheterna rör försäkringens beskaffenhet och tidpunkten för dess ikraftträdande. När lagen antogs vid 1946 års riksdag bestämdes tidpunkten för dess genomförande till den 1 juli 1950. Genom lag 1948 förordnades uppskov till den 1 juli 1951, och vid höstsessionen 1950 beslöts ytterligare uppskov. Nu har högerens talare här nyss yrkat på nytt uppskov på obestämd tid. Inom folkpartiet kan vi inte vara med om detta. Vi har också i den reservation, som vi bifogat utskottsutlåtandet, framhållit att vi anser det synnerligen angeläget att reformen nu genomföres. Några av de tillfredsställande resultat som vi tror skall följa av reformen är, som jag nyss påpekade, ökad trygghet och minskade klyftor mellan olika samhällsgrupper. Vad vi emellertid beklagar är regeringens otillfredsställande uppläggning av arbetet med frågan. Liksom den föregående talaren anser vi att den tid som har stått riksdagen till buds för denna

stora frågas behandling har varit alltför kort. Därför hade ett uppskov med riksdagsbehandlingen av reformen till höstriksdagen med bibehållande av dess ikraftträdande den 1 januari 1955 framstått som i och för sig önskvärt. Nu har det från regeringens sida framhållits att ett uppskov med riksdagsbehandlingen skulle medföra försening med ikraftträdandet ett år. Även om vi inte har blivit helt övertygade av de skäl som anförts för denna uppfattning, har vi ansett att ett fördröjande av denna reform inte är önskvärt efter alla tidigare uppskov. Därför ha vi också velat bidra till frågans avgörande redan vid denna riksdag.

Det innebär alltså att vårt yrkande går ut på att reformen genomföres vid den i propositionen föreslagna tidpunkten, alltså den 1 januari 1955. Dock vill jag i likhet med den föregående talaren säga att det hade varit i hög grad önskvärt om man nu hade fått veta hur de med reformen följande betydande kostnaderna skall täckas.

Stora reformer är väl från början behäftade med brister som erfarenheten så småningom får rätta till. Jag tänker på en sådan reform som införandet av enhetsskolan, som jag har varit med om att besluta i denna riksdag. Där kommer säkerligen den praktiska erfarenheten att rätta till en hel del misstag. Så förmodar jag att det även kommer att bli beträffande sjukförsäkringsreformen.

Herr Ahlberg ansåg att man nu åter skulle skjuta på denna reform och tills vidare gå in för förbättrade statsbidrag åt sjukrassorna. Jag undrar, om detta inte i alla fall skulle bli ett lappsystem som vi förr eller senare måste komma ifrån.

Folkpartiets representanter i utskottet har i en reservation till utskottsutlåtandet framhållit att det är synnerligen angeläget att det administrativa handhavandet av försäkringen göres så smidigt som möjligt. Detta kommer i stor utsträckning att bero på om sättet för inplacering av de anställda i sjukpenningklasser och uppbörden av försäkringsavgifterna kan handhas på ett tillfredsställande sätt. Vi förutsätter att des-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

sa frågor blir föremål för ytterligare överväganden inom Kungl. Maj:ts kansli och att nästa års riksdag möjligen får ta ställning till dem.

Herr Ahlberg var inne på frågan om samordningen. Det är alldeles klart att han genom sin mångåriga verksamhet på detta område har en mycket större erfarenhet av yrkesskadeförsäkringen än jag för min del har. Jag kan för min del understryka vad han här framhöll beträffande både fördelarna och nackdelarna av samordningen. Vi har emellertid, när vi vägt dessa fördelar och nackdelar mot varandra, dock kommit till den uppfattningen, att samordning bör äga rum. Det är emellertid inte omöjligt att olägenheterna kan komma att bli så allvarliga, att vi efter några år på nytt får ta upp frågan till omprövning. Jag skall därför som sagt inte närmare gå in på samordningsfrågan, eftersom ju herr Ahlberg mycket ingående redogjorde för den och sjukförsäkringen. Vi anser — jag kan i det avseendet instämma med honom — att det är en olägenhet att karenstiden för yrkesskador skall förlängas till tre dagar, ty genom sammankopplingen med sjukförsäkringen tror jag det skulle stöta på stora praktiska svårigheter att ha olika karenstid.

En annan olägenhet, som herr Ahlberg framhöll, är att man efter samordningen inte har tillfredsställande möjligheter att bedriva ett väl organiserat arbetarskyddsarbete och genom lägre avgifter inom företag med låg olycksfallsfrekvens uppmuntra till förebyggande åtgärder.

Herr Ahlberg berörde också frågan om Kungl. Maj:ts rätt att undantaga arbetstagare från sjukpenningförsäkringen. Det gäller dem som på grund av lag eller författning utfärdad av Kungl. Maj:t eller bestämmelser, som meddelas av kommun, uppbär lön vid sjukdom. Vi har på denna punkt i likhet med herr Ahlberg yrkat, att i lagtexten skulle skapas möjlighet även för tjänstemannagrupper på den privata arbetsmarknaden, som åtnjuter sjuklön, att undantagas från försäkringen.

Vår principiella inställning är att la-

gens ikraftträdande inte bör tagas till förevändning för en försämring av redan utgående sjukersättningsförmåner. Den utjämning av de skillnader i olika allmänna anställningsvillkor, såsom exempelvis sjuklöne- och pensionsförmåner, vilken vi eftersträvar, bör inte förverkligas genom en försämring för de grupper, som redan i dessa avseenden uppnått en viss trygghet, utan genom en successiv förbättring för de sämre ställda. Endast om de berörda grupperna förhandlingsvägen frivilligt accepterar, att en förmån i det avseendet till en del utbytes mot en annan förmån eller höjd lön, bör undantag från denna regel ifrågakomma.

Beträffande hemarbetande gifta kvinnor har folkpartiet i sina motioner hemställt, att dessa måtte tillerkännas rätt att teckna frivillig tilläggsförsäkring huvudsakligen i enlighet med vad som föreslagits gälla för studerande. Detta yrkande har av utskottsmajoriteten biträts. De hemarbetande kvinnorna skulle alltså få rätt att på samma villkor och med samma karenstid som de studerande tillförsäkra sig en tilläggsjukpenning på 1—3 kronor per dag. Det förefaller kanske något egendomligt att en socialdemokratisk utskottsledamot har reserverat sig till utskottsutlåtandet med yrkande om avslag på framställningen att bereda de gifta kvinnorna möjlighet att teckna frivilliga tillägg till den obligatoriska sjukförsäkringen. Reservanten motiverar sitt avslag med att ett bifall till motionen i praktiken skulle innebära, att endast de mera välsituerade husmödrarna kan få del av tilläggsförsäkringen, under det att husmödrar, som har det största behovet av densamma, ställs utanför. Denna uppfattning lär emellertid inte delas av kvinnorna själva. Efter vad jag har erfärut föreligger redan en protestskrivelse från samtliga kvinnoorganisationer för den händelse denna reservation skulle bifallas.

Den kostnadsökning, som uppkommer för statsverket genom sjukförsäkringsreformen, är rätt betydande. Folkpartiet har i ett par motioner hävdatt angelägenheten av att minska statens kostnader

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

för reformen utan att det medför någon ökning av försäkringsavgifterna för medborgare med särskilt låga inkomster. I motionerna framföres det principförslaget, att en minskning av statens utgifter för försäkringen skall genomföras, utan nackdel för de lägsta inkomsttagarna, genom någon ökning av de övriga försäkrades avgifter och arbetsgivarbidragen.

I propositionen förordas, att ingen skall behöva betala mer än 2 procent av sin inkomst i avgift för sjukvårds- och grundsjukpenningförsäkring. Vi föreslår att detta ändras till 1,75. Detta får till följd, att en ensamstående försäkrad med mindre inkomster än cirka 2 700 kronor per år och gifta försäkrade med mindre inkomster än 5 400 kronor per år får lägre avgifter än enligt Kungl. Maj:ts förslag. De högre inkomsttagarna får däremot någon höjning. Det framgår av en tabell på s. 109 i utskottsutlåtandet, till vilken jag ber att få hänvisa. Avgiftslindringsbidraget skulle också behöva höjas med 23 miljoner kronor.

Statsbidraget har i propositionen fastställts till 50 procent av kostnaderna för läkarvård och resor, grundsjukpenning och motsvarande del av hempenning. Vi föreslår här, att statsbidrag till dessa försäkringar skall minskas från 50 till 30 procent, varigenom skulle uppnås en sammanlagd besparing för statsverket med cirka 60 miljoner kronor. Lägges härtil den besparing på 5 miljoner kronor, som vi föreslår när det gäller den frivilliga försäkringen, och drages härifrån avgiftslindringsbidraget på 23 miljoner kronor, innebär detta en sammanlagd utgiftsminskning för statsverket på cirka 42 miljoner kronor.

Enligt 1947 års lag skulle ett statsbidrag på 20 procent utgå till den frivilliga tilläggsförsäkringen. Det nu framlagda lagförslaget ersätter den frivilliga tilläggsförsäkringen med en obligatorisk i vad den gäller sjukpenning åt arbetstagare. För denna obligatoriska tilläggs-sjukpenning skall inte utgå något statsbidrag, utan tilläggssjukpenningen finansieras helt med de försäkrades egna avgifter jämte arbetsgivarbidrag. Enligt

propositionen skall den frivilliga tilläggsförsäkringen bibehållas, och på den försäkringen skall utgå ett statsbidrag på 20 procent.

Då man i nuvarande läge inte har kunnat införa statsbidrag för den obligatoriska tilläggsförsäkringen, anser vi det inte lämpligt att ett sådant bidrag kommer den frivilliga tilläggsförsäkringen till del.

Beträffande läkemedelsrabatteringen har vi uttalat oss för att åtgärder måtte vidtagas för att hindra uppkomsten av en tendens till omotiverad ökning av medicinförbrukningen.

Jag skall inte vidare uppehålla mig vid dessa frågor utan ber, herr talman, att i anslutning till vad jag har anfört få yrka bifall till de av mig, herr Jacobsson i Igelsbo och fru Sandström vid utskottets utlåtande fogade reservationerna, i vilka föreslås dels vissa ändringar i utskottets motivering och dels ändringar i 28, 35, 38, 39, 41 och 53 §§ i lagen.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 76 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 45 §§ kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utformningen av det tekniska systemet för stödet av den inhemska smörproduktionen m. m.;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; och

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 322, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 323, i anledning av väckta motioner om vidgad inlösningsrätt vid laga skifte enligt lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län (den s. k. dala-lagen).

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nya bestämmelser om medlemskap av finska församlingen i Stockholm samt tyska församlingarna i Stockholm och Göteborg m. m.; samt

nr 325, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken, dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till en överenskomst angående tyska utlandsskulder;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland undertecknad överenskommelse rörande tillägg till konventionen den 29 januari 1926 angående fredligt avgörande av tvister;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1952 vid dess fjärde ordinarie möte samt år 1953 vid dess extraordinarie möte fattade beslut; och

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen angående val av ombud jämte suppleanter i Nordiska rådet.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial nr 163, angående statsregleringen för budgetåret 1953/54; och

bankoutskottets memorial nr 30, angående uppskov med behandlingen av ett av fullmäktige i riksgäldskontoret överlämnat förslag angående pensionsbestämmelser för hos riksdagen anställda tjänstemän.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.51 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 27 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Fortsattes överläggningen rörande 4 § av Kungl. Maj:ts i andra lagutskottets utlåtande nr 35 punkten A behandlade förslag till lag angående ändring i lagen om allmän sjukförsäkring.

Herr EWERLÖF (h): Herr talman! Om det med fog kan sägas, att riksdagen som helhet under de senaste månaderna arbetat under ytterst otillfredsställande förhållanden, så gäller detta i alldeles särskild grad för oppositionen. Majoritetens har ju regeringen att falla tillbaka på och kan ju i flertalet fall nöja sig med att »svära på magisterns ord». Men oppositionen, som måste kunna ägna de kungl. propositionerna en ingående granskning, har sedan påsk varit hänvisad till att inom motionstidens knappa ram samtidigt behandla över femtiotalet propositioner, flertalet av stor omfattning och ingripande betydelse. Det har gällt att uteslutande i förlitande på egna krafter studera dessa propositioner, taga ställning till dem och utarbeta motioner på löpande band. Bland dessa propositioner befinner sig också den som vi nu behandlar.

Man skall ha upplevat detta för att rätt inse, hur orimligt ett sådant system är, inte minst ur rent demokratisk synpunkt. Ingen må förtänka mig, om även jag finner det lättsamt att någon gång kunna krypa bakom statsministerns rygg. Jag har nu tyckt mig finna genom den läsning, som jag i går eftermiddag ägnade mig åt, att vi — statsministern och jag — är av alldeles samma mening i den väsentliga frågan när det gäller sjukförsäkringen — frågan om det stats-ekonomiska läget tillåter att vi nu beslutar om reformens genomförande från och med den 1 januari 1955. — Då jag ser att statsministern nu kommer in i kam-

maren, ber jag att få upprepa, att jag vid läsning av riksdagstrycket under gårdagen till min glädje tyckte mig finna, att statsministern och jag är av ungefär samma uppfattning när det gäller att bedöma spörsmålet, om det stats-ekonomiska läget medger att sjukkasereformen genomföres från och med den 1 januari 1955. Jag skall kanske förtydliga detta uttalande därhän, att jag än i dag har samma uppfattning om de kriterier, efter vilka denna fråga skall bedömas, som statsministern hade 1950.

Vid debatten i kamrarna i ett sjukkasereformerande den 20 april 1950 annonserade statsministern, att regeringen övervägde att till höstriksdagen föreslå fortsatt uppskov med ikraftträdandet av den sjukförsäkringslag som beslutats 1946 och som enligt beslut 1948 skulle träda i kraft den 1 juli 1951. Det meddelades att kostnaderna för statsverket då mera beräknades till omkring 250 miljoner kronor, och statsministern fortsatte: »I nuvarande ansträngda finansiella läge inger en utgiftssumma av denna storleksordning allvarliga betänkligheter. Såvitt nu kan överblickas kommer under den närmaste övergångstiden sträng återhållsamhet med statsutgifterna att krävas.»

I debatten i andra kammaren uttalade herr Hagberg i Luleå missnöje med detta besked, vilket föranledde statsministern att i en replik yttra bland annat följande: »Vi måste se till... att vi icke pressa upp skatterna ytterligare. Jag tror, att även de människor, som vilja rösta på eller än så länge fundera på att rösta på herr Hagbergs linje, har en känsla av att det nuvarande skattetrycket är så pass högt, att de måste ta sig en allvarlig funderare på att genomföra en reform som kräver utgifter som nödvändiggöra en ytterligare skattestegring. Jag har den uppfattningen att landets produktivitet är i stigande, och i samma takt som våra produktionsresurser

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

stiga öppna sig möjligheter för en standardhöjning, men, herr talman, icke i snabbare takt.»

Eftersom detta var riktat till andra kammarens talman känner jag mig uppfordrad att med egna ord upprepa detta till vår ärade talman: »Men, herr talman, icke i snabbare takt!»

Statsministern fortsatte: »Vi ha just nu kommit i jämvikt och fått ekonomisk balans. Det finns nu icke något särskilt att ta av utan att vårt läge försvåras... Alltså, herr talman, detta är ett uppskov under den tid, då den ekonomiska jämvikten kräver en sträng sparsamhet med statens utgifter. I den mån en fortsatt produktionsstegring i svenskt näringsliv lämnar utrymme därtill, kommer denna reform med all sannolikhet att bli en av de tidigaste som blir realiserad.»

Då herr Hagberg alltjämt var otillfredsställd, fick han följande replik: »Vi måste få debet och kredit att gå ihop utan skattehöjning... Nu vill jag höra om herr Hagberg i Luleå vill tala om, vilka skatter man skall höja för att kunna genomföra reformen.»

Det ville inte herr Hagberg, vilket föranledde statsministern till följande konstaterande: »Herr Hagberg bestrider icke, att budgeten för närvarande nätt och jämnt balanseras. Han har icke givit någon som helst anvisning på var dessa 250 miljoner kronor skola tagas.»

Nog får den replikväxlingen anses ha utomordentligt intresse för den debatt, vi nu för. Jag har redan framhållit, att jag i allt väsentligt instämmer med statsministern av april — april 1950. Det är uppenbart, att statsministern då hyste den meningen, att sjukförsäkringsreformen borde vänta till dess den genom produktionsstegring inom näringslivet kunde bäras utan skattehöjning.

Låt oss jämföra läget på våren 1950 med läget nu. Då hade Koreakriget ännu inte utbrutit. Engångsinflationen och dess för samhällsekonomin skadliga verkningar, som vi alltjämt lever under, var ett okänt begrepp. De direkta skatterna var inte obetydligt lägre än de är i dag, efter beslutet i fjol med 110 pro-

cents uttag på grund av inflationens inverkan på skatteskalorna. Det är ju det märkliga, och det får vi väl tillfälle att tala mera om i morgon, att vad som skedde enligt 1949 års skattekommittés förslag inte var en lättnad i det skattestryck, som vi fick 1947, utan ett försök att i möjligaste mån skära bort den alldeles oförutsedda skattehöjning, som efter 1947 hade inträtt på grund av inflationen. Man lyckades inte fullständigt därmed även om uttaget hade skett endast med 100 procent, som ju var kommitténs enhälliga förslag. Nu beslöt man ju ett uttag med 110 procent, vilket innebar ett högre skattestryck än det som rädde vid tidpunkten för det yttrande, som jag här har kommenterat.

Därtill kommer den rad av extra skatter på hundratals miljoner, som tillkommit efter 1950 för annat ändamål, men som nu utnyttjas för att täcka driftbudgetens löpande utgifter.

Det oaktat är vi väl alla överens om att den budget vi nu går att fastställa knappast är balanserad — närmast underbalanserad. År 1950 var vi inne i en utveckling, som gav en årlig produktivitetsstegring på betydligt mer än de vanliga 3 procenten. Nu är vi inne i stagnation och tillbakagång; man har ju räknat med att vi under fjolåret kanske hade inalles en halv procent i produktivitetsstegring, och för innevarande år räknas ju närmast med en tillbakagång.

År 1950 beräknades reformen kosta statsverket 250 miljoner. Nu uppges visserligen motsvarande siffra för den ifrågasatta reformen till 160 miljoner kronor. Jag skulle dock vilja varna för att lita för mycket på denna siffra. Det är så många faktorer, som under remissbehandlingen har framförts och som ger anledning att tro, att detta belopp kommer att visa sig vara i väsentlig grad för lågt. Därtill kommer också att hänsyn måste tas till det skattebortfall, som kommer att bli en följd av att såväl förmånerna enligt sjukförsäkringen som de avgifter, som skulle vila på de enskilda, inte blir skattebelagda.

Därtill kommer en ökning för arbetsgivarna på 115 miljoner kronor i ett lä-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

ge, där nedbringandet av kostnaderna för näringslivet är en tvingande nödvändighet och för vår allmänna ekonomiska ställning av den allra största betydelse. Slutligen tillkommer avgifter på de försäkrade med 328 miljoner kronor, som ju ur deras synpunkt sett kommer att bli av samma tyngd som skattebördan, låt vara att de kommer att motsvaras av vissa förmåner.

Låt oss inte upprepa det ödesdigra misstag, som gjordes i England vid genomförandet av motsvarande reform där, då man beräknade kostnaden till 170 miljoner pund närmast före förslagens genomförande, men kostnaden redan det första året uppgick till 280 miljoner pund. För år 1949/50 utgjorde kostnaden 360 miljoner pund, för år 1951/52 utgjorde den 400 miljoner pund och för år 1952/53 i det närmaste 500 miljoner pund.

Inte annat än jag kan finna måste jämförelsen mellan 1950 och nu utfalla så, att det vi inte hade råd till 1950, det har vi ännu mycket mindre råd till nu. Eller är måhända den tid nu över, då den ekonomiska jämvikten kräver en sträng sparsamhet med statens utgifter, som orden föll 1950? Nu är det inte längre tal om att avvakta produktivitetstegring för att kunna genomföra reformen utan skattehöjning. Härom säger propositionen följande: »Den kostnadsökning för statsverket, som blir en följd av reformens genomförande, lär icke kunna täckas utan att inkomsterna av skattemedel ökas. Frågan om vilka åtgärder, som i detta syfte kan bli erforderliga, torde få anmälas för Kungl. Maj:t av chefen för finansdepartementet och föreläggas nästa års riksdag.»

Detta är — otroligt men sant — det enda som sägs i detta avgörande hänseende i hela den tjocka propositionen. Jämför detta med statsministerns förut citerade slutreplik till herr Hagberg: »Herr Hagberg bestrider inte att budgeten för närvarande nätt och jämnt balanseras.» Jag frågar nu: herr statsministern bestrider väl inte, att såväl innevarande års budget som nästa års budget nätt och jämnt balanseras?

Vidare sade statsministern till herr Hagberg: »Han har inte givit någon som helst anvisning på var dessa 250 miljoner skall tagas.» Den stackars herr Hagberg får alltså snubbor för att han inte på stående fot kan anvisa täckning för de pengar, som skulle ha erfordrats i form av en skattehöjning. Men regeringen, som nu för riksdagen presenterar denna utgift på bortåt miljarden anser sig icke skyldig att lämna någon som helst redogörelse för hur och på vilka grunder den betraktar utgiften som möjlig att bära för samhällsekonomin, eller ens hur den del som faller på statsverket är avsedd att täckas. Man inbjuder till att fatta ett principbeslut som binder samhället för framtiden utan att någon möjlighet gives att bedöma de ekonomiska konsekvenserna.

Eller är det möjligen så, att regeringen inte ens för egen del har funnit behov av att ställa in frågan i dess ekonomiska sammanhang? Det verkar som om regeringen plötsligt beslutat avfyrta förslaget som en tidsinställd bomb. Vad an denna brådska? Jag överlämnar åt de politiska augurerna att gissa sig till vad denna tidsinställning innebär.

Åtskilliga remissinstanser klagade över att remisstiden för yttranden över socialförsäkringsutredningens förslag var orimligt kort. Tiden för granskning av dessa yttranden i departementet och för utarbetande av proposition var också utomordentligt kort. Det betraktades närmast som en sportprestation, att propositionen kunde färdigställas på denna korta tid med det väldiga material som det gällde att behärska. Och tiden för riksdagsbehandlingen har ju närmast varit en parodi. Det är många av riksdagens ledamöter som inte förrän under eftermiddagen i går fick i handom andra lagutskottets utlåtande i denna utomordentligt omfattande fråga. Tiden för det förberedande organisationsarbetet blir ytterligt knapp och förutsätter forcering. Riksförsäkringsanstalten anser det näppeligen vara möjligt att det skall kunna medhinnas på den korta tid som står till buds. Förslag till korresponderande ändring av lagen om yrkesskade-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

försäkring kan inte framläggas förrän nästa år, vilket enligt lagrådet är ägnat att väckta synnerliga betänkligheter. Är det förenligt med denna frågas oerhörda betydelse att driva fram den under sådan forcering, som måste menligt påverka resultatet?

Kanske skall jag krypa bakom statsministerns rygg även för att få en förklaring på brådskan. Jag klippte ur ett referat av ett tal, som statsministern höll i Lund den 19 mars i år, och där återfinner jag följande sats: »Socialpolitiken har förvandlats från ett slagfält till en rännarbana, där de olika partierna bara söker att rusa först i mål med reformerna.»

Ja, sannerligen, vad som nu sker bär syn för sägen — dock med det viktiga undantaget, att högerpartiet inte tar del i denna hetsjakt. Många spekulerar väl i att detta skall isolera oss från den breda folkopinionen, som man nu menar framför allt önskar få denna reform genomförd. Men man skall inte underskatta vanligt folks sunda förnuft. Vi är lika angelägna, det har jag haft anledning att betona många gånger, som några andra om den sociala omvårdnaden om vårt folk, men de sociala reformerna motverkar sitt eget syfte om de inte vilar på hållbar ekonomisk grund. Det har vi färsk erfarenhet av genom den återverkan som inflationen har haft på de tidigare reformverken. Vi håller nu på att restaurera dem utan att ännu vara färdiga därmed.

Herr talman! Med åberopande av de skäl som statsministern anförde för uppskov med sjukförsäkringslagen 1950, skäl som är ännu mycket tyngre vägande i dagens läge, instämmer jag i högerreservationen. Den slutliga utformningen av sjukförsäkringen skulle ha allt att vinna på de kompletterande utredningar i viktiga hänseenden, som efterlysts under remissbehandlingen. Genom ett uppskov med reformen nu vinnes tillfälle här till. Under övergångstiden bör, på sätt i högerreservationen yrkas, den frivilliga sjukförsäkringen, som redan omfattar 60 å 70 procent av landets befolk-

ning, kunna ytterligare utbyggas och förbättras.

Beträffande det närmare utformandet av vad som ligger bakom vår motionsyrkanden i dessa hänseenden kan jag nästan helt och hållet instämma i det enligt min mening mycket vägande anförande, som tidigare har hållits i denna debatt av herr Ahlberg.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Vad som kallat upp mig är givetvis den vänlighet som herr Ewerlöf visat mig genom att bygga praktiskt taget hela sitt anförande på citat från min diskussion med herr Hagberg i Luleå i andra kammaren i april 1950, då jag på regeringens vägnar meddelade, att vi ansåg oss nödsakade att än en gång skjuta på ikraftträdandet av den 1946 beslutade sjukförsäkringslagen.

Jag vill emellertid innan jag går in på dessa ting begagna tillfället att uttrycka min tillfredsställelse över att det beslut, som även denna kammare kommer att fatta om några timmar, blir ett beslut där majoriteterna är mycket betydande och där det har uppstått en mycket större samling omkring regeringsförslaget än vad de två regeringspartierna utgör. Den tillfredsställelse, som regeringen känner över att det i dagens läge praktiskt taget bara är högern, som går på avslagslinjen, ökas när man lyssnar på debatten. När jag har lyssnat på högerrepresentanternas anföranden i andra kammaren — framför allt på herr Hagård, som väl får betraktas som högerns främste specialist på detta område — måste jag säga, att det var många rosor som ströddes för regeringsförslaget. Den kritik, som han kom med, riktade sig såvitt jag kan förstå inte mot de mera avgörande och väsentliga tingen. Det medgav han ju också, vilket de som hade tillfälle att lyssna till hans anförande kunde konstatera. Det är en stor sak, att man här kan få mer än tre fjärdedelar av Sveriges riksdag att ställa sig som garant bakom en så kostnadskrä-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

vande reform som den vi nu går att avsluta.

Herr Ewerlöf har nyss refererat andrakammardebatten år 1950, och det må därför tillåtas mig att för första kammaren referera dagens andrakammardebatt. Jag lyssnade med stort intresse till folkpartiledarens inlägg, som gav en analys av vad en sådan reform som denna egentligen innebär ur nationalekonomisk synpunkt, och det var synd, att herr Ewerlöf inte hade tillfälle att höra herr Ohlin.

Jag tillhör nu inte dem som i varje situation svär på nationalekonomernas ord, vare sig de är partiledare eller inte. Men i detta fall fann jag, att många av herr Ohlins tankegångar nära anslöt sig till dem som Gustav Möller vid flera tillfällen har gett uttryck för. Herr Ohlin betonade, att en försäkring inte innebär en belastning på samhällsekonomin på samma sätt som improduktiva utgifter — han nämnde som exempel på dessa senare försvarsutgifterna. Han tillade, att ett försäkringsskydd ju utgör en inkomst samtidigt som det utgör en utgift för medborgarna och att man därför inte får jämföra en belastning på 700 miljoner kronor för försäkring med en belastning på 700 miljoner kronor för ett konsumtionsändamål.

Ärade kammarledamöter! Det där är ju ganska enkla och självklara ting, kan man tycka. Men vad som glädde mig var att dessa synpunkter med sådan kraft framfördes av folkpartiets ledare vid dagens debatt. Därmed är väl en del — men också endast en del — av svaret till herr Ewerlöf givet. Ty när man ser vidare på dessa ting måste man ju — och det gjorde också herr Ohlin — konstatera att även om det är ett nationalekonomiskt riktigt resonemang att man inte får jämföra en försäkringsutgift med en utgift för vanliga konsumtionsändamål, så behöver man bara gå till den enskilde för att finna, att frågan om försäkringsskyddets storlek är en sak som måste vägas mot de för tillfället befintliga resurserna, tagna i den mening att man avgör, vad man är villig att av stundens konsumtion avstå för fram-

tida säkerhet och vad man är villig att bära i fråga om skatter när det gäller en lagstiftningsvis genomförd obligatorisk försäkring — eller vad man är villig att betala i frivilliga avgifter när det gäller ett försäkringsskydd, uppbyggt på frivillig väg. Kommer vi till den problemställningen, har jag inte ett ord att ta tillbaka av min replikväxling med herr Hagberg år 1950.

Vad gällde diskussionen då? Jo, herr Ewerlöf, det gällde ju att klargöra för herr Hagberg och framför allt för dem, som till äventyrs lät sig lockas av hans propaganda, att försäkringsskyddet måste betalas av de löpande inkomsterna. Samhället likaväl som den enskilde måste betala försäkringsskyddet med vad man anser sig ha råd att avstå för att skapa en säkerhet i framtiden. Då är det väl ganska naturligt att man försöker att klargöra detta genom att säga till den, som bara kräver förmåner och som aldrig vill inför allmänheten redovisa det samband som jag här har talat om: »Sjukförsäkringen är utmärkt. Den kostar 297 miljoner kronor. Var finns dessa pengar?»

Hade han t. ex. svarat, att han var beredd att tillstyrka en höjning av de indirekta skatterna eller en höjning av den direkta inkomstskatten och av förmögenhetsskatten, så hade jag sagt, att min pedagogiska lektion därmed var slut, ty då hade jag visat upp det samband som finns mellan statsutgifter och statsinkomster.

Jag avsåg inte att göra det omöjligt för all framtid att använda statens pengar till detta försäkringsskydd. Jag ville bara på ett så enkelt och pedagogiskt sätt som möjligt klargöra för herr Hagberg och för dem som eventuellt trodde på honom, att det finns ett samband mellan beslutet och skattetrycket. Jag har ingen anledning att ta tillbaka någonting av detta nu. Det är klart som dagen att man alltid står i ett val: skall man ta en skattesänkning och låta en reform vara? Eller skall man ta reformen och behålla skattetrycket eller eventuellt öka det?

Jag vågar påstå att jag i praktiskt taget vartenda offentligt tal, som jag har

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

hållit inte bara år 1950, utan så fort jag kommit in på frågan om de sociala utgifterna, har sagt: Vi har inga andra medel att hushålla med än dem som Sveriges medborgare är villiga att avstå till samhället för att bekosta den ena eller den andra saken, som betraktas som en samhällsangelägenhet. Om man har detta klart för sig tror jag att min ordväxling med herr Hagberg kommer i en något annan dager, och jag tror inte att det på en enda punkt finns någon-ting i den som jag inte har anledning att upprepa vid varje tillfälle då jag tycker att man glömmar bort sambandet mellan statsutgifter och statsinkomster.

Men hur kan det komma sig, säger då herr Ewerlöf, att regeringen bedömer läget i dag på det sättet, att vi nu är beredda att trots det samband som finns mellan skattetryck och statsutgifter rekommendera denna utgift, varigenom vi uppenbarligen både minskar möjlig-heterna till skattesänkningar och eventuellt drar på oss risken av skattehöjningar?

Jag vill då, herr talman, först och främst påpeka att frågan om att ordna tryggheten vid sjukdom är en fråga som har sysselsatt socialpolitikerna i praktiskt taget alla länder och betraktas som en av de väsentliga frågorna inom socialförsäkringen. Vi har gjort stora ansträngningar att lösa den på frivillig-hetens väg, men det är, herr Ewerlöf, ingenting annat än en undanflykt när man nu, 25 år efter det att vi genomförde den gällande sjukkasseförordning- en, inbillar sig att man på denna väg ens tillnärmelsevis skulle kunna lösa detta problem. Med de erfarenheter vi har av utvecklingen på den frivilliga sjuk- försäkringens område finns det väl ing- en som ett ögonblick vågar tro att man inte förr eller senare — om man vill lösa trygghetsproblemet — måste gå in på den obligatoriska vägen.

Om man har kommit dithän att man säger sig, här liksom i alla andra län- der, att sjukförsäkringen är en av de fundamentala grunderna för hela social- försäkringen, så är det klart att man i

alla fall kan ta ett uppskov i ett, två, kanske tre år om det ekonomiska läget är ansträngt. Men man kan inte ta ett uppskov i hur många år som helst. Jag sade ju också — och det redovisade herr Ewerlöf mycket juste — att det var under övergångsbesvärigheterna som vi inte orkade med den här reformen. Det var då, när vi nått och jämnt kommit i ekonomisk balans och vi inte ansåg oss kunna rubba denna balans genom att genomföra reformen, som vi måste fin- na oss i ett uppskov. Men i 1950 års ut- talande angavs som sagt klart och tyd- ligt att så fort det fanns en möjlighet att genomföra reformen skulle frågan på nytt aktualiseras. När vi nu aktuali- serar den är det, herr Ewerlöf — och det är det tredje jag vill säga — ett an- nat förslag som ligger på riksdagens bord än förra gången. Det är ett förslag som icke belastar statsutgifterna med 297 miljoner kronor, utan som i dagens penningvärde, som ju obestriddligen är lägre än det var år 1950, belastar stats- utgifterna med en ökninig på låt oss sä- ga 160 miljoner kronor. Det är väl en väsentlig skillnad att man har att ta ställning till en utgiftsökning som är omkring 100 miljoner kronor lägre än den vi diskuterade år 1950.

Jag kan för övrigt inte acceptera herr Ewerlöfs resonemang när han säger att fjolårets skattesänkning inte får betrak- tas som en reell skattesänkning, utan ba- ra var en kompensation för det försäm- rade penningvärdet. Penninginkomster- na har ju också stigit. Och för det stora flertalet medborgare var säkerligen skat- tesänkningen i fjol en realitet.

Vi befinner oss alltså nu i ett läge där det gäller en väsentligt mindre utgift och där en skattesänkning på den direk- ta beskattningens område är genomförd. När man då invänder: »Ja, men det är ju ändå förskräckligt att vi inte kan visa upp, var pengarna skall tas», kan jag inte säga mycket mera än vad som står i den kungl. propositionen. Men det är uppenbart att i det nuvarande hårda budgetläget fordras det nya inkomster. Jag skulle emellertid knappast förestäl- la mig att finansministern överväger ett

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

återställande av den direkta beskattningen till fjolårets nivå, utan att han på ett eller annat sätt kommer att gå fram på den indirekta beskattningens väg. En mera utförlig finansieringsplan tror jag knappast behövs för denna utgift. Att vi har lagt fram förslaget är ett vittnesbörd om att vi bedömer den statsfinansiella situationen som sådan att det går att finansiera reformen, och vi får gripa oss an med det problemet på samma sätt som när det gäller att skaffa pengar till andra statsutgifter.

Låt mig sedan, herr talman, bara säga ett ord om forceringen av ärendets behandling. Det har liksom skymtat fram att det skulle vara något slags ovilja mot att låta oppositionen få tid på sig att begrunda ärendet som har gjort att vi inte kunnat gå med på ett uppskov till hösten med behandlingen av denna proposition.

Herr Ewerlöf vet mycket väl, att jag för min del när propån kom vid partiledarkonferensen var i hög grad lyhörd för den synpunkten, att riksdagen skulle få grundlig tid att tänka igenom detta problems alla konsekvenser. Den undersökning som gjordes inom socialdepartementet visade emellertid, att om vi skulle skjuta på beslutet till hösten, betydde det ett helt års uppskov med genomförandet. Ja väl, hade det varit en helt ny fråga med problem, som herrarna inom alla partier inte haft anledning att grubbla på tidigare, hade det kanske ändå varit rimligt att man möjliggjort ett sådant uppskov. Men här gäller det, en fråga som har stått i centrum för diskussionen inte ett år, utan många år. Första gången vi tog ställning till dessa problem var år 1946, och det har sedan dess upprepade gånger, bl. a. från högerhåll, tagits upp diskussioner om de allmänna principer, efter vilka sjukförsäkringsreformen borde genomföras. Jag tror knappast det finns ett enda problem i samband med dessa ting, som inte har grundligt varit föremål för prövningar, inte bara i socialvårdskommittén, inte bara i de remissinstanser, som är hörda, utan också i den svenska riksdagen.

Under sådana förhållanden — när det

gällde en sak som alltså har blivit ventilerad så många gånger, och där de olika aspekterna har kommit fram så väl — tyckte vi att det vore ganska orimligt om människorna i detta land skulle få vänta ett år till på denna reform. Skälen till att beslutet inte återigen uppskjutits är alltså inte någon ovilja att ge riksdagen tid att pröva förslaget, utan det är helt enkelt vad jag har redovisat här och socialministern redovisat i partiledarkonferensen. Vi hade att välja om vårt folk skulle få vänta ett år på denna reform eller ej. Vi kom vid övervägandena till det resultatet, att man inte kunde dra på sig ansvaret för ett sådant uppskov, eftersom näppeligen några nya synpunkter kunde komma fram i detta särdeles väl genomdiskuterade problem.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle: Herr talman! Jag kan inte acceptera den uttolkning, som herr statsministern velat göra av innebörden i de uttalanden, han gjorde 1950. Det kan inte råda någon som helst tvekan om att den mening, åt vilken han nu ger uttryck, innebär en fullständigt annan inställning till hela den ekonomiska fråga, som här är berörd, än den han gav uttryck åt 1950.

Vad gällde det år 1950? Det gällde för regeringen att återigen komma med förslag om uppskov med igångsättandet av den sjukförsäkring som man hade beslutat år 1946 — i och för sig naturligtvis en tråkig och besvärande sak. Man talade om att man avsåg att till hösten komma med en proposition i detta ämne, och det var i det sammanhanget diskussionen utspann sig. Det lämnar inte rum för någon som helst tvekan med de ordalag statsministern då använde, att statsministerns uppfattning var den, att man borde avvakta tidens utveckling ända tills dess att man på grund av en stegrad produktivitetsutveckling kunde räkna med att utan skattehöjning få utrymme för reformen.

Detta sades i flera olika omgångar så absolut klart, att det inte lämnar rum för något som helst tvivel, och det är

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

denna tankegång, som jag i dag velat helt ansluta mig till. Jag säger att jag var av den meningen vid det tillfället, men också i dag, att det hade varit riktigt att vi hade låtit oss växa in i möjligheten att bära denna reform utan att för ändamålet behöva pålägga oss ytterligare skattehöjningar.

När regeringens företrädare år 1950 gav ett klart uttryck åt den uppfattningen, är det väl ganska naturligt att man frågar sig: Vad är det för förändring som skett i situationen från 1950 till 1953 och som gör, att man numera kan anse, att de villkor man då uppställde i fråga om möjligheterna att genomföra reformen nu är uppfyllda?

Däri har inte statsministern i sitt svar givit mig någon som helst klarhet. Jag har inte heller fått någon förklaring varför man, efter allt som sagts ända sedan 1946 om denna reform och de ekonomiska möjligheterna att genomföra den, ansett sig nu kunna servera detta ärende för riksdagen utan att med ett enda ord beröra den ekonomiska situation, i vilken man menar sig kunna inpassa reformen, och inte heller hur man har tänkt sig att de skatter skall tas ut, som man förklarar blir nödvändiga.

Det är väl ändå, herr statsminister, en ganska naturlig sak, att man samtidigt med att man tar på sig en utgift av denna storleksordning också vill veta vilka skatter man måste ta på sig, och vilka återverkningar man måste räkna med att dessa skatter får på vårt allmänna ekonomiska liv. Den frågan har ju en oerhört stor betydelse, och beslutet om sjukförsäkringen borde ha åtföljts av ett ställningstagande till den. Detta hade ju kunnat ske om regeringen gått med på ett uppskov på ytterligare ett år med det definitiva avgörandet. Då hade båda sidorna av problemet kunnat vara klara och då hade också lagen om yrkesskadeförsäkring kunnat föreligga, så att man kunnat avgöra det hela i ett sammanhang.

Det enda som statsministern sade, för att bemöta vad jag anförde, då jag ansåg mig kunna framställa läget i dag såsom

sämre än 1950 ur alla de synpunkter, som då berördes, var statsministerns erinran om att det genom beslutet i fjol blev en verklig skattesänkning. Ja, självfallet bestrider jag inte, att det beslut, som genomfördes i fjol, innebar en skattesänkning i förhållande till vad som gällde 1951 och 1952. Men jag har bestridit, att vad som skedde år 1952, då riksdagen beslöt en uttagningsprocent av 110 enligt de nya skatteskalorna, innebar en lägre skatt än den som beslöts år 1947. Skattekommittén hade ju haft i uppdrag att revidera skatteskalorna men hann aldrig så långt utan måste inskränka sig till att försöka avarbeta den höjning av skattetrycket, som skett rent automatiskt på grund av inflationen, utan att ens helt kunna få bort denna del. Om jag alltså jämför den skatt, som vi nu har med en uttagningsprocent av 110, och den skatt, som vi hade år 1947 och 1950, innan vi haft någon engångsinflation, är det inte någon tvekan om att vi vid tidpunkten för statsministerns citerade yttrande hade ett lägre skattetryck än vad vi för närvarande har.

Statsministern gick heller inte in på någon av de andra detaljerna. Statsministern fäste år 1950 det största avseendet vid att vi kunde se fram mot en produktivetsförbättring, som då skyttades och som, enligt vad man räknade med, skulle möjliggöra för oss att bära denna utgift utan skattehöjning. Nu är vi i det avseendet inne i ett läge, som är sämre än vad det varit under långliga tider.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag är ledsen över att herr Ewerlöf inte accepterade de skäl, som gör att jag anser mig nu kunna bedöma denna fråga annorlunda än år 1950. Jag kan inte göra något annat än att upprepa dem.

Jag har här framför mig protokollet över vad jag sade i min replikväxling med herr Hagberg i Luleå. Jag framhöll med styrka att det var fråga om ett uppskov under en som jag hoppades relativt kort period, då den ekonomiska jämvikten krävde en sträng sparsamhet

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

med statens utgifter o. s. v. Jag tillade att jag för min del var övertygad om att vi under 1950-talet skulle få en produktivitetstegring, som skulle möjliggöra för oss att bära den mycket betydande utgift som det här var fråga om.

Herr Ewerlöf fäste i sin replik en avgörande betydelse vid att vi just nu befinner oss i en period, då produktivitetstegringen förefaller gå långsammare än förut och kanske rent av har avstannat. Ja, vi kan naturligtvis inte tänka oss att i fortsättningen få en så snabb produktivitetstegring som den vi kunnat glädja oss åt under vissa av efterkrigsåren. Men å andra sidan, herr Ewerlöf — nog är det väl en pessimistisk uppfattning att föreställa sig, att de anpassningssvårigheter, som just nu hämmar produktivitetstegringen, inte skall övervinnas. Sedan jag gjorde detta uttalande år 1950 har vi ju haft två år av mycket betydande produktivitetstegring, åren 1950 och 1951. Åren 1952 och 1953 karakteriseras av vissa hämningar. Jag har dock den optimistiska tilliten till svenskt näringsliv, att jag är övertygad om att dessa hämningar består av anpassningssvårigheter. Därför ligger det väl även i produktivitetstegringens moment ett bestyrkande av min tes. Vi har sedan 1950 haft väsentliga produktivitetstegringar under åren 1950 och 1951, och det finns väl ingen anledning att motse annat än en kanske inte fullt så god, men dock hygglig utveckling, när de nuvarande anpassningssvårigheterna har övervunnits.

Dessutom hänvisar jag än en gång till att det här är fråga om en utgift, som är 100 miljoner kronor lägre än den som vi hesiterade inför år 1950. Spelar dessa 100 miljoner kronor ingen som helst roll? Jag skulle tro att de gör det i allra högsta grad.

För det tredje hänvisar jag än en gång till det faktum, att för flertalet av skattebetalarna innebär dock fjolårets beslut en reell skattesänkning.

Detta är, herr talman, de tre skäl som gör att vi nu anser oss inte längre stå till svars med att av ekonomiska skäl vänta, när vi nu har ett förslag, bakom vilket praktiskt taget hela den svenska riksdagen

— frånsett högern — tycks kunna samla sig. Jag tror att det skulle vara att försätta ett historiskt tillfälle att inte slå till i det läget. Jag beklagar att högern inte har anslutit sig till den nationella samling som hade varit möjlig i denna fråga lika väl som den var möjlig i folkpensioneringsfrågan.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle: Herr talman! Det nya skäl, som statsministern nu anförde, var att 160 miljoner kronor dock är ett lägre belopp än de 250 miljoner kronor som det var fråga om år 1950.

Men jag tillåter mig uttala den mycket bestämda förvisningen, att dessa 160 miljoner kronor i realiteten kommer att visa sig bli ett avsevärt högre belopp, och att till denna summa också måste läggas det skattebortfall, som blir en följd av att förmåner och avgifter inom sjukförsäkringen inte skall skattebeläggas. Det kommer helt säkert — det uttalandet vågar jag göra till dagens protokoll — att bli fråga om ett belopp som icke understiger 200 miljoner kronor under det första år, som den nya reformen kommer att träda ut i livet. Därtill kommer de nya 115 miljoner kronor som skall läggas på näringslivet. Det får väl inte betraktas som något samhällsekonomiskt ovidkommande att man lägger denna ytterligare börda på näringslivet i en situation, där just kostnadsläget för näringslivet är av en så avgörande betydelse för hela vår ekonomi.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER: Herr talman! Det är klart att om man säger, att kostnadsberäkningarna är felaktiga, kan man ta vilken summa som helst. Varför nöjer sig herr Ewerlöf med 40 miljoner? Han kunde lika gärna ha tagit 100 miljoner, det är hugget som stucket.

Vi vet inte mycket om dessa kostnadsberäkningar, ty det blir ju någonting nytt, när vi nu skall genomföra en obligatorisk sjukförsäkring. Det kan hända att herr Ewerlöfs pessimistiska kost-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

nadsberäkningar kommer att visa sig riktiga, vilket i så fall skulle vara beklagligt. Men, herr Ewerlöf, precis samma invändning kunde ha riktats mot summan 297 miljoner kronor. När herr Ewerlöf nu med 40 miljoner kronor vill höja den summa, som föreslås i dag, kan han ju lika gärna påstå att det förra gången skedde en felräkning på 50 miljoner kronor. Då blir skillnaden lika stor.

Jag har med detta exempel bara velat visa, att om man för in en sådan faktor i resonemanget som felräkning av denna storlek i kalkylerna, så kan man komma till precis vilket resultat som helst.

Herr HUSS (fp): Herr talman! Jag vill här gärna lämna en motivering till och redovisning för anledningen till att jag i en motion har yrkat avslag på propositionen. Jag vill i detta sammanhang erinra om att denna motion i fråga om sina tekniska konsekvenser i hög grad överensstämmer med en annan motion i denna kammare, väckt av herr Werner m. fl., även om klämmarna inte är helt överensstämmande.

Alla är vi överens om att medborgarnas försörjning under sjukdom bör tryggas. Det är alltså inte någon diskussion om huruvida sjukförsörjningen är lämplig och viktig eller ej, utan det är bara fråga om huruvida det lagförslag, som här föreligger, är lämpligt eller ej.

Det bör då kanske först erinras om att man icke var överens om konstruktionen av det lagförslag, som antogs år 1946. Dess öde känner vi. Efter ett uppskov, jag vill minnas år 1948, beslöt riksdagen år 1950 på Kungl. Maj:ts förslag, att hela frågan skulle uppskjutas på en oviss framtid.

Om man nu erinrar om att enigheten den här gången är ungefär lika liten som den var förra gången beträffande lagförslagets konstruktion, så är det väl inte helt oberättigat att ställa sig ganska pessimistisk till livsdugligheten hos även detta nya lagförslag. Man hade ju hoppats, att när förslaget förra gången gick

ett så pass sorgligt öde till mötes, skulle det ha legat makt uppå att göra den nya utredningen så grundlig som möjligt, att anlita bästa möjliga sakkunskap och att göra särskilt omsorgsfulla överväganden på de punkter, där meningarna redan förra gången var delade.

Men hur blev det? Jo, efter en snabbutredning på tio månader skickades betänkande ut på snabbremiss, och efter en snabbremiss kom ärendet till riksdagen för snabbbehandling, och här står vi nu inför nödvändigheten att avgöra frågan sedan hela behandlingen av ärendet har pågått allenast ett år och fem månader.

Att försvara denna forcering av ärendet med de argument, som herr statsrådet använde i andra kammaren i förmiddags, nämligen att ingen lag kommer till stånd fullständig och att följaktligen varje lag måste vara behäftad med vissa svagheter från början, kan jag knappt acceptera. Man skulle ju med en dylik argumentering kunna försvara en hur ofullständig och hur lite genomtänkt lag som helst.

Ej heller lär man kunna försvara, att man denna gång i så hög grad har undvikit att använda sakkunskapen. Någon läkare har som bekant inte tillhört utredningen, och det är ju inte underligt om läkarkåren fått det intrycket att man inte bara högaktningsfullt struntar i den sakkunskap, som läkarna har på detta område, utan även gärna offentligt visar, att man inte vill iaktta vanlig hövlighet mot dem. En utredning i ett militärt ämne vore tämligen otänkbart utan medverkan av militär expertis. Det är likaså svårt att tänka sig en utredning i en skolfråga utan anlåtande av pedagogisk expertis. Men att en läkare bör delta i en utredning i en sjukförsäkringsfråga, där dock många synpunkter kan läggas på inte bara det administrativa, utan även det mänskliga i fråga om sjukdomar och deras behandling, tycks man inte ha någon blick för.

Vad är det nu för väsentliga anmärkningar, som man kan rikta mot det föreliggande förslaget? Enligt min mening är det huvudsakligen tre. Det är finan-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

sieringsfrågan, som här har belysts tillräckligt mycket, och som jag inte tänker uppehålla mig vid. Vidare är det nackdelarna med samordningen samt slutligen de bristfälliga vårdmöjligheterna.

I fråga om vårdmöjligheterna, för att nu börja med dem, är det riktigt såsom statsrådet framhöll, att det i olika motioner har pekats på — bland annat har det gjorts i min motion — att den nya lagen kommer att ställa ökade krav på sjukvårdsinrättningarna. Det är möjligt att denna synpunkt har överdrivits något, men kvar står dock att vi inte kan komma ifrån en viss ökad belastning på den slutna vården.

Såsom skäl för att statsrådet anser, att man inte behöver räkna med någon allvarigare brist på vårdmöjligheter, anförde statsrådet, att vi under senare år fått en så starkt minskad genomsnittlig vårdtid för de sjuka, att man på det sättet har kunnat kompensera de ökade anspråk på vårdplatser, som förhållandena har ställt. På den punkten har statsrådet otvivelaktigt rätt. Men å andra sidan bör det framhållas, att det ökade antal vårdplatser, som på det sättet har erhållits, till största delen tagits i anspråk genom att i stället kraven på sjukhusvård har blivit betydligt större än förut. Man kräver numera vård på sjukhus vid betydligt mindre allvarliga åkommor än man gjorde tidigare, och det är självfallet att om denna tendens är utpräglad måste den i hög grad neutralisera den vinst i fråga om vårdplatser, som man gör genom att med förbättrade vårdmöjligheter, förbättrade läkemedel o. s. v. kunna minska den genomsnittliga vårdtiden.

Vidare bör det påpekas, att vi redan nu har att dragas med en mycket stark eftersläpning i fråga om tillgången på vårdplatser på många håll. Vid flera landstingssjukhus och ett stort antal kommunala sjukhus har man väntelistor, som upptar ett betydande antal patienter, som väntar på plats på akuta vårdavdelningar.

Vi måste också räkna med att när nu akutsjukvården genom denna nya lag

ställs i förgrunden på ett helt annat sätt än övriga sjukvårdsformer av mera kronisk natur, kommer dessa kroniska vårdformer och åtgärderna för att öka vårdmöjligheterna för dem att avsevärt reduceras. Vi måste alltså här räkna med en snedvridning av sjukvårdens utbyggnad.

Även om jag till en viss grad kan acceptera statsrådets invändning, att den slutna vården kanske inte i någon högre grad kommer att få en ökad belastning genom den nya lagen, vill jag dock mycket kraftigt understryka statsrådets uppfattning, att den öppna vården däremot kommer att ställas inför ofantligt mycket större krav än tidigare. Vi räknar inom kommunala tjänsteläkarkretsar med, och jag tror att provinsialläkarkåren gör detsamma, att anspråken på sjukbesök i hemmen och på läkarnas mottagningar kommer att öka med åtminstone 50 procent.

Statsrådet framhöll i andra kammaren, att om så blir fallet får vi lov att sörja för en ökad tillgång på läkare inom den öppna vården. Ja, jag vill ju säga, att om beräkningen 50 procent är riktig gäller det alltså att skaffa 200 å 300 nya läkare till provinsialläkardistrikt och till köpingar och städer m. m., om vi skall kunna fylla de ökade anspråk, som sjukförsäkringslagen kommer att ställa. Jag tror inte att det står i statsrådets makt att på en gång lösgöra ett så stort antal nya läkare för denna vårdform.

För att så övergå till samordningen har jag fullgoda skäl att fråga mig, om kammarens ledamöter verkligen har satt sig in i hur betydande försämringar, som här föreslås för de yrkesskadeförsäkrade. I fråga om karenstiden föreslås en ökning från en dag till tre dagar. När det gäller läkarvårdskostnaderna, som nu gäldas helt och hållet, kommer den skadade att få ersättning med 75 procent av det belopp, som han betalar enligt sjukkassetaxan, d. v. s. i bästa fall, åtminstone vad beträffar specialvård, cirka 50 procent av vad han lägger ut, eftersom läkarvårdstaxorna i regel ligger högre än sjukkassetaxorna. Beträf-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

fande reseersättningarna, som för närvarande gäldas till 100 procent, kommer den ändringen att vidtagas, att den skadade själv får betala 4 kronor av kostnaden och sedan återfår 75 procent av det belopp, som överstiger 4 kronor. Detta gäller vid förstagångsbesöket. Vid andra eller tredje besöket reduceras kostnaden till 1 å 2 kronor, men de är dock för närvarande helt fria. Läkemedelsersättningen, som för närvarande är hundraprocentig, kommer i det stora flertalet fall, då det inte gäller livsviktiga läkemedel, att reduceras på så sätt att den skadade får betala två tredjedelar av läkemedelskostnaden, medan han för närvarande har ersättning för hela kostnaden. Slutligen reduceras sjukpenningen med 1—3 kronor i sjukpenningsklasserna under 6 800 kronor, och det är ju särskilt beklagligt, eftersom de ekonomiskt svagaste klasserna på detta sätt skulle drabbas mest av försämringen i förmånerna vid yrkesskadeförsäkring.

Sammanfattande kan sägas, att eftersom de vanligaste smärre olycksfallen har ungefär en veckas varaktighet, kommer flertalet yrkesskadade att förlora omkring hälften av sina hittillsvarande förmåner.

Å andra sidan har förslaget självfallet vissa positiva sidor, även om man får akta sig för att vid betonandet av dem försöka — såsom kanske har skett bland annat i propositionen — bevisa alltför mycket. Det egendomliga är, att man menar sig genomföra en förbättring, när man ordnar det så att vi i stället för två grupper, av vilka den ena har ganska goda och den andra mindre goda förmåner, får en enda grupp med relativt blygsamma förmåner för alla. Det är kanske en följd av den gamla synpunkten, att känslan av att alla har lika små förmåner skulle lugna opinionen och ta bort de besvärliga gränsfallen.

När statsrådet i detta sammanhang talade om de svårigheter, som för närvarande möter när det gäller att klassificera fall som står på gränsen mellan olycks- och sjukdomsfall, vill jag erinra om att denna svårighet kommer att

kvarstå även i fortsättningen, nämligen i fråga om sjukdomar eller skador som varar längre tid än 90 dagar, låt vara att de utgör en mindre del av hela antalet. Avgörandet kommer i de fallen att bli så mycket svårare, som man då inte har möjlighet att göra någon tillförlitlig utredning; det är uppenbart att en utredning, som göres en eller två månader efter skadans eller sjukdomens uppkomst, inte kommer att bli lika tillförlitlig eller utförlig som utredningarna hittills.

Otvivelaktigt finns synpunkter som talar för att de yrkesskadade bör ha en särställning. Alldeles särskilt är det enligt min uppfattning psykologiska synpunkter som talar för detta. Statsrådet berör själv den saken på s. 127 i propositionen, när han säger: »Redan tidigt vann emellertid den uppfattningen insteg, att det borde åläggas en arbetsgivare att ekonomiskt svara för sådana olycksfall, som drabbade hans anställda medan de utförde arbete för hans räkning.»

Detta är enligt min mening fullt riktigt, men det borde ha iakttagits vid utformningen av denna lag. Man har förbiset, att även om det tekniskt har sina fördelar att sammanföra olycks- och sjukdomsfall, så är dessa två grupper av sjukliga tillstånd ingalunda några kommensurabla storheter. En anställd betraktar det som en naturlig sak, att arbetsgivaren skall bestrida hela kostnaden för ett olycksfall i arbetet eller en vid arbetet förvärvad sjukdom; det har ju också departementschefen själv framhållit. Däremot faller det, skulle jag tro, ingen anställd in att hysa samma uppfattning när det gäller vanliga sjukdomar som inte har någonting med arbetet att göra.

Den nuvarande olycksfallsförsäkringslagen har existerat under cirka 35 år, och bedömningen av hithörande skadefall sker därför enligt en mycket väl utbildad praxis. Numera är det därför en relativt liten grupp av sjukdomsfall som befinner sig på gränsen mellan olycksfall och sjukdom och där det är tveksamt vilken bedömning man skall tillämpa.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Herr talman! Av alla dessa skäl kan jag i motsats till majoriteten av mitt parti inte vara med om en samordning av det slag, som här förordats och som innebär en utomordentligt kraftig reduktion av de vid yrkesskada utgående förmånerna. Mig veterligen har riksdagen aldrig tidigare med berätt mod gått in för att reducera förmåner, som redan lämnats, och i deras ställe sätta starkt försämrade förmåner. Vad skulle man t. ex. säga, om Kungl. Maj:t framlade ett förslag till förbättrad ålderspension under förutsättning att barnbidragen minskas? Jag kan för min del inte acceptera herr statsrådets argument i andra kammaren, att det här rör sig om en förbättring av förhållandena för — relativt sett — sex sjuka jämfört med en försämring för en yrkesskadad. Lika litet skulle jag vilja acceptera detta argument, tillämpat på det tankeexperiment jag nyss gjorde: Att en förbättring för en större grupp åldringar skulle kunna motivera försämring för en mindre grupp barn.

Och en sak är man väl full medveten om, nämligen att det föreliggande förslaget kommer att medföra en betydande oro på arbetsmarknaden. Arbetsgivarna, som får sina bidrag ökade från 0,9 till 1,1 procent av beräknade löneutgifter, kommer troligen att säga upp en hel del specialavtal om fri sjukvård, särskilt som regeringen ju inte velat vara med om att från lagens tillämpning utesluta grupper med anställning i enskilda företag, som där fått sina förmåner vid sjukdom reglerade.

Och vad skall de anställda säga, som plötsligt ser sina yrkesskadeförmåner starkt reducerade? Är det någon som tror att inte dessa frågor kommer att avsevärt försvåra kommande avtalsförhandlingar?

I detta sammanhang vill jag också beröra frågan om risken för minskade arbetarskyddsåtgärder. Statsrådet framhöll i sitt anförande i andra kammaren, att det endast skulle ha varit socialförsäkringsbolagen som hade framfört denna synpunkt. Jag vill tillåta mig att erinra om att i en skrivelse till statsrådet och

chefen för kungl. socialdepartementet den 10 mars 1953 har ett antal representanter för storindustrin i Göteborg ganska tydligt klarlagt sin uppfattning om att dessa åtgärder i och med den nya lagens antagande automatiskt måste komma att försvagas. Särskilt beklagligt vore, om utvecklingen, enligt vad man ställer i utsikt, skulle komma att bli den, att i de fall, då man har anställt industriläkare, dessa kommer att få sluta med sin verksamhet och detta därför att den nya lagen förutsätter, att arbetstagarna får vända sig till vilken läkare som helst och att det därför inte skulle komma att löna sig eller ens vara lämpligt för vederbörande industriföretag att behålla sina industriläkare och de eventuella polikliniker, som man redan har upprättat.

Slutligen ett par ord rörande överförsäkringen. Socialvårdskommittén hade ju föreslagit, att man för att hindra eller åtminstone försöka minska frekvensen av överförsäkring skulle införa en bestämmelse, att den statliga sjukpenningen skulle kunna reduceras i sådana fall, då det visade sig vara fråga om överförsäkring, d. v. s. kompletterande försäkring i privata försäkringsinrättningar. Statsrådet och utskottet vill emellertid inte vara med om detta lika litet som sjukförsäkringsutredningen, och man säger ifrån ganska högdraget, att den obligatoriska sjukförsäkringen skall vara det grundläggande elementet i medborgarens sjukförmåner och att det sedan ankommer på de enskilda försäkringsföretagen att i sitt eget och landets intresse se till, att överförsäkring inte förekommer.

Nu sade herr statsrådet i andra kammaren, att det knappast kan finnas anledning att redan från början inta den ståndpunkten, att man skulle misstro de enskilda försäkringsinrättningarnas möjlighet att behärska denna fråga. Men mot detta måste man framhålla, att det från medicinskt håll flera gånger har påpekats, att det förekommer fall av verklig överförsäkring i inte så liten utsträckning och att vad man här vill komma åt inte är ett försäkringsföretag,

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

utan de försäkrade, som vidtar sådana åtgärder att de kommer att erhålla förmåner, som kan betecknas som överförsäkring. Jag har därför mycket svårt att föreställa mig, att det inte hade varit klokt av departementschefen att taga med den bestämmelse, som socialvårds-kommittén föreslog och som verkligen kunde ha gjort det möjligt att till en viss grad komma till rätta med det svåra problem, som jag här har berört.

Jag har, herr talman, inte något direkt yrkande. Jag har endast utvecklat motiven till den motion, som jag har avgivit, och betydelselösheten av att från min sida framställa ett särskilt yrkande står fullständigt klar för mig. Därför avstår jag från att göra det.

Herr BENGTSO (bf): Herr talman! Med anledning av propositionen om allmän sjukförsäkring har det väckts inte mindre än ett trettioåtal motioner, och att döma av det skulle man kunna tro, att det rådde stor splittring i denna fråga. Granskar man motionerna, finner man emellertid, att i själva huvudfrågan råder det förvånande enighet. Det är egentligen ingen som går direkt emot ett genomförande av den allmänna sjukförsäkringen. Högern vill visserligen uppskjuta frågan och yrkar därför avslag för närvarande, men de uttalanden, som gjorts från det hållet, kan inte tydas på det sättet, att högern yrkar direkt avslag. Högern vill nog att syftet med sjukförsäkringen skall nås, men måhända i något annorlunda former. Folkpartiet har velat göra utredningar på olika punkter, som sannolikt skulle leda till att förslaget måste uppskjutas ett år. Där utöver finns det en rad av motioner, som behandlar olika avsnitt av förslaget och olika detaljfrågor.

De viktigaste invändningarna mot förslaget är väl att det borde ha förekommit ytterligare utredning på en del punkter och att finansieringsfrågan inte är klarlagd. Det är en hel del välkända argument som framförts i diskussionen i de frågorna.

Vad först gäller utredningskravet, är

det en så omfattande reform, som vi nu går att genomföra, att det knappast är möjligt att framlägga ett så utomordentligt väl utformat förslag, att man inte måste tänka sig, att det blir erforderligt med vissa ändringar i framtiden. Skulle vi nå fram till så enastående förnämliga utredningar, att allting skulle bli på ett tillfredsställande sätt klarlagt, är det möjligt att vi skulle få vänta ytterligare sju år, innan denna sjukförsäkring kunde genomföras.

Vad beträffar finansieringen har det varit en debatt här i kväll tidigare om den saken. Jag vill i det sammanhanget bara göra den reflexionen, att om regeringspartierna har vissa bekymmer för hur dessa pengar skall anskaffas, så borde det å andra sidan inte vara samma svårigheter för högern och folkpartiet, eftersom de anser att staten har så god ekonomi nu, att de nästan varje år kan tala om skattesänkningar. Man bör i detta sammanhang också beakta, att det blir vissa besparingar både för landsting och kommuner genom att en del utgifter för sjukvården faller bort.

För att övergå till en del detaljer, som har avhandlats i debatten, så nämnde herr Ahlberg om de undantag, som göres nu, och han uttalade vissa åsikter om hur det skulle kunna ordnas i framtiden. Jag vill säga, att jag inte vill vara med om några undantag, när vi så småningom kommer dithän, att reformen genomföres, utan det bör bli en verkligt *allmän* sjukförsäkring. Är det så, att vi skall göra undantag, kommer man rätt snart i gränsdragningsvärigheter. Därför bör vi inte gå en sådan väg, utan vi måste sträva efter en sjukförsäkring som omfattar alla.

När herr Sunne talar om att folkpartiet inte anser att statsbidrag bör utgå till den frivilliga försäkringen, ställer jag mig frågande till vad sådana grupper som hantverkare och jordbrukare skulle säga om en sådan sak. Detta måste missgynna sådana grupper, om inte statsbidraget utgår till den frivilliga försäkringen.

Med dessa kortfattade synpunkter har jag, herr talman, velat deklarerat, att vi

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

från vår sida anser, att den allmänna sjukförsäkringen bör genomföras och att den bör genomföras vid den tidpunkt, som föreslagits i propositionen och som tillstyrkts av utskottet.

I ett avseende kan jag emellertid inte dela utskottets uppfattning, och det är därför som mitt namn återfinnes under den reservation, som avgivits av herr Nerman m. fl. Det gäller 24 §, som innehåller bestämmelser om rätt till barntillägg. Utredningen hade föreslagit att barntillägget för varje dag skulle utgöra 1 krona för ett eller två barn, 2 kronor för tre eller fyra barn samt därutöver 1 krona för varje ytterligare barn. För tiden efter de första 90 dagarna hade utredningen föreslagit att barntillägget skulle vara 1 krona per barn och dag. Departementschefen ändrade detta förslag och föreslog i stället att barntillägget skulle bli 1 krona för ett eller två barn, 2 kronor för tre eller fyra barn och 3 kronor för fem eller flera barn. Vi har inte ansett att detta förslag är acceptabelt utan i motionen yrkat på att paragrafen skulle erhålla den ändringen, att barntillägget till hel sjukpenning skulle utgöra 1 krona per barn och dag samt att barntillägget till halv sjukpenning skulle utgöra 50 öre per barn och dag.

Ur ren försäkringssynpunkt skulle här kunna invändas, att det egentligen inte alls borde utgå några barntillägg. Men både utredningen, departementschefen och utskottet har ansett att sådant tillägg bör utgå. Man kan också påvisa, att när dessa barntillägg finnes, kan sjukpenningen hållas något lägre. Man måste säga att det varit ett stort framsteg, när det allmänna barnbidraget infördes. Det har varit till hjälp för barnfamiljerna och har hälsats med största tillfredsställelse av dem. Men vi visste, redan när den reformen genomfördes, att bidragen var otillräckliga, och vi är medvetna om att de är ännu mindre värda i dag på grund av penningvärdeförsämringen. Vi vet också att flerbarnsfamiljerna har stora svårigheter. Jag har inte någon som helst förståelse för ett förslag, som gynnar enbarnsfamiljerna men

ställer flerbarnsfamiljerna i stora svårigheter. Ett sådant förslag ger relativt sämre förmåner åt flerbarnsfamiljerna. Som skäl emot att lämna lika tillägg för barn, även om det gäller familjer med flera barn, har anförts dels risken för överförsäkring och dels de ökade kostnaderna. När det gäller överförsäkringen har det påståtts att det föreligger risk för att flerbarnsfamiljerna kommer att gynnas alltför mycket. De mera påtagliga överförsäkringsfallen — speciellt flerbarnsförsörjare i de lägsta klasserna — torde i de flesta fall tillhöra socialvårdsklientelet.

Om riksdagen skulle bifalla vår reservation, kommer det att bli ökade kostnader, för statens vidkommande med 4,9 miljoner kronor och för de enskilda med 1,6 miljoner kronor. Kostnadsökningen är emellertid inte av en sådan storleksordning, att det kan sägas vara något vägande skäl. Det rör sig dock här om ett antal försäkrade personer på 4,4 miljoner. Slår man ut kostnaderna på dem, blir det dock en ganska ringa kostnad för envar. Vad jag inte har någon som helst förståelse för är att staten, om den skall spara pengar, skall göra det på bekostnad av de barnrika familjerna. Jag kan i varje fall inte acceptera en sådan uppfattning. Även om det är obehagligt att få en kostnadsökning, anser jag dock att man inte gör rätt i detta fall, om man inför en besparing på detta sätt. Vissa av de synpunkter, som jag nu anför, har också framförts i Landsorganisationens yttrande.

Herr talman! Med denna senare del av mitt anförande har jag velat beröra en detaljfråga, där jag vid behandlingen av 24 § i lagförslaget ber att få återkomma med yrkande om bifall till den reservation jag avgivit.

Herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Tillåt mig att så här inledningsvis anföra några synpunkter närmast i anslutning till de reservationer, som fogats till utskottsutlåtandet, och de inlägg, som talarna i debatten här i kammaren har gjort!

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Jag vill först säga några ord om samordningsprincipen, och det är en av de stora och väsentliga frågorna i det förslag, som vi behandlar. Själva principen har godtagits av praktiskt taget alla instanser. Jag ber att få erinra om att det är ett 70-tal instanser som hörts i denna fråga. Det är de privata socialförsäkringsbolagen som har haft en motsatt uppfattning.

Det är riktigt, som herr Huss anförde, att det även har gått in en skrivelse till departementschefen med ungefär samma synpunkter. Men hos de officiella remissinstanserna kan jag inte erinra mig ha märkt något klart motstånd på något annat håll än ifrån de privata socialförsäkringsbolagen, och då är det skäl bakom, som jag väl förstår, även om jag inte delar dem.

Vilka fördelar ger då samordningsprincipen? Jo, den ger framför allt en fördel, som jag tror det är viktigt att notera. Det har i remissyttranden från RLF och från jordbrukarorganisationerna uttalats tillfredsställelse med konsekvenserna av samordningen för landsbygdens vidkommande. Jag tänker nu närmast på de s. k. företagarbarnen, d. v. s. de söner och döttrar inom det svenska jordbruket, som arbetar på sina föräldrars gårdar. Om de nu har råkat ut för ett olycksfall, har man just vid själva olycksfallstillfället blivit tvingad att göra en undersökning, huruvida vederbörande yngling eller flicka är att betrakta såsom anställd, om de uppfyllt fordringarna enligt det civilrättsliga arbetstagarbegreppet eller om man haft att göra med en familjemedlem, som betraktats såsom liggande utanför försäkringsskyddet. Det har visat sig vara svårt mången gång att klara ut detta just vid det speciella tillfälle, då olycksfallet inträffat, och jag har en bestämd känsla av att i de allra flesta fallen dessa ungdomar nog fått vara utan det skydd, som olycksfallsförsäkringen gett andra.

Nu kommer ju samordningsprincipen att innebära en ganska radikal brytning med det gamla förhållandet, därigenom att man redan på förhand skall placera in vederbörande i sjukpenningklasserna

vid tilläggsförsäkringen, om de har en löneinkomst av sin tjänst. Om således dessa ungdomar deklarerar för inkomst för det arbete, som de utför, placeras de automatiskt in i vederbörande lokala sjuk-kassa i sjukpenningklass. Det blir ingen diskussion om ersättningen om de råkar ut för ett olycksfall, de har sin ersättning från sjukförsäkringen under samordningstiden. Gäller det ett klart olycksfall, som kanske föranleder invaliditet — vilket ibland konstateras efter en relativt ringa tidrymd — föres de över till yrkesskadeförsäkringen och erhåller livränteersättning därifrån. Därmed är ett gammalt och framför allt för den jordbrukande befolkningen mycket angeläget spörsmål i stort sett löst på ett hyfsat sätt.

Efter som herr Huss så noggrant anförde de negativa sidorna av samordningen, har jag ett behov att för balansens skull säga någonting om de positiva sidorna av samordningen. Det är väl ändå ganska uppenbart, att om herr Huss' uppfattning om samordningen skulle vara representativ för ett objektivt bedömande, skulle väl inte remissvaren ha givit det utslag, som de ändå gett i denna fråga. Först och främst, och det är ju vad utskottet också anför, får man genom samordningstiden på 90 dagar, varvid man flyttar över kanske 90 eller 95 procent av olycksfallen till sjukförsäkringen, en snabb och omedelbar utbetalning av pengar till den, som råkar ut för olycksfall. I många situationer, när det kan bli tvist om frågan, huruvida det rör sig om ett olycksfall i lagens mening, kan ju denna väntetid bli orimligt lång — vederbörande kan få gå sjuk i årtal, kan tillfriskna och komma i arbete igen, innan saken blir utklarad.

Vidare får man genom samordningen en gång för alla bort den väsentliga delen av alla de tvistefrågor som föranledes av färdolycksfallen och frågan huruvida ett sjukdomsfall är att betrakta som följd av olyckshändelse i lagens mening eller om det är andra faktorer, som ligger bakom sjukstillståndet.

Sedan färdolycksfallen intogs i för-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

säkringsbestämmelserna, har man haft vissa toleransgränser. Vederbörande arbetare får göra avvikelser från den kortaste vägen mellan bostaden till arbetsstället inom vissa marginaler, men gör han litet för långa avvikelser därifrån och råkar ut för ett olycksfall, får han icke räkna det för färdolycksfall. Man accepterar inte för lång avvikning från den resrut, som det uppdragits normer för. Det är rätt svårt för vederbörande att begripa, var den där gränsen skall gå, och det är alltid en källa till besvärigheter.

Men det är en annan omständighet som är ändå mer besvärande. Jag sitter en dag varje vecka i mitt departement på en s. k. beredningsdag, då alla olyckliga människors framställningar flyter upp till departementschefen. Det går inte någon vecka utan att jag har att behandla en rad fall, där kroppsarbetare, som enligt egen uppfattning har råkat ut för olyckor som de betraktar som ytterst klara olycksfall, blir förvägrade ersättning av arbetsgivarbolag, av riks-försäkringsanstalten och av försäkringsrådet, helt enkelt därför att lagen på den punkten är konstruerad som den är. Det kan hända att en arbetare, som har arbetat under flera tiotal år och av företagare och kamrater beraktats som en fullgod arbetare, råkar ut för en olycka i arbetet, så att han kanske sliter loss, låt mig säga, ett muskel- eller senfäste eller dylikt. När man sedan studerar vederbörande läkares rapport, är det inte alls ovanligt att läkaren konstaterar: »Här finns en medfödd svaghet i vederbörandes konstitution. Här finns en pågående degeneration, som innebär att senan eller muskeln av annan orsak blir svagare och svagare.» Så konkluderar man, att här är det inte olycksfallet som utlöst sjukdomen, utan här är det en gammal svaghet som blivit värre och värre och som gjort vederbörande mer och mer mottaglig för påfrestningar. Därför har han i ett grovarbete, där han kanske tagit i litet hårdare än normalt men inte alldeles speciellt hårt, råkat ut för denna skada som föranleder arbetsförmåga.

Det är juristerna som har att bedöma sådant, och de måste ju hålla sig till lagens konstruktioner. Ingen skall bestrida dem den rätten — det är både deras rätt och skyldighet att göra det — men för den enskilde framstår det som alldeles upprörande, att han vid ett sjukdomsfall, som för honom är ett påtagligt resultat av hans arbete, inte får någon ersättning. I och med att man genom samordningen nu flyttar över 90—95 procent av olycksfallsskadorna till sjukförsäkringen, måste väl ändå majoriteten av dessa ytterst beklagliga och för den, som råkar ut för dem, svårbegripliga tvistefall vara ur världen.

Låt mig nämna en annan typisk sjukdom, som blir mer och mer vanlig: det är ryggskadorna, som ju inte accepteras såsom olycksfall i egentlig bemärkelse. Jag tror nog att man kan säga, att tidens allmänna hets predisponerar till att man för varje år som går får in nya sjukdomsfenomen hos vederbörande anställda. Vem vågar i dag säga, att ett magsår inte beror just på hetsen i arbetet? Vem vågar säga, att inte vissa neuroser är typiska utslag av arbetshetsen och följaktligen borde räknas såsom yrkessjukdomar? De blir vanligare och vanligare, men olycksfallsförsäkringen har här inte kunnat ge någon hjälp, och en ny yrkesskadelag kan inte heller på långa vägar täcka alla fall som på grund av tidens egen melodi blir mer och mer vanliga i det svenska arbetslivet. Vill man klara detta, så framstår det såsom nödvändigt att göra en verkligt effektiv sjukförsäkring och därvid genom samordningen fånga in alla dessa företeelser, vare sig de är förorsakade av arbetet eller inte.

Jag vill också slå fast, att det finns en annan fördel med den här samordningen, som bör poängteras. Vi har för närvarande invalidröntorna bestämda med hänsyn till en årlig arbetsinkomst, maximerad till 7 200 kronor, om jag minns rätt, och dessutom är det bara 11/12 av den inkomsten, som får ligga som grund, när man bestämmer den årliga arbetsinkomsten. Den skala som nu presenteras i utskottsutlåtandet går ju

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

upp till det dubbla eller 14 000 kronor. Detta kommer följaktligen att innebära, att den grupp av arbetare, som helt enkelt inte har kunnat ta ut sina silikosersättningar, därför att taket inte givit utrymme för att ta ut den rättigheten, kommer genom samordningen och på grund av den inkomstskala, som här är presenterad, att kunna göra det, och dessutom innebär det i sak en generell förhöjning av invalidröntorna.

Visst finns det nackdelar med detta förslag, såsom herr Huss anförde, även om jag tyckte att han överdimensionerade dem. Herr Huss erkände ju själv, att sjukdomsfallen enligt statistiken är så fördelade, att av sju fall beror sex på andra orsaker än olycksfall i arbete. Endast vart sjunde sjukdomsfall har betingats av sådant olycksfall. Om fördelningen är sådan — och man har ju inte precis någon anledning att mistro statistiken — måste det ju ändå för kammarens ledamöter framstå som det väsentliga, att man nu kommer fram till en ordentlig ersättning under sjukdom. Men då säger herr Huss, att man inte får göra detta så, att det blir en försäkring för denne sjunde, som blir sjuk på grund av olycksfall i arbetet. Ja, jag kan inte finna någon utväg för närvarande att undgå den försämringen. Vill man tillämpa olycksfallslagens karenstid, d. v. s. ge rätt till ersättning redan efter första dagen, om arbetsoförmågan efter olycksfallet varar längre än tre dagar — i annat fall är det ju tre dagars karenstid även i olycksfallsskalan — och vill man bibehålla ersättningen i de speciella inkomstgrupper, som nu får taga en, två eller högst tre kronors nedläggning i sin dagspenning, då blir det ju fråga om ganska väsentliga kostnadsstegringar för denna reform. Och bakgrunden, herr Ewerlöf, har ju inte varit den, att vi alldeles har varit i fåvitsko om vad vi tror oss orka med statsfinansiellt, utan de grova bedömningar, som vi har fått göra, har visat vad vi har att hålla oss till. Vill vi var realistiska och hålla oss på jorden, har vi helt enkelt fått ge försäkringen denna konstruktion. Vi vågar inte dra på oss de kostnadsök-

ningar som ett fullständigt slopande av karenstiden skulle innebära.

Det framkommer i en reservation också den synpunkten, att man icke bör reducera sjukpenningen efter de första 90 dagarna. Visst vore det lyckligt, om man under hela tvåårsperioden kunde ge samma sjukhjälp. Men även det innebär en sådan kostnadsökning, att konstruktionen har fått bli denna, för att vi skola kunna hålla oss inom de belopp, som vi har presumerat att det skulle finnas en praktisk möjlighet att skaffa fram.

I reservationerna har anförts tveksamhet emot det statsbidrag på 20 procent, som skulle utgå till den frivilliga försäkringen. Det är inte bara tveksamhet, utan man har — såsom folktopiet har gjort — gått på avslagslinjen. Jag undrar om man ändå inte skulle kunna sträcka sig till detta bidrag, när man funderar igenom det hela. Om man skall skapa tillfredsställande trygghet för människorna under sjukdom, är det för lättsinnigt att lita på att den enskilde på eget initiativ skall klara denna sak. Vi trodde nog alltför mycket därpå år 1946. Herr Andersson i Eskilstuna hade då en annan uppfattning, och den har visat sig vara riktig. Jag har läst igenom riksdagsprotokollen från den debatten, och jag kan därför tillåta mig att säga detta här i dag. Därför har denna försäkring konstruerats på annat sätt. Löntagarna blir obligatoriskt försäkrade för en tillfredsställande sjukpenning. Men de, som inte är löntagare och därför inte faller under den obligatoriska tilläggsförsäkringen, blir ju obligatoriskt försäkrade för en relativt låg grundsjukpenning, och sedan får vederbörande — vi har därvidlag resonerat på samma sätt som år 1946 — själv försöka att frivilligt förbättra sin sjukförsäkring så att han får tillräcklig trygghet.

Då har vi frågat oss: »Behöver inte dessa människor en stimulans? Behöver de inte ett handtag för att det verkligen skall bli någonting gjort? »Vi vet, att medelsjukpenningen för de 60 procent av svenska folket, som har sjukförsäkring, var 2 kronor 22 öre per dag år 1940 och tio år senare 2 kronor 25 öre

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

per dag — således en höjning med 3 öre per dag under 10 år. Med detta som bakgrund får man nog den uppfattningen, att det behövs ett handtag, om det skall bli någonting med den frivilliga försäkringen och man inte bara skall upprepa det gamla.

Då frågar jag mig: »Vad är det för människor som skulle få åtnjuta detta statsbidrag?» Det kostar 6 å 7 miljoner kronor, och folkpartiet har sagt, att man bör spara detta belopp. Bidraget kommer att spela en roll för skogsbönder i relativt små ekonomiska förhållanden, för stödjordbrukare, för småbrukare, för hantverkare och för butiksinnehavare och för andra grupper, som icke är löneanställda, men som lever under samma sociala och ekonomiska förhållanden som arbetarklassen. Jag försäkrar kammarens ledamöter, att de, som verkligen har det bra ställt här i landet, nog kommer att nonchalera den frivilliga sjukförsäkringen. De har ordnat sin trygghetsfråga rent privat på andra vägar. Det är inte något problem för dem, om de blir sjuka. Men det finns stora grupper av människor i små förhållanden — de som jag här har tillåtit mig att nämna — som verkligen har ett behov av att vara försäkrade för inkomstbortfall under sjukdom och som kommer att sätta värde på den frivilliga försäkringen. Det är kanske inte konsekvent att man ger statsbidrag till denna, men jag menar ändå, att man kan göra det mot bakgrunden av vad den betyder för de grupper som kommer att utnyttja den.

Här har i debatten — kanske inte så mycket som i andra kammaren — diskuterats frågan om vårdmöjligheterna. Meningarna har ju varit delade bland dem som i dag debatterat denna fråga. Om jag skulle rätta mig efter den ganska intensiva pressdebatt, som har föregått dagens riksdagsdiskussion, skulle jag snarast få den uppfattningen att den omständigheten, att vi nu tar ett krafttag för att skapa en ordentlig sjukförsäkring, skulle spoliera våra möjligheter att bygga ut sjukvårdsorganisationen. Det gladdde mig att höra, att herr Hagård i andra kammaren så klart och bestämt

tog avstånd från denna uppfattning, och det gladdde mig att höra, att också herr Huss här i dag har reducerat dessa farhågor till deras rätta värde. Det har ju hänt någonting på detta område. Låt mig ge ett erkännande till herr Huss och hans läkarkolleger. År 1925 var vårdtiden på de svenska sjukhusen i medeltal 27 dagar per fall, men år 1952 hade den reducerats till 14 dagar på grund av läkarvetenskapens framsteg — nya medicament och nya behandlingsmetoder etc. Betänk, ärade kammarledamöter, att detta innebär, att man under denna period har fördubblat platsantalet utan att bygga ett enda nytt sjukhus.

Nu är det ju klart att man inte kan begära att utvecklingen ständigt skall hålla samma takt. Ju närmare man kommer gränsen nedåt, ju långsammare får avancemanget fortskrida. Det är på samma sätt som för en höjdhoppare: Decimetern mellan 190 cm. och 2 meter är väsentligt svårare att klara än decimetern mellan t. ex. 150 och 160 cm. Därför anfördes det i andrakammardebatten att man kan konstatera att under de sista åren har denna utveckling stagnerat. Detta är väl i och för sig inte så överraskande. Det kan hända att vi kommit dithän, att vi nu tar igen oss ett tag. Läkarvetenskapens framsteg går ju inte så där absolut jämnt, de sker språngvis. Jag tror att det är riktigt att göra det konstaterandet, men jag tror att i det långa loppet kommer denna utveckling att fortsätta.

Vidare tillkommer att avgifterna på sjukhusen i dag inte avskräcker någon medborgare från att söka sjukhusvård. Malmöhus läns och Norrbottens läns landsting tillämpar en sjuksängsavgift av en krona per dygn, de övriga landstingen tar i allmänhet tre kronor, och här i Stockholm håller vi en sängplatsavgift av ungefär fem kronor. Om nu 60 procent av det svenska folket är sjukvårdsförsäkrade, så träder ju här sjukkassan in och betalar praktiskt taget hela sjukhusavgiften. Den omständigheten, att nu alla medborgare blir sjukvårdsförsäkrade, medför ju därför inte att man får något slags anlopp mot de sven-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

ska sjukhusen. De människor, som behöver vård på sjukhus, har inte avhållits därifrån på grund av de kostnader som detta innebär för den enskilde.

Däremot är det, som jag har sagt tidigare, på den öppna läkarvården som man kan beräkna att få ett hårdare tryck och en hårdare belastning. Självfallet måste vi vara uppmärksamma på den utvecklingen. Vi måste se till, att vi får de resurser på den fronten som behövs för att klara detta. Det sades i andra kammaren att vi har haft en rekrytering av läkarkåren under de sista åren som har lättat upp en tidigare ännu mera beträngd situation. Vi får väl hoppas att detta skall kunna fortsätta. Herr Huss och hans kolleger får hjälpa oss med de här frågorna och se till, att vi får den utrustningen bland denna yrkeskår, att vi kan ta den ökade belastning som kan komma i den öppna vården.

Frågan om arbetarskyddet har spelat en roll i den debatt som har förts, och jag vill minnas att herr Ewerlöf också snuddade vid den i sitt anförande. Jag tror, och det i full anslutning till utskottets synpunkter, att man inte bör göra denna sak märkvärdigare än den är. Först och främst tillåter jag mig att slå fast, att årligen förlorar det svenska näringslivet, lågt räknat, mellan 300 och 400 miljoner kronor genom olycksfall i arbete. Ett olycksfall kostar alltid pengar för företaget. Det kostar pengar med hänsyn till det besvär, det stopp i produktionsprocessen som olycksfallet kan föranleda. Om det är fråga om män på nyckelposter, kan olycksfallen innebära driftstopp med rätt svåra konsekvenser för företaget. En företagare, som är mån om sin ekonomi, kommer från dessa utgångspunkter att arbeta för det effektivast möjliga arbetarskyddet på sin arbetsplats. Nu utesluter man ju inte helt för företagen att variera och nyansera premierna till olycksfallsförsäkringen i anslutning till olycksfallsfrekvensen på vederbörande arbetsplats. Arbetsgivarna betalar nu 0,9 procent av lönesumman till olycksfallsförsäkringen. Om den föreslagna samordningen vinner

kammarens gehör, betyder det att 0,4 procent flyttas över till sjukförsäkringen under de 90 dagarnas samordningstid. De 0,5 procenten blir kvar och inlevereras till försäkringsanstalterna för att klara den nya yrkesskadeförsäkringens förpliktelser. Det finns således möjlighet att fortsätta med variationerna på premiebetalningen på det avsnitt som är kvar i den rena yrkesskadeförsäkringen. Om man ser på de värden som här står på spel, så tror jag inte att den omständigheten, att man här tar från företagen rätten att variera premieavgiften för en mindre del av den avgift som går ut för detta ändamål, kommer att spela någon praktisk roll i verkligheten. Vi har ju ändå ett arbetarskydd, kanske litet grand i vardande, men det skall väl bli effektivare år från år. Vi har en lovande verksamhet i gång i kooperation mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen. Vi har ett instrument skapat för denna verksamhet, och jag har en känsla av att det blir effektivare för varje dag som går. Slutligen vill jag säga såsom ett erkännande till de svenska företagen att det ju i dag råder en annan allmän uppfattning bland dem än vad det gjorde för decennier sedan.

Arbetsgivaransvaret och uppfattningen om de anställdas värde som människor är väl i dag inte direkt beroende av om vederbörande kan tjäna en femma eller en tia på olycksfallsförsäkringspremien för vederbörande arbetare."

I en reservation till betänkandet tar man upp frågan om det civilrättsliga arbetstagarbegreppet, och i den debatt, som vi fört i andra kammaren i dag, tillät sig herr Christenson i Malmö betvivla, att de dömande myndigheterna skulle komma att rätta sig efter vad departementschefen sagt i propositionen, utskottet sagt i utlåtandet och, som jag hoppas, riksdagen skall säga vid ett beslut senare här i dag. Dessa uttalanden går ut på att t. ex. skogskörarna, som faller under ramavtalet, skall betraktas såsom anställda och att alltså, när man avgör, om vederbörande är att betrakta som arbetstagare i olycksfallslagens me-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

ning, det civilrättsliga arbetstagarbegreppet skall tolkas med en social innebörd, om vederbörande arbetar och lever under sådana förhållanden, att de sociala och ekonomiska betingelserna är likvärdiga med sådana hos en arbetare och en arbetsanställd. Om nu detta, såsom fallet är, redovisats som regeringens uppfattning, som utskottets uppfattning och som kamrarnas uppfattning, då är det väl rätt naturligt att den dömande myndigheten, som i detta fall är en administrativ myndighet, nämligen försäkringsrådet, också tar ad notam vad den lagstiftande makten, regeringen och riksdagen, gemensamt har sagt på denna punkt.

Det har anförts kritik emot kostnadsberäkningen i det föreliggande förslaget. Herr Ewerlöf preciserade sig mera klart än högerns partiledare i andra kammaren. Herr Ewerlöf var också väsentligt mera modest i sina antaganden om vad detta skulle kosta, han inskränkte sig till, låt mig säga 200 miljoner för statsverket. Herr Hjalmarson hade betydligt längre gående slutsatser om vad det skulle kosta.

Det är naturligtvis, som statsministern sagt, ingen som kan ta på sin ed vad det hela kommer att kosta, men utredningen har gjort så pass noggranna undersökningar, som ligger inom de experters möjligheter som har anlitats för ändamålet, och utredningens undersökningar har dessutom kollationerats av den matematiska, statistiska och försäkringsmässiga expertis, som finns till förfogande på andra håll. Yttrandena däriifrån är redovisade i sakkunnigbetänkandet. Det har sagts ifrån dessa experters sida som har kontrollerat utredningens beräkningar, att det visserligen rör sig om osäkra beräkningar, men att marginalerna ändå är så pass väl tilltagna, att det inte har funnits någon anledning att korrigera utredningens beräkningar. Därför är jag litet förvånad över att man från högerns sida så ogenerat korregerat beräkningarna. Jag har nämligen en känsla av att det är en korrigering som inte grundar sig på någon jämförande beräkning, utan på något

slags intuitiv känsla av att det blir dyrare, och denna intuitiva känsla får vara tillräckligt vederhäftigt underlag för att man skall våga kritisera ned de beräkningar som här gjorts.

Det har också anförts vissa bekymmer över att samordningsprincipen kan hända skulle komma att spoliera den olycksfallsstatistik som vi i olika sammanhang behöver. Jag tror det är överdrivna farhågor. Det nya systemet kommer inte att utesluta en statistik i grova drag. Endast i de diskutabla fallen kan sjukkassan inte avgöra vad som är olycksfall eller icke, men dessa diskutabla fall är ju ändå dess bättre så få, att de inte förrycker vederhäftigheten i den statistik, som sjukkassorna kan prestera. De får rapporter om huruvida vederbörande har blivit sjuk genom ett olycksfall eller inte, och det bör ju kunna finnas möjligheter att till och med få fram en snabbare statistik — den statistik vi nu arbetar med via olycksfallsförsäkringen är ju ungefär två år gammal.

Det har uttalats farhågor för att sjukkasseorganisationen icke skulle vara rustad för det merarbete som följer med den obligatoriska försäkringen. Jag såg att herr Andersson i Eskilstuna antecknat sig för att tala längre fram, och jag utgår ifrån att han såsom praktisk sjukkassemann är beredd att säga någonting på denna punkt, varför jag kan avstå från det. Tillåt mig bara säga, att de ettusen lokala sjukkassor, som vi har, är rätt väl rustade för att ta emot arbetet, och just denna obligatoriska konstruktion av försäkringen innebär en rationalisering i deras arbete som är någonting att sätta värde på.

Herr Ewerlöf, som i allt väsentligt uppehöll sig vid de finansiella aspekterna på frågan, anförde bland annat att man får räkna med en utgift på 115 miljoner kronor på arbetsgivarsidan, alltså företagarnas betalning till den egentliga sjukförsäkringen, och att även det skall tagas från näringslivet. Även det skall betalas, säger herr Ewerlöf, under en tid när man har att kämpa med svårigheter för att få till stånd en kostnads-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

anpassning till en hårdare marknads-konkurrens. Det var visst herr Huss som sade att denna reform också kommer att medföra en rad tvister genom att företagarna vill befria sig ifrån en rad av åtaganden som de för närvarande har gjort i de kollektiva avtalen. Jag tror att herr Huss har alldeles rätt på den punkten. Detta är en alldeles naturlig konsekvens av förslaget. De företagare, som i sina kollektivavtal har haft en mer eller mindre brokig skala av olika komensationer till de anställda under sjukdom, kommer naturligtvis att befria sig från allt detta, eftersom de anställda förs över på den obligatoriska försäkringen och där får bättre förmåner. Men detta bör väl ändå gå i avräkning emot herr Ewerlöfs 115 miljoner kronor. Ingen är beredd att säga hur mycket det är värt, men det är ändå en synpunkt i detta sammanhang.

Jag måste nog tyvärr säga att jag på ett par punkter kunde konstatera betydande överdrifter i herr Ewerlöfs anförande — sensationellt i och för sig eftersom herr Ewerlöfs anföranden brukar karakteriseras av en modest och välgrundad uppfattning om saker och ting. Herr Ewerlöf sade bland annat att regeringen här presenterar ett förslag om miljardutgifter. Men det är ju inte fråga om miljardutgifter — jag ber att få återkomma till den saken litet längre fram.

Herr Ewerlöf säger vidare att remissinstanserna klagar över att de haft för kort tid på sig. Det är 70 stycken remissinstanser som har hörts i denna fråga. Jag vill minnas att det är tre av dem som har anfört att de borde ha haft längre tid för sin behandling. Det är därför inte ett adekvat uttryck för remissinstansernas uppfattning, om man rent generellt säger att de klagar därför att de haft för kort tid på sig. Det förhåller sig, ärade kammarledamöter, inte heller på det sättet att man här presenterar en alldeles ny och jungfrulig fråga för de sakkunniga instanser som har hörts remissvägen. Det var ju inte längre tillbaka än år 1946 som hela remisskvaren sattes i gång, och det förslag

som nu ligger på riksdagens bord innehåller bara förändringar i vissa av paragraferna, men de allra flesta paragraferna är ju desamma som dessa instanser bedömt och yttrat sig över redan år 1946.

Låt mig till slut, herr talman, göra några mera allmänt betonade anmärkningar.

Det har sagts under denna dags långa debatt i denna stora fråga att förslaget fyller en lucka som vi ännu dras med i det sociala reformverk till säkrande av människornas trygghet som vi har försökt bygga i detta land. Jag har fattat det så, att flertalet av kammarens ledamöter står bakom den tankegång som förslaget grundar sig på, nämligen att människorna bör ha trygghet under sjukdom. Som ett uttryck för vad det kommer att betyda vill jag erinra om — och här kommer moträkningarna till herr Ewerlöfs miljardebopp — att 45 000 människor för närvarande vårdas på sjukvårdsanstalt på fattigvårdens bekostnad. Självfallet kommer inte alla dessas försörjning att befrias från fattigvårdens diskriminerande karaktär, ty många är kroniska fall. Men väl hälften av dem har relativt korta vårdtider på sjukhusen — mindre än 90 dagar. För dem kommer sjukförsäkringen att överta kostnader och ansvar. Vi räknar vidare med att 30 000 å 40 000 familjer uppbär hemunderstöd från fattigvården på grund av familjeförsörjarens sjukdom. Även där kommer sjukförsäkringen att träda in och överta det ekonomiska ansvaret.

När man diskuterar försäkringens kostnader — de uppgår ju inte till något miljardebopp, utan man får nöja sig med att tala om de 738 miljoner kronor som propositionen redovisar — bör man rimligtvis i avräkning mot dem också ta upp vad den frivilliga sjukförsäkringen i dag kostar, ty den skall ju ersättas med den obligatoriska försäkringen. Vilka kostnader avlyfter man från olycksfallsförsäkringen genom att föra över korttidsolycksfallen till sjukförsäkringen? Jag tror inte att herr Ewerlöf vill bestrida min uppgift, om

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

jag presumerar att den nuvarande frivilliga sjukförsäkringen och olycksfallsförsäkringen därigenom befrias från en kostnadssumma som ligger någonstans mellan 200 och 250 miljoner kronor. Man bör dessutom i vågskålen lägga de värden som ligger i ett framgångsrikt bekämpande av de samhällsekonomiska förluster, som uppkommer av att produktiva människor av ekonomiskt tvång kanhända vansköter en sjukdom och på det sättet får men för framtiden och faktiskt blir en belastning inte bara för sig själva, utan för hela samhällsekonomin. Läger man detta i den andra vågskålen, är det inte korrekt att presentera den här reformen såsom en merutgift på en miljard kronor. Det är långt ifrån korrekt. Jag tycker att herr Ewerlöf, som annars beflitar sig om att stå på verklighetens mark, borde godtaga den reprimand som jag här har givit honom.

Högern sätter skattesänkningar i första rummet. Det är ju den propagandan, som högern för i dag med den annons, som vi läser i dagens tidningar, om »Skattesänkningar först». Det är alltså den sociala reform, som högern sätter i första rummet. Det innebär knytnäven mot socialförsäkringen och sjukförsäkringen. Det är nämligen den andra delen av den här annonsen, som högers valmakare inte tänkt på, när de skrev den.

När högern tar upp kostnadsfrågan och undrar, varför man här inte får en detaljredovisning för hur denna reform skall finansieras, kan jag endast svara, att det finns enligt min mening sociala reformförslag av den vikt och betydelse, att det för regeringen, och jag hoppas för majoriteten av denna kammars ledamöter, är en bjudande plikt att realisera dem. Det är rättvisekravet som ligger bakom sjukförsäkringsreformen. Den är med andra ord ett försök att komma fram till den sociala demokratin och att tillse, att samhället inte får vara ett klassamhälle i avseende på den sociala tryggheten. Vill man tillerkänna de breda folklagren samma rätt, som samhället anser sig ha råd att kosta på andra grup-

per, då kan man knappast säga nej till sjukförsäkringsreformen. Då blir det primära att genomföra denna reform. Det sekundära blir att skaffa fram de pengar som behövs för ändamålet. Sätter man skattesänkningar som socialreform nr 1, är detta ett annat alternativ, men ett alternativ som jag icke kan ansluta mig till, och jag hoppas att kammarens ledamöter till sitt flertal skall vara överens med mig härom vid den votering, som vi längre fram får.

Låt mig, herr talman, tillägga, att när man i reservationerna tar upp en rad detaljer och förklarar, att förslaget borde vara bättre på den ena eller andra punkten, är ju detta ett uttryck för den känslan, som i och för sig är naturlig, att man vill ha det hela så fullständigt som möjligt redan från början. Nu har det emellertid inte varit möjligt att lägga fram ett dylikt fullständigt förslag. Herr Huss raljerade kanske litet med mitt uttryck i andra kammaren, när jag tillät mig säga, att jag här medvetet har signerat en proposition, som inte till alla delar är så fullständig. Det har aldrig några regeringsförslag varit av någon valör eller karaktär som vi presenterat riksdagen. Låt mig erinra om att den semesterlag, som riksdagen antog år 1946, har varit föremål för två omarbetningar sedan dess och att det ligger på regeringens bord en skrivelse från riksdagen om en tredje omarbetning. Den olycksfallsförsäkringslag, som vi har för närvarande, har under åren 1936 och 1948 varit föremål för elva omarbetningar och kompletteringar. Det folkpensionsförslag, som vi antog 1946 och då tyckte var rätt tillfredsställande, har fram till år 1952 varit föremål för sju revisionsbeslut i den svenska riksdagen.

Jag måste, herr talman, kanske komma tillbaka till finansieringsfrågan än en gång. När man i fråga om sjukvårdsreformen kräver en detaljredovisning, i fråga om finansieringen, placerar man sjukförsäkringen på ett alldeles särskilt sätt vid sidan av många andra kostnadstyngande reformer och anslagskrav här i riksdagen. Vi har godkänt en förstärkning av folkpensionerna tidigare i

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

år. Högern har sagt, att även högerpartiet var med om den reformen och att den var ett uttryck för högerns sociala intressen och ambitioner. Men när vi kommer till sjukförsäkringsreformen, är det stopp. Man krävde inte vid folkpensioneringens finansiering någon detaljredovisning för vilka inkomstkronor som skulle finansiera det hundratal miljoner kronor som staten där skulle betala ut. När vi godkänner en tioårsplan för det svenska försvaret, är det ingen av oss som vet, hur vår ekonomiska situation är om 5, 6, 8 eller 10 år. Ingen kräver en detaljredovisning — i varje fall inte herr Ewerlöf — för vilka inkomstkronor som skall disponeras för att täcka den kostnadsökningen. Har vi inte helt enkelt arbetat efter de premisserna, att vi sagt oss, att om läget är sådant, att vi behöver förstärka det svenska försvaret, åtar vi oss att göra det och att skaffa de pengar som behövs. Om läget är sådant, att vi behöver förstärka folkpensionerna, åtar vi oss att göra det och skaffar de pengar som behövs. Och om läget är sådant, att vi skall genomföra en obligatorisk sjukförsäkring, borde ju betraktelsesättet rimligtvis vara detsamma.

Att sjukförsäkringen är en reform, som sannerligen behöver sin lösning, visar också en internationell jämförelse. Belgien genomförde obligatorisk sjukförsäkring år 1944. Frankrike gjorde det 1930 och förbättrade den i stor omfattning år 1945. Norge införde sin obligatoriska sjukförsäkring år 1909, förbättrade den år 1930 och ämnar förbättra den ytterligare i år. Storbritannien genomförde sin obligatoriska sjukförsäkring 1911 och gjorde en genomgripande förbättring år 1947 och 1948. Tyskland genomförde sin obligatoriska sjukförsäkring redan under Bismarcks tid. Det är risk för, ärade kammarledamöter, att vi vid en jämförelse därjar stå rätt illa till på detta område. Därför är det faktiskt på goda grunder, som regeringen har presenterat detta förslag för kammaren.

Tillåt mig, herr talman, att sluta detta kanske litet långa anförande med att

betyga min glädje och tillfredsställelse över att denna under många år miss-handlade sjukvårdsreform nu är framme, som jag hoppas, vid en definitiv lösning. Jag tror att dagen är en märkesdag i den svenska riksdagens när det gäller sociala intressen och ambitioner ändock ganska ärorika historia.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik på ett mycket tidigt stadium av statsrådets anförande. Sedan hans anförande nu är slut, finner jag, att det inte finns någon möjlighet för mig att kunna säga allt vad jag skulle vilja på den korta tid, som står till mitt förfogande.

Jag begärde ordet, när statsrådet lät kammaren förstå, vilket jag åhörde med stort intresse, att regeringen liksom tagit ett belopp av 160 miljoner kronor såsom riktpunkt för vad den ansåg var möjligt att lägga på staten i fråga om utgifter för detta ändamål. Avvägningen av de olika utgiftsposterna skulle ha skett med hänsyn till att man skulle hålla den totala kostnaden inom detta belopp.

Statsrådet sade att det förhållandet, att man sänker ersättningen efter 90 dagar, givetvis inte är så bra, men att regeringen måste stanna vid det förslaget, därför att den räknade med att 160 miljoner kronor stod till förfogande. Hur avvägningen i fråga om ersättningen efter 90 dagar gjorts, skall jag inte ingå på, ehuru jag tycker att det varit bättre att sträcka ut karenstiden än att göra denna avkortning efter 90 dagar. Jag skall emellertid inte fördjupa mig i den detaljen utan återgå till dessa 160 miljoner kronor.

Jag fick alltså den föreställningen att regeringen på grundval av sina överväganden kommit fram till det resultatet, att man borde kunna räkna med att man hade ett belopp av 160 miljoner kronor att röra sig med för detta ändamål. Det är dessa beräkningar, som det skulle varit av ett så utomordentligt värde för riksdagen att få del av. Jag förstår att de är mycket preliminära och grova,

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

men om de finns, skulle det ha varit just vad vi här efterlyst. På vilka grunder har man kommit fram till att just 160 miljoner kronor är ungefär vad regeringen anser sig kunna disponera för detta ändamål? På vilket sätt skall regeringen skaffa täckning för dessa utgifter. Skall det nya skattebeloppet eventuellt täcka även andra ändamål? När vi efterlyst en plan över hur regeringen tänkt sig att sjukförsäkringsreformen skall finansieras, är det egentligen just dessa upplysningar, som vi velat få fram.

När statsrådet nu jämför finansieringen av sjukförsäkringsreformen med finansieringen av folkpensioneringen och försvaret, vill jag invända att den jämförelsen är fullständigt ohållbar. När vi beslöt folkpensioneringsreformen, visste vi ju, hur den skulle finansieras och vilka belopp det rörde sig om. Vi visste att reformen innebar viss höjning av folkpensionsavgifterna och för övrigt var utgiftsökningen inpassad i en budget, som innebar ett oförändrat skatte-läge. När vi beslutar anslag till försvaret, vet vi att de kostnaderna är inpassade i en budget, som gäller oförändrat skattetryck. Men här är det fråga om ett principbeslut, som ligger vid sidan om frågan hur pengarna skall anskaffas.

Det är detta som vi framför allt har vänt oss emot i vår kritik. Vi har haft dåliga erfarenheter av de tillfällen, när vi förut gått denna väg med principbeslut. Det får inte förbises från regeringens sida, att detta att ställa bevillningar till förfogande för att täcka utgifterna är en riksdagens exklusiva rätt. Då bör också i denna rätt ingå att kräva att Kungl. Maj:t lyfter på den slöja, som döljer de beräkningar, vilka regeringen gjort, när den kommit till det resultatet, att den efter en viss skattehöjning anser sig ha ett belopp av 160 miljoner kronor att avsätta för detta ändamål. Vi har emellertid inte fått veta på vilka grunder regeringen har kommit fram till denna avvägning. Det är framför allt den sidan av saken, som vi på goda grunder här har klandrat.

Jag tillät mig, såsom statsrådet säker-

ligen minns, redan i remissdebatten uttala den förhoppningen, att när sjukförsäkringspropositionen kom fram till riksdagen, förslaget måtte vara åtföljt av någon sorts ekonomisk plan, som skulle möjliggöra för oss att bilda oss en uppfattning om vad hela förslaget skulle innebära ekonomiskt sett.

Den kritik, som jag tillät mig i fråga om kostnadsberäkningarna, grundar sig på att även experterna inom socialförsäkringsutredningen har ifrågasatt riktigheten av beräkningarna. I propositionen refereras kritik från pensionsstyrelsen, försäkringsrådet, Sveriges läkarförbund, socialförsäkringsbolagen, överståthållarämbetet och Försäkringsbolagens riksförbund, som just på denna punkt har uttalat farhågor och den meningen, att kostnaderna kommer att bli högre. Statsrådet bemöter i propositionen icke några andra invändningar än dem, som kommit från pensionsstyrelsens sida, och förbigår i övrigt med tystnad alla de invändningar, som från olika håll är gjorda mot kostnadsberäkningarna. Men det är med den kännedom, som jag har om just de yttranden, jag här nämnt och som framfört en mera detaljerad kritik mot kostnadsberäkningarna, som jag tillät mig att uttala som min personliga mening, att de är för låga. Jag vågar ta på mitt ansvar att säga, att under 200 miljoner blir det inte, men hur mycket därutöver vill jag i dag lämna osagt.

Herr NORLING (k): Herr talman! Det framlagda förslaget till lag om allmän obligatorisk sjukförsäkring innehåller på flera punkter väsentliga ändringar av den lag som antogs för sju år sedan, men vars ikraftträdande aldrig har kommit till stånd. Inför det förslag till revidering av den redan beslutade lagen, som nu föreligger, kan vi understryka det uttalande som den kommunistiska gruppen gjorde 1946, att lagen måste betraktas såsom ett framsteg på det sociala området, men att den dock är behäftad med vissa allvarliga brister.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Kommunisterna föreslog redan 1945, att staten skulle svara för socialvårdsutgifterna. Däri ingick också sjukvårdsförsäkringen. Senare har vid de tillfällen, när regeringen föreslagit uppskov med lagens ikraftträdande, kommunisterna varit de enda som opponerat mot att denna viktiga reform ställdes på framtiden. Genom dessa uppskov har främst arbetarklassen gått förlustig det skydd vid sjukdom, som sjukförsäkringen avsåg.

Även om det nu framlagda förslaget till ändring av lagen i vissa delar innebär förbättringar, är det vid jämförelse med 1946 års lag i vissa stycken avsevärt försämrat. År 1946 utgick man från den principen, att staten skulle svara för de kostnader en fri sjukvård skulle medföra. Man ansåg då, att den principen var en grundpelare i hela försäkringsreformen. Det nu ifrågavarande förslaget innebär, att de försäkrade själva med sina medlemsavgifter får bekosta hela sjukhusvården. Därmed har man också från staten till medlemmarna överfört de kostnader, som dåvarande socialminister Möller ansåg vara hörnstenen i den allmänna sjukförsäkringen.

För vår del anser vi, att fri sjukvård på statens bekostnad bör stadgas i lagen, och vi har även i vår motion yrkat på detta. Vi hyser också den uppfattningen, att läkarvården bör vara kostnadsfri för de försäkrade och bekostas av staten, så ock resor som förorsakas av besök hos läkare eller på sjukhus. Den föreslagna kostnadsfördelningen mellan den sjuke och sjukkassan vid olika besök hos läkare och på sjukhus kan vi icke godtaga utom i vissa undantagsfall, utan bör dessa kostnader utgå av statsmedel.

En stor och för försäkringstagarna viktig fråga är förslaget om samordning av sjuk- och olycksfallsförsäkringen, vilken trots den otillfredsställande lösningen i lagen måste betraktas som ett framsteg. Samordningen berör flera för försäkringstagarna viktiga problem, dels vilka som enligt den allmänna civilrättens regler är att anse som arbetare, dels den i samordningen ändrade karenstiden för olycksfallsförsäkrade och dels ändrade bestämmelser om utbetalning av sjuk-

penning vid längre sjukdom än nittio dagar.

Beträffande frågan om vem som skall anses som arbetstagare utgår socialministern från semesterlagens bestämmelser om arbetstagare, men bör samtidigt arbetstagarbegreppet avgöras med beaktande av samtliga i förbindelse med avtal och anställning förekommande omständigheter. Han hänvisar till ramavtalet för skogsbruket såsom ett exempel; skogskörare betrakats i likhet med huggare som arbetstagare hos virkesägarna och erhåller således samma skydd som hittills i fråga om yrkesskadeförsäkring.

Vad beträffar den ändrade karenstiden företräder vi den uppfattningen att karenstiden bör slopas och att sjukpenning skall utgå från första dagen efter inträffad sjukdom eller olycksfall. Vi har tidigare i motioner framfört samma krav, och jag tror att man kan säga, att vi härvid företräder en allmän uppfattning bland de sjuk- och olycksfallsförsäkrade.

Den föreslagna karenstiden blir en försämring vid olycksfall. Den betyder för arbetstagaren, att han får betala sjukdoms- eller olycksfall med tre dagars förlorad arbetsinkomst. Högerns motion om en till sju dagar förlängd karenstid skulle innebära ett sådant ingrepp i den försäkrades ekonomi, att hela förbättringen på grund av den obligatoriska försäkringen skulle bli illusorisk.

Förslaget att efter slutet av samordningstiden på nittio dagar en lägre sjukpenning skulle utgå, med undantag för de tre lägsta klasserna, måste vi på det bestämdaste vända oss mot. Den trygghet vid sjukdom, som avses med försäkringen, skulle undergrävas, något som säkerligen också skulle inverka på den sjukes tillfrisknande. Då såväl arbetaren som tjänstemannen under sjukdomstiden endast erhåller en del av sin ordinarie inkomst, undergräves hans ekonomi ganska väsentligt vid tre månaders sjukdom, och skulle hans sjukpenning efter denna tid ytterligare reduceras, anser vi att lagen förfelar uppgiften att skapa trygghet vid sjukdom.

Motiveringen för att sänka sjukpen-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

ningen efter samordningstiden är att staten skulle spara mellan 50 och 60 miljoner kronor om året. Dessa pengar torde i stället vara en billig avgift för att skydda långvarigt sjukas levnadsstandard. I vår motion föreslår vi därför att en enhetlig sjukpenning skall utgå under hela försäkringstiden.

Beträffande barntilläggen anser vi att ett förenklat och enhetligt system kan tillämpas. Vi föreslår därför att barnbidragen får utgå men en krona per dag och barn.

Vi föreslår också att försäkringen utbygges på ett par punkter. Försäkringen bör innefatta tillhandahållande av fria glasögon. Vår motivering härför är, att man därigenom skulle kunna förebygga en för tidig nedsättning av synen. Dålig ekonomi och låg inkomst gör ofta att man drar sig för att skaffa glasögon, oaktat man märker att synen försvagas, och följden blir en hastigt nedsatt synförmåga.

Begravningshjälp bör också enligt vår mening införas inom ramen av den obligatoriska försäkringen. Vi utgår från att begravningskostnaderna vid dödsfall efter en långvarig sjukdom i regel blir mycket betungande för de efterlevande. Begravningshjälp skulle motsvara kostnaderna för en enkel och värdig begravning, och vi föreslår ett belopp av 500 kronor.

Sammanfattningsvis föreslår vi således att sjukvård, läkarvård och därav förorskade resor helt bekostas av statsmedel, med vissa undantag som angivits i motionen. Arbetsgivarbidraget bör höjas från 1,1 till 3 procent av lönesummorna. Därigenom skulle erhållas medel, vilka skulle bidra till att täcka de av oss föreslagna förbättringarna, nämligen en enhetlig sjukpenning under hela sjukdomstiden, slopande av karenstiden, fria glasögon samt begravningshjälp.

Vi föreslår, att i 35 § göres den ändringen att medlems avgift för försäkring för grundsjukpenning nedsättes från föreslagna 2 till 1 procent av den taxerade inkomsten. Vidare föreslår vi, att riksdagen uttalar, att de ökade kostnaderna för försäkringen icke får föran-

leda ökade indirekta skatter. I stället kan utgifterna täckas genom besparing av de militära utgifterna.

Vad beträffar regeln om en maximitid av 90 dagar för erhållande av sjukpenning för folkpensionärer har detta framkallat en protest, vilken vi fått del av genom den skrivelse, som lagts på våra bord. Det är förklarligt att dessa människor, som uppnått 67 års ålder och vilka under hela den tid, som det varit möjligt för dem, tillhört sin sjukkasse och inbetalat avgifter till densamma, nu finner att de, när ålder och sjukdom börjar inträda, ställs i särklass och endast får uppbära sjukhjälp under 90 dagar för att sedan vara utförsäkrade. Om en person, som uppnått 67 års ålder men fortfarande står i produktionen, blir skadad, erhåller han efter 90 dagar varken sjuk- eller olycksfallsförsäkring utöver denna tid.

Utskottet uttalar i sitt utlåtande, att vad utskottet kallar samordningen mellan folkpension och sjukförsäkring måste komma att beaktas vid de utredningar som skall äga rum rörande socialförsäkringen. Jag vill understryka detta och samtidigt uttala, att därvid också måtte beaktas de synpunkter, som framförts av folkpensionärerna.

Under den tid, som förflutit sedan den första utformningen av lagen antogs, har utvecklingen inte stått stilla på detta område i världen. Jag tänker då närmast på de folkstyrda länderna i Östeuropa, där en socialförsäkring genomförts, som omfattar både sjukdoms-, olycksfalls-, invaliditets-, och ålderdomsförsäkring. Ersättning utgår där efter lika normer med mellan 50 och 100 procent av arbetsinkomsten, beroende på arbetsanställningens varaktighet och längd. Läkar- och sjukvården är fri för alla, och staten och företagen tillsammans svarar för försäkringens kostnader. Det skulle inte ha skadat de svenska försäkringstagarna, om regeringen mera låtit sig påverka av dessa försäkringsformer.

Jag hemställer, herr talman, beträffande den allmänna motiveringen, om bifall till utskottets motivering med de

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

ändringar, som föranleds av bifall till motionen 482 i första kammaren. I övrigt ber jag att få återkomma beträffande 14 § för att där ställa några yrkanden.

Herr NORMAN (s): Herr talman! De av ledamöterna, som var med år 1946, minns den stora tillfredsställelse vi då allesammans kände över att ha ett förslag på riksdagens bord, som avsåg att lösa denna så betydelsefulla fråga och att få till stånd en av hörnstenarna i den svenska socialförsäkringen. Vi var alla fullständigt eniga om att det var ett stort tillfälle, när vi hade att besluta i detta spörsmål. Det var visserligen olika meningar om hur den obligatoriska sjukförsäkringen skulle konstrueras, men dessa olika meningar föranledde inte till det ståndpunktstagandet att man, om man inte fick speciella önskemål tillgodosedda, inte alla ville ha någon sjukförsäkringslag. Läget har ju blivit litet annorlunda nu.

För andra lagutskottets vidkommande tror jag att jag kan säga, att vi med särskild glädje ägnat våra krafter åt att studera förevarande spörsmål under den visserligen rätt begränsade tid vi haft till vårt förfogande. Vi har sedan år 1946 vid flera tillfällen haft att ta ståndpunkt till frågan om ikraftsättandet av den då beslutade lagen, och det har inte varit tillfredsställande att vi gång efter annan på grund av motioner och vid något tillfälle på grund av förslag av regeringen nödgats konstatera, att läget inte varit sådant att vi kunnat förorda lagens ikraftträdande. Det är därför särskilt glädjande för oss att vi nu har kommit i den situationen, att majoriteten inom utskottet har kunnat ena sig om att tillstyrka förslaget, att 1946 års sjukförsäkringslag skall träda i kraft den 1 januari 1955.

Jag nämnde något om den begränsade tid, som vi har haft till vårt förfogande för granskningen av det föreliggande lagförslaget. Flera talare i debatten har anmärkt på den tidsnöd som har rått. Jag har nu inte någon anledning att

här bedöma i vad mån en sådan tidsnöd har förelegat beträffande förarbetenas iordningställande och förslagets utarbetande. Inte heller har jag anledning att yttra mig om det förhållandet, att detta ärende tillhör de många ärenden, som vid slutet av vårsessionen hoppat sig på riksdagens bord. Men beträffande andra lagutskottets möjligheter att arbeta känner jag ett behov av att säga, att vi har haft den tid som vi har behövt. Ledamöterna har haft alla möjligheter de har önskat att få säga allt vad de har velat beträffande detta spörsmål och att få sina frågor besvarade antingen direkt av den sakkunnige föredraganden eller åtminstone i ett fall genom att lyssna till vad en speciellt sakkunnig, som haft företräde i utskottet, har kunnat anföra. Visst har vi haft arbete, men det har inte varit mera trängande än att vi har kunnat tillmötesgå enskilda ledamöters önskemål om arbetstidens förläggande till visst tillfälle för att den eller den ledamoten skulle kunna delta i arbetet. Hade det varit så, att vi hade stått inför ett alldeles nytt spörsmål, skulle jag ha varit den förste att medge, att vi skulle ha behövt längre tid än vi haft till vårt förfogande. Men det är ju så, att vi här har ett lagförslag, som är antaget av riksdagen, och ett annat förslag, enligt vilket lagen skall sättas i kraft. Frågan är grundligt genomdiskuterad under förarbetena. Socialvårdskommittén hade ju denna reform som en av sina viktigaste uppgifter och höll på i många år med att bearbeta denna sak. De olika principerna beträffande konstruktionen av försäkringen genomdiskuterades i riksdagen år 1946. Nu är det visserligen sant, att det nu har tillkommit en hel del ändringar i den vilande lagen. Men det är i alla fall inte någon helt ny fråga, och just från den synpunkten sett tror jag nog, att vi med ganska gott samvete kan anse, att vi har haft möjligheter att göra vårt bästa vid bedömandet av frågan.

Herr Ahlberg framhöll, att det år 1946 rådde ganska stor enighet — om inte fullständig enighet — om syftet med det

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

då framlagda lagförslaget, och han påpekade också, att en del önskemål, som från hans partis sida då hade framförts, nu hade blivit tillgodosedda i den gjorda bearbetningen. Man tycker ju då att herr Ahlberg och hans partivänner närmast skulle vara ganska nöjda och kunna acceptera förslaget. Nu stannade han emellertid i överensstämmelse med högers partimotion vid ett yrkande om avslag på förslaget.

För detta avslag har framförts tre mera allmänna synpunkter, om jag så får uttrycka mig. Den första synpunkten gäller kostnaderna för reformen och hur de skall kunna uttagas. Om man står inför ett nytt förslag, så att säga, tycker jag att det är ett alldeles naturligt krav, att man skall få veta, hur man skall få pengarna till de kostnader som det är fråga om, i all synnerhet om det är en engångsutgift. Men i det här fallet blir det ju så, att även om vi vet var vi skall få pengarna första året, ligger frågan lika oviss det andra året och följande år. När det nu ligger så till beträffande denna fråga, att det är en bearbetning av ett väl genomdiskuterat förslag, där riksdagen har bundit sig för att införa denna del av socialförsäkringsbyggnaden och där man år efter år har att räkna med, att det blir kostnader av en viss storleksordning för att kunna upprätthålla reformen, då kan jag för min del inte finna, att det är så avgörande, att vi nu inte får veta, varifrån pengarna tas, att det skulle vara ett alldeles bestämt skäl för att inte kunna besluta denna reform i år.

Det har också anförts att bearbetningen av yrkesskadeförsäkringslagen pågår och att det först nästa år skall framläggas förslag om hur den skall se ut och att det är en oformlighet att inte ha det hela behandlat på en gång, och man har i detta avseende hänvisat till lagrådets kritiska anmärkningar. Det kan väl i alla fall vara en viss fördel rentav också med detta tillvägagångssätt. Här uttalar sig riksdagen för principerna hur denna yrkesskadeförsäkring skall ordnas, så att den kommer att stå i samklang med förevarande förslag, och det-

ta förslag anger till en del, hur förslaget till lag om yrkesskadeförsäkring kommer att se ut. Det bör också vara en viss fördel att man under det fortsatta arbetet med yrkesskadeförsäkringen redan nu har klart, hur man räknar med att dessa båda lagar skall kunna korrespondera och hur samordningen dem emellan skall vara konstruerad. Det är väl därför inte uteslutande en negativ sak att vi inte har fått detta förslag redan i år, utan det har även en positiv sida — såsom jag ser på spørgsmålet — i det att det mera kommer av sig självt hur det väntade lagförslaget skall konstrueras.

Den tredje mera allmänna synpunkten, som talar för ett avslag, har framförts av flera olika talare och har kommit till uttryck i motioner, som väckts av olika ledamöter. Den gäller de bristande vårdmöjligheterna. Men härvidlag måste man beakta att en mycket väsentlig del i detta lagförslag syftar till att kompensera inkomstbortfallet. Och den betydande uppgiften har ju inte något som helst samband med hur vårdmöjligheterna gestaltar sig. Det blir väl i stället så, att undan för undan som dessa vårdmöjligheter kan förbättras, kommer denna försäkrings värde att bli större i vad det gäller sjukvårdsförsäkringen och därigenom också att ge mera av positivt värde genom att minska kostnaderna, om tiden för avsättningen av inkomstbortfallet kan begränsas genom en förbättrad sjukvård.

Utöver dessa tre synpunkter, som skulle tala för ett avslag just nu, har det framförts en hel del anmärkningar mot förslagets brister. Och det var särskilt herr Ahlberg, som kanske plockade fram allt vad han kunde leta upp i den vägen. Jag gjorde den reflexionen när han talade om den tidsnöd som hade rätt, att det kanske var rätt fördelaktigt att vi inte hade så lång tid på oss, ty då skulle herr Ahlberg här ha kunnat redovisa ännu fler olägenheter och brister i detta lagförslag. Jag tycker nog att herr Ahlberg representerade åtminstone tre olika ståndpunkter i sin kritik. Han var talesman för högerpartiet, han påpekade

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

en hel del brister i förslaget särskilt när det gällde samordningen, som närmast gav det intrycket att han uppträdde såsom talesman för vissa grupper av dem, som nu skall komma in under försäkringen, och allra sist framförde han sin rent personliga mening. Den var av den beskaffenheten, att jag gjorde den reflexionen, att om vi hade sysslat med detta lagförslag hela vårsessionen, hade herr Ahlberg inte kommit till någon annan ståndpunkt än han nu gjort och alltså yrkat avslag. Jag tycker att det mellan hans personliga deklaration om hur han såg på detta spörsmål och hans yrkande såsom reservant förelåg en bristande överensstämmelse. Jag fick ett mycket bestämt intryck av att herr Ahlberg inte alls vill ha någon obligatorisk sjukförsäkring, men såsom reservant yrkar han att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om ett nytt förslag. Jag tror nog att herr Ahlberg med de synpunkter, som han anlagt på detta spörsmål, knappast skulle vara villig att acceptera ett nytt förslag, utan även då komma fram till en negativ ståndpunkt.

Jag tänker inte gå in i någon detaljdiskussion med herr Ahlberg eller någon annan av opponenterna beträffande de olika invändningar, som här blivit gjorda, men det är några detaljer som vi kanske bör reda upp oss emellan. Det gäller t. ex. frågan om det differentierade arbetsgivarbidraget, och i sammanhang därmed kan vi ju ta upp frågan om den nedsättning i ersättningen, som en skadad nu kan få finna sig i, om det har visat sig att han av ren vårdslöshet och likgiltighet för skyddsföreskrifterna har ådragit sig skadan. Det är den där materiella grunden för ett ståndpunktstagande i dessa två avseenden, som jag inte kan finna vara riktig. Kan man verkligen tänka sig att det finns någon enda yrkesutövar, som nu, när det enligt denna samordning inte längre skall finnas någon sådan där bestämmelse, nonchalerar säkerhetsföreskrifterna därför att han vet att han i alla fall får lika stor ersättning. Herr Ahlbergs ytt-

rande gick närmast ut på att man skulle kunna resonera på detta sätt.

Jag kommer så till den där frågan om arbetsgivarens kostnader. Det är klart att det har en viss betydelse för arbetsgivaren att han får en lägre kostnad i samma mån som han kan minska på antalet olycksfall, men inte är det väl drivkraften i hela denna verksamhet, som mer och mer har aktualiserats, att man skall göra det mesta möjliga för att skydda den mänskliga arbetskraften. Det är väl i stället så att man här mer och mer har funnit det vara helt naturligt, därför att denna arbetskraft är så dyrbar och därför att vi mer och mer blir rent humanitärt inställda på detta spörsmål, och att göra det mesta möjliga för att nå bästa möjliga resultat. Jag kan för min del inte tro att kostnader, differentierade efter olycksfallens antal, skall ha så stor betydelse att en sådan differentiering stimulerar till en strävan efter att få bästa möjliga skyddsåtgärder vidtagna och att kunna i största möjliga utsträckning undvika att olycksfall inträffar.

Herr Ahlberg var i det sammanhanget inne på ett spörsmål om en arbetsgivares åtgärder beträffande läkarvård och dylikt. Om jag fattade herr Ahlberg rätt, skulle han, om denna samordning kom till stånd, inte få samma intresse som han eljest skulle ha för sådana åtgärder. Men vi har dock en ny bestämmelse i 19 § om att sjukkassa kan efter tillsynsmyndighets medgivande överenskomma med arbetsgivare om ersättning för sådana kostnader som denne ikläder sig genom att själv ordna med en lämplig läkarvård. Där finnes en direkt möjlighet att få en viss korrespondens mellan utgifterna och arbetsgivarens möjligheter att få hjälp till dessa.

Beträffande de yrkanden som här blivit framställda — utom nu det rena avslagsyrkandet — har det från herr Sunnes sida yrkats bifall till hans och hans medreservanternas reservation om ändring i bestämmelserna om finansieringen, och det är ju i sig självt ett mycket gott syfte bakom folkpartimotionen och

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

reservationen, nämligen att minska statsutgifterna. Nu känner jag för min del inte igen det förslaget till ändringar av dessa paragrafer. I motionen påyrkades det, att riksdagen skulle skriva till Konungen och begära en snabb utredning om hur man skall ordna med finansieringen, så att statens utgifter minskas, och det var det spörsmålet som vi diskuterade i utskottet, men representanterna för folkpartiet förklarade där, att de fränföll det yrkandet, sedan de hade blivit övertygade om att detta skulle medföra ett uppskjutande av ikraftträdandet. Nu sade herr Sunne i sitt anförande, att han inte var övertygad om att detta skulle vara nödvändigt, men i utskottet fick vi nog den bestämda uppfattningen att ett uppskov med bestämmelserna i detta fall skulle få den följden, och en av ledamöterna förklarade att folkpartiets representanter avstod från kravet på denna skrivelse.

Sedan har reservanterna i stället konstruerat detta förslag beträffande finansieringen så att statens utgifter skulle minskas och arbetsgivarbidraget ökas, liksom de försäkrades avgifter i de flesta sjukpenningklasserna skulle bli högre. Jag tror nog att det är litet vanskligt att godtaga ett dylikt förslag. Man har klagat över att spörsmålet över huvud taget icke har blivit tillräckligt penetrerat under förarbetena, och så ställer man här ett yrkande som i varje fall inte har diskuterats på det sätt som vi är vana vid när det gäller bestämmelser av denna karaktär. Jag tror nog att man i utredningen har diskuterat frågan om finansieringen och även sådana uppslag som reservanterna nu framför, men detta har i varje fall inte redovisats i de handlingar som vi har haft att tillgå, och det har inte heller varit föremål för någon granskning remissvägen. Jag tycker nog att det är att ta väl lätt på denna fråga, när man inbjuder riksdagen att så här utan möjlighet till närmare begründanden besluta så betydelsefulla ändringar som detta dock är. De försäkrade får nog taga på sig en ganska tung börda in fråga om försäkringsavgifterna, även om detta förslag inte skulle bety-

da en så stor höjning. Jag tror nog att det har räknats litet fel när man nämnt tio kronor, i all synnerhet som herr Sunne räknar med att riksdagen skulle godkänna hans yrkande att vidga kretsen av de grupper som skulle kunna undantagas från försäkringen. Då får man nog höja kostnadsökningen i försäkringsavgifter ytterligare.

Det är nog i detta fall klokast att man antar det förslag som har blivit övervägt och varit utremitterat, även om det i sig självt är mycket önskvärt att minska statsutgifterna. Nu ligger det väl inte bara intresse för denna försäkring bakom yttrandet, utan man har väl även begründat andra synpunkter, när man framställt det.

Beträffande statsbidraget till den frivilliga försäkringen så har ju socialministern utförligt motiverat, varför riksdagen bör godtaga det förslaget, att jag kan helt förbigå reservanternas yrkande om slopande av den bestämmelsen. I fråga om utvidgningen av de grupper som skulle kunna undantagas har nog utskottets majoritet haft en mycket bestämd mening, att en obligatorisk sjukförsäkring bör omfatta alla medborgare, oavsett vilken ställning de intar inom det produktiva livet.

Vi har också uttryckt denna vår mening genom att understryka att den möjlighet till undantag som en paragraf här ger kanske behövs, men vi ser helst att den inte kommer att behövas. Vi räknar således med att varken de stats- eller de kommunalanställda i längden skall undantas från försäkringen. Att då utvidga undantaget att omfatta även andra grupper har för majoritetens del inte kunnat komma in fråga.

Det ser kanske litet partiskt ut att medge detta undantag för de stats- och kommunalanställda när en del tjänstemannagrupper har sin trygghet under sjukdom ordnad, men för en hel del av dessa ligger det väl litet annorlunda till. De har sin trygghet garanterad så länge de är anställda, men man vet inte hur länge denna anställning kommer att vara. Det är väl inte samma trygghet i anställningen över huvud taget för dem

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

som för de stats- och kommunalanställda. Det kan finnas medborgare som, om de nu blev undantagna från försäkringen, i sin krafts dagar slapp att betala några försäkringsavgifter och hade garanti för att om de blev sjuka få ersättning för det inkomstbortfall som eljest skulle drabba dem när de inte kunde arbeta längre, men när de blir litet äldre har de kanske inte längre samma trygga anställning. Då skulle de komma in i den obligatoriska försäkringen och kanske under de återstående åren av den tid de deltar i det produktiva livet bli litet mera sjukliga — sådant följer ofta med åren — utan att ha betalat några avgifter under rätt lång tid förut. Jag tycker att man måste göra en sådan reflexion. Men vad som har varit bestämmande för utskottsmajoriteten är att vi i princip har ansett att försäkringen skall omfatta alla medborgare.

Herr Bengtson talade här för ökade barnbidrag och framhöll att detta visserligen var en kostnadsfråga men inte av sådan storleksordning att det behövda avskräcka. Det finns dock en synpunkt till som man måste anlägga på den frågan, och det är synpunkten om överförsäkring. I den mån barnbidragen blir större blir också riskerna för överförsäkring av de lägre inkomsttagarna större. Detta har väl varit en bidragande omständighet vid bestämmandet av den begränsning i fråga om barnbidragen som propositionen innehåller.

Vi skulle ju kunna hålla på här att diskutera detaljer hur länge som helst i detta förslag och hysa olika meningar från början samt kanske inte kunna övertyga varandra hur länge vi än diskuterade. Det är ju helt naturligt, vilket också har framhållits här, att en så här stor reform kan bedömas på olika sätt och man kan se på de olika förslagen från skilda utgångspunkter, mer eller mindre välvilligt, mer eller mindre kritiskt. Här har t. ex. de olägenheter som följer med samordningen starkt understrukits och till och med framhållits såsom ett motiv för att ingenting skulle beslutas. Det är ju givet att det gnisslar litet varstans, där man vet att man får

något sämre förmåner än man nu har. Men jag tror inte att det skall gå att leta upp många av de försäkringstagare det här gäller som kommer till samma slutsats som t. ex. herr Huss, att därför att nu dessa olägenheter och försämringar uppstår skall vi inte godta hela förslaget som sådant. Jag tror att det skulle bli mycket svårt att leta upp så värst många av de försäkrade som, även om de knorrar över att de inte får den kortare karenstiden och får samma förmåner som nu följer enligt olycksfallsförsäkringslagen, därför vill att vi skall skjuta på det hela. Det stora flertalet räknar säkerligen med att detta är en så väsentlig och betydelsefull social reform att den bör beslutas, även om det förekommer brister i ett eller annat, till och med sådana brister som medför försämrade förmåner i vissa avseenden.

Jag tror att kammaren med stor tillfredsställelse bör följa det beslut som fattats av medkammaren, vilken med stor majoritet har godtagit förslaget sådant det föreligger i utskottets utlåtande, till vilket jag yrkar bifall.

Herr LUNDGREN (h): Herr talman! Alla torde vara ense om önskvärdheten att genomföra en obligatorisk sjukförsäkring, så snart de statsfinansiella och organisatoriska förutsättningarna härför föreligger. Oenighet råder alltså endast i fråga om tidpunkten och sättet för försäkringens genomförande.

Herr Ewerlöf har mycket utförligt gått in på de finansiella betänkligheter av olika slag som kan åberopas mot att nu genomföra försäkringen. Vad utskottets talesman, herr Norman, framhöll på denna punkt, ger mig endast anledning till den reflexionen, att jag inte tror att det finns någon kommun, som skulle besluta en motsvarande reform utan att man hade klart för sig, hur man skulle finansiera reformen.

Jag begärde ordet, herr talman, i början av denna debatt, närmast för att något gå in på de organisatoriska och medicinska förutsättningarna för den obligatoriska sjukförsäkringen. Herr Huss

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

har emellertid behandlat dessa problem synnerligen utförligt, och jag kan i huvudsak instämma med honom. Jag har endast några synpunkter att tillägga.

I remissyttrandena har det anförts åtskilliga kritiska synpunkter av särskilt sakkunniga instanser, såsom försäkringsrådet, försäkringsinspektionen, riksförsäkringsanstalten, Socialförsäkringsbolagens förening, Försäkringsbolagens riksförbund, medicinalstyrelsen, statens institut för folkhälsan och läkarförbundet. Medicinalstyrelsens och statens institut för folkhälsan anser, att de profylaktiska åtgärder, som erfordras för att förbättra folkhälsan, måste klarläggas och att propositionen i alltför hög grad går förbi dessa problem.

Det råder, herr talman, en nästan enhällig uppfattning bland läkarna, att de organisatoriska förutsättningarna för att genomföra den obligatoriska sjukförsäkringen för närvarande saknas i vårt land. Vi har brist på läkare, sköterskor och sjukhusplatser. Nu säger herr Norman, att detta inte betyder så mycket, ty det viktigaste är ju, att man får kompensation för inkomstbortfallet. Jag erkänner gärna att det ligger mycket i det, men jag vill ändå påpeka, att sjukförsäkringen kommer att medföra en ökad belastning både på den öppna och på den slutna kroppssjukvården. Nu har man visserligen sedan några år tagit in ett ökat antal medicine studerande, men dessa blir först efter flera år färdiga läkare. Man får räkna med sju till åtta års utbildning och några års underläkartjänstgöring, och det dröjer alltså ganska länge, innan de kan komma ut i den öppna sjukvården.

Vid olika tillfällen har här diskuterats bristen på läkare, framför allt i Norrland. Resultatet av denna sjukförsäkringsreform blir ju ett ökat behov av läkare i södra Sverige, och då kommer bristen på läkare att ytterligare ökas i de perifera områdena av vårt land, främst i Norrland.

Herr talman! Jag erkänner gärna, att propositionen innehåller åtskilliga förbättringar i förhållande till den år 1946 antagna lagen, och det har vi naturligtvis

anledning att vara tacksamma för. Men både av statsfinansiella skäl och med hänsyn till de brister, som vår sjukvårdsorganisation för närvarande företer, anser jag mig böra instämma i det yrkande om avslag som förut framställdts här, i första hand av herr Ahlberg.

Herr ANDERSSON, ERIK GUSTAF (s): Herr talman! Det är naturligtvis ganska otacksamt att vid denna tidpunkt göra ett inlägg i en fråga som har debatterats under hela dagen i riksdagen. Då jag ändå gör det hoppas jag att kammarerna har överseende med mig, eftersom det ju ändå gäller en fråga som jag har sysslat rätt ingående med och som jag har ägnat mig åt i nära ett kvarts sekel.

Att börja med vill jag ge uttryck åt den tillfredsställelse vi inom sjukkasserörelsen känner över att den dag äntligen synes randas, då vi får en allmän obligatorisk sjukförsäkring omfattande hela folket. Det osäkerhetstillstånd som under de senaste tolv, femton åren rätt på sjukförsäkringens område har medfört att utvecklingen av den frivilliga försäkring, vi nu har, starkt hämmats. Visserligen har anslutningen av nya medlemmar varit relativt tillfredsställande. Vid 1952 års utgång var cirka 3,3 miljoner medborgare medlemmar i kassorna. Men i fråga om förmånernas anpassning till det ändrade penningvärdet är det mycket övrigt att önska. Trots de ändringar, som föregående år gjorts i förordningen om erkända sjukkassor för att möjliggöra för hela grupper att höja sin sjukpenning, är denna fortfarande mycket låg. Några riktigt färska siffror har jag inte, men medelsjukpenningen ligger alltså betydligt under 3 kronor. En sjukpenning av den storleken är ju för de stora grupper av anställda, som omedelbart vid ett sjukdomsfall mister sin inkomst, av mycket litet värde. Inom sjukkasserörelsen hälsar vi därför med största tillfredsställelse förslaget om att den allmänna sjukförsäkringen skall träda i kraft den 1 januari 1955, och vi hoppas att riksdagen nu kommer att bifalla förslaget.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

I stort sett är vi också tillfredsställda med de ändringar i 1947 års lag som Kungl. Maj:t föreslagit och som utskottet tillstyrkt. Trots de höga kostnader ett genomförande av 1947 års lag hade medfört för statsverket, bleve försäkringen mycket ineffektiv för stora grupper anställda. En av de avgörande anledningarna till införande av en tvångsförsäkring är ju dock att den vid sjukdom skall lämna ett effektivt skydd i ekonomiskt avseende åt dem som omfattas av försäkringen. Detta är icke fallet med 1947 års lag. Den måste kompletteras med en frivillig försäkring som sannolikt skulle få en mycket ringa omfattning. Det måste därför hälsas med den största tillfredsställelse att i det nu föreliggande förslaget ingår en obligatorisk tilläggsförsäkring för de anställda som tillförsäkras dem en sjukpenning i förhållande till inkomstbortfallet. Detta möjliggör för de stora medborgargrupper, vilka omedelbart vid sjukdom förlorar sin inkomst, att med någorlunda bibehållen levnadsstandard utan anlitande av andra hjälpformer klara sig vid ett sjukdomsfall även om sjukdomen drar ut på tiden.

Denna konstruktion av försäkringen möjliggör också en långt gående samordning mellan sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring, vilket är ett gammalt önskemål. Jag skall inte närmare ingå på alla de fördelar i olika avseenden som följer med en sådan samordning — det har socialministern alldeles nyss talat om. Studerar man de remissyttranden som avgivits över såväl socialvårdskommitténs förslag till yrkesskadeförsäkring som socialförsäkringsutredningens förslag till sjukförsäkring, får man en god bild av det.

Nu har det framhållits att de fördelar, som samordningen medför, köps till priset av vissa försäkringar i olycksfallsförsäkringslagen. Det är riktigt att det inte gått att undvika en del smärre sådana försäkringar, t. ex. när det gäller karenstiden, läkarvårdsersättningen, ersättning för resor och kanske något mer. Men dessa försäkringar är så små att de mycket väl uppvägs av de bety-

dande förbättringar som sker i fråga om sjukförsäkringen. Man måste ju se lagen i dess helhet och inte bara stirra på de försäkringar som kan uppkomma när det gäller yrkesskadorna, i synnerhet som olycksfallen endast utgör en sjundedel av samtliga sjukdomsfall.

Jag hörde mycket uppmärksamt på vad herr Ahlberg hade att anföra beträffande samordningen. Han beklagade att den skulle medföra så stora försäkringar, att man borde vara mycket betänksam mot att antaga denna lag. Han hade över huvud taget mycket stark kritik att anföra mot hela lagförslaget.

När jag hörde herr Ahlberg tala om hur dålig lagen egentligen var, frågade jag mig hur det kunde komma sig, att högermannen herr Hagård i andra kammaren på förmiddagen kunde strö så många rosor för både socialministern och socialförsäkringsutredningen för det goda förslag som man kommit fram till. När jag hörde herr Ahlberg tala om samordningen som någonting nästan olustigt, frågade jag mig hur alla de remissinstanser som hörts angående förslaget kunnat tillstyrka denna samordning. Begrep de ingenting av vad det gällde i detta fall?

Nu var det väl i stället på det sättet, att herr Ahlberg för att få en motive-ring för sitt avslagsyrkande måste leta fram varje liten detalj som enligt hans mening kunde diskuteras. Han klagade över att karenstiden förlängdes med två dagar i fråga om olycksfallen, men samtidigt förordade han en betydligt längre karenstid för sjukdomsfallen. Jag har mycket svårt att förstå logiken i detta. Det kan över huvud taget inte vara lättare att dra sig fram några dagar utan inkomst när det gäller sjukdom än när det gäller olycksfall. Det hade varit önskvärt med en kortare karenstid, och jag beklagar att man inte kunde komma till en sådan, men det är ju ekonomiska skäl som varit avgörande, och det trodde jag herr Ahlberg skulle haft sinne för.

Det är endast högerens representanter i utskottet som har reserverat sig för avslag, och de motiverar detta yrkande

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

på andra grunder än att det skulle vara några brister i lagen, vilken ju av flera har ansetts ha många fördelar. De övriga partierna är ganska ense om att man bör genomföra lagen och göra det vid den tidpunkt som propositionen föreslagit. Till utskottets utlåtande är emellertid fogade in rad reservationer, och endast en av dem går ut på avslag. Jag skall bara helt kort yttra mig om ett par av de andra.

Vad då först gäller den ändring som utskottet föreslagit i propositionen, nämligen att gift kvinna skall ha rätt till frivillig försäkring, anser jag att utskottet tagit litet för lätt på denna fråga. Jag delar så gott som helt de synpunkter som kommit till uttryck i herr Lundbergs reservation under denna punkt.

Utskottet säger på s. 92: »Utskottet har inhämtat att i vissa erkända sjuk-kassor nu finnes möjlighet för hemarbetande gifta kvinnor att sjukpenningförsäkra sig för upp till 6 kronor om dagen. Detta har veterligen inte medfört några större vådor. Emellertid torde det antal sådana kvinnor, som försäkrat sig för mera än 3 kronor i de erkända kassorna, vara relativt obetydligt. Det torde därför inte vara sannolikt att en frivillig tilläggsförsäkring för nämnda kvinnor skulle medföra någon mera avsevärd arbetsbelastning inom de allmänna sjukkassorna.»

Utskottet konstaterar alltså att en sådan frivillig försäkring inte torde komma att få någon större anslutning, och därför föreslår man att den skall införas. Det är en något ologisk slutsats enligt min uppfattning. Även jag håller det för sannolikt, att det inte blir någon nämnvärd anslutning, men jag drar därav slutsatsen att den inte bör införas. Den kommer nämligen trots att anslutningen blir mycket liten — någon anslutning blir det ju alltid — att bli en administrativ belastning för sjukkassorna, som särskilt under den ömtåliga övergångstiden kan bli ganska besvärlig.

Med den begränsade rekrytering, som man kan räkna med, får man inte underskatta de risker, som ligger i att det blir

ett ur försäkringssynpunkt mindre önskvärt försäkringsbestånd, såsom socialministern har sagt i propositionen. Det medför att det kommer att bli en komplicerad kontrollapparat. Det medför också olikheter i fråga om kvinnornas och männens försäkringsmöjligheter. En gift kvinna, som har en anställning i vilken hon i inkomst uppbär 1 800 kronor, men inte 2 400 kronor, skall först ha en grundsjukpenning på 3 kronor och därefter en tilläggsjukpenning på 1 krona. Därutöver har hon rätt att frivilligt försäkra sig för ett belopp av 2 kronor. Denna rätt tillkommer inte en familjeförsörjare i samma inkomstläge. Han får nöja sig med en sjukpenning om 4 kronor. För de två kronorna, som den gifta kvinnan skulle ha rätt att frivilligt försäkra sig för, får hon välja mellan karenstider på 3, 15, 30 eller 90 dagar. Det medför att sjukkassorna kommer att få laborera med ett mycket stort antal avgiftstariffer. Det har i olika sammanhang framhållits nödvändigheten av att man inte komplicerar administrationen. Jag vill gärna understryka den synpunkten. Det förefaller mig då, som om man bort lugna sig med denna frivilliga försäkring till dess att den obligatoriska försäkringen genomförs och man fått en smula erfarenheter av den.

Herr Sunne hotade med att om riksdagen skulle avslå utskottets förslag i detta avseende, så skulle det bli en proteststorm från alla kvinnoorganisationer. Det är ju sällan, som riksdagen hotas när den skall fatta beslut i olika avseenden, och jag tycker nog att riksdagen även nu utan sådana påtryckningar borde kunna få fatta de beslut, som den anser vara riktiga.

Jag skall efter andra kammarens beslut inte ställa något yrkande i den av mig nu berörda frågan, men jag vill ändå ha sagt, att det hade varit betydligt lämpligare för sjukkasseorganisationen, om man hade dröjt med införande av denna frivilliga försäkring någon tid.

En annan fråga, där det råder delade meningar, är frågan om statsbidrag till den frivilliga försäkringen. Tilläggsförsäkringen är ju konstruerad som en lön-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

tagarförsäkring för att bereda alla de anställda, som omedelbart vid sjukdomsfall mister sin inkomst, en tryggad ställning. Företagare av olika slag är undantagna. Det har inte ansetts att man borde införa en tvångsförsäkring för alla dem, som kanske inte själva anser sig ha något behov därav. Men nu finns det ändå bland dem många, som står i samma ställning som den arbetare, vilken omedelbart mister sin inkomst. Det är hantverkare, småföretagare av olika slag, småbrukare o. d., som också blir ställda utanför. Det har då ansetts att man borde ge dem ett litet statsbidrag till den frivilliga försäkring, som de skulle ha rätt att teckna. Jag tror att med hänsyn till att avgifterna blir mycket betydande för dessa kategorier, då de inte är berättigade till något arbetsgivarbidrag, bör man här ge ett mindre statsbidrag. Man kan naturligtvis tvista om det är principiellt riktigt. Det gäller emellertid här människor i mycket små ekonomiska omständigheter, och jag tror att det är nödvändigt med statsbidrag, om försäkringen skall få en sådan anslutning som ur olika synpunkter, ej minst ur samhällets synpunkt, kan vara önskvärt.

Jag vill sedan säga några ord om organisationen. Man har uttalat tveksamhet om huruvida den nuvarande sjukkasseorganisationen skulle vara mäktig att ta emot och bära upp den försäkring, som vi står beredda att genomföra. Vi har nu över hela landet ett nät av sjukkassor. Det är lokal- och centralsjukkassor. Det har under de tjugo år, som förordningen om erkända sjukkassor varit i kraft, inom dessa sjukkassor samlats en stab av mycket kunniga sjukkassemän, som är beredda att ta emot också den nu föreslagna försäkringen och föra den ut i det praktiska livet.

Jag är övertygad om att detta kommer att lyckas. Jag underskattar på intet sätt alla de svårigheter, som här kommer att möta. Man har ju kort tid på sig för att lösa en hel del komplicerade problem, som väl framför allt kommer att uppstå under tiden intill den 1 januari 1955, inom vilken tid omorganisationen skall ske. Under denna övergångstid

skall kassorna samtidigt sköta sitt arbete med den nuvarande frivilliga försäkringen, och det kommer naturligtvis att under denna tid uppstå en mängd påfrestningar. Det kan väl troligen inte undvikas att det i början uppstår en del gnissel. Men samma svårigheter skulle säkerligen uppstå vid vilken tidpunkt man än skulle genomföra den obligatoriska sjukförsäkringen.

Jag är för min del övertygad om att allt till slut skall gå bra. Det gick 1933 att genomföra den nuvarande frivilliga sjukförsäkringen, fastän sjukkassorna då stod mycket mindre väl rustade för sin uppgift än vad de gör i dag. Jag är därför fullt övertygad om att de också kommer att kunna föra denna reform i hamn.

En förutsättning härför är emellertid, att beslutet fattas redan nu, så att man får den tid, som återstår till den 1 januari 1955, på sig för att ordna övergången. Man har från visst håll uttalat tvekan om huruvida denna tid är tillräcklig. Jag tror att den är det, och vi är inom sjukkasserörelsen övertygade om att vi skall kunna klara denna sak. En del svårigheter kommer naturligtvis att vållas av den inplacering som skall ske redan under nästkommande år, men detta är i stor utsträckning ett engångsarbete, även om man sedan kontinuerligt måste sköta en viss inplacering. Sjuk-kassorna kommer helt säkert att kunna lösa även denna del av uppgiften.

Den obligatoriska sjukförsäkring, som nu skall genomföras, är givetvis behäftad med vissa brister. Det finns anledning att antaga att den kommer att ändras åtskilliga gånger under årens lopp. Det föreliggande lagförslaget skall således inte antas för att gälla för all framtid. Allteftersom erfarenheter vinnes och landets ekonomi tillåter, kommer det naturligtvis att ske förbättringar i olika avseenden. Det nu framlagda förslaget utgör dock en utomordentligt god grund att bygga vidare på. Den obligatoriska sjukförsäkringen kommer att bli till utomordentligt stor välsignelse för alla de människor, som nu lever under mycket stor otrygghet.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Det var beklämmande att höra herr Ahlberg, som ju ofta talar om nödvändigheten av förbättringar i olika avseenden för de anställda i fråga om löner, sociala förmåner och dylikt, här förklara, att han ansåg att vi icke borde ha en obligatorisk sjukförsäkring utan en frivillig sådan. Erfarenheterna har ju visat, att man med en frivillig försäkring icke kan åstadkomma den trygghet för de stora medborgargrupper, som det här gäller och som jag nog tycker att inte heller herr Ahlberg bör lämna i sticket.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MÖLLER (s): Herr talman! Det är med mycket stor tvekan som jag tar till orda i denna fråga, dels därför att jag på vissa punkter har kritiska synpunkter att anlägga på det förslag som nu föreligger och som med fullkomlig visshet kommer att antagas, dels därför att tiden är så långt framskriden, dels slutligen därför att jag, även om jag kommer att kritisera vissa avsnitt i det föreliggande förslaget, icke kommer att ställa något yrkande. Det kan kanske synas egendomligt att min logik är sådan, men jag har kommit fram till den uppfattningen, att vi inte kan hålla på att tvista om utformningen på en mängd punkter, även om vi inte är nöjda med det resultat som man kommit till. Vi får, som den föregående talaren sade, hoppas att erfarenheterna skall visa, att på vissa punkter skall och bör väsentliga förändringar i den sjukförsäkring, som nu skall beslutas, senare få ske.

Jag skall bara i förbigående ta upp en enda synpunkt. Det resoneras här om nödvändigheten att i sjukförsäkringen införa ett slags ersättning för inkomstbortfall. Men hur man än bär sig åt för att konstruera denna ersättning för inkomstbortfall, blir den mycket olika.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att en person med 8 400 kronors inkomst får 54 procent av denna inkomst ersatt under 90 dagar. Efter de 90 dagarna får han bara 35 procent av inkomsten er-

satt. Om en person har 10 200 kronors inkomst — båda dessa inkomstklasser är ju numera mycket vanliga — får han 41 procent av inkomstbortfallet täckt under 90 dagar, men bara 29 procent under tiden efter de 90 dagarna. Jag måste säga att »ersättning för inkomstbortfall» har blivit ett slagord och inte mycket annat, och att propositionen i varje fall inte fyller kravet på konsekvens i dessa avseenden. Detta var emellertid, som sagt, endast en anmärkning i förbigående.

Vad jag alldeles särskilt vill uppehålla mig vid är det förslag, som är ett huvudförslag och som innebär en mycket genomgripande förändring i 1946 års beslut, nämligen förslaget om införande tvångsvis av en indelning i inkomstklasser. Jag vet att sjukkasseeffekten, som i huvudsak ändå är endast funktionärerna i sjukkassorna, alltid har ansetts, att man skall ha en dylik klassindelning. När jag för min del sysslade med frågan om en sjukkasseeffektreform och fick socialvårdskommitténs förslag blev jag förskräckt, då jag förstod att det måste komma att medföra en mycket betydande utbyggnad av byråkratien i detta land.

Vad betyder en tvångsinplacering av människorna efter det inkomstläge, i vilket de befinner sig? Det betyder praktiskt taget alltid, att man kommer ett år för sent. Det är inte fråga om att de skulle lämna några uppgifter, utan man skall följa taxeringarna. Det kommer att medföra inrättandet av ett praktiskt taget fullständigt nytt folkregister. När vi på sin tid inte längre ställde folkpensionens belopp i något egentligt beroende av de avgifter, som inbetalts, tyckte vi att den stora administrativa förbättringen just var att vi slapp förandet av detta fruktansvärda folkregister, som förut fanns i pensionsstyrelsen, där man måste föra in varenda avgift och se efter när vederbörande blev mogen att få sin folkpension och på försäkringstekniska grunder räkna ut, hur mycket han skulle få i folkpension på grund av de avgifter, som han hade betalt. Om han hade försummat att betala

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

avgiften någon gång, skulle det göras avdrag o. s. v.

Jag förstår att man här inte tänker göra det varje år. Men det vore självfallet riktigt, att man reviderade inplaceringen i inkomstklasser för varje år, ty i annat fall uppstår det mycket snart väsentliga felaktigheter i inkomstplaceringen. En del människor placeras i en för låg klass, andra placeras i en för hög klass. Det ligger i sakens natur, att konstruktionen måste bli sådan. Det är en stor skillnad på en sådan tvångsinplacering och en frivillig placering, vilken innebär att man själv säger ifrån, att man vill tillhöra en viss sjukpenningklass och vill betala de avgifter som är förenade med den.

Jag har velat nämna detta, därför att 1946 års reform i mycket hög grad bland annat var baserad på den uppfattningen, att vi måste sörja för att inte få en onödigt stor byråkrati i sjuk-kasserörelsen, utan enkla och okomplicerade anordningar. Nu är allt detta praktiskt taget slopat. Förslaget innebär en ren återgång till socialvårdskommitténs förslag, och likheten med 1946 års reform begränsar sig faktiskt till att vi får en obligatorisk försäkring, som kommer att omfatta praktiskt taget hela svenska folket.

Nå, detta må vara hänt! Den stora fördelen med förslaget är samordningen. Men, herr talman, är det inte också en besynnerlig dogm, att sjuk-kassorna icke skulle kunna tillämpa *två* lagar, att de icke skulle kunna skilja på sjukdom förorsakad av olycksfall och sjukdom förorsakad av en infektion av det ena eller andra slaget? Här visar man det största förtroende för sjuk-kassornas förmåga att placera folk i den rätta sjukpenningklassen, men man anser det alldeles uteslutet, att de skulle kunna bedöma huruvida det är ett olycksfall som har förorsakat en sjukdom eller det är någonting annat. För min del har jag aldrig förstått, att samordningen nödvändigt skulle leda till att olycksfall och sjukdomar absolut skall behandlas efter precis samma regler. Det är olika parter, som betalar kostnaderna. Arbetsgi-

varen skall betala kostnaderna för de sjukdomar, som följer på olycksfall, medan staten och sjukkassemédlemmarna själva skall betala avgifterna för de andra sjukdomarna.

Jag har aldrig kunnat begripa att här skulle föreligga någonting absolut nödvändigt. Jag skall inte säga mera på den punkten än att vad herr Huss i denna kammare redan yttrat om försämringarna för de yrkesskadade är fullkomligt riktigt. Jag skulle utan vidare acceptera detta om jag trodde att det var nödvändigt, men jag kan inte inse, och har inte av debatten i dag eller av de många föregående årens diskussioner kunnat övertygas om att här föreligger något nödvång. Socialministern anför, att det här bara rör sig om en sjundedel av alla sjukdomsfall. Detta måste ju betyda att gränssfallen är en ren bagatell, men ändå tycks det vara endast för dessa gränssfalls skull, där det är litet svårt att avgöra vad som är den verkliga sjukdomsorsaken, som man skall åstadkomma denna inte bara samordning, utan absoluta likriktning mellan yrkesskade- och sjukförsäkringen under de 90 första dagarna.

Jag förstår inte heller varför man skall besvara sjuk-kassorna med den miljon sjukhusräkningar, som man beräknar att de kommer att få syssla med, även om det kanske blir fråga om större grupper och inte precis en miljon direkt utskrivna räkningar. Det åberopas att man behöver höja avgifterna i jämförelse med 1946 års reform, därför att staten inte kunde bära kostnaderna enligt den reformen. Men är det någonting som hindrar att man höjer avgifterna samtidigt som man höjer sjukpenningarna och inför många sjukpenningklasser utan att man drar in den enligt min uppfattning administrativa oformlighet, som medför att sjuk-kassorna skall kontrollera sjukhusräkningarna?

Detta är mina väsentliga anmärkningar. Jag upprepar att jag inte skulle göra några anmärkningar, om jag trodde att det fanns ett sådant absolut sammanhang mellan läkemedelskostnader, sjukhusutgifter och sjukpenning att man inte kunde ordna saken med avgifterna utan

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

måste till sjukhassorna återföra speciellt sjukhusvården. Jag skulle för min del inte haft svårt att smälta de försämringar som äger rum, och jag skulle inte göra någon som helst anmärkning, om jag varit övertygad om att de hade behövts.

Men jag kommer inte att ställa några yrkanden på grund av vad jag här sagt, och det beror bl. a. därpå att jag anser, att vi måste sluta tvista om utformningen. Framtiden får avhjälpa de brister, som detta förslag åtminstone efter min mening obestriddligen har. Men framför allt anser jag att vi har fått vänta mycket länge på denna reform. Ett förslag till obligatorisk sjukförsäkring framlades första gången på 1920-talet, om jag inte minns fel, och de årliga kostnaderna för staten beräknades till 40 miljoner kronor. Förslaget ledde aldrig till något resultat, och man har sedan under cirka 30 år hållit på att diskutera, utreda och förbereda en obligatorisk sjukförsäkring. Så som jag ser på den socialpolitiska byggnaden, är den obligatoriska sjukförsäkringen en av de allra viktigaste delarna av ett sociallagstiftningssystem, och det är sannerligen högt på tiden att man äntligen kommer dithän att den väldiga lucka blir fylld, som vi i detta avseende haft här i landet ända till nu.

Jag kan inte trösta herr Ewerlöf genom en hänvisning till den engelska sjuk- och hälsovårdsreformen; varken den år 1946 beslutade sjukförsäkringsreformen, särskilt i fråga om hälso- och sjukvård, eller den reform, som vi nu står i begrepp att besluta, har någon som helst likhet med den engelska. Den var, jag höll på att säga, tjugo gånger radikalare än vad en svensk socialdemokrat — även jag, som ju inte precis har ansetts vara så blygsam av mig — vågat föreslå till genomförande i detta land.

Men det hindrar inte att vad som nu skall göras är av ett så stort värde för hundratusentals medborgare i detta land, att jag trots min kritik ändå hälsar med tillfredsställelse att vi får luckan fylld genom det beslut, som vi om ytterligare någon timme med all säkerhet kommer att fatta i denna kammare.

Herr SUNDVIK (s): Herr talman! Förordningen om den erkända sjukförsäkringsverksamhet har nu tillämpats i 20 år, och enligt det föreliggande förslaget skall den nu ersättas av en lag om obligatorisk sjukförsäkring.

När den erkända sjukförsäkringen startades, mottogs den med misstro av stora delar av det svenska folket. En bidragande orsak härtill var att någon ersättning för olycksfall i arbete ej utgick från de erkända sjukhassorna. Tidigare hade medlemmarna fått ersättning vid olycksfall i arbete från de sjukhassor, som existerade innan de erkända sjukhassorna kom till, men när de erkända sjukhassorna kom, fick de inte betala ut ersättning för olycksfall i arbete. Många av de gamla kassorna dröjde därför länge med att ansluta sig till de erkända sjukhassorna, och en del av dem står ännu utanför.

Genom den nya lagstiftningen sker här en samordning, och det är tillfredsställande att så sker. Det har såsom förut här påpekats varit många tvister mellan olycksfallsförsäkringsbolagen och skadade personer. Hädanefter får ju sjukhassorna i viss utsträckning ta hand om dessa frågor.

De erkända sjukhassorna började sin verksamhet under mycket enkla former. De utbetalade ingen annan ersättning än sjukpenning. Sedan har det skett en gradvis utökning av prestationerna. Herr Andersson sade i sitt sista anförande, att sjukhassorna utan svårigheter genomförde den reform, varigenom de ombildades till erkända sjukhassor. Jag får emellertid lov att säga, att jag tycker att det är en väsentlig skillnad mellan den reformen och den som nu skall genomföras, eftersom sjukhassorna vid den tidigare reformen icke lämnade annan ersättning än sjukpenning. Nu blir det en hel mängd olika former av ersättningar, som skall införas, och jag tror för min del att det blir svårast för landsbygds kassor att genomföra reformen. De små sjukhassorna på landsbygden har kanske endast en deltidsanställd tjänsteman, som skall sköta sitt vanliga arbete på dagen och ombesörja sjukhassans verksam-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

het på övertid. Han har hitintills kanske nått och jämnt kunnat hinna med att sköta kassan, och nu efter omläggningen blir det väsentligt mera arbete för honom. Nya register skall läggas upp, och han måste sätta sig in i de nya förhållandena.

De erkända sjukförsäkrarna har undan för undan utökat de förmåner, som lämnas de försäkrade. De har börjat lämna ersättning för sjukhusvård och meddelar barnförsäkring. De lämnar ersättning för medicin, röntgenbehandling, medicinska bad och massage m. m.

Alla kassor har emellertid inte kunnat införa ersättning för medicin m. m. Landets största kassa har sålunda inte vågat sig på att införa denna förmån, och man kan fråga sig vad anledningen till det är. Sjukförsäkrarna kan givetvis liksom alla andra inrättningar skötas på olika sätt. Det kan bero på medlemsklienteletets sammansättning. Om bland medlemmarna den inställningen vinner insteg, att kassan skall utnyttjas till det yttersta, blir följden avgiftshöjningar.

Jag skall inte förlänga debatten vidare. Jag hade egentligen begärt ordet för att framställa en fråga till socialministern. Såvitt jag har funnit, har i propositionen inte berörts moderskapshjälpen, som de erkända sjukförsäkrarna lämnar. I och med att dessa sjukförsäkrare upphör med sin verksamhet, skulle alltså moderskapshjälpen också upphöra. Jag skulle vilja framställa den frågan till socialministern, huruvida man kommer att vidtaga några åtgärder för att i fortsättningen bibehålla den förmånen.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN (s): Herr talman! Jag skall inte heller länge uppta kammarens tid så här i skiftet mellan dygnen, men jag har föranletts att begära ordet av en del yttranden under debatten. Det är framför allt herr Ahlbergs anförande, som jag skulle vilja invända en del emot.

Om jag hade varit i samma situation som han och företrätt anställda, som till huvudsaklig del har sina sjukförsäkringsförmåner ordnade på ett betryggan-

de sätt, är det möjligt att också jag skulle inför kammaren ha deklarerat en mening som överensstämmt med herr Ahlbergs, nämligen att vi utan olägenhet skulle kunna vänta ytterligare en tid, innan vi tog ställning till ett förslag om allmän sjukförsäkring. Nu är det emellertid på det sättet, att tjänstemännen i mycket högre grad än arbetarna ute på arbetsplatserna har sina sociala förmåner ordnade. Arbetarna saknar i det väsentliga sådana förmåner, och eftersom vi nu har väntat sedan 1946 på sjukförsäkringens ikraftträdande, förmodar jag att det skulle tagas emot med mycket blandade känslor om vi nu ytterligare en gång skulle konstatera, att det inte är möjligt att sätta den obligatoriska försäkringen i kraft.

Herr Ahlberg uttalade också vissa betänkligheter. Han sade för egen del — i övrigt talade han närmast på partiets vägnar — att han inte var övertygad om att den obligatoriska sjukförsäkringen var önskvärd. Det kunde enligt hans mening vara lika bra med en frivillig försäkring.

Jag tror ändå att utvecklingen hittills har givit stöd för behovet av en obligatorisk försäkring. Det är alltför många, som har ett mycket starkt behov av försäkring, som avstår från att teckna en försäkring och känner behovet först när de råkar ut för sjukdom. Dessutom är det på det sättet, att om en samordning mellan sjukförsäkringen och olycksfallsförsäkringen över huvud taget skall kunna äga rum, måste sjukförsäkringen vara obligatorisk. Olycksfallsförsäkringen är ju obligatorisk för alla löneanställda, och samordningen skulle följaktligen vara omöjliggjord, om man inte hade samma principiella bestämmelser för såväl sjukförsäkring som olycksfallsförsäkring.

Vidare har det uttalats stora betänkligheter inför de kostnader, som sjukförsäkringen kommer att medföra, och också betänkligheter inför det faktum, att det inte redovisats på vilket sätt de kostnader, som kommer att åvila staten, kommer att täckas. Jag erkänner utan vidare att 738 miljoner kronor är en mycket stor summa. Hur stor del av

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

denna summa, som verkligen blir ökade kostnader, vet jag däremot ingenting om. Det är ju ett faktum, att den nuvarande sjukförsäkringen kostar en hel del och att olycksfallsförsäkringen, till den del den nu faller inom sjukförsäkringens ram, redan drar vissa och ganska väsentliga kostnader. Jag förmodar att också en del av de kostnader, som nu åvilar samhället för sjukvård åt de medborgare, vilka inte har försäkringsfrågan ordnad, är sådant som man kan räkna in i redan befintliga kostnader.

Emellertid är det väl inte tu tal om att reformen ändå kommer att kosta ganska mycket därutöver. Det hade ur de synpunkter, som herr Ewerlöf anfört, varit tillfredsställande, om en redovisning kunnat ske hur de kostnader, som i varje fall faller på statsverket, skulle kunna täckas. Men då detta inte varit möjligt, får vi vänta och se vad resultatet blir på denna punkt vid nästa års riksdag. Kostnaderna är dock inte sådana, att det är pengar som så att säga försvinner. De förmåner, som kommer befolkningen till godo, är i mycket stor utsträckning av den beskaffenheten, att de ändå skulle ha utgått i en eller annan form, ty de, som är sjuka, skall det ju dock på ett eller annat sätt dras försorg om.

Herr Ahlberg uttalade vissa betänkligheter inför det faktum, att en del av dem, som har sin ersättning vid sjukdom ordnad genom arbetsgivarens försorg, kommer i den underliga ställningen att de kan få dubbel ersättning, dels från arbetsgivaren och dels från sjukförsäkringen. I lagen finns ingenting annat angivet än att när det gäller anställda i statens och kommunens tjänst, som icke undantages från försäkringen, har arbetsgivaren — i detta fallet alltså stat och kommun — rätt att under den tid lön utbetalas till vederbörande tillgodogöra sig ersättningen från sjukkassorna, i den mån den utbetalade löneförmånen överstiger det belopp, som utgivits från sjukkassorna. Någoting sådant finnes inte angivet för dem, som är anställda i enskild tjänst och ändå har samma förmåner. Men jag förmodar att det är me-

ningen att förhandlingar skall föras mellan vederbörande organisationer och arbetsgivarna om hur dessa problem skall lösas, ty det kan inte ligga i arbetsgivarens intresse och inte heller i de anställdas intresse, att det skall betalas avgifter för förmånerna på två håll.

Det är riktigt, som herr Ahlberg anger, att i det fall sjukdomen varar över tre månader och vederbörande är pensionsförsäkrad i SPP, ikläder sig pensionsanstalten skyldigheten att betala ersättning till den sjuke efter utgången av tremånadersperioden. Men detta bör väl ändå kunna ordnas genom direkta förhandlingar mellan parterna. Då arbetaren eller den anställde själv betalar en del av kostnaderna till SPP och skall betala en del av kostnaderna för sjukförsäkringen, förmodar jag att det inte bör vara alldeles omöjligt att komma överens om en förnuftig ordning på detta område. Detta bör följaktligen enligt min mening inte utgöra något hinder för att man skall genomföra förslaget om sjukförsäkring.

Från Landsorganisationens sida har vi många önskemål i fråga om det förslag, som kommittén har framlagt och som nu till huvudsaklig del ligger till grund för propositionen, men även om vi inte har fått dessa önskemål tillgodosedda betraktar vi ändå det föreliggande förslaget som så förmånligt, att vi inte anser oss kunna vänta med dess genomförande. Det är riktigt, som här anförts, att samordningen för dem, som är olycksfallsförsäkrade enligt olycksfallsförsäkringslagen, medför nackdelar; det blir längre karenstid, lägre dagspenning och vissa kostnader för läkarvård för den försäkrade själv, vilka han för närvarande slipper ifrån. Men eftersom man inte kan dela upp de försäkrade i två kategorier — en som uteslutande består av sjuka genom olycksfall i arbete och en som består av sjuka av andra orsaker — förmodar jag att man, då de som är sjuka på grund av olycksfall endast utgör en sjundedel av de totala sjukdomsfallen, vid vägandet av för- och nackdelar mot varandra ändå får säga att det totala resultatet, trots försämringen för

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

de olycksfallsskadade, innebär en väsentlig förbättring.

Samma är förhållandet beträffande ersättningen efter de första 90 dagarna. Det är sant att det för de högre klasserna innebär en försämring — det utgår nämligen högre sjukpenning under de första 90 dagarna och lägre sjukpenning efter den nittionde dagen. Men den lägre sjukpenningen är ändå minst dubbelt så stor som den, för vilken vederbörande nu har försäkrat sig i den frivilliga sjukförsäkringen. Följaktligen kan det visserligen talas om en försämring när det gäller ersättningen efter den nittionde dagen, men jag skulle hellre vilja säga, att resultatet i stort blir en betydande förbättring under de första 90 dagarna, men att förbättringen blir mindre efter den nittionde dagen. Totalt sett blir det emellertid en förbättring under hela sjukhjälpstiden, varför inte heller detta bör vara ett argument för att man skall vila på reformens genomförande.

Herr Möller har här kritiserat principen om klassindelning efter inkomster. Det är nämligen en skillnad mellan det nuvarande förslaget och det som antogs av riksdagen 1946 i det avseendet, men eftersom det inte finns någon möjlighet att genomföra en obligatorisk enhetsförsäkring med sådana enhetsbelopp, att de motsvarar ens genomsnittsinkomsten för industriarbetarna, kan man ju inte bara för principens skull acceptera en enhetsförsäkring. Och de erfarenheter, som den frivilliga försäkringen hittills givit, stöder enligt min mening våra farhågor för att en obligatorisk enhetsförsäkring av storleksordningen 3 eller 4 kronor skulle motsvara det belopp som skulle komma att gälla för de allra flesta. Ty när man nu, när man inte har någon bottenförsäkring, som herr Andersson här anförde inte har högre genomsnittlig dagpenning än 3 kronor om dagen, finns det väl mycket mindre förutsättning för att de som har 3 eller 4 kronor i obligatorisk ersättning skall frivilligt försäkra sig högre i någon större utsträckning.

Därför hälsar vi i varje fall från fackföreningsrörelsens sida den nu införda

ordningen, att det blir obligatorisk anslutning även till den s. k. tilläggsförsäkringen. Vi betraktar detta som den enda möjligheten att få en någorlunda tillfredsställande ersättning för det inkomstbortfall, som ju i alla fall blir ett faktum, om vederbörande vid sjukdom mister sin arbetsinkomst.

Samordningen mellan olycksfallsförsäkring och sjukförsäkring kritiserades också av herr Möller, som menade att det inte skulle vara nödvändigt att tillämpa samma bestämmelser på båda dessa områden. Det är väl heller ingen som har förnekat, att sjukkassorna skulle ha möjlighet att utbetala ersättning efter olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser till dem som blivit olycksfallsskadade. Men vi har haft ett intresse av att i varje fall för de kortare sjukdomsfallen komma ifrån alla tvister om huruvida det föreligger olycksfall eller ej. Vi har satt värde på att man slipper en sådan kontroll, i varje fall för de olycksfall där ersättningstiden är kortvarig. Alla får ersättning efter samma grund under de första 90 dagarna, och detta betraktar vi som en förtjänst hos förslaget. Vi beklagar naturligtvis, att det inte har varit möjlighet att tillämpa olycksfallsförsäkringslagens dag ersättningsbelopp i den nya sjukförsäkringen, men då detta visat sig ogörligt på grund av de ekonomiska konsekvenserna, får vi väl i varje fall tills vidare nöja oss med att det blir det föreslagna lägre beloppet. Vi tycker ändå att det är en fördel, att ersättning en utgår efter samma grunder, så att man slipper tvista om huruvida det är olycksfall i arbete eller inte.

Vi får också hålla i minnet, att många som kommer att inrangeras under den obligatoriska sjukförsäkringens tilläggsförsäkring hittills inte har haft möjlighet att få ersättning enligt olycksfallsförsäkringslagen därför att de exempelvis varit medlemmar av företagarens familj. I den nya obligatoriska försäkringen blir de inte uteslutna, och följaktligen får de en bättre ersättning genom den ordning som nu åstadkommes. Det tycker vi också är en fördel.

Med hänsyn till detta kan jag inte

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

delar herr Möllers betänkligheter mot samordningens konsekvenser. Jag tror det har varit nödvändigt att gå på en sådan enhetlig linje. Att det blir vissa försämringar omedelbart står klart, men vi hoppas att detta skall kunna rättas till, när förutsättningarna blir bättre och vi kan se ljus på de ekonomiska möjligheterna.

Herr talman! Jag skall inte taga tiden i anspråk längre. Jag har endast velat framföra några synpunkter till vad som tidigare har sagts. Jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr NÄSGÅRD (bf): Herr talman! Det är inte min avsikt att mycket förlänga debatten. Jag skall bara avge en deklARATION och inte gå in på några detaljer.

Det är med tillfredsställelse jag ser, att den obligatoriska sjukförsäkringen nu äntligen skall bli verklighet. När vi 1946 i särskilda utskottet med herr förste vice talmannen som ordförande diskuterade denna fråga, var vi alla ense om vikten av att få reformen genomförd, men den blev uppskjuten år efter år. För min del har jag under de år som gått vid åtminstone ett par tillfällen motionerat om lättnader i sjukvårdskostnaderna för folket på landsbygden men alltid stött på det argumentet hos utskottet och riksdagen, att vi fick vänta tills sjukförsäkringen blev genomförd. Nu ser vi äntligen den dagen nalkas, när den skall bli genomförd.

Det har i dag riktats många invändningar mot det föreliggande förslaget, och jag vill inte underkänna dem. Den starkaste invändningen är enligt min mening, att det kommer att bli en mycket dyrbar reform, och vi har svårt att nu överblicka, hur vi skall kunna finansiera den. Men jag anser att frågan är så viktig, att jag ändå utan tvekan biträder förslaget.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ÅMAN (s): Herr talman! Jag har begärt ordet för att på en enda punkt avge en deklARATION. Den gäller den i för-

slaget stipulerade rätten för Konungen att från sjukpenningförsäkringen undanta statliga och kommunalanställda befattningshavare. Det är beklagligt, att utskottet inte kunnat gå med på att utsträcka detta undantag att gälla även vissa grupper av privatanställda. Det gäller kanske inte så stora områden, men det finns dock några avgränsade områden, där de privatanställda de facto befinner sig i samma position som de stats- och kommunalanställda. Det hade varit rimligt om det i förslaget hade medgivits rätt för Konungen att även undanta sådana grupper.

Jag har velat framföra detta uttryck av missnöje därför att jag i fråga om 28 § kommer att rösta med den i fråga om denna paragraf avgivna reservationen.

Herr SÖDERQUIST (fp): Herr talman! Jag har begärt ordet bara för att beröra ett par saker beträffande ett enda avsnitt av det föreliggande förslaget. Det rör frågan om arbetarskyddet, som enligt min mening kommer att råka i fara att försämrast genom lagfästandet av det icke differentierade arbetsgivarbidraget till försäkringen.

Det torde vara uppenbart, och inom försäkringsinrättningarna har man gjort den erfarenheten, att möjligheterna att få sänkta premier på grund av att olycksfallsfrekvensen minskar genom skyddsanordningar och andra välfärdsåtgärder stimulerar arbetsgivarernas intresse för sådana åtgärder. Det är nog så, man må beklaga det eller inte, att om det inte lönar sig ekonomiskt att lägga ned möda och pengar på skyddsanordningar, är intresset därför ganska litet. Det rör sig inte heller, som socialministern antydde för en stund sedan, om allenast en femma eller en tia om året eller något dylikt, utan det kan vara fråga om så pass stora belopp som 100 000 kronor per år, enligt vad riks-försäkringsanstalten sagt i ett remissvar.

Jag tror alltså inte, herr talman, att vi ännu är mogna att avskaffa det pådrivningsmedel i detta avseende, som ett differentierat arbetsgivarbidrag innebär.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Frågan om ett sådant bör därför snart nog tas upp till ny prövning. Den erfarenhet, som tiden intill dess kan medföra, bör då givetvis tas i beaktande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det förslag, som framlagts i herr Sunnes m. fl. reservation rörande denna sak.

Herr **OHLON** (fp): Herr talman! När herr Möller nyss yttrade sig, underströk han, att det förslag som nu föreligger är i många avseenden ofördelaktigt, och jag föreställer mig att de stora svårigheterna för socialdepartementet kommer att inträffa efter beslutet, när det skall finjustera alla de författningar, som behövs för att föra dagens beslut ut i verkligheten.

Personligen skulle jag vilja avge den förklaringen, att jag beklagar att det inte har varit möjligt för riksdagens ledamöter att få längre tid till sitt förfogande för att penetrera detta ärende. Jag är till och med så hädisk att jag vågar deklarera, att det kanske hade varit bättre att man hade väntat något år för att få fram förslaget i ett mera fullfärdigt skick. Men det var tydligen omöjligt.

Nu skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att åtminstone två detaljer i de reservationer, som avgivits av folkpartiledamöter, vinner Kungl. Maj:ts beaktande vid den fortsatta behandlingen av ärendet. Den ena detaljen gäller frågan om de privataanställda, som redan har sin sjuklön och försörjning ordnad vid inträffad sjukdom. Skulle det inte kunna finnas möjlighet att liksom för stats- och kommunaltjänstemännens vidkommande åtminstone tills vidare befria dem från den obligatoriska försäkringen?

Den andra detaljen gäller ett spørsmål, som kommer tillbaka vid nästa års riksdag, nämligen frågan om läkemedelsreformen. Herr Möller sade visserligen, att förslaget enligt Kungl. Maj:ts proposition är förnuftigare konstruerat än vad den engelska sjukvårdsreformen var, men jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att vi skall slippa få en repris — låt vara i liten skala — av vad som in-

träffade i England, när det landet hade genomfört sin sjukförsäkring.

Finansieringsfrågan är ju här den stora oklarheten. Jag fruktar kanske inte så mycket att statsverket skall få en merbelastning i utgifter utöver 160 miljoner kronor, men jag är mera rädd för att försäkringsavgifterna, som beräknas till 328 miljoner kronor, kanske inte kommer att inflyta i full utsträckning. Här möter vi en ovisshet, som kan komma att medföra svårigheter i fortsättningen. Så gäller frågan också, varifrån pengarna skall tas.

Tidigare har det ju alltid varit så, när stora reformer sådana som denna har genomförts, att man haft klart för sig, varifrån medlen skulle hämtas. Detta har inte minst understrukits från regeringshåll. Jag vill erinra om vad herr Ewerlöf citerat från statsministerns anförande någon gång i april 1950. Jag har funnit ett annat uttalande, gjort av finansminister Sköld i remissdebatten i första kammaren den 19 januari 1950. Herr Sköld säger: »För min del kommer jag inte att vara med om att man fattar beslut om reformer, förrän man har de erforderliga pengarna. Väl kan man planera, som många önska, väl kan man göra översikter, väl kan man arbeta med förslag utifrån den bedömningen av vad man tror att samhället i framtiden skulle kunna bära, men besluten om att pengarna skola gå ut bör man inte fatta förrän man ser att man har pengarna.»

Det är alltså finansministern i Kungl. Maj:ts regering som så talar. I dag har tonerna varit litet annorlunda.

Jag menar emellertid att den här reformen är nödvändig. Vi befinner oss på efterkälken i förhållande till många andra länder — väl flertalet i Västeuropa — i fråga om sjukförsäkringen. Trots att man kan uttala en viss skepsis inför situationen, när pengarna inte finns, så anser jag ändå att reformen är så nödvändig att jag för min del inte kan annat än ställa mig positiv till det förslag som föreligger, låt vara med de nyanser som har framträtt i de reservationer vilka avgivits av herr Sunne m. fl.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Fru SVENSON (bf): Herr talman! Jag har tillsammans med herr Nilsson i Borås motionerat om att även de hemarbetande hustrurna skall få möjlighet till frivillig sjukförsäkring. Jag kan med tillfredsställelse konstatera, att andra lagutskottet har tillstyrkt motionen och att andra kammaren redan har fattat beslut i ärendet och därvid bifallit utskottets förslag.

Vad som har uppkallat mig är herr Anderssons i Eskilstuna anförande, vari han förklarade, att stora svårigheter ur administrativ synpunkt skulle bli följden, om en sådan försäkring för de hemarbetande kvinnorna skulle genomföras. Vi motionärer är naturligtvis medvetna om att även denna försäkring kräver sin administration, men det finns ingen anledning att antaga, att svårigheterna skulle bli så stora, att man därför skulle behöva tveka att genomföra denna rättvisa åtgärd. Redan nu finns det ju — såsom utskottet framhållit i sitt utlåtande och såsom även herr Andersson nämnde — inom vissa erkända sjuk-kassor möjligheter för hemarbetande gifta kvinnor att sjukförsäkra sig upp till sex kronor om dagen. Utskottet har uttalat, att detta vederligen inte har inneburit några större vådor och inte har medfört någon mera avsevärd arbetsbelastning inom de allmänna sjuk-kassorna. De praktiska erfarenheterna ger alltså knappast något stöd för de synpunkter som herr Andersson anförde här i kammaren.

Den studerande ungdomen skall enligt propositionen få möjlighet att teckna frivillig försäkring för en sjukpenning upp till sex kronor per dag. Jag kan inte se annat än att det är riktigt, att de hemarbetande kvinnorna får möjlighet att skaffa sig lika gott försäkringsskydd. Utskottet har också uttalat, att det inte ur försäkringssynpunkt skulle innebära större risk för missbruk och mindre önskvärt försäkringsbestånd än i fråga om den frivilliga försäkringen för den studerande ungdomen. Den argumentering, som herr Andersson i Eskilstuna har anført i denna fråga, kan inte bedömas på annat sätt än som ett

orättvist och omotiverat underkännande av den betydelsefulla arbetsinsats som de hemarbetande kvinnorna gör för hem och samhälle. Jag måste understryka, att det väsentliga i denna sak är att man behandlar även dessa kvinnor rättvist.

Jag kan inte förstå, att man kan ta så ytligt och så lätt på denna sak som herr Andersson har gjort. Det gäller ju dock en grupp i vårt samhälle, som ofta har en mycket tung arbetsbörda. Husmoderns sjukdom medför inte sällan svåra påfrestningar för familjen. En frivillig försäkring för de hemarbetande kvinnorna skulle göra det lättare för familjerna att bära de ekonomiska bördorna, och det är enligt min uppfattning självklart, att vi i ett demokratiskt samhälle måste se till, att icke vissa kategorier medborgare ställs utanför de förmåner som tillförsäkras andra. Detta måste vara det primära. Att med hänvisning till överdrivna farhågor för administrativa besvärigheter avvisa kvinnorna från den frivilliga sjukförsäkringen kan inte förenas med det demokratiska kravet på rättvisa.

Det är för övrigt inte troligt, att den frivilliga tilläggsförsäkringen omedelbart kommer att få stora proportioner. För närvarande är det inte något stort antal som har försäkrat sig för mer än tre kronor per dag, och det sannolika är väl, att detta antal inte skulle ökas i snabbare takt än att man under tiden får goda möjligheter att vinna erfarenhet i fråga om administrationen. Under sådana förhållanden finns det inte heller någon anledning att utestänga de hemarbetande gifta kvinnorna från den rätt, som de bör ha.

Jag vill till sist såsom representant för en av de stora kvinnoorganisationerna i landet understryka, att det inom kvinnoorganisationerna finns en mycket stark opinion för att de hemarbetande kvinnorna skall få denna möjlighet till frivillig tilläggsförsäkring. Jag vill också erinra om att Sveriges läkarförbund i sitt remissutlåtande över socialförsäkringsutredningens förslag framhållit önskvärdheten av att de hemarbetande kvinnorna får rätt att teckna frivil-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

lig tilläggförsäkring. Kravet på att dessa kvinnor skall få denna möjlighet är så starkt motiverat, att det helt enkelt inte kan avvisas.

Häri instämde herr Nilsson, Bror (bf).

Herr ANDERSSON, ERIK GUSTAF (s) kort genmäle: Herr talman! Fru Svensson anförde som ett skäl för att den frivilliga försäkringen skulle omfatta även gifta kvinnor, att den inte skulle få någon större anslutning. Det är samma skäl jag har för att man inte nu skall genomföra den. Därmed skulle man försvåra administrationen. Om jag trodde att den frivilliga försäkringen här hade en uppgift att fylla och att det skulle bli en stor anslutning till den, skulle jag vara den förste att yrka på att den infördes omedelbart. Men det är detta jag inte tror.

Får man en sådan liten anslutning som vi alla antar, både utskottet, fru Svensson och jag, så uppstår de risker som jag var inne på. Det var inga teoretiska funderingar, utan jag citerade vad socialministern sagt i propositionen. Jag anser att den slutsats som han har dragit var alldeles riktig.

Jag får särskilt betona att de tre kronor, som en gift kvinna skulle få i dagessättning, inte utgör någon värdemätare på det arbete hon utför i hemmet. Det är endast den grundsjukpenning som utgår till alla. Skulle man göra sjukpenningen till värdemätare av det arbete, som den gifta kvinnan utför, fick man ta till belopp av helt annan storleksordning än som nu föreslås till och med enligt den frivilliga försäkringen.

Jag tror att vi inte skall försöka att missförstå varandra i detta avseende. Vad jag talar för är en rent praktisk åtgärd. Jag har ansett att man borde skjuta på denna frivilliga försäkring tills man kommit över de ömtåliga övergångsår som vi nu får inom sjukförsäkringen.

Herr NORMAN (s): Herr talman! Jag önskar endast lämna en upplysning. Herr Sundvik slutade sitt anförande

med att rikta en direkt fråga till socialministern. Eftersom denna fråga inte har nått socialministern kan jag kanske låta honom tala genom propositionen.

Frågan gällde hur det skulle bli i fortsättningen med den moderskapshjälp, som sjukkassorna nu lämnar. Jag antar att herr Sundvik även syftar på moderskapspenningen, som förmedlas utom försäkringen. Socialministern nämner i sitt yttrande i propositionen, att om denna fråga har socialförsäkringsutredningen inte sagt någonting. Men utredningen håller på att pröva spörsmålet och kommer troligen att framlägga ett förslag innevarande år. Socialministern menar att prövningen bör anstå, tills detta förslag kommer fram.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gaves, hade i avseende på den nu föredragna paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas, dels ock att förslaget skulle avslås i denna del.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på paragrafens godkännande vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets yttrande under rubriken »Frågan om sjukförsäkringsreformens genomförande m. m.» skulle godkännas; 2:o) att utskottets motivering i denna del skulle godkännas med de ändringar, som förordats i den av herr Sunne m. fl. därom anförda reservationen; samt 3:o), av herr Norling, att utskottets motivering i angivna del skulle godkännas med den ändring, som föranleddes av bifall till det i motionen I: 482 gjorda yrkandet om ett visst uttalande rörande sätet för täckande av statens utgifter för sjukförsäkringsreformens genomförande.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades pro-

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

positionen på godkännande av utskottets motivering oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

5—13 §§.

Godkändes.

14 §.

Herr NORLING (k): Herr talman! Vi har i motion nr 482 i denna kammare framställt ändringsyrkanden beträffande flera olika paragrafer. Det första ändringsyrkandet gäller 14 §, men dessutom har vi hemställt om ändring i 15, 16, 17, 18, 22, 24, 26, 33, 34, 35 och 38 §§. Då utskottet emellertid har avstyrkt alla dessa yrkanden och då man kan förutsätta att kammaren kommer att följa utskottets hemställan skall jag inte besvara kammaren med att yrka bifall till vårt förslag på alla dessa punkter, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till 14 § med den lydelse vi föreslagit i nämnda motion.

Herr NORMAN (s): Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i fråga om den nu förevarande paragrafen yrkats dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock, av herr *Norling*, att paragrafen skulle godkännas med den ändring i första stycket, som förordats i motionen I: 482.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse vara med övervägande ja besvarad.

15—19 och 21—23 §§.

Godkändes.

24 §.

Herr BENGTSO (bf): Herr talman! Beträffande denna paragraf ber jag att få yrka bifall till den av herr Nerman m. fl. avgivna reservationen.

Herr NORMAN (s): Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Nerman m. fl. därom anförda reservationen; och förklarades den förre propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

25—27 §§.

Godkändes.

28 §.

Herr SUNNE (fp): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som jag har avgivit i fråga om denna paragraf.

Herr NORMAN (s): Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr AHLBERG (h): Under åberopande av vad som framhållits i högerns partimotion och i mitt muntliga anförande i början av debatten ber även jag att få yrka bifall till det ändringsförslag beträffande 28 § som upptas i den föreliggande reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Sunne m. fl. därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sunne begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 28 § av Kungl. Maj:ts i andra lagutskottets utlåtande nr 35 behandlade lagförslag, röstar

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den lydelse, som förordats i den av herr Sunne m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sunne* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—94;

Nej — 37.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

29—34 §§.

Godkändes.

Nu föredrogos i ett sammanhang

35, 38, 39 och 41 §§.

Herr **SUNNE** (fp): Jag ber att få yrka bifall till min reservation.

Herr **NORMAN** (s): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av de nu föredragna paragraferna samt vidare därpå att nämnda paragrafer skulle godkännas att lyda så, som förordats i den av herr Sunne m. fl. därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sunne* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 35, 38, 39 och 41 §§ av Kungl. Maj:ts i andra lagutskottets utlåtande nr 35 behandlade lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännas paragraferna att lyda så, som förordats i den av herr Sunne m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sunne* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 19.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Återstående delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Bifölls, i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten B.

Herr **SUNNE** (fp): Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min reservation.

Herr **NORMAN** (s): Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring m. m.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med de ändringar i motiveringen, som förordats i de av herr Sunne m. fl. vid punkten anförda reservationerna.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna C—E.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ordet lämnades på begäran till herr **EWERLÖF** (h), som anförde: Herr talman! Eftersom frågan om avslag inte kommer att tas upp till omröstning, ber jag att få anteckna en reservation till protokollet mot det fattade beslutet.

I herr Ewerlöfs yttrande instämde fröken *Andersson* (h) samt herrar *Nordenson* (h), *Wistrand* (h), *Herlitz* (h), *Lundqvist* (h), *Ahlberg* (h), *Eskilsson*

(h), *Ebbe Ohlsson* (h), *Björnberg* (h), *Wehlje* (h), *Arrhén* (h), *Huss* (fp), *Svärd* (h), *Magnusson* (h), *Domö* (h), *Bergström* (h), *Velander* (h) och *Lundgren* (h).

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av det återstående ärendet på föredragningslistan, bevillningsutskottets betänkande nr 57, måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 162 och bevillningsutskottets nyssnämnda betänkande nr 57 skulle i angiven ordning uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades ett ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.45 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.